

לקראת שבת מלאכתא

Dirshu

דרשן ד' ועוזן

קרן עולמית לחיזוק
ועידוד לימוד התורה

אוגדן עלוני השבת

פרשת בהר בחוקותי

פ"ת	צפת	ב"ש	אלעד	ב. שמש	אשדוד	חיפה	מודיעין	בני ברק	ירושלים	עיר
18:53	19:08	19:13	19:03	18:56	19:12	19:07	19:15	19:14	18:56	כניסת שבת
20:15	20:15	20:13	20:14	20:13	20:15	20:16	20:13	20:15	20:13	יציאת שבת
20:46	20:51	20:47	20:46	20:49	20:46	20:50	20:47	20:47	20:49	ר"ת

בס"ד לקראת שבת מלכתא

הלימוד השבועי לנבכני דרשו

דף היומי: בבא בתרא ק"ב - ק"ח | משנ"ב: מסימן ר"ח סוף ד' עד סימן ר"ט אמצע סוף ד' | אין זה | מסוּר: פרק י"ב | אבל באמת נחא' עד פרק י"ג | יש עוד מן האנשים | קני חכמה: קני חכמה - שער השמחה עד 'צריך אדם לחקור'

יום המישיי כ"ב אייר תשע"ז | פניני פרשת בהר בחוקות | תקציר שבועי ה'דף היומי בהלכה'

Dirshu
דרשו ד' ועוז

קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

"האם אתה נותן מעשר?" שאלו רבינו "בודאי", השיב העשיר. המשיך רבינו ושאלו: "כמה נתת עד היום?!" הוא הרהר דקה ארוכה והשיב: "מיליון דולר", "זכמה הרווחת עד הנה, וכי רק עשרה מיליון?!"

מורן הגראי"ל שטיינמן שליט"א על צדקה, מעשר וגזל

ומי יאמר שהוא נקי מגזל? ובפרט בישיבות, שחושבים שמותר לקחת אוכל מהמטבח בלי רשות. והנה כשגזלן חוזר בגלגול מחזירים גם הנגזל כדי שיוכל להשיב לו, ואם כן - מי שגזל מישיבה, את מי יחזירו עמו בתור הנגזל?

רבי אליהו דושניצר, שהיה צדיק גדול, היה לו פרדס בפתח - תקוה. כשביקש למכרו, היה מונה את חסרונותיו בפני כל מי שבא לראותו, וממילא אף אחד לא רצה לקנות את הפרדס. אבל היום כולם מחפים על החסרונות - גם בעסקי מכירה וקניה, והרי יש בכך סרך גזל, וגם בשידוכים. אמנם בשידוכים יש קצת היתר, כי הרבה פעמים אם יאמר על המשודך שהוא חלש בדבר פלוני, כבר עלולים לחשוב שהוא גרוע הרבה יותר."

עשר בשביל שתתעשר

סוד סח רבינו:

"הרבה פעמים אני שואל אנשים גבירים האם הם מקפידים להפריש מכספם מעשר או חומש, והם משיבים על אתר: 'ודאי שכנ!' אבל כאשר הם בודקים באמת, בדרך כלל הם מגלים שאינם מגיעים למעשר וקל וחומר לא לחומש."

אברך תלמיד חכם סיפר כי שמע את רבינו מעורר עשיר פלוני על אודות מעשר כספים.

"האם אתה נותן מעשר?" שאלו רבינו.

"בודאי", השיב העשיר.

המשיך רבינו ושאלו: "כמה נתת עד היום?!"

הוא הרהר דקה ארוכה והשיב: "מיליון דולר."

"זכמה הרווחת עד הנה, וכי רק עשרה מיליון?!"

"לא, הרבה יותר", השיב העשיר במבוכה...

להפקיד באמת

קבוצת עשירים, שכמעט כולם ירדו מנכסיהם, נכנסה לפני רבינו. הללו תארו את מעשי הצדקה והחסד שבהם הרבו בימי עשרם והתאווננו על מצבם העגום עתה.

המשך בעמוד הבא >>>

"כי ימוך אִחִיךָ" (ויקרא כ"ה, ל"ט)

שנה אחת ארע משבר כספי גדול בארצות הברית, ורבים מהעשירים שם הפסידו חלקים גדולים מהונם. שני יהודים נכנסו לחדרו של רבינו ושאלו: "מהו המבט הנכון על המשבר הכלכלי הנוכחי בכל העולם? מהו הלקח?"

רבינו השיב: "נסתרים דרכי ה', ואין אנו יכולים לדעת שום דבר מלבד מה שכתוב במפורש, והוא הנוגע לנו. והרי כתב בספר חסידים: 'כי מי שמעורבת בנכסיו פרוטה של ריבית או פרוטה של גזל -

ואפילו של עכו"ם, שהרי גזל עכו"ם אסור מן התורה - מפסיד את כל ממונו'. והדבר נכון לא רק לגבי זה שגזל או לקח את הריבית, אלא גם לכל מי שהכסף היה מגיע לידיו, זה מכלה לו את הכל."

כמה פעמים הזכיר רבינו בכאב את דברי ספר חסידים הללו. "אם כן", אמר, "מה הפלא שאנשים מפסידים מיליוני דולרים? הרי יש הרבה 'הוראות התר' בגזל ובריבית, ונכשלים רח"ל."

בן ביתו של רבינו שמעו אומר לעשיר שירד נכסיו את דברי ספר חסידים הנ"ל, אך העשיר הגיב בתקיפות

"גזל?! אין בנכסים שלי!" אמר לו רבינו: "ריבית גם היא גזל... לחש העשיר לאותו בן בית: 'פעם בשעת מצוקה עסקית, נטלת הלוואה גדולה, בריבית קצוצה ממש..."

"ההבדל בין נסיון הגזל בדורות עברו לזה שבדורנו הוא עצום: פעם היו החייטים חשודים לגנוב מהבד שניתן להם לתפירה, והסנדלרים - מהעור שנתן להם, ברוסיה היו יהודים נוסעים ברכבות מבלי לשלם מחיר מלא, באופן ששיחזו את הפקיד בסכום קטן שישלשל לכיסו וכך הוא העלים עינו מהם. הרי זה גזל עכו"ם שאסור על פי דין. אך בבחינה אחת גזלה זו קלה יותר, כיון שאין עליה חיוב השבה והאדם לא יאלץ לשוב בגלגול רח"ל."

והנה, אף העבירות החמורות - על ידי יסורי הגיהנום מתנקים מהן, אבל מעוון גזל, אפילו של שווה פרוטה, אין אפשרות לצאת נקי עד שיחזור בגלגול וישיב את הגזלה.

מורן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

רבי דוד לייב שורץ זצ"ל

באחד הלילות, כשהלך מבית לבית ומכתובת לכתובת להלום על ראשם של הנמנעים מלהשיב, דילג על כתובת מסוימת "מה קרה לך שהחלטת לדלג על בית זה? האם אתה פוחד?!"

גבאי הצדקה המיתולוגי, הצדיק רבי דוד לייב שורץ זצ"ל, על ערבויות והחזרי הלוואות

"מה קרה לך שהחלטת לדלג על בית זה? האם אתה פוחד?!" תמה ושאל אחד המלווים את ר' דוד לייב, "לה יש עורך דין טוב", השיב "היא אלמנה... הקב"ה..."

אך כאמור, הוא חלילה לא חמק ממילוי חובתו הגמורה של הערב לשלם את החוב, ר' דוד לייב שילם את החוב כדת וכדין, כציווי הבורא, אח"כ ניגש "להסביר" ללווה שגם הוא חייב... שח תלמיד חכם מבני ברק, בעל גמ"ח גדול:

"את האמינות הוא רכש אצלי בסיפור דלהלן: הוה עובדא, שסיפרתי לו על לווה שלא השיב את חובו, "אתה חתום כערב" אמרתי לו. ר' דוד לייב ביקש לדעת את סכום ההלוואה, הוציא עט, רשם על נייר את כל הפרטים, הכניס את הפיתקא בביטנת הכובע (שם הניח ניירות של דברים חשובים, בכיסים אחרים לא היה מקום, היו שם מטבעות ושטרות...)

חלפו ימים ספורים, ור' דוד לייב ניצב בפתח ביתו, ובידו כל הסכום. "תודה רבה! יישר כח!" ברכתו אותו "חסכת לי טירחה גדולה, שילמת מיד את הערבות".

לשמע הדברים נסער ר' דוד לייב, היה נראה, שהוא כמעט משתומם, ארשת פניו לבשה רצינות: "יישר כח מגיע לך? האם לי צריך להגיד 'יישר כח'?! הלא אם לא הייתי עושה כך, הייתי נידון כגנב וכגזלן, הרי חתמתי על ערבות! ואדבר"ה - המשך ואמר - "אם לא הייתי משיב הייתי גרוע מהלווה, ומדוע? הלווה שאין לו כסף - מעריך בשעת ההלוואה, שעד זמן הפירעון ודאי יהיה לו כסף להשיב. בסופו של דבר לא היה לו. אבל אני חתמתי ערבות לא מתוך אילוץ כספי, הרי אף לא אחד מאלף את הערב לחתום, והערב יודע גם יודע שעליו סומכים! אם הוא אינו משיב את הכסף כחייבו - גרוע הוא מהלווה". כך דיבר בסערת נפש.

לא התפעלתי מעצם הדברים, כי הרי פשוט, שהערב חייב לשלם ממש כמו הלווה! (הגם שיש אנשים שמזלזלים בדבר, רח"ל). אני התפעלתי מהטון, מהנימה ומהפחד, שהיו שזורים בכל מילה שלו. ישירות ממון דיברה מתוך גרונו. הוא רכש בליבי אמינות בלתי ניתנת לערעור".

(מתוך 'בחזקת יד' - ר' דוד לייב שורץ זצ"ל)

"יְיָ יְמוֹךְ אֶחֱיָה עִמָּךְ" (ויקרא כ"ה, ל"ט)

תושבי שיכון ויזניץ והסביבה היו מודעים לפעילות חסד עניפה, שהציבור הרחב לא ידע עליה. היתה זו מערכת נוספת של חסד, שצדיק הצדקה הניח על צווארו: חתימת ערבות להלוואות. המלווים, בעלי גמח"ם או סתם בעלי ממון, שהיו מעוניינים להרוויח מצות חסד, שפירותיה גם בעולם הזה - העריכו את חתימת ידו של ר' דוד לייב כערב. הם שיערו, כי במצב החמור ביותר מבחינתם, הוא ישלם את הכסף מכיס הצדקה או שיעשה שנור מיוחד לעניין זה, וההלוואה תוחזר...

ר' דוד לייב מצידו לא העלה בדעתו להשתמש בכספי צדקה לתשלום ערבויות כל שני וחמישי, גם לא היה לו זמן לערוך מגביות רחוב לאנשים שלא השיבו הלוואה רחמנא ליצלן, אך מה זה משנה, הוא שמח מאוד על הזדמנות פז נוספת שנפלה בחלקו, לקיום מצות חסד גדולה שכזו - לסייע לבני אדם, שאין להם מכרים וידידים שמוכנים לחתום להם על ערבות. הוא הרבה לחתום ערבויות. ואכן חתימתו היתה סיכון פיננסי ממדרגה ראשונה. מפעם לפעם צצו החלטות שרירותיות של לוויים: "שר' דוד לייב יחזיר את הכסף מהצדקה", אמרו בליבם ונעלמו מהאופק. היו יחידים, שנקלעו למצב חריג ביותר לא צפוי ולא היה להם להשיב, אך היו גם היו "צדיקים", שבשרירותיות הטילו את כובד חובתם הכספית על גבו החלש. וכשקרה הדבר, היה חייב ר' דוד לייב לשלם את החוב. מאלו גם מאלו תבע ר' דוד לייב בחזקה - להשיב את החוב! כערב, דבר ראשון הוא שילם למלווה את הכסף, אח"כ חגר את מתניו לבקש, להזהיר, להילחם ולנצח...

הסכנה, שאנשים ינצלו את קופת הצדקה לרעה, חייבה אותו להטיל את כל כובד משקלו על הלווה לו היה ערב, לתבוע ממנו בחוזקה להשיב את ההלוואה. לפעמים, נזקק לערוך מלחמה נגד הלווה גם אם הוא לא היה אשם ישירות באי החזרת ההלוואה, עד שהחזיר את חובו. ומדוע ערך מלחמות? כדי שתהיה לו אפשרות להמשיך ולחתום ערבויות.

אגב, באחד הלילות כשהלך מבית לבית ומכתובת לכתובת להלום על ראשם של הנמנעים מלהשיב, דילג על כתובת מסוימת.

<< המשך מעמוד קודם

רחמי שמים מרובים שיקיימו את דברי המת. רבינו רגיל לספר את סיפורו של הנגיד הגדול ר' יעקב ברוידא, מקים שכונת "בתי ברוידא" בירושלים, שכדי להבטיח את מילוי רצונו לחלק את כל ממונו לשיבות, כתב בצוואתו כי הוא ממנה את החפץ חיים ואת הגאון רבי חיים מברסק לאפוטרופוסים על הממון, ועם כל זאת, קרוביו ערערו על הצוואה בערכאות בטענה שהוא לא היה שפוי בשעת כתיבת הצוואה - שהרי כיצד זה הוריש את כל כספו לשיבות ולא הותיר מאומה לשארי בשרו? השופטים קבלו את הטענה ולישיבות לא נותרה פרוטה מהכסף....

(מתוך הספר 'רבי אהרן לייב')

רבינו התייחס אליהם בהוקרה ובחיבה גלויה, אך עם זאת, הוא הכריז: "יקום כאן אחד שהקפיד מאז ומתמיד על מעשר כספים. 'מאז ומתמיד' - כוונתי לא רק כאשר העסקים היו בשיא פריחתם, אלא גם בתקופות שפל. יקום אחד כזה ויגיד שעם כל זאת הוא הפסיד כעת בנפילות הגדולות של הבורסה!"

קם אחד מהנוכחים ואמר: "אני אכן הפקדתי, ובאמת לא נפלתי..."

לאת צדקה מחיים

כמה פעמים יעץ רבינו לגבירים שיתנו כמה שיותר צדקה בחייהם, כיוון שהמציאות מוכיחה בעקשנות כי כאשר אדם השאיר אחריו כסף רב, יוצאי חלציו נעשו שונאים זה לזה. אמנם יש הכותבים צוואה כדי לחלק מהונם לצדקה אחרי מותם, אך גם לזה צריך

באישון ליל, כשהשעון כבר הורה על 1:30 - עמדו רבים באחת התחנות בב"ב, והמתינו שיבוא קו 402 לקחתם לביתם... אך בוששו פעמי המרכבה מלבוא, וכבר נתגנבה בלבם המחשבה שיצטרכו להשאר למשך כל הלילה ברחובה של עיר על טפיהם ומטלטליהם...

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א על כל אשר לו - מתנת חינוך היא מטובתו של הבורא

"יִאֲתָם תִּהְיוּ לִי לְעָם" (ויקרא כ"ו, י"ב)

אין הנהגת דין' והיפוך הרחמים, רק למראית עין האדם בזה העולם, ובאמת הכל מיושר. והעצה לקבל את הדברים באופן כזה, שיבין בדעתו כי כל אשר לו - מתנת חינוך היא מטובתו של הבורא, ואין חייבים לו מאומה מן השמים. אז יודה וישבח תמיד לבוראו, ויקבל את הנהגת הבורא עמו בנחת ושלוות הנפש. שמעו נא למעשה שהיה בזאת השנה תשע"ז, במוצאי ראש השנה בעיה"ת בני ברק. כידוע, ברחבי העיר מפוזרות 'תחנות אוטובוס' בו יאספו ה'עגלות' את הנוסעים איש איש למחוז חפצו...

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א

במוצאי ר"ה, באישון ליל, כשהשעון כבר הורה על 1:30 עמדו רבים מתושבי עיה"ק ירושלים ת"ו (לאחר שערכו את ימי החג בבני ברק), באחת התחנות ברחוב כהנמן בב"ב, והמתינו שיבוא אוטובוס הנושא את מספר 402 לקחתם לביתם... אך בוששו פעמי המרכבה

מלבוא, וכבר נתגנבה בלבם המחשבה שמא יצטרכו להשאר למשך כל הלילה ברחובה של עיר על טפיהם ומטלטליהם...

עד שמרחוק נראה אוטובוס ריק מנוסעים. ותעל הרינה במחנה - הנה קרובה ישועתנו לבוא, אך משנתקרב ראו שהוא נושא על חלונו מס' 318 הנוסע לעיר רחובות. מכיוון שכן, עלו עליו כמה מה'עסקנים' שבעם, וביקשו מה'נהג' שיסכים להחליף את יעד נסיעתו ויקחם לעיה"ק ירושלים. אך הנהג לא אבה בשום פנים ואופן לשמוע להם. שהרי נשלח מטעם בעליו ליסע ל'רחובות'.

ויפצירו באיש מאד מאד, עד שנכמרו רחמיו ונעתר להם - החליף את מספרו 402 העלה את ציבור הממתנים בכליו עיניים, בישיבה ובעמידה עד אפס מקום, והחל ליסע ירושלימה. הנוסעים ששמחו ב'טובתו' של האיש, החלו לשבח ולקלסו, ולברכו בעולם הזה ובעולם הבא גם יחדיו, בגמר חתימה טובה, ב'פתקא טבא' ובכל הברכות האמורות, ושאין אמורות בתורה...

בהגיעו לחוצות ירושלים, ניגש אליו אחד הנוסעים ושטח תמיהתו וזי' "וכי היאך לא חשש מר עשות כן, והרי המפקח עליך רואה את כל אשר נעשה נעשה (בשעת מעשה - ע"י ה GPS) ונמצית מסכן עצמך עם פרנסתך?..."

מילא הנהג פיו שחוק... וביאר לו עומק העניין... 'הנה' 'הנה', יסלח נא מר, כי טעות בידו... בחדר המפקחים ראו (ע"י כלים מיוחדים הפועלים בחכמת הטכנולוגיה) שבתחנה פלוגית, זו שעמדתם בה זמן ארוך מאוד, רבים הממתנים לאוטובוס שיושיעם... והוכרז שחייבים לשלוח אוטובוס לשם, אך כל הנהגים ענו ואמרו פה אחד

שאינם יכולים להתקרב לתחנה זו ולהעלותם לירושלים. כי כן מנהג ה'נוסעים' - להביע ולכלות את הרוגז והקצף (על המתנתם באריכות יתירה) על ה'נהג' שיבוא לאוספם הביתה, אף שברור כי לא לו החטא ועוון... עד שנענית: 'אנכי אקח 'נסיעה' זאת!' "עשיתי 'תחבולה': הצגתי עצמי כ318 ככוונה להשתנות לאחמ"כ 402 - כאשר יתחננו הממתנים בפני - ובזה הרווחתי שכל ה'קללות' נהפכו ל'ברכות' עד בלי דין..."

לדין ייאמר, כאותו אוטובוס, שאם היה מגיע כשעל חלונו כתוב 402 היו הכל מתלוננים וזועפים, ועתה כשבא מתחילה כ318 הבינו לבסוף שהכל היה לטובה וברכה מתחילה.

כיו"ב, רבים הם המהלכים בעולמו של הקב"ה כשהם מלאים טענות כרימון, ואף על חסדי ה', פעמים שלבו של אדם מפתהו להתלונן על הא ועל דא. מה עושה הקב"ה? מעמידו לרגע בפני מציאות שאיננה טובה, אז ברגע יכיר שכשהולך למישרין, 'חסד' גדול הוא מן השמים... יכניע עצמו, וישוב לראות שהכל מעיקרא לטובה היה (ומתחילה נשלח האוטובוס כ402) מידי של הגומל חסדים טובים לעמו ישראל, וכי לא עדיף להכיר בזה בטרם יצטרכו לשנות עליו סדרי בראשית ח"ו?

[באותו ענין, נלמד ממעשה זה. שהרי אותם 'עסקנים וחברה'מנים' מדמים בנפשם: 'אה, ב"ה, לאור השתדלותי הרבה פעלתי על ליבו של הנהג שיקח את הקהל לירושלים', ובאמת, שטויות והבלים מחשבותיו, שהרי מתחילת דרכו כבר היו פניו מועדות ירושלימה...] וכן מצינו ב'אלשיך' הק' (פרשת צו, ויקרא ז, יא-טז ע"ש) על מאמרם (ברכות נד: 'ארבעה צריכין להודות, יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים', כי באמת הכל חייבים להודות תמיד לה' - לא רק אלו שבאו לכלל סכנה, אלא אף אלו שעברו את הים על מי מנוחות... אלא שלפעמים אין האדם מכיר בזה, ועדיין לא מילא תפקידו שהוא צריך להודות לה', על כן מן השמים יביאוהו לכלל סכנה כדי שיודה לאחמ"כ על הצלתו הגדולה. אך החכם ישכיל בתחילת דרכו להודות על כל נשימה ונשימה, וממילא לא יצטרך לבוא לידי צרה. שהרי, תכלית הייסורים אינם אלא כדי שיודה וישבח להקב"ה, והוא כבר עשה כן. ובזה מפרשים "סיפא דההוא קרא (תהילים קז מג) 'מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה'", שעי' 'ויתבוננו חסדי ה'" מבעוד מועד, כשהכל מתנהל על מי מנוחות, ימנע מעצמו כל מיני חלאים רעים ומרעין בישין.

סיפר המגיד מישרים הנודע, הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, משרידי תלמידי נובהרדוק בדור האחרון (הובא בספר 'והגדת' פר' יתרו עמ' שנ"ח), שבימי ילדותו החלו המשכילים להוציא לאור 'כתבי עת' כדי למשוך אחריהם את בני הנוער. אמו ע"ה שחפצה להגן על בני ביתה, היתה מביאה בכל יום לביתם את ה'דער אידישערטאג בלאט' שהיה כתוב בלע"ז (בשפה הגרמנית), אבל היה כשר וראוי להכנס לבית יראים ושלמים.

אותה שעת נסיעה היתה אחת משעותי היפות עלי אדמות, כל תג ושיח ששוחחתי אז עם רבינו נחקק בזכרוני לעד ומהווה בעבורי תמרור דרך בהליכות החיים "מאיפה הרב סופג את יראת השמים שלו?" שאלתי...

מרן הגר"ש אלישיב זיע"א מסביר כמה גדלות ויראת שמים אפשר לקבל מלימוד סוגיה

רבינו לנסוע מביתו לבני ברק לצורך דחוף שלא היה דרך לדחותו. קפצתי על ההזדמנות ובקשתי מרבינו להצטרף אליו לאותה נסיעה. רבינו נעתר לי. אותה שעת נסיעה היתה אחת משעותי היפות עלי אדמות. כל תג ושיח ששוחחתי אז עם רבינו נחקק בזכרוני לעד, ומהווה בעבורי תמרור דרך בהליכות החיים.

"מאיפה הרב סופג את יראת השמים שלו?" שאלתי. תשובתו של רבינו היתה קצרה, כדרכו, חוט השערה שעליה תלויים הררי עולם:

"מחכמתו של הרשב"א!"

מאז היה לי הדבר ליסוד. ככל שיעמיק האדם בחכמתו של הרשב"א, יתמלאו אסמי נפשו ובתי אוצרות רוחו ביראת שמים. באותה הזדמנות נדירה הוסיף רבינו ואמר דבר מופלא שנחקק בלבי: "אפשר לספוג הרבה יראת שמים כשלומדים את חידושי רבי עקיבא אייגר. פעמים רבות מביא הוא קטעים מספרי מחברים שלא נודעו דיים בעולם התורה, וכשאני יורד לסוף דעתם הרי הוא כותב: 'וה' יאיר עיני' - כאב לו שלא זכה להבין את דבריהם של אותם מחברים, שיתכן כי הוא היה גדול מהם. בימינו, מי שרואה דבר בספר מן האחרונים ואינו יורד לסוף דעתו, הרי הוא מפטיר מיד: 'הוא סבור כך, ואני סבור אחרת'. מענוותנותו של רבי עקיבא אייגר אפשר לספוג הרבה יראת שמים.

אחד מתלמידי רבינו ביקש להתייעץ עמו באיזה ספר יקבע את לימודו בזמן 'סדר מוסר'.

יעץ לו רבינו: "קבע את לימודך בספר 'מסילת ישרים'". לאחר תקופה, סיים אותו תלמיד את הספר כולו, וסבר שיש לו ידיעה מקפת בדבריו הקדושים של רבינו הרמח"ל. שוב עלה לשאול את רבינו באיזה ספר יקבע את לימודו בזמן הקצוב ללימוד המוסר. אמר לו רבינו: "גמרת ללמוד את הספר 'מסילת ישרים'? עתה התחל ללמוד את כל הספר מחדש ותראה הבנה חדשה בכל מה שלמדת".

לאחר שסיים פעם שניה את הספר, שוב עלה אל בית רבינו. אמר לו רבינו: "עתה שוב התחל ללמוד את 'מסילת ישרים' ויתגלה לפניך 'מסילת ישרים' חדש לגמרי".

הלך אותו תלמיד ושטח את הדברים לפני כמה מחבריו, ביקש המשך בעמוד הבא <<<

"אם בַּחֲקָתִי תִּלְכוּ" (ויקרא כ"ו, ג')

בשורות הבאות נגולל מספר עובדות מדברי רבינו אודות יראת שמים:

יראת שמים מסוגיה בקידושין

בהזדמנות אחת היה רבינו שרוי בחדוותא מיוחדת. ניצלתי את ההזדמנות ושאלתי: "מנין אפשר לשאוב יראת שמים? מה יש לעשות כדי להתחזק ביראת שמים?"

באותה שעה היתה מסכת "קידושין" מונחת בפניו. פתח את הסוגיה

שבה הוא עוסק, החווה בידו ואמר: "ביראת שמים אפשר להתחזק כשלומדים סוגיה במסכת קידושין".

אחר רגע של הפסק נשמע קולו של רבינו, מתרפק בערגה על מבועי אהבת התורה, וכשנהרה שפוכה על פניו, אמר "וויפל גדלות קען באקומען פון לערנען א סוגיה, וויפל

שלימות וויפל יראת שמים!" ("כמה גדלות אפשר לקבל מלימוד סוגיה, כמה שלמות, כמה יראת שמים!")

תלמיד רבינו, הגר"י דרזי שליט"א מספר:

שנים רבות שדקדקתי אחר הליכות רבינו, וככל שהעמקתי להתבונן, ראיתי את חוט יראת השמים המשוך על כל הליכותיו ושזור כבריח התיכון בכל רגע ורגע מימי חייו. רבינו, ספוג כולו ביראת שמים, בכל אישיותו, ויראת השמים ניכרת ובולטת בכל צעד ושעל שהוא עושה.

תמיד תמהתי ביני לבין עצמי, איך הצליח רבינו להגיע למדרגה גבוהה כזאת ביראת שמים? מנין שאב אותה? איה הוא המעיין שממנו שתה וספג יראת שמים ברקמי אישיותו?

עד שהעזתי פני ושאלתי זאת את רבינו עצמו.

היה זה בהזדמנות מיוחדת, נדירה עד מאוד, שנקרתה לפני. זמן רב ציפיתי שרבינו יקדיש לי שעה מזמנו, זמן מרווח ולא דקות ספורות של 'בין לבין'. בחסדי שמים זכיתי לכך. היה זה כשנאלץ

אמו היתה מוסרת בו 'שיעור כללי' בכל יום אחר הצהריים לכל שכניה שלא ידעו לקרוא בשפה הגרמנית, ובכך מנעה אף משאר אחינו בני ישראל שלא יתבוללו בין פריצי עמנו רח"ל על ידי קריאת כתיבי העת שלהם.

באחד הימים, כשעמדה אמו במטבח הבית ועסקה בעבודתה, וכבר החלו השכנים להתאסף בחדר הסמוך לשמיעת ה'שיעור', נטלה אחת משכנותיה את הציטונג (עיתון) וראתה בו תמונת ספינה הפוכה, וכה נזדעזעה מאשר ראו עיניה עד שניגשה אל בעלת הבית וגערה בה: "וכי היאך תעמדי בהשקט ובשלווה לעסוק בחיתוך תפוחי אדמה בעוד שספינה גדולה התהפכה למצולות ים על כל יושביה?"

ותצחק בעלת הבית בקרבה כשומעה את 'טענותיה', בהסבירה: "כאן נכתב אודות ספינה חדשה שזה עתה סיימו לבנותה ברוב שכלול פאר והדר, אך מכיוון שאינך יודעת לקרוא את הכתב אשר מתחת לתמונה - החזקת את העיתון הפוך, ולכן דימית בנפשך שהספינה התהפכה למצולות".

סיים רבי יעקב ואמר: "מכאן למדתי 'דרך חיים', שלפעמים נראה לאדם שצרות רבות באות עליו. ובאמת כל מחשבתו זו באה לו רק מאחר שמביט על הדבר ב'היפוך', אין לו אלא לחזור וליישר את ראותו ולהתבונן בעין האמונה שכל מאן דעביד רחמנא לטב עביד, והכל יבוא על מקומו בשלום".

(מתוך 'באר הפרשה' - בראשית)

הגר"ד פוברסקי זצ"ל, יחד עם שני ראשי ישיבות נוספים, הגיעו לפגישה עם שר הפנים כדי לשכנעו שגם היוזמה הזו תיתקל בהתנגדות גורפת מצד כל עולם התורה... ואז חזר בפניו ראש ישיבת פוניבז' על הסיפור ההוא, של הבחורים שהתעסקו במכירת המאכל בישיבה בפולטובה...

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על הסיפור שסיפר ראש ישיבת פוניבז' הגר"ד פוברסקי זצ"ל

התערבות של גורמים אחרים בלימודה! אי אפשר גם ללמוד וגם לעשות מסחר. אי אפשר!"

"אני עצמי", הדגיש הגאון זצ"ל, "אינני מבין למה לא נותרו הבחורים ההם בלימוד, אבל זו המציאות! ומציאות, כידוע, אי אפשר להכחיש. אם זזים רק מעט מן הגמרא, אם נוגעים רק קצת במסחר, כבר אין זה לימוד!"

והוסיף הגר"ד פוברסקי לספר ברשימות תלמידים, שהמעשה ההוא עם הבחורים בפולטובה, שימש אותו ב... פגישתו עם שר הפנים. היה זה לאחר שעלה לארץ ישראל, והתמנה לראש ישיבת פוניבז'. בתקופה מסוימת בקשה הממשלה להגיע להסכם עם ראשי הישיבות, שכל הבחורים יתאמנו במטווח-ירי וידעו להחזיק רובה, דהיינו, לא גיוס מלא ולא גיוס חלקי, אבל לפחות שידעו לירות...

הגר"ד, יחד עם שני ראשי ישיבות נוספים, הגיעו לפגישה עם שר הפנים כדי לשכנעו שגם היוזמה הזו תיתקל בהתנגדות גורפת מצד כל עולם התורה. השר, שלעדותו של ראש הישיבה היה 'אדם ישר והגון'. התרשם באופן מיידי מדבריהם של ראשי הישיבות, והבטיח שבישיבת הממשלה יצביע נגד החוק, אבל ביקש מהגר"ד להסביר לו "מה יקרה אם בחורי הישיבות ידעו להחזיק רובה: הרי אין אנו מבקשים לגייסם לצבא, וכי מה זה יכול להזיק להם אם ידעו לעשות שימוש ברובה?"

ואז חזר בפניו ראש ישיבת פוניבז' על הסיפור ההוא, של הבחורים שהתעסקו במכירת המאכל בישיבה בפולטובה... "גם אני לא מבין למה הם יצאו מהלימוד, אבל כך היתה המציאות, ומזה אפשר להסיק שלימוד התורה חייב להיות ללא כל תערובת נוספת. אם הבחורים יחזיקו רובה - הם לא יישארו בלימוד!"

המשך בעמוד הבא <<<

"אם בַּחֲקָתִי תִּלְכוּ" (ויקרא כ"ז, ג) וברש"י: שתהיו עמלים בתורה

על חובתו של האדם להתמיד בלימודו ולא לעסוק בשום דבר אחר, סיפר פעם הגר"ד פוברסקי זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז': "בצעירותי, כאשר למדתי בפולטובה היה רעב גדול מאד, עד כדי כך שבתחילתו של כל שבוע קיבלתי חתיכת לחם שגודלה היה פחות ממיכר לחם שלנו, וחתיכה זו היתה אמורה להספיק לכל ימי השבוע... בלית ברירה הייתי נאלץ לעשות סימנים בלחם, כדי לדעת עד היכן לאכול היום, עד היכן מחר, וכו'..."

"וזכורני", המשיך הגר"ד פוברסקי לספר,

"שבזמנים ההם היתה קיימת אפשרות לעשות מסחר כלשהו בענייני האוכל.

דהיינו, לקחת מאכל מסוים, שהיה עשוי משמן, למכור אותו ולקבל בעבורו לחם, מרבית הבחורים שהיו עמי בישיבה לא התעסקו בזה, והעדיפו להישאר רעבים, העיקר לא לצאת מהלימוד ולו לרגע קט, אבל היו מועטים שבשל הרעב הגדול שפקד אותם - מכרו את המאכל ההוא וקבלו את הלחם."

והעיד הגר"ד, לדורות ולדורי דורות, שכל

מי שהתעסק בזה - לא נשאר בעולם התורה! - - -

מבהיל, הרי הבחורים הללו לא עשו זאת לשם מסחר. "גם אני מעיד על כך", ציין ראש הישיבה, "שחברי עשו מה שעשו בגלל הרעב שפקד את האזור כולו, ולמרות הכל, התורה איננה סובלת

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

<< המשך מעמוד קודם

גדולי המוסר, ואורו עיניו למראה הסיפור הבא, המסופר אודות גאון המוסר מרן הגר"י סלנטר זיע"א:

"באחד הימים, התבודד בעליית בית המדרש והתעמק מאד בספר 'מסילת ישרים'. התעמקותו הגיעה עד לידי שלא שם לב כי הגאון ר"א חריף עלה אליו לבקרו ועמד שם חרש כשעה. כשהתעורר מהתעמקותו, אמר לו הגאון ר"א: "בטוח הייתי שכשאבוא לבית ר' ישראל, אמצאהו הוגה בש"ס ראשונים ואחרונים, בקצות וברע"א. ועכשיו מצאתיו מעמיק חקר בספר 'מסילת ישרים'. כאילו לא שם לב לדבריו, פנה אליו ר' ישראל ואמר: "במתוטא, התוכל לומר לי הפשט ב'מסילת ישרים'?" (המאורות הגדולים עמ' ס"ב)

הנה כי כן, כשלומדים את ה'מסילת ישרים' אין לומדים את דבריו הקדושים של הרמח"ל גרידא, אלא לומד האדם את "עצמו" ובודק את מצבו לאור הנאמר ב'מסילת ישרים'. כשמתעלה, הרי הוא מגלה תביעות חדשות ועומקים חדשים בתוך עצמו, וממילא מהווה הלימוד ב'מסילת ישרים' פנים חדשות.

(מתוך 'גדולה שמושה')

להבין פשר הדברים. אמרו לו: "רבינו סובר שהעסק ב'מסילת ישרים' אינו בגדר לימוד או ידיעה שלומדים פעם אחת וחוזרים עליו עד שיודעים אותו ודיו. 'המסילת ישרים' הוא עבודת חיים, דבר שצריך לחיות עמו לאורך היום כולו ובמשך החיים כולם. על פי ה'מסילת ישרים' יש לעבוד כל החיים. לכן, בכל פעם שלומדים אותו מגלים עולמות חדשים, משום שיש ללמוד אותו מתוך הלב, וככל שמתעלים - מוציאים בו טעם חדש."

כל המתבונן בחיי רבינו, במדרגות הזהירות, הזריזות, הנקיות, הפרישות, הטהרה, החסידות, הענווה, היראה, הקדושה - שעליהן עמל במשך כל ימיו עד שהגיע לפסגת הסולם, יראה שאת ה'מסילת ישרים' לא "לומדים" אלא "חיים" לאורך שעות היממה ובמהלך כל החיים; עמלים על כל דרגה עד שמגיעים אליה, ולאחר מכן מתעלים לדרגה נוספת - עד לפסגה.

לאחר תקופה שבה שמע אותו תלמיד את הדרכתו של רבינו, פתח לתומו את הספר המופלא "המאורות הגדולים" שחיבר אחד מגדולי נובהרדוק, הגה"צ רבי חיים זייציק זצ"ל, ובו סיפורים על

הגיע רבי אליהו לופיאן לביתו של הגרי"ד סולובייצ'יק, להכניס את נכדו לשיבה. אמר לו הגרי"ד: "אני לא יכול... אני מוסר שיעור בחדר הקטן הזה, לדעתך, כמה יכולים להיכנס בחדר?" הביט רבי אליהו ואמר: "כ-30 בחורים..." אמר לו: "נכנסים כאן 60 בחורים.. הרי אין כאן מקום לסיכה..."

הגאון רבי מיכל שטרן, רב שכונת עזרת תורה בירושלים, עם סיפורים מיוחדים על עמל התורה

ע"פ דרך הטבע - אתה צודק שיותר משלושים אי אפשר להכניס, אבל אם נכנס שישים - בהכרח שהוא כבר לא בדרך הטבע, מכיון שהבחורים, כל מהותם הוא לימוד תורה ולא אכפת להם בדחוקות ובצפיפות איומה.. א"כ לא יהיה אכפת להם אם יכנס עוד אחד..

שהרי חוץ לדרך הטבע יכול להיכנס עוד אחד... כך למדו פעם, בשיא הלחץ והדחוקות, לא יכלו להחזיק גמרא גדולה כי לא היה מקום להחזיק גמרא גדולה, וכך למדו והתעלו בתורה ויראה.

איך ישנו מרן רבי איסר זלמן ומרן רבי ברוך בער

אבי זצ"ל סיפר: שמעתי מאחד התלמידים של רבי שמחה שעפס שלמד בבריסק, אז הוא אמר לי שלבריסקער רב היה לו את החבורה שלו שהיו מגיעים ללמוד אצלו קדשים לכמה שנים, ואחר כך היו מגיעים חבורה אחרת. זה לא היה קל ללמוד אצל הרב קדשים. הרב היה רב העיר ולא יכל לקבוע במדויק מתי השיעור יתחיל (הוא רצה בכך, אבל העניינים של העיר עיכבו אותו).

השיעור היה צריך להתחיל בשעה שש בלילה, והיה זמנים שהיה מתחיל בשבע ושמונה. בחוץ, בחורף, היה קר, היה שלג, ובבית הרב היה מאד חם. הבחורים התלמידים - היה להם מעילים חמים, אבל פחדו להוריד את זה. הילדים בחוץ יכלו לשחק עם המעילים המשך בעמוד הבא <<

הגאון רבי מיכל שטרן שליט"א

"אם פְּהַקְתִּי תִלְכוּ" (ויקרא כ"ז, ג')

וברש"י: שתהיו עמלים בתורה

אבי זצ"ל אמר: סיפר לי מו"ר רבי אליהו לופיאן, שרצה להכניס את נכדו לשיבת בריסק אצל הגאון רבי יוסף דוב סולובייצ'יק זצ"ל, ומכיון שהנכד ידע שקשה להתקבל שם, שלח את סבו מו"ר רבי אליהו כדי לשכנע את ראש השיבה לקבלו. כשהגיע רבי אליהו לביתו של הגרי"ד סולובייצ'יק קיבלו בכבוד גדול, שהרי ידע רבי יוסף דוב מה דעת מרן הגרי"ז מבריסק על רבי אליהו לופיאן, ושאלו: 'מה אתה רוצה?'

אמר לו: 'להכניס את נכדי!'

אמר לו הגרי"ד: 'אני לא יכול...'

'מדוע? שאלו רבי אליהו..'

אמר לו: 'אני מוסר שיעור בחדר זה, והיה זה חדר קטן.

'לדעתך, שאלו רבי יוסף דוב, 'כמה יכולים להיכנס בחדר?'

הביט רבי אליהו ואמר: 'כשלושים בחורים...'

אמר לו: 'אם אני אומר לך שנכנסים כאן שישים בחורים? הרי

אין כאן מקום לסיכה... ואיך אכניס את נכדך?..'

אמר רבי אליהו: 'א"כ, בוודאי אתה צריך להכניס את נכדי...'

שאלו רבי יוסף דוב לפרש הדברים, ואמר לו: 'אם נכנסים כאן

<< המשך מעמוד קודם

ונתן לנו את התורה

כדי לזכות לקנות את התורה הקדושה, צריך האדם להתמסר ללימודה ולקנותה ביסורים, שהרי ארץ ישראל ותורה נקנות ביסורים. משל למה הדבר דומה, לגביר גדול שהיה לו בן יחיד, מפונק מאין כמוהו, כיאה וכיאות לבן של גביר... בהגיעו לפרק נישואיו, סרב האב לשדכו, באומרו שעקב היותו מפונק - לא יצליח הבן לגדל את ביתו כראוי.

זו היתה דעתו של האב. אבל, האמא רחמה על בנה, ולא רצתה לעכב את שידוכיו, ובקשה להוכיח לבעלה שבנם מוכשר לעבודה. מה עשתה? נתנה בידיו של הבן שטר כסף, ואמר לו שילך ויאמר לאביו שאת הסכום הזה הרוויח היום במלאכתו. עשה הבן כמצות אמו, והראה לאביו את השטר, האבא לקח את השטר וקרעו למול עיניו של הבן, ואמר לו בצורה נחרצת: "אל תשקר אותי, את הכסף הזה לא הרווחת במלאכתך".

האמא מצדה לא התייאשה, ושגרה שוב את בנה, והפעם עם שטר כסף גדול, אבל הורתה לו שלפני שיגיע אל אביו ילכלך את ידיו כהוגן, ויחד עם שטר הכסף יראה לאביו גם את הידיים המלוכלכות והמאובקות, וכל זאת כדי להוכיח שהפעם הוא באמת עבד קשה... והנה הלכלוך שנוצר כתוצאה מהעבודה...

אבל התמונה חוזרת על עצמה, האבא לוקח את השטר וקורעו, ומביע את כעסו על הבן שמשקר אותו שוב ושוב. חזר הבן לאמו, וסיפר לה את הקורה עמו אצל האבא. האמא, פוכרת ידיה בסימן

של יאוש, ואומרת: "אני רואה שאביך ניחן בחוש של נביאות, ואי אפשר לשקר אותו... כנראה שאין לך ברירה אלא לצאת באמת לעבודה... קח את עצמך בידיים, והתחל לעבוד, וכשתרוויח סכום כסף, לך לאביך והראה לו".

בלית ברירה, השכיר הבן את עצמו למלאכה כלשהי, וכשהרוויח סכום כסף הלך עמו לאביו. גם הפעם שלח האב את ידו, בתנועה שהצביעה על כך שהוא מתכוון לקרוע את שטר הכסף שהרוויח הבן. ברגע זה נרתע הבן העובד, והחל לזעוק בקול גדול: "אבא, אבא, אל תקרע את הכסף הזה, הרי עבדתי ועמלתי עליו קשות!" - - - ברגע זה, נראה חיוך רחב על פני האב. הוא ניגש אל בנו, נישק אותו, ואמר: "עכשיו אני בטוח, בני יקירי, שהנך יודע לעבוד! והראיה, שכאשר קרעתי את שטרי הכסף הקודמים לא צעקת, כי לא עמלת והזעת עליהם, ולכן לא היה אכפת לך שהם נקרעים על ידי. אבל כאשר הנך זועק חמס על השחתת הכסף, אין לי אות ברור מזה, שאכן החילות לתת את ידיך במלאכה, ועכשיו אוכל גם לחתן אותך בלב שקט".

זוהי כוונת חז"ל, באמרם שהתורה נקנית ביסורין, כי רק כשעמלים ומתיסרים על התורה - אז מרגישים את השייכות אליה וזוכים לקנותה באמת.

(מתוך 'חישוקי חמד' הגדה של פסח - הגאון רבי יצחק זילברשטיין

שליט"א)

כשמבחוץ שיכלה חרב וחללים נפלו בכל רגע. בביטחון גמור רושם רבי יעקב בין דפי המסכת, כי למרות כל הרדיפות הנוראיות, כולו הודאה ליושב במרומים שהצליח בידו להמשיך וללמוד את הדף היומי במסתרים, ואף לסיים מסכת ועוד מסכת, עד כי לסיים את מסכת סוטה, האחרונה שבכרך זה לא עלה בידו, וכדורי המוות ככל הנראה הכריעוהו בעודו עוסק במעיין התלמוד.

בתחילת הכרך שלפנינו, כותב רבי יעקב את הודאתו ליושב במרומים, שזיכהו להתחיל ולסיים מסכת זו בשנת תרצ"ג, בעיר סיגעט, אלא שבבואו לרשום את לימודו בפעם השניה במחזור הבא, היה זה בשנת תש"א בעיצומם של ימי התופת. והמלחמה. וכה רושם רבי יעקב בעמוד הראשון של מסכת נדרים, אלו דבריו המרטיטים:

מי אנוכי שאזכה להודות לך, כי עפר אני בחיי ורימה ותולעה אחר מיתתי, ובפרט לך זומימה תהילה. אבל לעצור במילים מי אוכל. הפעם אודה לה' בכפלים כי זה הפעם שנית שזכיתי להתחיל בש"ס ללמוד מסכת נדרים, וד' היה לי בעזרי וקל שקי יתן לי ולכל ישראל רחמים, שיכולים לעמוד כנגד הצרות שנתגברו עלינו, כי בצרה גדולה אנחנו עכשיו, כצאן לטבח יובל, וכעפר ארץ תחת רגלי כל האומות וכקוצים בעיניהם.

אהה רבש"ע, השקיפה ממעון קדשך וברך את עמך ישראל במהרה, וידבר עמים תחת רגלינו ונזכה לביאת גואל צדק ישראל ולבנין בית המקדש במהרה, כי למה יאמרו הגויים איה אלוקיהם ובאמת אלוקינו בשמים, ובמהרה יחוס עלינו בישועות כלליות, והעושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל במהרה אכ"ר.

כה דברי השפל, והמדוכא בייסורים בכפלים שאי אפשר לפורטם, וקמיה שמיא גליה העותר והמצפה בכל רגע ורגע לישועה בתוך שאר ישראל, יעקב ב"ר ברוך ריעדנץ סיגעט א שלח תש"א. ובהמשך כותב:

ב"ה. אבקש מאדון כל העולמים שימחול לי בסליחה גמורה, על מה שלא למדתי מידי יום ביומו את הדף היומי כמו רגילות שלי, כי חלילה לא במרד ובמעל עשיתי זאת, אלא אנוס הייתי מחמת הרדיפות של הרשעים יש"ו, שהיו רצונם לגלות אותי עם כל ב"ב תלינה בגלותי, לדאבון נפשי, עם שאר אחינו בני ישראל. ומחמת צרות וצרות שונים שנגעו בי, לא היה לי פנאי ללמוד, כי טרוד הייתי להציל אותי עם כתב תעודות, והקב"ה ברב רחמיו היה לי בעזרי והציל אותי עם כל בני ביתי, ומעתה אודה לו בכל לבבי הנשבר, ואקוה דבעזרת ד' להשלים מה שחסרתי, אם יתן לי כח. והיום סיימתי פעם שניה מסכת זו, פה סיגעט מש"ק שמות תש"ב לפ"ק יעקב.

(מתוך 'מידות והנהגות טובות')

ולקלקל אותם. אז היו כאלה שאחזו את המעיל לידם, ואחרים נשארו לבושים עם המעיל וזה היה מאד קשה.

הרב ראה את הצער של התלמידים, אז הוא פעם אמר להם: "אתם חושבים שאתם סובלים בשביל תורה?" אז הוא קרא להם והכניס אותם ל'בית דין שטיבל' (חדר הבית דין) שהיה אצלו בבית, הוא הוציא מתחת לשולחן ה'בית דין שטיבל' שני שקים ואמר להם: "על שני השקים האלו - על אחד ישן ר' איסר זלמן ועל השני ישן ר' ברוך בער במשך שנים, וכך הם למדו".

עידודו של החפץ חיים

ישנם אברכים שבאו מחו"ל והיה להם שם כל טוב, ואילו כאן חיים בתנאים של עוני ממש, כדי לחזקם הביא להם אבי זצ"ל את הסיפור מהחפץ חיים.

בערב יום כיפור, תלמידי הישיבה בראדין היו מתקבצים ובאים לביתו של הכהן הגדול. הם מבקשים לספוג עוד מעט לובן להתנקות מחטאים קודם יום הדין. ביתו של החפץ חיים הומה מאדם, רבינו יושב מהורהר, מביט בבחורים, בוחן אותם בזה אחר זה. והנה רואה הוא ביניהם את הבחורים שהגיעו לישיבה מאמריקה הרחוקה. ליבו גואה ורגשותיו מביאות אותו לומר כך: "התנא רבי נהוראי אשר גר בארץ הקודש אמר: הוי גולה למקום תורה", היהודים הלא מפוזרים ומפורדים המה כעת בעולם כולו. אמריקה הלא אף היא גלות היא".

הוא שותק לרגע מהרהר, מתוך עומק המחשבה, זוקף עיניו ומגביה קולו ואמר בהתלהבות: "הביטה וראה, ריבונו של עולם.. עומד לו בחור ועוזב את ביתו, את הוריו את קרוביו באמריקה, ארץ שמכילה כל טוב, כל התענוגות והנוחיות שם, והלא גם שם מצויות כבר ישיבות! ואילו הוא... בא לכאן... לעיירה קטנה ונידחת, ולמה? לחיות חיי צער! הרי זו גלות בתוך גלות... לשם מי? לשם מי כל זאת? לשמך ולשם תורתך! בשל זה בלבד הלא עליך לרחם כבר על עמך ישראל, לקבץ אותו מכל גלויותיו.. הוא נאנח ומוסיף: "חייני, ריבונו של עולם, חייני.. העת הגיעה!!! והוא פרץ בבכייה שהרטיטה את ליבם של כל הנוכחים, ובכו אף הם, דמעות שטפו את עיניהם.

דברים אלו, שיצאו מלבו הטהור השפיעו כל כך על הבחורים, עד ששכחו את כל בעיותיהם וחזרו ללמוד בתוספת כח ומרץ.

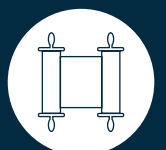
לימוד דף היומי בשואה

מצמרר לראות איך אחד מקדושי השואה, ר' יעקב ב"ר ברוך ריעדנץ מסיגעט, ציין בצד המסכת דברים מופלאים על הזמן שלמד בשואה.

מסכת זו נמצאת בידי אחי, הרה"ג רבי זונדל שטרן שליט"א, שקיבלה מחמיו, הרה"ג רבי מרדכי אפל זצ"ל, רבי יעקב ביקש לחרות עלי נייר למזכרת נצח את מאורעותיו בשנות הזעם הנוראים,

- מדוע נבחר יום הכיפורים כיום שילוח עבדים?
- מדוע נשאל האדם בתחילת דינו על משאו ומתנו דוקא?
- מדוע נאמר "שש שנים תזרע שדך" בלשון ציווי?
- מה הקשר בין מצוות שמירת שבת ומורא מקדש לגאולה העתידה?

השאלות
בפרשת
השבוע

כל התשובות בספר 'דרש דוד על התורה' לרכישה התקשרו 02-5609000

כאשר נפתחה, בחסדי השי"ת, הדרך להגיע לכותל המערבי, הלך עם קבוצה מבני הישיבה לשם, כאשר התקרבו ולפתע שמעו את פעמוני בתי תיפלתם, פרץ רבינו בבכי מה, איך שייך טומאה כזו ליד קודש הקדשים???

הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל ביראת שמים מחושית שזעקה מכל דיבור ומעשה

לעובי הקורה ולבסוף התיר, אולם כשיצא הפסק מפיו פרץ בבכי, היה זה מעמד כביר של יראת שמים.

כאשר ראה עבירה, ראו עד כמה כואב לו הדבר. חתנו הגאון רבי חיים דב אלטוסקי היה מספר שכאשר היה חוזר איתו בשבתות, בתקופה שהישיבה היתה בדיסקין היו חולפים בכביש הכניסה לירושלים ונסעו שם מכוניות בשבת, דבר זה היה מכאיב לו מאד, אולם הם נאלצו לעבור שם, אך לאחר תקופה הגה ברעיונו איזה דרך חלופית ללכת בה, שם יוכלו להחשף לפחות חילולי שבת. כך היה גם בשבועות הראשונים לעלייתו ארצה, אז העמידה הסוכנות לרשותו דירה בשכונת קטמון, אך היה זה רחוב שנסעו בשבת ולכן הוא כמעט ולא שהה בו. קשה היה לו לראות חילולי שבת של יהודים ועוד בארץ ישראל, לכן שהה הרבה בישיבה ובבית גיסו עד שהדירה במטרסדורף היתה מוכנה.

בשנת תשכ"ז, כאשר נפתחה בחסדי השי"ת הדרך להגיע לכותל המערבי, הלך עם קבוצה מבני הישיבה לשם. כאשר התקרבו ולפתע שמעו את פעמוני בתי תיפלתם, פרץ רבינו בבכי מה. איך שייך טומאה כזו ליד קדש הקדשים. גם כשהגיע לכותל עצמו בכה והזכיר בהתרגשות את הפסוק (איכה ד. יב) "לא האמינו מלכי ארץ כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים", אפילו הגויים הבינו עד כמה אי אפשר בלי ירושלים וידעו שמעולם לא הצליחו אויבים לכבושה. ורק משום שלא נהגו על פי התורה היא נחרבה.

מקדש עמו ישראל

כאשר סידר חופה וקידושין היה בהתרגשות רבה, ופעמים רבות בברכת האירוסין שתחת החופה היה קולו נשנק מדמעות. תלמיד שאלו פעם מה פשר ההתרגשות הגדולה, הרי כמעט בכל יום הוא מסדר קידושין?

ענה רבינו: "ראשית, הלא בכל חתונה מקימים כאן בית חדש בישראל שמוקם על אדני התורה ומה יותר מרגש מזה. אבל יש כאן הרבה יותר מזה, שהרי הנוסח של ברכת אירוסין הוא "אשר אסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות לנו מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין", שהרי כל קדושת כלל ישראל מונחת בקשר של נישואין שהארוסות אסורות, שהרי קודם מתן תורה כותב הרמב"ם (אישיות פ"א ה"א) "אדם פוגע אשה בשוק ומכניסה לתוך ביתו" בלי שום הכנות והזמנות. וכיון שניתנה תורה - נתחדשה הלכה שכלל ישראל צריך הכנות וקניינים, מתחילה קנין אירוסין ואחר כך קנין אישיות, והלא זה סמל לכל קדושת כלל ישראל שלא משתמשים ונהנים מהעולם בלי הכנה לעשות כרצונו יתברך". (מתוך 'מגדלתו ומרוממתו')

"יָאֵת מְצוֹתֵי תְּשׁוּבָה" (ויקרא כ"ו, ג')

יראת השמים של רבינו היתה מוחשית. כל נוסח דיבורו, אם זה בשיחה איתו או בשיעורים, היה ספוג יראת שמים. כשהזכיר את דברי התורה היה אומר: "התורה הקדושה אומרת..." כשהזכיר את רבותינו הראשונים והאחרונים היה מזכיר זצ"ל... ניכר היה יראת הכבוד אליהם. כשהזכיר בתוך דבריו ציור של עבירה, כמו כשדן אם אחד מבשל חלילה וחס בשבת, כמה פעמים כשהזכיר בשיחות את אש הגיהנום פרץ בבכי... יראת השמים החושית זעקה מכל דיבור שלו.

כך גם בשיעור ההלכה שמסר, מלבד הלימוד עצמו, למדו

התלמידים את יראת השמים שבערה בו, למרות שמשנת תלמודו היתה בהירה לו, לא התנהג בה כ"מצות אנשים מלומדה", ותמיד היה מעמיק בלימוד "המשנה ברורה" ומדקדק בלשונו היטב. אם רק נראה היה לו, ולו לרגע, שהוא נוהג אחרת ממה שיצא לו עכשיו, העמיק בלימוד יותר ויותר. בער

הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל

לו לדעת אם הוא נוהג ומורה לרבים כפסק ה"משנה ברורה". ארע כמה פעמים, שלאחר שהעמיק עם מופלגי החבורה, גדולי תלמידיו, היטב, לפעמים התפרס הבריור על פני שניים ושלווה שיעורי הלכה. כאשר המסקנה היתה אחרת מכפי שנהג תמיד, שינה מיד את הנהגתו. הוא לא היה משועבד להרגליו. לא לקח לו זמן רב לשנות הנהגות שהיו מוסכמות אצלו. מיד כאשר עמד על דבר שזה מה שעליו לעשות וזוהי ההלכה וההידור - שינה מיד את הנהגתו.

בעניין זה סיפר תלמיד רבינו, הג"ר אליהו פינקל, מראשי הכולל ורבי שכונת גבעת שאול, שבתקופות שלמד עם רבינו בחברותא, ראה באיזו יראת שמים וכובד ראש ניגש ללמוד דברי הפוסקים, ופעם התבטא באזניו שמדברי הפוסקים עצמם ניתן וצריך להתחנך לצורה בה יש ללמוד הלכה, איך לפחד מההלכה ובאיזה כובד ראש יש להוציא פסק הלכה.

דבר זה ציינו רבים מהשוואלים הקבועים, שניכר היה בפסיקתו יראת השמים וכובד הראש בה ניגש לשאלות, בפרט כאשר ההכרעה היתה קשה ראו את היראה והחרדה. וסיפר הג"ר יהושע יודלביץ שהיה נוכח כאשר נשאל בעניין בו החמיר מאד ובדרך כלל לא נזקק לדון בו, אולם פעם הסכים להכנס

ברגע הראשון, סבור היה הרב וואזנר כי רבינו שקוע בתפילה על החולה, ולפיכך לא אמר מאומה, בכדי שלא להפריעו. אולם לאחר רגע - היה זה רבינו שאמר: "איני מרוכז עתה כדי ללמוד בעומק העיון, אסור לי גם להסיח דעתי מהטיפול בחולה, לכן חוזר אני על פסוקי אמונה..."

מרת הגרא"מ שך זיע"א, בדוגמא אישית על עמל התורה וניצול כל רגע ורגע

ברגע הראשון, סבור היה הרב וואזנר כי רבינו שקוע בתפילה על החולה, ולפיכך לא אמר מאומה בכדי שלא להפריעו. אולם לאחר רגע - היה זה רבינו שקיבל את פניו של האורח החשוב, ובפנותו אליו אמר: "איני מרוכז עתה כדי ללמוד בעומק העיון, אסור לי גם להסיח דעתי מהטיפול בחולה, לכן חוזר אני על פסוקי אמונה, ומקיים שתי מצוות כאחת: תלמוד תורה - וחיזוק האמונה!"... הרי לנו, כיצד ניתן לנצל גם את הרגעים הקשים, גם את השעות בהן לא ניתן להקדיש את כל הכוחות ללימוד התורה ולשקיעות המוחלטת בה... עם רצון אמיתי וכן - ניתן להפיק תועלת רוחנית גם מהזמנים הללו, ולנצלם היטב למשימות שקשה לפנות להן זמן בחיי היום-יום...

לימוד תורה של שעת הדחק

בהזדמנות אחרת, כאשר נבצר מיכולתו של רבינו ללמוד כהרגלו, בעומק שקידת העיון המוחלט - הוא חשף בפני תלמידיו טפח מגדלות נפשו ואהבת התורה אשר פיעמה בו, כאשר סיפר להם מעשה נפלא מבית מדרשו של הגר"י סלנטר, מעשה אשר יש בו כדי ללמדנו כי בכל מצב, תהיינה הנסיבות אשר תהיינה - יכול האדם לדבוק בלימוד התורה ולנצל את זמנו היטב בכדי לדרוש עוד ועוד אוצרות רוח כבירים. היה זה כאשר מצבה של הרבנית היה קשה ביותר, ורבינו המתין בדריכות לתוצאותיהן של בדיקות שאמורות היו לברר את חומרת המצב. בשלב מסוים, פנה רבינו אל תלמידיו אשר ליווהו בשעה קשה זו, ואמר להם:

"במצבים קשים מעין אלו, כאשר קשה להתרכז בדברי תורה - נזכר אני בדרכתו של הגאון רבי ישראל מסלנט"...

"היה זה לאחר אחת מדרשותיו של רבי ישראל, דרשה חוצבת להבות אש, אשר הוקדשה לתיאור גודל חיוב לימוד התורה המוטל על כל אחד ואחד מישראל. כאשר ניגש אליו אחד הנוכחים, יהודי פשוט, תמים וירא שמים - אך עם הארץ, ותינה בפניו את צערו: הוא סיפר, כי לא קרא מעולם ואף לא שנה, אינו יודע גמרא ואפילו לא משנה או חומש, ולאחר מכן שאל בכאב: 'רבי, מה אעשה? מה יהיה עלי? כיצד אוכל אני ללמוד תורה?'

אולם רבי ישראל לא נסוג מדעתו, על פיה כל אדם יכול וחייב ללמוד תורה.

'מה אתה עושה בבוקר כאשר אתה ניעור משנתך? שאל הוא את אותו יהודי פשוט, אשר נענה על אתר וסיפר כי הינו נוטל את ידיו, לובש ציצית, אומר 'מודה אני', הולך לבית הכנסת כשהוא עטור בטלית ותפילין, ולאחר מכן פונה לשגרת יומו.

'אם כן' - השיב רבי ישראל - 'מה לך כי תלין על שאינך יכול ללמוד תורה? הלא בודאי יכול אתה גם יכול! בכל יום שנגן לעצמך ואמור: בבוקר - צריך ליטול ידיים, ללבוש ציצית, לומר 'מודה אני', להניח תפילין, ללכת לבית הכנסת ולהתפלל! כל ההנהגות הללו - הרי הן 'הלכות', ו'הלכה' - הרי היא חלק מהתורה! כאשר

המשך בעמוד הבא <<<

"אם פִּקְתִּי תִלְכוּ" (ויקרא כ"ז, ג')

וברש"י: שתהיו עמלים בתורה

היה זה בתקופת מלחמת השחרור, כאשר היה הכרח להאפיל בלילות את הבתים, ולמנוע אפילו מקרן האור הקטנה ביותר לפרוץ החוצה ולהסגיר את בתי התושבים - אשר עלולים להיות מטרה לכלי המשחית של חיילות האויב.

העלטה הכבדה והאפילה העמוקה - העיקו כמובן על כולם, אולם לרבינו היתה בעיה חמורה שבעתיים... הכיצד

יוכל ללמוד בחשיכה? להפרד מהתורה למשך כל שעות החשיכה - לא היתה זו כלל אפשרות

אשר באה בחשבון!

אכן, אל דאגה! בסופו של דבר נמצא פתרון.

רבינו נטל סולם, טיפס אל הבזידעם, ושם, מבלי שאיש ירגיש במעשיו - הדליק נר, התכרבל בפניה ועסק בתורה, משוש חיוו... וזה המקום להזכיר, כי באותם ימים,

כאשר הישוב היהודי בארץ הקודש נאבק על קיומו - נולד החיבור הראשון מספרי 'אבי

עזרי'. בהקדמתו לכרך הראשון, שיצא לאור בימי

מלחמת תש"ח - חותם רבינו: "הכותב בדמע, בירושלים

הנתונה כיום במצור ובמצוק, מבחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה".

כי אצל מי שדבוק כל כולו בלימוד התורה הקדושה - אין הבדל בין ימי שלווה לימי מלחמה... הימים כולם לא נועדו אלא בכדי

לשרת מטרה אחת ויחידה: ההתעלות בתורה הקדושה, כאשר במטרה זו יכול הוא למצוא את כל האושר והשמחה שבעולם!

כשאי אפשר ללמוד

אכן, על אף שכבר הזכרנו, כי אין לראות במצב של קושי או כאב משום הצדקה להתרשלות בעבודת שמים - ברור שישנם

מצבים בהם האדם אינו יכול לשקוע בתלמודו כבימים כתיקונם... ברור שישנן שעות, או ימים - בהם האדם שקוע במכאוביו, או

בטרדותיו, או בשאר נסיונות המונעים ממנו להקדיש את כל כולו לעבודת בוראו...

אמנם, גם בזמנים מעין אלו - עדיין יכול האדם למצוא דרכים רבות ושונות בכדי לנצל את הימים או את הרגעים הללו היטב,

ולא להניח להם לחלוף לבטלה מבלי ליצוק לתוכם תוכן של ממש... דוגמה לכך, העניק רבינו בהזדמנויות רבות מספור, כמו

למשל במקרה הבא, עליו סיפר בעל "שבט הלוי", רבי שמואל הלוי וואזנר (שליט"א) זיע"א:

היה זה כאשר עלה הרב וואזנר ביום מן הימים אל ביתו של רבינו, ומצאו, כשהוא יושב ליד הרבנית וסועד אותה בחוליה.

התבוננות קלה, די היה בה בכדי להבהיר כי רבינו אינו מכלה את זמנו ריקם... פיו מלמל בלא הרף, אף שקולו לא נשמע בכדי שלא להפריע את מנוחת החולה.

מרן הגרא"מ שך זיע"א

כ"ק מרן בעל הפני מנחם זצוק"ל לא פתח את הדלת על אף הנקישות הרמות שהלכו וגברו מרגע לרגע

תיעוד מרגש על עמלות התורה של מרן הפני מנחם והגרי"ש אלישיב זצוק"ל

הרב מנשה גליקזאהן

"אם בַּחֲקָתִי תִּלְכוּ" (ויקרא כ"ז, ג')

וברש"י - יכול זה קיום המצוות כשהוא אומר ואת מצוותי תשמורו וגו' הרי קיום המצוות. אמור היא מה אני מקיים אם בחוקותיי תלכו "שתהיו עמלים בתורה".

רש"י הקדוש שם דגש מיוחד על ענין העמלות, מלבד העניין של "והגית בו יומם ולילה" ישנה תביעה מיוחדת מעם ישראל להיות עמלים בתורה. כיצד הופכים לעמלים בתורה? להיות 'עמל בתורה' פירושו להתייגע בדברי הגמרא, להזיע כדי להגיע למתיקות התורה. בשביל להגיע למדרגה נעלה זו דרושים עמל ועבודה פנימית מול תחבולות היצר, להניח בצד חיי שעה ולעסוק בחיי העולם הבא.

כיצד רוכשים עמל בתורה?

מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, עמוד ההוראה אשר זכה להאיר את דורנו באור תורתו - כיצד הגיע לעמלות כזו, שכל מי שחסה אי פעם במחיצתו לא גמר להתפעם ממנה? מעבודה פנימית ומלחמה עיקשת ביצה"ר.

הסיפור הבא, יעיד על כוחות הנפש ששאב רבינו, עד שזכה להגיע לדרגות נישאות. היה זה בשנות צעירותו. קירות ירושלים העתיקים כוסו במודעות ענק המבשרות על בואו של החזן הדגול ר' יוסלה רוזנבלט, שאמור לשבות בירושלים וינעים בקולו את התפילות. רבינו, שהיה אז אברך צעיר, ראה את המודעות והתלהב. "הן מחבב הוא חזנות ומה רע אם ילך לשמוע את החזן הדגול?" מהרהר הוא בתוכו, אך אז החל ויכוח סוער בתוכו. קול אחד אומר לו: "יוסלה הינו חזן דגול ויר"ש, ומדוע לפספס הזדמנות נדירה?" ומצד שני עולה קול נוסף ואומר: "בשביל זה לסגור גמרא ולנדוד עד ביהכ"נ החורבה?"

בסופו של דבר החליט לוותר על התענוג, שם את עקבותיו לעבר אוהל שרה אך אז חזר שוב אותו ויכוח פנימי בתוכו, מהרהר הוא: "הן אנשי ירושלים אנשי צורה הם והולכים הם בהמוניהם לעבר

<< המשך מעמוד קודם

תשנן את ההלכות הללו, אף ששגורות הן על פיך, הרי שתזכה בכך למצות 'תלמוד תורה', ושכרך הרבה מאד! סיים רבי ישראל, ועיניו של היהודי התמים - אורו..."

כך סיפר רבינו לתלמידיו, ומיד המשיך:

"אנו, בימים כתיקונם, בודאי נתבעים ליותר מכך. אם נבוא לשמים ונטען כי שיננו את ההלכות היומיומיות - בודאי לא נצא בכך ידי חובתנו. אולם במה דברים אמורים? בזמנים של שגרה! לעומת זאת, ברגעים בהם הריכוז קשה, והלימוד בעומק העיון בלתי אפשרי - הרי שגם לימוד תורה מהסוג הזה יקר הוא וחשוב, ואת זה - יכול לעשות כל יהודי בכל מצב שהוא!

"את זאת" - הטעים רבינו - "משתדל אני לקיים... ברגעים קשים מעין אלו - אני חוזר ומשנן לעצמי: צריך לשמור שבת, אסור לאכול ביום הכיפורים, יש ליטול לולב בסוכות, וכן הלאה וכן הלאה, וכך - מנצל אני גם את הרגעים הללו ללימוד תורה אשר אין ערוך

החורבה ולמה אגרע?" בעוד השאלה מהדהדת בתוכו, החליט רבינו להצטרף אף הוא להתענג מסלסוליו של החזן הנודע, והחל עושה את דרכו, עד שהגיע סמוך ונראה לבית הכנסת החורבה. אוזניו כבר קלטו את קולו הרם של החזן המופלא, והוא התרגש מאוד, אך באותו רגע קפץ על עומדו.

"מזה להתרגש?!" תוהה הוא בזעזוע, וכי ייתן להכניס בנפשו הזכה רגש אחר במקום רגש של לימוד הגמרא? על אתר שב על עקבותיו בהחלטה נרגשת ודרמטית "מקומי הוא באוהל שרה!!!" כך רכש מרן זצוק"ל את עמל התורה שפיעמה בקרבו עד יומו האחרון עלי אדמות.

כיצד נראה עמל התורה?

בספר "פני מנחם" מובא סיפור על כ"ק מרן ה"פני מנחם" מגור המעיד על גדלותו ועמלותו בתורה. מרן בעל הפני מנחם היה יושב בחדר לימודו, רכון על ספריו הרבים ולומד בריכוז רב את סוגיות הש"ס. מפעם לפעם נוסף ספר לערימת הספרים שהיו על השולחן, וניגון הלימוד משובב כל לב בוקע ויוצא בהשתפכות, ניגונו של מרן הפני מנחם.

באחד הימים, נקש בנו על דלת חדר הלימוד. באותה העת, ישב הרבי בחדרו כמנהגו. שקוע הוא בלימודו הטהור עד כי לא שמע את נקישות הדלת. בנו של הרבי ידע היטב, שכשאביו לומד לא ישמע הוא את הנקישות. אמנם הייתה זו שאלה דחופה שאינה סובלת דיחוי, והוא החל להגביר את קצב הנקישות, אך לשווא, הרבי לא שם לב.

עקב דחיפות העניין, פתח את הדלת קמעה והציץ פנימה, אך עדיין היה הרבי שקוע אף כשפתח את הדלת לרווחה תוך כדי חריקה צורמנית שנשמעה היטב, לא נרשמה שום תגובה מצד הרבי, כך עומד הבן בהשתוממות במשך שעה ארוכה, אין הוא רוצה להפריע ללימוד אביו. מחכה שאביו ירים את עיניו מן הספר ואז יפנה אליו אך זה לא קרה. רק לאחר זמן מה, הרים הרבי את עיניו הטהורות מן הספר תוך כדי מחשבה מאומצת בסוגיה הסבוכה שלמד, הבחין בבנו וניגש אליו.

כ"ק מרן בעל הפני מנחם זצוק"ל | צילום: ישיבת בית אל

לשווי, ויוצק קיתונות של נוחם על נפשי!..."

בהזדמנות אחרת, כאשר היה רבינו שקוע בטיפול ברעייתו הרבנית עד כדי כך שלא היה באפשרותו אפילו להגות באותן מצוות פשוטות השגורות על פיו של כל יהודי - מצאוהו בני ביתו כאשר הוא משנן לעצמו את אותיות הא'-ב'! כן... גם אותיות קדושות אלו - ראויות הן לקיים בהן מצוות 'לימוד תורה' בשעת הדחק, ורבינו ידע כי במקום בו לא ניתן לקיים את המצוה באיכות גבוהה יותר - אין להקל ראש ולזלזל בערכו של לימוד מהסוג הזה...

ללמדך, שכל התירוצים שבעולם לא יועילו: אין רגע בו לא ניתן לקיים את מצות תלמוד תורה, אין רגע בו יכולים אנו לפטור עצמנו מחובתנו הרוחנית כלפי בוראנו, ואפילו ברגעים הקשים והעמוסים ביותר - נוכל להרויח אוצרות נצח, אם רק ניתן את דעתנו לכך ונעשה את אשר לאל ידנו!

(מתוך 'אורחות החיים')

מדוע עליך לספור את מטבעות הנחושת אם נוכחת לראות שלא גנבו מאומה מטבעות הזהב?

הגשר שעליו שר הצבא וחייליו קרס, ואיתו צנחו לנהר רבים מהחיילים וטבעו למוות

הרב ישראל ליוש

"וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית... וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי" (ויקרא כ"ה, כ"ב-כ"א)
פסוקים אלו מעוררים תמיהה גדולה, הרי הקב"ה מבטיח לעם ישראל שאם ישמרו שמיטה - הארץ תתן פריה והם יאכלו לשובע את לחמם, ולאחר מכן התורה מבטיחה עוד 'וציויתי את ברכתי לשלש השנים', והבטחה זו נאמרת לאלו שישאלו 'מה נאכל בשנה השביעית?' אך ממה נפשך, אם השואלים הללו לא מאמינים להבטחה הראשונה ושואלים שאלות - מה תעזור להם ההבטחה השנייה? עפ"י דברי רש"י והספורנו, הפסוקים מתבארים היטב: יש כאן

שתי הבטחות שונות שנאמרו לשני סוגי אנשים. ההבטחה הראשונה, היא הבטחה שתהיה ברכה במזון, שיאכלו מעט והאוכל יתברך במעיים וישבעו כאילו אכלו הרבה, וברכה זו היא כפולה, כי לכמות קטנה נדרשת עבודה מועטת, ואילו התועלת ממנה היא ככמות גדולה. הבטחה גדולה זו, היא למאמינים שאינם שואלים שאלות, אלו שבטוחים במזונם על אף שיקיימו את ציווי התורה ולא יעבדו בשמיטה.

אך ישנה הבטחה שנייה, והיא פחותה מן הראשונה.

הבטחה זו נאמרה למסתפקים שאינם מאמינים בהבטחותיו של הקב"ה בתמימות, אלא שואלים שאלות, "מה נאכל? הרי לא זרענו! איך המעט יספיק באיכותו?" להם מבטיח הקב"ה, שאם בכל אופן ישמיטו את שדותיהם ולא יזרעו - תהיה להם גם ברכה והם יראו אותה בעיניהם, שהתבואה תעשה בכמות פי שלוש מכל שנה, אך ברכה זו היא פחותה מקודמתה, כיון שכאשר הכמות גדולה, גם העבודה עליה היא רבה.

הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל היה אומר, שהנהגה זו איננה הנהגה רק בשמיטה, אלא הנהגה קבועה של הקב"ה עם ברואיו. באותה מידה שהאדם בוטח בה' - כך הקב"ה נוהג איתו, כמש"כ 'ה' צלך על יד ימינך, ודרשו חז"ל שהאדם הוא כצל, כשתראה לצל אצבע - הוא יראה לך אצבע כנגדך, ואם תראה לו שתי אצבעות - אף הוא יראה לך שתי אצבעות כנגדך, כך הקב"ה צלו של האדם, כמדת הביטחון שמראה האדם - כך ייטיב איתו הקב"ה. אם האדם יבטח בו ולא ישאל שאלות, הברכה תהיה בהתאם.

...

חסידו של הרה"צ רבי מרדכי המגיד מטשורנוביל זצ"ל נכנס אליו כדי להתברך. הרבי התעניין בשלומו ובסדר יומו, והחסיד ספר לו כי הוא עוסק לפרנסתו במסחר בשוק המקומי, ומידי בוקר כאשר הוא מתעורר משנתו, הולך הוא אל השוק ועוסק במסחרו, ורק לאחר מכן הוא נפנה לתפילת שחרית.

הרבי העיר את תשומת לבו, כי אין זו דרכה של תורה. "הדבר הראשון שעליך לעשות ישר בקומך ממשכבך, הוא להתפלל, אם תעשה כך" - המשיך הרב לדבר אל לבו - "בודאי תצליח בעסקיך יותר".

ענה החסיד לאדמו"ר: "אין לי ברירה, אם אלך אל השוק אחרי התפילה, אפסיד את כל הקונים, ולא יהיה לי עם מי לעשות עסקים".

"אספר לך סיפור", ענה לו האדמו"ר, "מעשה ביהודי ששרת בקודש כמלמד דרדקי בביתו של עשיר העיירה. תקופה ארוכה הוא שהה מחוץ לביתו, על מנת שבתום התקופה ישוב לביתו עם סכום כסף מכובד שישלם לו העשיר על עבודתו.

ויהי היום והמלמד החליט לשוב את ביתו. נתן לו העשיר את מלוא הכסף, ויצא לדרכו. בערב שבת, פנה המלמד לאכסניה שהיתה על אם הדרך, כדי לשבות שם בשבת. הוא חשש מאוד על צרור הכסף שבאמתחתו, לבל יראוהו חומדי ממון למיניהם, ולכן הטמין את הכסף במקום מסתור אשר לא יעלה בדעתם לחפש אותו שם. כל השבת חשב המלמד על הצרור המונח אי שם, ובלבו קיוה כי נשאר במקומו וזרים לא ראוהו ונטלוהו.

אך יצאה השבת, תיכף סר אל מקום המחבוא, ולשמחתו מצא שם את הצרור, לבו לא שקט עד אשר ספר ומנה את כל המטבעות אחד לאחד, תחילה מנה את מטבעות הזהב, ולשמחתו לא חסר שם אף מטבע אחד, ולאחר מכן מנה את מטבעות הנחושת, כדי להיווכח שגם מהם לא חסר אף מטבע.

התפלאו הנוכחים, מדוע אתה סופר גם את מטבעות הנחושת, הרי אם נוכחת לדעת שלא גנבו מטבעות הזהב, סימן הוא שהגנבים כלל לא ראו את צרור המטבעות, שהרי אם כן היו כבר גונבים את מטבעות הזהב....

מוסר רב ניתן ללמוד מסיפור זה, המשיך המגיד לדבר עם החסיד, אם כל בוקר אתה רואה שהקב"ה מחזיר לך את נשמתך ואתה קם על רגליך בריא ושלם, ודאי שהוא גם ימשיך וידאג לפרנסתך. דאגה לפרנסה על חשבון זמן התפילה, דומה לספירת מטבעות נחושת אחר שלא חסר ממטבעות הזהב כלום".

"אל דאגה" - הרגיע אותו האדמו"ר - "פתח את יומך בתפילה לה', בטח בו, והוא יכלכלך".

...

ידידו של הגאון רבי אליהו ליוערט זצ"ל, תלמידו של מרן החפץ חיים, היה עשיר גדול, רכושו התפרס על פני תבל. אפיקי השקעה רבים היו לו, קרקעות, תעשייה ומסחר, ועוד. רבי אליהו מספר כי מרוב עושרו ובטחונו בממונו, היה מתרברב ואומר: "רכושי רב כ"כ ומפוזר על פני אפיקים רבים כל כך, גם הקב"ה אינו יכול לרושש אותי מנכסיי, כי אם יפלו הקרקעות, אזי אתעשר מבתי החרושת שברשותי, ואם הם לא יניבו פרי, אשים בטחוני בעסק מטילי הזהב שבבעלותי".

רבי אליהו נוהג היה להזהיר אותו תמיד לבל ידבר כך, "הרי הקב"ה, שהוא כל יכול, בכוחו לעשות הכל, גלגל החוזר בעולם, ומי יודע להיכן תגיעי?! אך הגביר לא שת לבו לכך והמשיך לבטוח בכוחו ובעשרו במצח נחושה.

בבעלותו של העשיר היה גם גשר שנישא מעל הנהר, העוברים

המשך בעמוד הבא <<<

הקדושים שהועלו על המוקד וגופם נותר שלם

מה הקשר בין תפילת אב הרחמים לצום כ' בסיון, ומה מקורו של התוספות הארוך על דף עז במסכת בבא קמא??
מנשרים קלו ומארייות גברו...

הנסיך גוטפריד. ה"צדיקים" הצרפתיים לא חשבו במיוחד על הצלת נוצרי ירושלים, כי אם על הזהב והכסף שישדדו מהמוסלמים ומכל אלו שיפלו לידיהם. גדודי הפושעים התארגנו, ועד שמסע הצלב ייצא לדרך, החליטו הפוחזים לשדוד בינתיים גם את יהודי אירופה, המתגוררים בסמיכות. גדודי הפושעים הפיצו ביניהם סיסמה, לפיה: "אנו הולכים להילחם ב"כופרים המוסלמים", בעוד ש"הכופרים היהודים" שהרגו את "אותו האיש", גרים בארצנו ויושבים לבטח על אדמותינו".

"גדודי הצלב" סחבו את יהודי רואין שבצרפת לכנסיות, ורצחו את אלו שלא הסכימו להיכנס לכנסיה. יהודי צרפת חששו לעורם ומיהרו לשלוח בקשה ליהודי גרמניה להתפלל בעדם. יהודי מגנצא, שחיו תחת שלטון הקיסר הנריך הגרמני, חשבו לתומם שהקיסר ירום הודו יפרוש את כנפי שלטונו עליהם ויצילם מגדודי הצלב האימתניים. הם לא חששו לעורם שלהם, אך מיד גזרו יום תפילה ותענית להצלתם של יהודי צרפת, שאינם מתגוררים בשלטון החסד של הקיסר. יהודי גרמניה העתירו בתפילה למען אחיהם שבצרפת, מבלי לדעת שכדאי להם מאד לכוון בתפילתם גם על עצמם, בבחינת 'כל המתפלל על חברו והוא צריך לאותו הדבר - נענה תחילה'.

המציאות האכזרית טפחה על פניהם כעבור שלשה חודשים בלבד.

קדושי אשפיירא וורמייזא

חיילי מסע הצלב התקרבו לגרמניה בדרכם לירושלים. (האם הדרך חייבת לעבור בגרמניה? כלל לא בטוח.

ב"קונטרס גזירות תתנ"ו", לרבי אלעזר ברבי נתן הלוי ממגנצא, מסופר שלנזיר הצרפתי, שנחשב ל"נביא המסע", היה חבר טוב, שהלך אמנם על שתיים, אך הוא לא היה בן אדם אלא ברוז. העוף המגעגע הלך כרצונו, וההמונים נהרו אחריו, מתוך אמונה עיוורת שהברוזה יוליכם קוממיות לארץ הקודש...)

הקיסר, שישב באיטליה, מיהר להזהיר את הנסיך גוטפריד שלא לגעת ביהודים לרעה. גם הנזיר פטר קיבל התרעה חמורה לשמור על עצמו ועל ברווזו, ואכן, גדודיו של הנסיך גוטפריד והנזיר פטר לא נגעו ביהודי גרמניה.

אך רצתה ההשגחה העליונה, ולמרות אזהרת הקיסר החליטו גדודי הרוצחים והפושעים שהצטרפו ל"מסע הצלב", שלא לציית המשך בעמוד הבא <<<

שר הצבא, במנוסתו מילא שק גדול של שטרות כסף, מהן יתפרנס בעת בריחתו. כאשר יצא את גבולות המדינה וחש מעט בטחון, פתח את השק לספור את השלל שאסף מביתו, והנה חשכו עיניו, הוא נחרד לראות כי מרוב בהלה, במקום לאסוף שטרות כסף, הוא אסף מסמכים שונים שאין לו מהם כל תועלת במנוסתו... לימים כאשר פגש שוב בידידו רבי אליהו, סיפר לו את הקורות אותם, ובדמעות הודה כי נוכח הוא על בשרו שאין כה' אלוקיני הזן ומפרנס, ברצונו מעשיר וברצונו מרושש, ואף בעשירות של אדם צריך הוא לזכור כי הכל מאתו יתברך.

הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א

כשמבקשים משובבי הכתה לומר עמוד גמרא בעל פה, ממלמלים הם במהירות את העמוד הקצר ביותר בש"ס, בן השורה אחת, שבמסכת בבא קמא דף ע"ז, "פרה מטמאת טומאת אוכלין, הואיל והיתה לה שעת הכושר". עמוד הגמרא הינו כה קצרצר, משום שבעלי "התוספות" חיברו עליו "תוספות" ארוך ומורכב, שתופס את עמוד העמוד כולו.

מתי ובאלו נסיבות חובר ה"תוספות" הגדול הזה, שכל לומדי הגמרא מכירים?

בכל בתי הכנסיות יודעים כולם, שב"שבת מברכים" לא נאמרת תפילת "אב הרחמים", הנאמרת לפני תפילת המוסף ומוקדשת לנרצחים שנהרגו על קדושת השם. כולנו מכירים גם את ההלכה הפסוקה בשולחן ערוך (או"ח סימן תכט), שבשבתות חודש ניסן לא אומרים "אב הרחמים" וגם לא "צדקתך צדק". אך השבת, בה מברכים את חודש אייר, יאמרו את התפילה המיוחדת הזאת. מדוע

דווקא בשבת זו לא מדלגים עליה? כדי לענות על שאלות אלו, עלינו להפליג על משק כנפי ההיסטוריה, לשנת ד' אלפים תתנ"ו.

ארץ ישראל נשלטה בידי המוסלמים, שהציקו בכל כוחם לנוצרים, שחיו בירושלים וסביבותיה. הנוצרים סבלו וסבלו, עד שנזיר צרפתי מופרע, פטר שמו, שב מירושלים לאירופה והחל להסעיר את הקהילה הנוצרית, על סבל אחיהם שבירושלים. סיפורי ההצקות הגיעו

לאוזניו של האפיפיור, והלה כינס אסיפת פרישים בעיר קלירמון. ארץ ישראל נחשבה בכל הדורות לחבל ארץ אסטרטגי ומדיני חשוב ביותר. זאת מפני שארצנו יושבת על נקודה מרכזית במזרח התיכון והיא גם נגישה לנמלי ים. הנוצרים, שחשבו פוליטיקה אך דיברו על הדת הנוצרית, החליטו פה אחד לצאת למסע כיבוש ירושלים, כדי להציל, כך לטענתם, את הנוצרים העשוקים מידי המוסלמים. רבבות נוצרים אירופאיים התיצבו לקול קריאת האפיפיור, וחיילי הצבא הענק תפרו צלבים על בגדיהם. הצבא יצא לדרך.

האסירים הנוצרים יצאו לדרך

אך כמו לכל מהומה מצטרפים הפוחזים והפוחחים. מאות פושעים צרפתיים, עבריינים ואסירים נמלטים, החליטו להצטרף לצבאו של

בו היו משלמים מכס על השימוש בגשר. גשר זה, לא היה בכוחו לשאת משא כבד, וחל איסור לעבור עליו יותר ממספר עגלות מעטות בבת אחת. יום אחד, עבר שם שר הצבא המקומי, וחייליו ליוו אותו, הם לא שמרו על הכללים ורבים עלו על הגשר בו זמנית, או אז קרה את שהיה צפוי, הגשר קרס ורבים מהחיילים נפלו לנהר וטבעו למוות.

שר הצבא כעס מאוד, וחיפש את בעל הגשר כדי להעמידו לדין על מחדל הגשר הרעוע. היהודי העשיר ששמע כבר מהמקרה הנורא, החיש מהר את צעדיו והחליט כי הוא בורח מן המדינה מאימת

<<< המשך מעמוד קודם

בכל מגנצא הגדולה נאותו להתנצר רק 4 יהודים, אך גם הם התחרטו כעבור יומיים ואיבדו את עצמם לדעת, מצטרפים אל רבבות אחיהם, שעלו אל תחת כסא הכבוד.

סופם של גדודי הפושעים לא היה מזהיר במיוחד, לאחר שההונגרים טבחו כמעט את כולם. גם גורלם של גדודי המסודרים של הנסיך גוטפריד לא שפר עליהם. גוטפריד כבש אמנם את ירושלים (בשנת תתנ"ט), אך רוב חייליו האירופאיים נהרגו בשנים שלאחר מכן.

מסעי הצלב השני והשלישי

בשנת תתק"ה הבטיחו הכמרים שוב "כפרת עוונות" לנוצרים שיעלו לשחרר את ירושלים, שנכבשה שוב ע"י המוסלמים. הכומר ממנזר קליברו הלהיב את המלך לואי השביעי ואת קיסר גרמניה, ומסע הצלב השני יצא לדרך. גם הפעם נרצחו רבבות יהודים, ביניהם רבינו פטר זצ"ל, מבעלי "התוספות", ועוד גדולי תורה נודעים אחרים.

בשנים תתקכ"ב-תתקמ"ח עלו שוב הנוצרים על ירושלים, הפעם מפני שהמצביא הערבי הנועז צאלח א-דין כבש את ירושלים בסערה. ל"מלחמת הקודש" הנוכחית הצטרף ריצ'ארד "לב-הארי", מלך אנגליה והנסיך פיליפ והפעם סבלו יהודי אנגליה מצרות, שחיתות והריגות. כבר ביום הכתרתו של ריצ'ארד "לב הארי" נרצחו יהודים רבים באנגליה והמגמה התפשטה לכל האזור כולו.

שריפת נשמה וגוף קיים

בכ' בסיון תתקל"א נשרפו שלושים ואחד יהודים על קידוש ה', כשהם משוררים מתוך הלהבות את תפילת "עלינו לשבח לאדון הכל". בספר "עמק הבכא", לר' יוסף הכהן, מבני אותה התקופה, מסופר כי "וישליכום אל תוך האש, ולא נשרפו. ותצא נשמתם לפני ה', שריפת נשמה וגוף קיים. ויראו הערלים ויתמהו איש אל רעהו לאמר: "אך קדושים המה, אצבע אלוקים היא!"

לזכר

הקדושים קבע

רבינו תם,

מגדולי בעלי

התוספות, את

יום כ' בסיון

ליום תענית

וצום.

לזכר הקדושים קבע רבינו תם, מגדולי בעלי התוספות, (שכמעט נרצח בעצמו. הוא ניצוד והובל לכנסיה, אך לפתע הגיח מאי-שם פרש מסתורי ושיחרר אותו מיד חוטפיו), את יום כ' בסיון ליום תענית וצום. רבינו תם כתב על יום זה כי "גדול יהיה הצום הזה מצום גדליה, כי יום כיפורים הוא".

ת"ח ות"ט

צום כ' בסיון השתכח במרוצת השנים, עד שהיהודים נאלצו להיזכר בו שוב. בשנות ת"ח ות"ט עבר הצורך בוגדן חמילנצקי במדינות פודוליה, וואהלין ואוקראינה ורצח אלפי יהודים. בן התקופה, רבי נתן נטע הנובר זצ"ל, מתאר בספרו "יון מצולה" כיצד רצחו הגויים אלפי יהודים במעשי אכזריות מזעזעים, שגם אם ניסיתי להעתיקם, לא הצלחתי, מחמת פירוט סיפורי הזוועה האיומים. בעל ה"יון מצולה" מסכם וכותב ש"לא הייתה מיתה משונה בעולם שלא עשו בהם", ה' ירחם. (רבינו הש"ך מתאר את מאורעות האימה בספרו 'מגילת עיפה', ראו בדבריו).

החורבן היה נוראי, והועד הנודע שפעל בפולין, "ועד ארבע ארצות", התכנס בשנת ת"י בלובלין וגזר שוב משנה תוקף לצום כ' בסיון. וכך מספר הגאון ר' נתן נטע זצ"ל, בספרו ההיסטורי המרגש 'יוון מצולה': "עלה כמוסכם ביניהם, קיבלו עליהם ועל זרעם אחריהם,

לקיסר ולטבוח ביהודים. ביום ח' באייר פרצו גדודי הצלב לעיר אשפירא ורצחו עשרה גברים יהודים ואשה אחת, שלא הסכימו להתנצר. הנוצרים ניסו לרצוח יהודים נוספים, אך ההגמון של אשפירא גירש את הפראים מהעיר והבריחם לכל רוח. בקינת 'מי יתן ראשי מים' אנו קוראים: "ואקונן מר עלי הרוגי שפיירא, בחודש השני בשמונה בו ביום מרגוע (בשבת), נהרגו בחורי חמד וישישי הדרה נאספו יחד, נפשם השלימו במורא על יחוד השם המיוחד, גבורי כח עושי דברו למהרה, וכחני ועלמי נגועו כולם בעשרה".

הנוצרים הגיעו בכ"ג באייר לוורמיזא, שהיתה עיר גדולה לעיונה של תורה. 800 יהודי העיר שילמו כסף רב להגמון המקומי כדי שיצילם, וההגמון פתח בפניהם את דלתות ארמונו ושיכנם באולם גדול ורחב ידיים. במשך שבוע לחמו חיילי ההגמון בגדודי הצלב, אך כעבור שבוע הודיע ההגמון ליהודים שהנוצרים עומדים לפרוץ את הארמון והוא ממליץ להם בהמלצה אישית חמה ודואגת שיתנצרו. היהודים ההמומים הודו להגמון בלבביות וביקשו ממנו להמתין. "אנו רוצים לדון בינינו ולהרהר יחדיו על הצעתך הנדיבה. תן לנו מעט זמן לחשוב", הפצירו היהודים. ההגמון יצא אל גדודי הנוצרים וביקשם להמתין. "היהודים רוצים להתיעץ האם כדאי להם להתנצר", אמר וסגר את דלתות האולם הגדול. ההגמון וחייליו המתינו להחלטת היהודים, אך ההחלטה לא הגיעה. כעבור מספר שעות, כאשר פקעה סבלנותם של גדודי הנוצרים, פרצו הם לאולם והמחזה שנגלה לעיניהם היה מבעית ונורא. 800 היהודים בחרו לאבד את עצמם לדעת, כדי שלא ייאלצו להתנצר. ההורים שחטו את ילדיהם והזקנים שחטו את הצעירים, עד שכולם כאחד מתו על קידוש שם ה', הנוצרים לא התרגשו במיוחד מהמחזה האימתני והתעללו בגופות הקדושים ואף לקחו מהם את בגדיהם וכליהם.

המלחמה האחרונה של מגנצא

יהודי מגנצא, ששמעו בחשש ובפחד על קורותיהם המזעזעים של אחיהם בערים אחרות, מיהרו להיפגש עם ההגמון של עירם. ההגמון המגנצאי קיבל את פני פרנסי היהודים בחביבות רבה והציע להם להגיע, עם כל רכושם הרב, לארמונו. חיילי ההגמון נעלו את שערי חומות מגנצא בפני גדודי הפורעים, אך נוצרים מתוככי העיר, (שלא קיבלו שוחד מהיהודים...) פתחו את השערים וחיילות הנצרות פשטו על העיר. אלפי אלפי יהודים, ששהו בארמון ההגמון, החליטו להתאבד, כדי שלא יכריחו אותם להתנצר. שאר היהודים, מהם מגדולי בעלי התוספות, המתינו בחלחלה במשך לילה שלם. בכל הלילה, כך מסופר, עסקו הם בסוגית "פרה מטמאת טומאת אוכלין" שבמסכת בבא קמא דף ע"ז. מליל הפחד הזה, יצא התוספות הארוך, המוכר לכל לומדי התורה.

משדדי המערכות ולומדי עיונה של תורה קידשו את עצמם בלימוד עיון, ואז הרגו זה את זה, לפני שהנוצרים יסחבו אותם לכנסיות. חלק אחר של יושבי מגנצא נלחמו בגופם בגדודי הצלב, אך המלחמה היתה אבודה מראש וחמישים לוחמים יהודים, ובראשם רבינו קלונימוס זצ"ל, נרצחו על קידוש ה'. במגנצא בלבד, נטבחו כמאה אלף יהודים. בסמוך לנהר הריין נעמד החסיד רבי שמואל, שלף מאכלת חדה וביקש מבנו הקטן להישחט על קידוש ה', כדי שלא יטבילוהו לנצרות. הבן הקטן פשט את צווארו, בירך ברכת "על קידוש ה'" ברצינות ובכוונה ואביו שחט אותו למוות. בהמשך ביקש החסיד רבי שמואל מאדם אחר להרוג אותו עצמו, וכך עברה לה הסכין מאחד לאחד. אלפי היהודים שהרגו את עצמם מפחד האמונה הנוצרית נקראו בספרות התורנית (וגם בספרות ההיסטוריה העולמית) בשם "חסידי הריינוס", על שם נהר הריין הנודע, שספג לקרבו דם רב מדמם של אחינו בני ישראל.

האנשים שהיו בסביבה החלו לברוח מחשש לפיגוע, האויר נעשה דחוס מאבק ומחול, אבל יצחק עומד כנטוע במקומו, "הדו"ח הציל אותי!!" הוא צועק ללא קול, "גם זו לטובה", הוא קורא לעבר הדו"ח שהפך בין רגע לידידו הטוב ביותר.

עמל התורה ואהבתה. "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה"

הרב אברהם פוקס

"אם פִּחְקֵי תִלְכוּ" (ויקרא כ"ז, ג')

וברש"י: שתהיו עמלים בתורה. ציווי זה, אומרים המפרשים נאמר על כל מקום ובכל זמן, וכל אחד לפי ענינו והשגותיו.

האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל, איבד בשואה הנוראה את אשתו ואחד עשר ילדיו, אך גם שם במחנה ההשמדה באושוויץ הקפיד לשמור על כל תרי"ג מצוות ולהיות שקוע בלימוד התורה ובעבודת ה'. ר' אברהם יעקב קיש ז"ל, אוד מוצל מאש, היה יחד עמו בצריף, והיה מספר על הנהגותיו שם. בזמן סעודה שלישית עת רעוא דרעוין, היה נוהג האדמו"ר לומר דברי תורה כבימים ימימה בשבתו על כס האדמורו"ת בעיירה קלויזנבורג. כמובן שלחם משנה ושאר מאכלים לסעודה שלישית לא היו בנמצא, אך דבר תורה היה גם היה ובהידור רב.

בשבת פרשת חוקת פתח הרבי בפסוק "זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר" והעלה את קושיית המפרשים, שלכאורה היתה צריכה התורה לומר "זאת חוקת הפרה", שהרי פרשה זו מלמדת הלכות פרה אדומה?! ותירץ הרבי, שהפסוק מלמד אותנו היאך ילמד אדם תורה על מנת שתהיה כמונחת בכיסו, ויש לכך שלושה אופנים: יחזור מאה ואחד פעמים, יצייר לעצמו את שם הוי"ה בשעת לימודו, כלומר, שידע שהוא לומד כי כך צוה ה', וכן שלימודו יהיה בקול, וזה אשר נרמז בפסוק, זאת חוקת התורה, כיצד הוא חוק לימוד התורה? "צוה" - בגימטריא מאה ואחד, "ה'" - שיחשוב שהוא לומד לה', "לאמור" - לומר בפיו, אלו היו דברי התורה של האדמו"ר במחנה ההשמדה.

הסיפור הבא התרחש לפני כמחצית השנה בחודש אלול תשע"ו: יצחק הוא סוכן של חברת תבלינים, נכנס ויוצא בשערי חנויות ומרכולים, כשתפקידו הוא לרשום איזה מוצר מתחיל להתרוקן מהמדף בחנות. עוד לפני שהתור בקופה המהירה מתקדם, הוא כבר בחוץ. העבודה רבה ב"ה, אך יצחק אינו מתלונן חלילה, הוא מודה

להשם בכל יום ויום על כל הטוב שהוא מרעיף עליו, ועל הברכה השרויה במעשה ידיו, ולא פוסק להודות לה' על כל הטוב - הגשמי והרוחני, אם כי הוא מוסיף שיש מקום לעוד רוחני. גם לגשמי אינו מתנגד, ובזמן שנותר לו, אינו יכול ללמוד הרבה, אבל ללכת לשיעור תורה קבוע שום דבר לא יעצור בעדו, ואת העונג שהוא שואב מן השיעור הוא מפזר בנדיבות בביתו ובכל מקום בו נמצא. את אהבתו לתורה ויראת השמים שלו, קיבל יצחק מסבו הרב יעקב יפרח זכר צדיק לברכה, רב המושב "גפן" שנפטר לפני כחמש עשרה שנה. הדבר ארע לפני כשמונה חודשים, וליתר דיוק בבי' באלול, יום ראשון של סליחות כפי מנהג עדות המזרח, הוא פתח את יום עבודתו בנסיעה לכיוון מרכז הארץ, כשלפניו מספר חנויות לא מבוטל ובתכנונו לשוב מוקדם לביתו, שכן למחרת עליו לקום לפנות בוקר לאמירת סליחות.

הוא מגיע לחנות הראשונה ברשימה, מחנה את רכבו במהירות, נכנס, רושם ויוצא. ממשיך לסופרמרקט הבא, שם הוא כבר לא מצליח לחנות במהירות, כיון שהחניה מלאה עד אפס מקום, עוד סיבוב ועוד סיבוב ושום מכונית לא מראה סימנים שהיא בדרך לצאת מהחניון. "אין ברירה", אומר יצחק לעצמו, "אשאיר את הרכב בחניה המסומנת ב"אדום לבן" ואזדרז לפני שפקח החניה יגיע", אמר ועשה.

כששב אל רכבו, עוד הספיק לראות את זנב האופנוע המתרחק ממכוניתו כשעל שמשת הרכב מתנוסס לתפארה דו"ח חניה. "הפסדתי את כל ההכנסה היומית", חשב לעצמו בעוגמה, תוך שהוא מנסה בקושי רב לקבל את הדין באהבה. בחנות הבאה כבר היה שקול יותר, והעבודה התנהלה בעצלתיים. לקראת השעה אחת עשרה בצהריים הוא הגיע לחנות נוספת, ורגע לפני שחנה מעבר לכביש, בחניון סמוך בו היה רגיל להחנות את מכוניתו, חשב לעצמו: "הלא הדו"ח עדיין מפאר את השמשה הקדמית, נו, זה הקמע שלי מדו"ח נוסף, הפקח יחשוב שקיבלתי דו"ח על חניה זו, ואני יכול לחנות

המשך בעמוד הבא <<<

<<< המשך מעמוד קודם

'לא תתגודדו' כשחלק מהציבור מתענה וחלק לא, או דין התענית כשכ' בסיון חל בערב שבת, ועוד.

מסיבה זו, כאשר בחודשי אייר וסיון ארעו מקרי פורענות מזעזעים, אומרים את התפילה לזכר הקדושים, תפילת "אב הרחמים", גם ב"שבת מברכים" (כך לדעת רוב הפוסקים), מתוך תקווה שיזכרם אלוקינו לטובה עם שאר צדיקי עולם, וינקום את נקמת דם היהודים השפוף, במהרה.

(ברצוני לציין שבמהלך הכנת המאמר, ראיתי שישנם חילוקי דעות שונים לגבי שמות, עובדות ותאריכים בין חוקרי התקופה, והנושא ארוך ומורכב. ישנם, למשל, חילוקי דעות קוטביים על כמות הנרצחים הי"ד. במאמר זה התבססתי בעיקר על ספרו של הרב ד"ר משה אוירבך "תולדות עם ישראל", העובדות שבספר "הפרנס מקולוניה" של הרה"ג רבי ש"מ וולך שליט"א, הנשען על מספר מקורות, כמובא ברשימה בסוף ספרו הנלבב, ועוד).
כה יעזרנו ה' שלא נשמע לעולם שוד ושבב בגבולינו!...

להתענות את יום כ' בסיון בכל שנה ושנה, ביום זה אשר התחילה הצרה בק"ק נמירוב הגדולה, וכל זכר מן 12 שנה ומעלה ונקבה מבת 15 ומעלה מחוייבים להתענות ולהשלים, כמו תענית ציבור". יהודי מדינות רבות, כמו ליטא ומקומות נוספים, קיבלו על עצמם מנהגי אבלות רבים בשנים הבאות, לזכרם של היהודים שנרצחו בגזירות ת"ח, ת"ט ותתנ"ו.

ב'שערי תשובה' (סימן תקפ) מצאנו את הדברים הבאים: "ומה שקבעוהו בכ' סיון, אע"פ שהיה עת צרה תכופה שני שנים וגם אח"כ לפי שבשנים קדמונים שנת תקל"א היה גם כן עת צרה ליעקב ביום זה כמ"ש בסליחות. גם בסוף שבט יהודה בתוך הצעתי רוע הגזירה שהיתה אז אשר כ' זכרון בספר הגאון בעל ש"ך ז"ל, ושם כתב שבחרו ביום זה שאינו חל בשבת".

גם ה'משנה ברורה' מביא את הענין בשם המגן אברהם, וכותב: 'נוהגין להתענות כ' סיון בכל מלכות פולין, נהרא נהרא ופשטיה'. בספרות ההלכה מצאנו מספר דיונים הקשורים לתענית זו, כמו דין

אם לא הישיבה - למה לי חיים???

עוז רוחו ודבקותו של ילד קטן בתורה

הרב אהרן כהן

"אם בחקותי תלכו" (ויקרא כ"ו, ג')

כל ההבטחות, השפע והברכות, שהקב"ה מבטיח בפרשתנו לאדם ולעולם כולו - הכל בא דרך עמל התורה, וכפי שרש"י הקדוש מסביר על המילים: "אם בחקותי תלכו..." וז"ל: "יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה".

רמז לכך מובא בספר משיבת נפש (כ"ו, ג'), שהאות הראשונה של תחילת הפרשה "אם בחקותי תלכו..." היא האות א', ומסתיימת "והולך אתכם קוממיות" באות ת', כלומר שאם נלמד את כל התורה מא' ועד ת' נזכה לכל הברכות הכתובות בפרשה.

כך היא דרכה של תורה, אומרת המשנה באבות: "פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך..." שואל ר' אליהו לופיאן זצוק"ל: בשלמה

"וטוב לך לעולם הבא" מובן, אבל "אשריך בעולם הזה" - הכיצד? והתשובה לכך פשוטה: "אם אתה עושה כן!" כלומר, כל זמן שהאדם לא ניסה לעמול בתורה, אף במצבים כאלו של "פת במלח תאכל", לא יוכל להבין בשום אופן כיצד יתן בהם "אשריך בעולם הזה", בדיוק כפי שסומא אינו משיג את האור. אבל "אם

אתה עושה כן" - אז תראה ותיווכח כמה שאשריך גם בעולם הזה. בצעירותו של רבי אליהו לופיאן זצוק"ל היו מפזרים בישיבה מעט קש על הריצפה וכך היו ישנים. מי שהיתה לו חזקה לישון על ספסל כבר היה מאושר. "ועל הארץ תישן" פשוטו כמשמעו. באותם זמנים, היו אוכלים ארוחה עיקרית אחת ביום, שכללה לחמניה גדולה ויבשה וקערת מרק ירקות, שהכילה בדרך כלל מים עם תפוז"א, אך התנאים הללו לא היה בכוחם לפגוע בחשקת לימוד התורה, אפילו לרגע.

סדרים רבים היו לו לר' אליהו, וביניהם סדר לימוד קבוע ברציפות מיום חמישי בבוקר עד יום שישי סמוך לשבת. למעשה, כבר בילדותו בגיל תשע, כאשר הוריו היגרו לארה"ב, סרב להצטרף אליהם והתעקש להישאר בליטא. הוא ראה שעתידו הרוחני מובטח לו רק אם ישאר באירופה ולא יסע למדינה החומרנית.

אביו ניסה לשכנעו שכנועים רבים כדי להניאו מהרעיון להישאר לבד, אך ר' אליהו בשלו: "איני נוסע, אני נשאר כאן!" אביו לא שלח לו יותר תמיכה כלכלית, ועם כל זה המשיך הילד ללמוד ולהתעלות ב"חיידר" בלומז'ה בדבקות ובמסירות.

צעד זה של הילד, איתן הרוח, היה כרוך בסבל ובצער רב, הוא נותר לבדו כמעט בעירום ובחוסר כל, ושימש דוגמא מוחשית

המשך בעמוד הבא <<

<< המשך מעמוד קודם

לימוד התורה בקדושה ובטהרה, בעודו בגלותו, זכה ונתבארו לו ארבעים ושנים פירושים על הפסוק "אם בחקותי תלכו", בפירוש העשירי, מפרש האור החיים שבעסק התורה ישנה מעלה שאין בעסק המצוות. בעסק התורה מובטח לו, שזכות לימוד התורה עומדת לעד, והתורה שלמד מגינה עליו, ואין עבירה מכבה את זכות לימוד התורה, וכמו שאמרו במסכת סוטה (כא). "כי נר מצוה ותורה אור", מה אור קיים לעולם כך התורה מגינה לעולם, וזו היתה הטעות של דואג ואחיתופל שרדפו את דוד המלך עליו השלום. הם חשבו שכיון שדוד המלך עבר, לשיטתם, עבירה, התורה שלמד לא תגן עליו. אומרת הגמרא שטעות היתה בידם, כיון שאין עבירה מכבה תורה, כמו שנאמר בשיר השירים "מים רבים - עבירות רבות, לא יוכלו לכבות את האהבה" ואהבה זו תורה. מפרש שם המהר"ל מפראג בחידושי אגדות, שהמצווה נעשית על ידי גופו, ועל כן אינה מובדלת לגמרי מן הגשמיות ודבר גשמי תלוי בזמן ולכן עבירה מכבה מצוה, אך לימוד התורה נעשה על ידי שכלו שהוא דבר רוחני ואינו תלוי בזמן, ונמשל לאור עצמו שאינו תלוי בזמן ומגן עליו לעולם.

וכן מצינו הסבר בזהר הקדוש (רעיא מהימנא פרשת צו), שהתורה שנאמר עליה בירמיה "הלא כה דברי כאש נאום ה'", נאמר עליה גם "לא תכבה" (ויקרא ו ה), שכאשר אדם חוטא, חס ושלום, העבירה מכבה את אור המצוה שעשה, אך לימוד התורה מאיר את השכינה ומושפע מכך אור לכל העולם שעבירה אינה יכולה לכבותו וזכות התורה מגינה על העוסק בה.

שוב ב"אדום לבן" צמוד לחנות ללא חשש".

אמר ועשה. את ספירת התבלינים שעל המדף הוא ספר כמונה מעות, התעניין בשלום העובדים, קנה לעצמו דבר מה והכל בנחת. כשיצא לרכבו, הוא שומע רעש נוראי, הוא מפנה את מבטו אל מעבר לכביש, למקום הרעש, ואינו מאמין למראה עיניו, החניון, בו היה אמור לחנות קרס למולו כמגדל קלפים, ואבניו התגלגלו סביב משל היו אבני לגן.

האנשים שהיו בסביבה החלו לברוח מחשש לפיגוע, האויר נעשה דחוס מאבק ומחול, אבל יצחק עומד כנטוע במקומו, "הדו"ח הציל אותי!!" הוא צועק ללא קול, "גם זו לטובה", הוא קורא לעבר הדו"ח שהפך בין רגע לידידו הטוב ביותר.

"יצחק", שאלתי אותו לאחר שסיים לגולל את סיפורו, "איזה מעשה טוב עשית באותו יום שבזכותו ניצלת?"

"השם שמר עלי, התורה שמרה עלי" ענה יצחק.

מפורסם הוא הסיפור על האור החיים הקדוש, שקיבל על עצמו לצאת לגלות, לאחר שנודע לו שגדרו עליו משמים שיגלה ממקומו לשנה.

הדבר היה כאשר חילק בערב שבת בשר וחלות לתלמידי חכמים, כדרכו בקודש, מכספו שהיה מרויח בעמל משזירת חוטי זהב במשך שתי שעות ביום. אותו יום שמע דברי זילות שהוטחו בתלמיד חכם, על ידי עשיר שרצה לקבל גם הוא מהבשר של האור החיים, כיון שלא נשתייר בשר בחנויות, ולא מיחה בו האור החיים. בערב שבת פרשת בחוקותי, כאשר התכונן לשבת קודש על ידי

מה מותר לבקש מאדם אחר שיעשה בשבילך? על איזה איסור עובר המעביד את חברו בניגוד לרצונו?

והאם מותר לצער אדם שמוחל על צערו?

הרב יעקב ברגמן

בפרשת השבוע נאמר ביחס לעבד עברי: "לא תרדה בו בפרך". והתורה שבה וכופלת את האיסור: "ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך".

ונחלקו רבותינו: יש אומרים שהתורה שבה וכופלת את האיסור כדי לכתוב ישראל בן חורין, שאסור לרדות בו בפרך; ויש אומרים שהאיסור שבתורה מתייחס לעבד עברי, אך כל שכן שהדבר אסור בבן חורין. ויש אומרים שאין איסור בבן חורין, אלא כשגורמים לו לעבוד בניגוד לרצונו. ויש אומרים שאין האיסור אמור אלא בעבד עברי; אך אף לדעתם, ראוי לאדם להמנע ככל האפשר מלרדות בבן חורין ויש שכתבו כי המעביד בן חורין בניגוד לרצונו, עובר על איסור גזל.

איסור רדיה בפרך בבן חורין, לדעת הסוברים כן, כמה פנים לה: האחד, להעביד בעבודת פרך, והיינו עבודה שאין לה קיצבה או שאין בה צורך. עבודה שאין לה קיצבה, היינו שמצוה על אדם הסר למרותו, כגון פועל, או תלמיד, לעשות מלאכה פלונית עד שיאמר

לו להפסיק, וכדומה, ואינו קוצב לו שעה או כמות. ועבודה שאין בה כל צורך – כגון נקיון של חדר נקי. והמשכיר עצמו לעבודת פרך – אין למעבידו איסור בדבר; אך יש אומרים שלכתחילה אין לאדם לקבל פועל לעבודה כזו, שהרי הוא מצער אותו, וכשם שאדם אינו רשאי לחבול בעצמו, כך אינו רשאי למחול על צערו.

וכתבו ראשונים שאיסור הרדיה כולל גם שלא לצוות על אדם אחר, או לגרום לו, לעשות אפילו פעולה קטנה, אלא אם כן ידוע לו שאותו אדם מעונין בכך, או שהפעולה היא לצורכו ולתועלתו של אותו אדם. ולפיכך, אסור לאדם לבקש מחברו לעשות עבורו דבר מה, כגון לקנות עבורו חפץ, במידה ואימתו עליו, או שהוא מתבייש לסרב לו.

ומותר לאדם לצוות על בני ביתו לעשות את מלאכות הבית, אך לא יטריחם יותר מדי, אלא יניחם לעשות את מלאכתם במקום ובזמן הנוחים להם, במידת האפשר.

[רמב"ם עבדים א, ז; שעת"ל ר"י ג, ס; ואנצ"ת ע' לא תרדה]

ושב לאיתנו. לאחר תשעה באב, כשכל בני הישיבה נסעו לביתם למנוחת "בין הזמנים", נסע לבית בתו הרבנית פינסקי שהתגוררה בבית וגן בירושלים. כשהגיע ר"ח אלול, הכין רבינו את מזוודתו והמתין בחוץ למונית שהיו שולחים אליו מהישיבה כדי להביאו לקראת תחילת הזמן. כאשר חלף הזמן וראה שהמונית אינה באה, הרהר רבינו לעצמו, "הלא ישנם שני ימי ר"ח ויתכן שרק מחר מתחיל הזמן". שב לבית בתו וחיכה למחרת, ושוב המתין למונית. משגילה ששוב המתנתו היא לשווא, הבין רבינו שכנראה החליטו ב"כפר חסידיים" לא להטריחו יותר בניהולה הרוחני של הישיבה עקב התקפת הלב שעבר. "אם לא הישיבה למה לי חיים", הפטיר רבינו וסירב לקבל את פסק הדין הקשה...

הוא ניגש מיד לישיבה הסמוכה לבית בתו ב"בית וגן", ישיבת "קול תורה" וביקש מהנהלה חדר בישיבה, תמורתו ימסור וועדים כפי שנהג מאז ומתמיד בישיבת "כפר חסידיים". וכך הוה. עד סוף ימיו נשאר בישיבת "קול תורה".

<< המשך מעמוד קודם

לדברי המדרש, המסמיך את שני הפסוקים "ויוותר יעקב לבדו" ו"ונשגב ה' לבדו", מה ה' לבדו אף יעקב לבדו, חי על תמיכה דלה מהישיבה, אותה נתן לבעל המכולת, תוך כדי שהוא מספר לו את מצוקתו, כדי שהלה יתחשב במצבו וימכור לו בזול.

לימים, התברר שהיה זה צעד מכריע בחייו. אילו היה מצטרף למשפחתו, מי יודע מה היה מתרחש בעולמו הרוחני של רבינו, ואלו דורות היה משאיר אחריו.

כמובן שאמריקה של אותם ימים, של לפני יותר ממאה שנים, אינה אמריקה של היום המלאה בשייכות ובתלמודי תורה. על אף שדבק בצדקת דרכו והחלטתו, פקד רבינו את קבר אביו באמריקה וביקש את מחילתו על הצער שנגרם לו עקב החלטתו... לעת זקנתו, באחד מחודשי האביב של שנת תשכ"ג, קיבל רבינו התקפת לב קשה בשבת ונשאר רתוק למיטתו. למרות זאת, ביקש מהרבנית לא להזעיק עבורו רופא ולא לחלל עליו את השבת, "מצבי אינו נורא", נימק.

סובביו שמעוהו לוחש בשקט מידי כמה דקות: "שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו". במוצאי שבת, כשהגיע הרופא הוא אישר שאכן מדובר בהתקפת לב רצינית. הוא התפלא כיצד נשאר רבינו בחיים מהתקפה כל כך קשה. רבינו התאווש מכך

מדוע כתב הרמב"ם את הלכות ספירת העומר בהלכות תמידין ומוספין?

דין ספירת העומר בזמן הזה
לדעות שספירת העומר בזמן הזה היא מדרבנן, האם די בספירת הימים בלא שבועות?
האם חיוב ספירת העומר תלוי בהבאת העומר?

מדוע היה רש"י סופר בלא ברכה מבעוד יום, וחוזר וסופר בערב בברכה?

ברכת ספירת העומר
האם דין הברכה על ספירת העומר שונה משאר ברכת המצוות?
האם שייך קיום מדאורייתא בברכת המצוות דרבנן?

האם הברכה על ספירת העומר, היא חלק מנוסח הספירה?

דעת הראב"ה בגדר ברכת ספירת העומר
האם בכל מצוה דאורייתא, ברכת המצוה היא גם מדאורייתא?
מדוע לדעת הראב"ה יש לחזור ולברך על ספירת העומר הנספרת מספק?

כל התשובות לשאלות בספר
מועד לדוד
על מועדי השנה

להזמנות דרשו: 02-5609000

מצוות שילוח הקן - האם יש עיכוב מלקיימה בימי ספירת העומר או בשנת השמיטה?

בימי ספירת העומר, וכן מראש השנה עד שמיני עצרת, וכן בכל שנת השמיטה, ובכל שנת היובל. והעיר על דבריו בשו"ת אור לציון (ח"ג פי"ז סעי' ז) שמדברי הגמרא מבואר שמצוות שילוח הקן אין הזמן גרמא, ואם נאמר שמצוה זו אין לעשותה בזמנים מסוימים, ואפי' שנה שלימה אם זו שנת השמיטה, א"כ הוי מצוות עשה שהזמן גרמא. וכתב: שאפשר שאף לפי הסוד אין זה אלא לאחר החורבן, אבל לפני כן נהג תמיד. [ועי' באריכות בזה בס' ויען שמואל חי"ד סי' ל"ב עמ' ש"ן]

”יבשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה” (ויקרא כ"ה, ד') הגמ' בקידושין (לד.) מביאה דוגמאות של מצוות עשה שאין הזמן גרמא, כגון מזוזה

מעקה אבידה ושילוח הקן. והנה הרש"ש (הגהות השמש על ספר עץ חיים של רבי חיים ויטאל שער ט"ו פרק ג') כתב שעל פי הסוד אין שילוח הקן נוהג

מה הטעם לאמירה בברכת השנים "מטובך" ולא "מטובה"?

האר"י כתוב מטובה. ובשו"ת מהרש"ל (סי' ס"ד ד"ה ונחזור) כתב: בברכת השנים אני אומר ושבעינו מטובך לא מטובה, כי השביעה שמתברך המזון בבני מעיים, אינו תלוי בגידול הארץ אלא בברכת ה' שישפיע השובע מאתו.

”ואכלתם לחמכם לשבע” (ויקרא כ"ו, ה')

כתב רש"י: "ואכלתם לחמכם לשובע", אוכל קמעא והוא מתברך במעיו. המשנה ברורה (סי' קיז סק"א) הביא מהמג"א בשם הרא"ש והמהרש"ל שהנוסח בברכת השנים הוא ושבענו מטובך, ושבסידור

האם עוברים על לאו של "לא תונו" בשתיקה?

”ולא תונו איש את עמיתו” (ויקרא כ"ה, י"ז) וכתב ברש"י: כאן הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט איש את חבירו וכו'. בשו"ת חקרי לב (יו"ד סי' פ') הביא מעשה שגבאי נשבע שלא להזכיר במי שברך אדם שלא רצה לשלם את הכסף שנדר כשעלה לתורה באחד מעליותיו הקודמות. וכתב שהגבאי נחשב נשבע לבטל את המצוה, שעובר על לאו ד"לא תונו איש את עמיתו", ועושהו כאילו מופרש מעדת ישראל ומצערו בשבועתו. ומוכיח שם שלא דווקא בדיבור עוברים על הלאו, עיי"ש. ומביא מהיראים (סי' נא) שכשם שיש אונאה בדברים כך יש אונאה בענין רע שמראה לחבירו פנים רעות שמסור ללב.

מה הטעם שתוקעים בשופר במוצאי יום הכפורים?

”ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם” (ויקרא כ"ה, ט') בשו"ע או"ח (תרכגו, פסק): שבסוף תפילת נעילה תוקעים תשר"ת. ובמשנ"ב (סקי"ב) כ' שהטעם הוא סימן לסילוק שכונה למעלה שנאמר "עלה אלהים בתרועה". ובבאר היטב כ' שזה זכר לתקיעה שהיתה ביוה"כ ביובל. ובשבלי הלקט (סי' שכב) מוסיף ע"ז בשם רבינו האי גאון ז"ל שלפי שאינו ברור חשבון זמן היובל התקינו בכל שנה לתקוע זכר ליובל.

האם חזן בביהכנ"ס יכול לבטל חוזה שנחתם עמו קודם זמנו?

לפועל רגיל שהרי מהות משרתו היא להוציא את הרבים ידי חובה ולכבד את ה' בקולו הערב ממה שחננו, ומשמח אלהים ואנשים, אולם בקצות החושן (שם ס"ק ז') חלק עליו וכ' שאמנם זה עבודת קודש אך ההתקשרות בין החזן לבין הקהל אינה קדושה ולכן רשאי לעזוב.

"פי לי בני ישראל עבדים" (ויקרא כ"ה, נ"ה) בבבא מציעא (י) אמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום דכתיב "כי לי בני ישראל עבדים" עבדי הם ולא עבדים לעבדים, וכך נפסק בשו"ע חו"מ (שלג, ג). בשו"ת חוות יאיר (סי' ק"מ) דן האם חזן בביהכנ"ס רשאי להפר חוזה שנחתם איתו. וכתב: שאינו רשאי משום שאין להשוותו

האם יש למנוע מנכרים להיכנס עם נעליים להר הבית?

"וימקדשי תיראו אני ה'" (ויקרא כ"ז, ב') בספרא קדושים (פרק ז' אות ט') איזהו מורא לא יכנס להר הבית במקלו ובתרמילו במנעלו וכו'. ועי' מדרש רבה בראשית (פ' סא) בהגהות הרד"ל (אות יח) שהסתפק דכיון שאיסור כניסה בנעליים להר הבית הוא משום "מורא מקדש" ואין הכנענים מצווין על זה, א"כ לכאורה לא היו חייבין ישראל למנועו מזה. ובמגדים חדשים (ברכות נד. ד"ה ולא יכנס), כתב שנראה פשוט שבכלל "מורא מקדש" הוא שלא להניח לאחרים לעשות מעשה ביזיון, וכיון שאין דרך כבוד להיכנס במנעל לביהמ"ק, שפיר יש למנוע זאת אף לנכרים.

מחמת מה באה לאדם התשוקה ללכת לעשות מסחר בארצות רחוקות?

"ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם" (ויקרא כ"ז, ה') דברים נפלאים כתב כאן הנצי"ב בעמק דבר: "וישבתם לבטח בארצכם, שההולך בטל, בעל כרחו משתדל לעשות עסקים מבחוץ לביתו וארצו כדי לבלות זמנו בהם, משא"כ מי שיש לו עבודה בביתו יושב לבטח בארצו, וזה רצון הקב"ה שיהיו ישראל יושבים תמיד בארץ ישראל ויעבדו את ה', נמצא דריבוי בציר ודיש, לבד שהוא ברכה בתבואה הוא ברכה לאדם", ע"כ. וכ"כ בפירושו לדברים (לביג) "אהבת המסחר בארצות אחרות באה לאדם או מחמת דוחק הפרנסה, או להיפך משום בטלה שאין לאדם במה לבלות עתותיו והקב"ה ראה טוב לישראל ויתן להם ארץ שהעסק בה (בחקלאות) מרובה עד שנדרש לבלות ימיהם בעבודת הארץ".

האם נוהג איסור של 'לא תרדה בו בפרך' ברב ותלמיד?

מבואר במכילתא שלגבי רב ותלמיד לא נוהג האיסור של לא תרדה בו בפרך. ובפירוש על מסכת עבדים (למרן הגר"ח"ק שליט"א פ"ה קנין פירות סקמ"ה) הביא את דברי המכילתא וכתב שרבנו יונה הנ"ל בשערי תשובה, יסבור דבבנו ותלמידו שאני, כיון שיש מצוה עליהן לכבדו, וכדאמרי' (כתובות צו). המונע תלמידו מלמשו מונע ממנו חסד, והוי כאילו מצוה לתועלתו ולהנאתו של תלמידו שבכה"ג מותר. [וראה בהקדמת הגר"ש לשערי יושר] וזה נכלל בתוך מה שרבינו יונה כתב שם שההיתר הוא: "אלא לרצונם ותועלתם"

עוד יש לדון האם נוהג דין של לא תרדה בו בפרך לגבי רב ותלמיד, שהרב מצוה את תלמידו לעשות איזה פעולה בשבילו וכדו'. ומצאנו במכילתא (פ' משפטים פכ"א) שמובא הפסוק "ובאחיכם בני ישראל לא תרדה בו בפרך", ואמרי' שם שבבנו ובתלמידו רשאי.

מתנות על מ

ארגון 'אחינו' ו'דרשו' מזמינים אותך להיות במגש מפואר לחלות מכסף ובמתנות יקרות ערך כרטיסי הגרלה להגרלה

מתנה בשווי 1.280 ש"ח
מסלול מס' 12

בתרומה ע"ס 40 ש"ח לחודש 20X חודשים
סה"כ 800 ש"ח

מקבלים:

- סט 'משנה ברורה' מהודר
- 'חמשה חומשי תורה' בכרך אחד 'דרשו'
- ספר 'חפץ חיים'
- 'דרש דוד' על התורה 3 כרכים
- מגש לחלות מְכַסֵּף בשילוב עץ (מבית מסורת-הצורפים)
- 12 כרטיסים להגרלה הגדולה
50.000 ש"ח

מתנה בשווי 1.280 ש"ח

להלן מגוון אפשרויות הח

מתנה בשווי 533 ש"ח
מסלול מס' 4

בתרומה ע"ס 23 ש"ח לחודש 18X חודשים
סה"כ 414 ש"ח

מקבלים:

- סט 'משנה ברורה' מהודר
- 'חמשה חומשי תורה' בכרך אחד 'דרשו'
- הספר החדש 'מועד לדוד'
- כף הגשה לעוגה מְכַסֵּף
- 2 כרטיסים להגרלה הגדולה
50.000 ש"ח

מתנה בשווי 533 ש"ח

מתנה בשווי 514 ש"ח
מסלול מס' 3

בתרומה ע"ס 20 ש"ח לחודש 18X חודשים
סה"כ 360 ש"ח

מקבלים:

- סט 'משנה ברורה' מהודר
- ספר 'חפץ חיים'
- 'דרש דוד מועדים' 2 כרכים
- סכין לחלות מְכַסֵּף
- 2 כרטיסים להגרלה הגדולה
50.000 ש"ח

מתנה בשווי 514 ש"ח

מתנה בשווי 508 ש"ח
מסלול מס' 2

בתרומה ע"ס 20 ש"ח לחודש 18X חודשים
סה"כ 360 ש"ח

מקבלים:

- סט 'משנה ברורה' מהודר
- ספר 'חפץ חיים'
- הספר החדש 'מועד לדוד'
- סכין לחלות מְכַסֵּף
- 2 כרטיסים להגרלה הגדולה
50.000 ש"ח

מתנה בשווי 508 ש"ח

מתנה בשווי 320 ש"ח
מסלול מס' 1

בתרומה ע"ס 20 ש"ח לחודש 12X חודשים
סה"כ 240 ש"ח

מקבלים:

- סט 'משנה ברורה' מהודר
- בהוצאת 'דרשו'
- כרטיס להגרלה הגדולה
50.000 ש"ח

מתנה בשווי 320 ש"ח

להשתתפות וקבלת המתנות מוקד

גש של כסף

שותף בזיכוי הרבים, ולזכות מיידית
בשילוב עץ מבית 'הצורפים', 'חדד'
עד לשווי 1.340 ש"ח
הגדולה בשווי 50.000 ש"ח

מתנה בשווי 1.340 ש"ח
מסלול מס' 13

בתרומה ע"ס 42 ש"ח לחודש 20X חודשים
סה"כ 840 ש"ח

מקבלים:

- סט 'משנה ברורה' מהודר
- 'חמשה חומשי תורה' בכרך אחד 'דרשו'
- ספר 'חפץ חיים'
- 'דרש דוד' על התורה 3 כרכים
- מגש לחלות מְכַסֵּף בשילוב עץ (אחים חדד)
- 12 כרטיסים להגרלה הגדולה

מתנה בשווי 1.340 ש"ח

מתנה בשווי 999 ש"ח
מסלול מס' 11

בתרומה ע"ס 36 ש"ח לחודש 20X חודשים
סה"כ 720 ש"ח

מקבלים:

- סט 'משנה ברורה' מהודר
- ש"ס וילנא 20 כרכים מ' כ"ס, כ' רכה
- 'חמשה חומשי תורה' בכרך אחד 'דרשו'
- הספר החדש 'מועד לדוד'
- כף הגשה לעוגה מְכַסֵּף
- 9 כרטיסים להגרלה הגדולה

מתנה בשווי 999 ש"ח

מתנה בשווי 1.052 ש"ח
מסלול מס' 7

בתרומה ע"ס 35 ש"ח לחודש 20X חודשים
סה"כ 700 ש"ח

מקבלים:

- סט 'משנה ברורה' מהודר
- 'חמשה חומשי תורה' בכרך אחד 'דרשו'
- ספר 'חפץ חיים'
- הספר החדש 'מועד לדוד'
- גביע יוקרתי מְכַסֵּף
- כף הגשה לעוגה מְכַסֵּף
- סכין לחלות מְכַסֵּף
- 7 כרטיסים להגרלה הגדולה

מתנה בשווי 1.052 ש"ח

מתנה בשווי 650 ש"ח
מסלול מס' 6

בתרומה ע"ס 27 ש"ח לחודש 18X חודשים
סה"כ 486 ש"ח

מקבלים:

- סט 'משנה ברורה' מהודר
- גביע יוקרתי מְכַסֵּף
- 4 כרטיסים להגרלה הגדולה

50.000 ש"ח

מתנה בשווי 650 ש"ח

נרומות וקבלת המתנות:

מתנה בשווי 594 ש"ח
מסלול מס' 5

בתרומה ע"ס 25 ש"ח לחודש 18X חודשים
סה"כ 450 ש"ח

מקבלים:

- 'חמשה חומשי תורה' בכרך אחד 'דרשו'
- גביע יוקרתי מְכַסֵּף
- כף הגשה לעוגה מְכַסֵּף
- סכין לחלות מְכַסֵּף
- 5 כרטיסים להגרלה הגדולה

50.000 ש"ח

מתנה בשווי 594 ש"ח

'אחינו' ו'דרשו': 02-5609000

התמונה האמיתית?

"באותו לילה כשעליתי על יצועי התגלה בחלומי הגרעק"א בכבודו ובעצמו והודה לי על שיישבת את קושייתו... והוא לא נראה כמו בתמונה הזו"

רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל מגלה סודו וקובע כי תמונה של הגרעק"א שחי מאות שנים לפניו, אינה תמונתו האמיתית !!

המקום: בני ברק

הזמן: סעודת שבע ברכות.

מספר הרה"ח ר' שמואל אבישי שטוקהמר שליט"א מזכיר מועצת גדולי התורה של 'אגודת ישראל' בין השנים תשס"ט-תשנ"ו סיפר לי ר' זליג פריבלסקי ז"ל, מטובי עסקני אגו"י בארץ ישראל ובברזיל, שנכח בסעודת שבע ברכות שהתקיימה בביתו של ר' אליהו משה גניחובסקי ז"ל בבני ברק, אביו של הגאון הנודע רבי אברהם זצוק"ל, מראשי ישיבת טשעבין (ככל הנראה היה זה בשמחת השבע ברכות של הגר"א)

את השמחה כיבדו בהשתתפותם הגאוני רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, רבי מרדכי יפה שלזינגר גאב"ד אייזנשטאט ותל אביב וחרב מועצה"ת של אגודת ישראל, ועוד רבנים נכבדים ומפורסמים, במהלך השמחה הבחין הרב אברמסקי בציוור מוסגר שהיה תלוי על אחד מקירות הסלון.

"של מי התמונה הזו?" התעניין רבי יחזקאל באוזני בעל הבית. "זוהי תמונה נדירה של הגאון רבי עקיבא איגר" השיב ר' אליהו משה.

"לא", אמר ר' יחזקאל בבטחה, "זוהי אינה תמונתו של רבי עקיבא

איגר, לא כך הייתה נראית דמותו"

תשובתו של ר' יחזקאל עוררה פליאה בקרב הנוכחים, וכי מהיכן יודע הוא לקבוע נחרצות כי זה אינו רבי עקיבא איגר שחי מאות שנים לפניו. בעל השמחה לא הסתיר את פליאתו ושאל מפורשות "מנין יודעים אתם שזו אינה תמונתו?"

"לפני שנים רבות", השיב לו רבי יחזקאל, "נתקלתי בשאלה קשה של הגרעק"א, אותה הוא חותם במילים 'וה' יאיר עיני', עמלתי והתייגעתי רבות, עד שעלה בידי ליישב אותה קושיה חמורה. באותו לילה כשעליתי על יצועי התגלה בחלומי הגרעק"א בכבודו ובעצמו והודה לי על שיישבת את קושייתו... והוא לא נראה כמו בתמונה הזו" סיים רבי יחזקאל את תשובתו המפליאה.

"אתם צודקים" נשמע לפתע קולו של הגאון רבי מרדכי יפה שלזינגר, לשעבר רבה של אייזנשטט. "התמונה הזו צוירה עוד בתקופת מגוריו של הגרעק"א בימי חורפו באייזנשטט שנים רבות היא הייתה מוצגת במוזיאון העירוני של העיר אייזנשטט, ואכן זכורני כי בשלט שלצידה נכתב בפירוש כי היא איננה תמונה מדויקת... (שמעון טיקוצקי מתוך המבשר תורני פרשת בהר)

הלכתא
רבנא
לשבתא

מדוע אסור להרים עציץ בשבת?

והאם מותר לגוררו על גבי קרקע?

הרב משה גרין

- גם בהיותו מונח בקומה גבוהה - וכאשר מניחים אותו על משטח פלסטיק או עץ נפסקת יניקה זו, וכשתולים אותו באוויר מתמעטת היניקה.

אולם, מותר לגרור עציץ על גבי הקרקע, כיון שאינו מוגבה מהקרקע והיניקה אינה נפסקת כלל; וכן מותר לגרור עציץ המונח על גבי יתדות, כיון שאינו משנה את גובהו, והיניקה אינה משתנה. (אך בקומה גבוהה, יתכן שיש לחשוש שבקומה מתחתיו, במקום המכוון כנגד מקום הגרירה של העציץ, יש חפץ המפסיק את היניקה; ויש לדון בכל מקרה לגופו). ועציץ התלוי באוויר, או עציץ שענפיו בולטים החוצה - מותר להלך תחתיהם ואין בכך חשש להפסקת היניקה.

[שו"ע או"ח שלו, ז-ח, ומשנ"ב מב-מד;

ארחות שבת ית, כו-כט, נד-נו, ורנט]

עקירת צמח ממקום גידולו, אסורה בשבת מן התורה, משום מלאכת 'קוצר', ולכן אסור לתלוש פירות, ענפים, עלים, עשבים, וכל חלקי הצומח. ואף צמח שהתייבש לחלוטין, אסור לתלוש ממנו פירות או ענפים, וכן אסור לתלוש עשבים יבשים. אולם, ענף שנתלש מן האילן ויש עליו פירות או עלים, מותר לתולשם; (אך לפעמים יש בכך משום איסור 'דש', ראה במקורות). ותלישה מצמח הגדל ב'עציץ נקוב' - אסורה אף היא מן התורה, משום שהוא יונק מהקרקע דרך הנקב, אבל תלישה מעציץ שאינו נקוב אסורה רק מדרבנן.

ועציץ המונח על גבי קרקע אסור להגביהו ולהניחו כשהוא תלוי באוויר, וכל שכן שאסור להניחו במקום שיש דבר החוצץ בינו ובין הקרקע, כגון צלחת פלסטיק, או שולחן עץ, משום שאנו חוששים שבהיות העציץ מונח על הרצפה הוא יונק מהקרקע דרך המרצפות

האם בת חייבת לחתום על זיתור ירושה?

בעניין ירושת הבת

לדרוש, הוא כשכר שרגילים לתת על חתימה והוא כעשר אחוז, וכן הסכים הגאון רבי חיים פלאג"י לתת 10%, ועוד האריך בראיות וסברות. בספר 'מנחת אשר' על התורה פרשת פנחס, הביא שדעת ה'בית שלמה' שאסור לבת לדרוש פיצוי עבור חתימה, והפליג מאד שמי שמתיר לבת לדרוש תשלום זה, כתב על כך "דברים מבהילים" וכן דעת עוד כמה אחרונים שחייבת לחתום בלי תשלום ועוד האריך בביאור הצדדים.

מויתור לא מפסידים

אם בענייני ירושה דיברנו, נביא סיפור נפלא מגליון "קול ברמה" (ניסן תשע"ז): מעשה באברך בן תורה שאביו הקנה לו את נכסיו, ולאחר מותו פרצה מריבה בין הירשים שרצו באופנים לא חוקיים להוציא ממנו חלק מהירושה, והגר"י זילברשטיין שליט"א יעץ לו שאף שהוא בודאי צודק, כדאי לו לוותר למען השלום, ובטוח שהכסף יחזור במלואו מאת הבורא עולם, והוסיף לבקש שכאשר יחזור לו הכסף יבוא לספר לו, מספר אותו אברך ששמע לעצת הגאון שליט"א, ומיד אח"כ העלו את אשתו למשרה בכירה בתחום ההוראה בהפרש ניכר של כמה אלפי שקלים לחודש, וגם הוא התחיל להרוויח סכומים נכבדים ממקומות לא צפויים. וכיום, ארבע שנים לאחר המעשה כבר הרוויח כנגד כל החלק בירושה, וממשיך לקבל עודף ותוספת מברכת הבורא. ללמדנו שמלוותר לעולם לא מפסידים. פעמים רבות מוותרים חלק גדול בירושה ואח"כ מקבלים הצעות שדוך לילדים עם מחותנים בעלי יכולת כספית שנותנים יותר ממה שציפו, כדאי הוא השלום לוותר ולזכות לברכת השי"ת.

דף קטו משנה בן קודם לבת מבואר במשנה שבן קודם לבת לירושה, שכאשר יש בן ובת - הבן יורש והבת אינה יורשת כלום. כל זה מדין תורתנו הקדושה, שנצטוינו לדון בסדר נחלות על פי התורה. ישנן מדינות שע"פ החוק הבנות ג"כ יורשות. וביארו הפוסקים, שע"פ הלכה אין זכות לבת ליטול מהירושה, כי דינא דמלכותא לא מועיל לעקור דיני ירושה.

אך בקרקעות הרשומות בטאבו וא"א לרשום ע"פ חוק ולהוציא צו ירושה, רק אם הבנות יחתמו על כתב ויתור חלקן בירושה בערכאות.

דנו הפוסקים האם יש חובה על הבנות לחתום ובכך לקיים מצות ירושה כדת של תורה, או שמא אף אם אין להן חלק בירושה ולא יטלו לעצמם, אבל יש להן זכות לעכב מלחתום עד שיתנו להן אחוזים מהירושה.

דבר זה, נחלקו בו גדולי הפוסקים עד לדורנו אנו, ונבאר את השיטות בעזהשי"ת בקצרה:

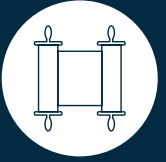
בשו"ת 'רב פעלים' (ח"מ ח"ב סי' ט"ו) הביא משו"ת 'פני משה' שהגאון מהר"י בסאן סובר שאינה חייבת לחתום, ואם הבן רוצה שתחתום ישלם לה כדי שתחתום, אבל המהרי"ט חולק וסובר שחייבת לחתום בלי לדרוש תשלום, וטעמו, כיון שהבן זכה בנכסים מן הזין והמלכות מעכבת בעדו מלמכור ולסחור בנכסים, יש לה מצות השבת אבידה לחתום כדי שיוכל לסחור בנכסים. וכתב בשם מהר"א אלפנדרי ששיעור התשלום שיכולות הבנות

ובאו כולם בברית יחד תכניות חיסכון בקצבאות ילדים

יש להכניס את הקצבאות לקופות כשרות כדי שלא להיכשל בריבית המועד להירשם הוא עד חג השבועות זמן מתן תורתנו. מי שלא נרשם, הכסף יועבר מאליו להשקעות באיסורי ריבית וחילולי שבת. הדרך להירשם פשוטה וקלה: חייג עכשיו *2637 ובחר באחת מתוך שתי הקופות "מיטב דש" או "פסגות" ובחר במסלול הלכה בקופה הנבחרת. כפי הנראה ישנם אנשים שעדיין לא נרשמו, לכן כל אחד לאחר שבחר בעצמו יודיע לקרוביו וידידיו את הדרך להירשם. וניכנס לברית מתן תורה ללא ריבית.

סיכום שבועי בדרך היומי בהלכה

על איזה נס מברכים "שעשה לי נס במקום הזה"? בני דודים מברכים יחד ונוסח הברכה משתנה משום כך! הכיצד? והאם מברכים 'הגומל' לאחר טיסה במטוס?

ברכה במקום שנעשה נס

- הניצל מסכנה על ידי נס - כששב למקום שבו נעשה לו הנס לאחר חלוף יותר משלושים יום - מברך: "שעשה לי נס במקום הזה".
- 'נס' לענין ה'נל', פירושו: הצלה בדרך שיש בה שינוי הטבע, או הישארות בחיים לאחר אירוע שבדרך הטבע היה אמור למות בו בוודאות.
- אדם שניצל מסכנה בדרך שאין בה שינוי טבע - וכגון שרדף אחריו גוי להורגו, והזדמנו למקום אנשים והבריחוהו - בראותו את מקום הנס, ראוי שיברך "שעשה לי נס" ללא 'שם ומלכות'.
- מי שנעשו לו נסים במספר מקומות - בכל פעם שמברך "שעשה לי נס במקום הזה", יכלול בברכתו את כל המקומות, אך יזכיר תחילה את המקום שעומד בו.
- אדם שנעשה לו נס - ראוי שיפריש כסף לצדקה כפי הישג ידו, ויחלקנו ללומדי תורה, ויאמר: "הריני נותן זה לצדקה, ויהי רצון שיהא נחשב במקום תודה שהייתי חייב בזמן המקדש".
- הרואה מקום שנעשה בו נס לאביו, מברך "שעשה נס לאבי". ונכד, יאמר: "לאבותי", או: "לאבי אבי", "לאבי אמיי". ושני נכדים המברכים יחד - יאמרו "לאבותינו".
- הרואה מקום שנעשה בו נס לאדם המפורסם בכל ישראל לראש ולשליט, או לשר הצבא וכדומה - ויש אומרים: שהיה שליח של כל ישראל לאיזה ענין - מברך: "ברוך שעשה נס לפלוני במקום הזה".
- הרואה את נציב המלח של אשת לוט, צריך לברך "ברוך... דיין האמת", וכן "ברוך... זוכר הצדיקים", על כך שזכר הקב"ה את אברהם, ובזכות זו ניצל לוט.
- את הברכות ה'נל' מברכים דווקא בראיית מקום נציב המלח, כיון שבאותו מקום שהפכה אשת לוט לנציב מלח בגין הבטתה בהפכת סדום, בודאי ש'קה תוקף הדין, ועם זאת ניצל לוט בזכות אברהם.

ברכת 'הגומל'

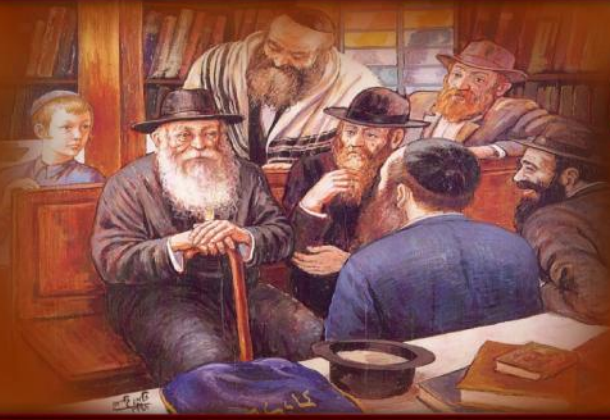
- חכמינו ז"ל תיקנו להודות על הצלה מסכנות מסוימות בברכת "הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב", כלומר, אף שאינני זכאי, גמלני טוב והצילני מן הצרה.
- הטס במטוס - לדעת פוסקים רבים צריך לברך ברכת 'הגומל'; ויש שסובר כי יש לברך ללא 'שם ומלכות'; ויש מגדולי ישראל שנהג שלא לברך כלל.
- יש הנוהגים שילדת מברכת 'הגומל' על ההצלה מסכנת הלידה בפני עשרה אנשים המתפללים בביתה, או מתאספים לברית המילה, וכדומה; ויש הנוהגים שאינה מברכת.
- ברכת 'הגומל' צריך לברך ב'מנין', דהיינו במעמד עשרה אנשים כולל המברך. ולכתחילה צריך ששנים מהעשרה - מלבד בעל הנס - יהיו 'שוני הלכות'.
- מי שנבצר ממנו לברך 'הגומל' ב'מנין' - נחלקו הפוסקים אם רשאי לברך ללא מנין. ולהלכה, אין לברך ללא מנין, ובדיעבד, אם בָּרַךְ ללא מנין - ישוב ויברך במנין ללא 'שם ומלכות'.
- מי שהתחייב בברכת 'הגומל', וחברו - השמח בהצלתו מהסכנה - בָּרַךְ ב'מנין': "ברוך... שגמלך כל טוב", וראובן שמע את כל הברכה, והתכוון לצאת ידי חובה, וענה "אמן" - יצא ידי חובה.

גלין רנ"ז
שנה ו' תשע"ז

סיפורי צדיקים

יו"ל לע"נ הרה"ח ר' הלל ז"ל בן ר' פינחס נחום המבורגר שיבלט"א

תודה למספרות קליין על האשור לשתמש בתמונה

סיפורי חז"ל

אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה', זה הנותן פרוטה לעני (ויק"ר לד א) רבי יצחק פגש בעני אחד ובידו חצי מעה, אמר העני לרבי יצחק החיה את נפשי ואת נפש בנותי. השיב לו רבי יצחק. איך אעשה זאת ובידי רק חצי מעה. אמר לו העני אני אשלים את המחצית השניה בחצי המעה שבידי. הסכים רבי יצחק ונתן לו. בלילה ראה רבי יצחק בחלומו שהוא עובר לחופו של ים גדול ועומדים להשליכו לתוכו. לאחר שהשליכוהו הימה ראה את רבי שמעון מושיט את ידו לקראתו להצילו. ובא העני ההוא והוציא מהמים ונתנו בידי רבי שמעון. כשהקיץ משנתו נפל בפיו הפסוק תהלים מ"א א' אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'.

(זוהר ח"ב מ"א ב')

נדבת

הרה"ג ר' גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א
לרגל הולדת בנו שיחי' למול טוב
יזכו להכניסו בבריתו של אאע"ה בעיתו
ובזמנו ולרוות עונג שמחה ונחת מכל
יוצ"ח

פרשת השבוע

אותו רבי חיים על מה ולמה זכה לכל הכבוד הזה? השיב לו הנפטר ואמר, זכיתי לחיי העולם הבא על אשר נהגתי עם משרתי בכבוד וברחמנות, ולא הכבדתי את עולי עליהם ולא שעבדתי אותם באכזריות ובעבודה קשה.

ואכלתם בשר בניכם (כ"ו – כ"ט) מספרים על הרה"ק רבי יהודה צבי מסטרטין זיע"א, שהיה רגיל לדרוש את הקללות שבתורה ולהופכן לברכות. אמרו לו ומהו "ואכלתם בשר בניכם"? השיב הצדיק, שבניכם ילכו בדרכיכם ותוכלו לאכול אצלם בשר ללא כל חשש.

אם בחוקתי תלכו (כ"ו – ג')

וברש"י 'שתהיו עמלים בתורה'

מסופר: כשנפטר תלמיד חכם מתמיד מופלג, שאלו את הגה"ק הקדילות יעקב' זיע"א אם אפשר לחרוט על מצבתו את התואר 'לא פסק פומיה מגירסא'? שאל על כך רבינו האם הנפטר קרא עיתון חרדי? ומשנענה בחיוב אמר שאי אפשר לתארו בתואר זה.

כי לי הארץ (כ"ה ב"ג) אל הגה"ק רבי לייבל מביאליסטוק זיע"א בעל "עונג יום טוב" באו פעם שני בעלי דין בסכסוך קרקעות זה אומר פיסת קרקע זו שלי היא והגבול בינינו עובר אחריה. וזה אומר לא כי אלא שלי היא והגבול עובר לפניה. ביקש הרב לראות את הקרקע במו עיניו ויצא עם בעלי הדין אל השדה. הגיעו אל המקום ושני בעלי הדין ממשיכים לצעוק, כולה שלי, כולה שלי. לפתע היטה בעל "עונג יום טוב" את אוזנו אל הקרקע ואמר: והאדמה טוענת כי שניכם שלה הנכם.

ובאחיכם בני ישראל וגו' לא תדרה

בו בפרך (כ"ה מ"ו)

הגה"ק רבי חיים פלאגי זיע"א, סיפר בספרו 'תוכחות חיים' את אשר נתגלה לו בחלום בחזיון לילה. היה זה כחודש ימים לאחר פטירתו של אחד מתושבי עירו איזמיר שבתורכיה, נתגלה האיש לרבי חיים בחלומו והוא לבוש בבגדי חג, והינו שש ושמש. שאל

זמני השבת

זמני יציאת השבת

ירושלים: 8:13 ת"א: 8:16 ר"ת: 8:50

פרשת בהר – בחקותי

זמני כניסת השבת

ירושלים: 6:56 ת"א: 7:12

הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן (יומא דהילולא כ"ט אייר)

מסופר על אחד מחסידיו המקורבים של הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זיע"א, שיצא למסע ארוך לרגל עסקיו המסועפים. הוא עבר מעיר לעיר וברוך ה' עשה חיל בכל עסקיו. לאחר כמה חודשים שב לביתו וללא אומר ודברים פנה היישר לביתו של רבו הקדוש רבי מאיר. הוא הגיש לפניו פתקה (קוויטעל) עם סכום כסף גדול כ"פדיון נפש". באשר ידוע כי הצדיקים האמיתיים, בכוחם לפדות כל אדם מכל צרה שלא תבוא חלילה. הרבי עיין בפתקה, שקע במחשבות ואחר אמר: "הילד אשר שמו כתוב בפתקה ומוזכר לרפואה שלמה, אינו צריך לברכתי כלל, זהו בנו של הצדיק רבי ישראל מרוזין זיע"א. ובודאי ששמור הוא מפני כל המזיקים".

החסיד התרגש ועמד נפעם ולא יכול היה להוציא הגה מפיו. גם שאר הנוכחים בחדר התפלאו לשמע דבריו של הרבי. אך לא העיזו לשאול דבר את רבם הקדוש. לאחר שיצא החסיד מחדרו של רבי מאיר, יצאו אחריו כמה מן החסידים ושאלו אותו לפשר דברי הרבי. "מה אומר לכם אחיי היקרים", פתח הלה ואמר בהתרגשות, "רבנו הצדיק לא אומר דברים שאין בהם ממש חלילה, אכן הגשתי לרבי פתקה ובה כתוב שמו של בני הקטן, וביקשתי שיברך אותו ברפואה שלמה, שכן בומן שהייתי במסע ארוך לרגל עסקיי, קיבלתי מברק בהול מרעייתי שתחיה, ובו סיפרה לי כי בני הקטן חלה אנושות, הרופאים שבאו לטפל בו אמרו כי מחלתו קשה ביותר. הייתי בדרכי לעיר סאדיגורה. והחלטתי בדעתי, שאם אני כבר כאן, למה שלא אכנס אל הרה"ק רבי ישראל מרוזין שמתגורר בסאדיגורה ולבקש ברכתו לרפואתו של בני".

באותו ערב נחלש הילד מאוד, הרופא נואש ממצבו הקשה, והמתין כל רגע למותו הקרב ובא של הילד רח"ל, "אין מה לעשות עוד" קבע הרופא בצער כבד. רעייתי פרצה בבכי נורא, אך גם לה לא נותר מה לעשות למען בננו הקטן. והנה לאחר כמה רגעים, בעודו ממתין לגרוע מכל, ראה הרופא כי פסקה נשימתו של הילד והוא קבע

את מותו. כבר כיסו אותו בסדין, הדליקו נרות למראשותיו, והוציאו את אם הילד הבוכיה, את רעייתי, מן החדר. הרופא התעכב עוד מספר דקות לרשום במחברתו את השתלשלות האירועים, וכשכבר רצה לעזוב את המקום, הציץ שוב בכאב לב לעבר גופת בני המכוסה בסדין, כשלתע רואה הוא כי יש תנועה קלה מאוד מתחת לסדין. הוא התקרב והבחין כי הילד נושם באפו דרך הסדין, הוא מיהר להסיר את הסדין מפניו של הילד, צויה לכבות את הנרות, וללא שום הסבר ברור התחיל הילד לחזור לחיים. הסומק עלה על פניו והוא החל לבכות, כך מרגע לרגע הוא התאושש עד ששב לאיתנו והבריא לגמרי, ברוך ה'.

הרופא כמוכן תיעד את הכל במחברתו, ואף ציין את הזמנים בהם הכל קרה, מתברר למפרע כי הזמן בו נכנסתי לחדרו של רבי ישראל מרוזין והגשתי לפניו את הפתקה והכסף ל"פדיון נפשו" של בני הקטן, וקיבלתי את ברכתו, בדיוק אז חזר בני יקירי לחיים. עתה מבינים אתם?", סיים החסיד את סיפורו המרגש, "כי רבנו הצדיק, רבי מאיר מפרעמישלאן ראה ברוח קודשו כי הילד הוא בנו של הצדיק מרוזין, שהרי אך ורק בזכות ברכתו, הוא חי ובריא".

מסופר: מחמת "לשון הרע ורכילות", ה" ירחם, פרצה מחלוקת בין הצדיקים, רבי צבי מסטרטין זיע"א לבין הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זיע"א. והנה נולד בן לחסיד אחד, שהיה מקורב אל שני הצדיקים הללו. הלך אותו חסיד והזמין את רבי צבי להיות המוהל בברית, ואחר פנה אל רבי מאיר והזמינו להיות הסנדק. מחמת שידע אותו חסיד ש"אנשי רשע" המקורבים לצדיקים כדוגמת החוחים הסובבים את השושנה, עלולים לטרפד את המפגש בין הצדיקים, לכן לא סיפר לאיש כי הזמין את שני הצדיקים וכי שניהם יגיעו.

ביום הברית נסע החסיד במרכבה אל ביתו של רבי צבי לקחת אותו אל מקום הברית. בהיותם בדרך, פנתה המרכבה גם לפרעמישלאן אל עבר ביתו של רבי מאיר ועצרה בפתח, ירד החסיד מהמרכבה ואמר לרבי צבי שנשאר בפנים: "יסלח נא לי מורי ורבי, אך כאן מתגורר הסנדק, ארד ואזמין אותו לנסוע עמנו אל הברית".

צדק ונמשל

הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זיע"א
סיפר את המשל הבא:

ילד אחד הלך ביער יחד עם אביו. ביער גדלו תותים, ומדי פעם היה עוצר הילד לקטוף אותם. "בני יקירי" אמר לו אביו, "אומנם היום גדול, אך גם היער גדול הנהו - אם תתעכב באכילת תותים, לא נספיק לחצות את היער כשתשקע השמש!" ונהיה בסכנה לילה. אבל הילד השיב לאביו: "אבא, אני צעיר ממך ויודע לרוץ מהר. התקדם לפניי, אני אמשך לקטוף תותים ולאחר-מכן ארוץ ואפגוש אותך שוב."

לא היה יכול האבא לסרב לתחנוני בנו יקירו. "מסכים אני כי תתעכב מעט" הוא אמר, "אך ברצוני לוודא כי לא נתרחק מדאי זה מזה ולא תאבד דרכך ביער הסבוך. כל כמה דקות קרא לי בקול רם. אם תשמע אותי ואני אשמע אותך - נדע שלא התרחקנו זה מזה."

והנמשל:

טירדות העולם הזה דומות ליער מלא בתותים, פיתויים הגורמים לאדם להתמקד ביער ולשכוח מן המטרה האמיתית. לשם כך על האדם להרים את קולו, לשמוע את קול המצפון המזכיר לו כי המטרה האמיתית בחיים היא קיום רצונו של הבורא יתברך שמו - ולדעת שהוא לא התרחק מדאי...!

כעבור דקות ספורות שב אבי הבן ועמו רבי מאיר, עלו השניים והתיישבו במרכבה. כאשר ראה רבי צבי את רבי מאיר, שתק ולא נתן לו שלום. פנה אליו רבי מאיר ואמר: "אספר לכבוד תורתו מעשה שהיה בתקופת גירוש ספרד, לא תקום פעמיים צרה": "בעת ההיא רבים מן היהודים המירו את דתם למראית עין אך בסתר הוסיפו לקיים תורה ומצוות, הללו נקראו "אנוסים". "והנה" המשיך רבי מאיר בסיפורו, "חלה אחד משרי המלוכה ונטה למות. כשראה רופא המלכות כי קרב קיצו של השר, הודיע לבני ביתו כי הוא מזמין את הכומר כדי שהחולה יתוודה לפניו מותו, כמנהג הנוצרים ימ"ש, והרופא לא ידע שהשר החולה אינו אלא "יהודי אנוס".

"כשנכנס הכומר לחדר החולה היסב החולה את פניו אל הקיר, שכן לא רצה ברגעיו האחרונים להתכחש ליהדותו ולעשות כמעשה הגויים, אך מחשש לשלום משפחתו גם לא יכול היה לספר את האמת. הכומר סבור היה כי החולה הגוסס אינו מסוגל להתוודות, אך הרופא שהיה נוכח במקום סתר את טענתו ואמר כי ודאי שיש כוח לחולה להתוודות, אז הבין הכומר מהי הסיבה להתנהגותו של החולה שכן אף הוא לא היה אלא מהיהודים האנוסים, לכן ציוה מיד על כל הנוכחים בחדר לצאת, בהסבירו: ברצונו של החולה להתוודות על חטאים קשים ואינו רוצה לעשות זאת בפני בני הבית". כשנותרו לבדם פנה הכומר לחולה ולחש באוזנו "שמע ישראל ה" אלוקיני ה" אחד", כששמע החולה את המילים המוכרות הבין כי גם הכומר יהודי הוא. היסב איפוא את פניו אליו וקרא עמו "קריאת שמע" והשיב את נשמתו לבוראו.

סיים רבי מאיר את סיפורו והושיט ידו לרבי צבי: "שלום עליכם, רבי צבי" כך אמר, "הן שנינו יהודים הננו, ועובדים לא-ל אחד יחיד ומיוחד". מיד החזיר לו רבי צבי ברכת "שלום עליכם", והשלום שב לשכון ביניהם.

צ'ין אדם לחברו

עשיית חסד במסירות נפש

היה זה באחרית ימיו של הרה"ק רבי שלומ'קה מזוויהעל (יומא דהילולא כ"ו אייר) רבנו שכב על ערש דווי סובל יסורים קשים. באחת ההודמנויות התבטא ד"ר משה וואלך וצ"ל מנהל בית החולים 'שערי צדק' שאינו מבין איך יכול אדם להבליג כל כך ולא להוציא אנחה אחת ביסורים כאלו העוברים על רבנו, לית דין ברנש, קרא ד"ר וואלך על רבנו. והנה היה זה בל"ג בעומר, רבנו שכב בביתו על ערש הדווי ויהודי הגיע עם ילדו עם זוג מספרים בידו לכבד את רבנו שיגווז מעט ממחלפות שערות ראשו של הילד כמנהג החלקה בירושלים לעשות פאות לבני השלוש בל"ג בעומר. בהיכנסו לבית רבנו אל סף הדלת, רמו לו אחד מבאי ביתו של רבנו בתנועת יד שלא יכנס עתה מאחר שרבנו לא מרגיש טוב. הבחין בכך רבנו וקרא לעברו, מי שמך לבעל הבית? וציוה על אותו אדם ומורו לצאת אחרי האיש להשיבו עם ילדו. ורבנו קם ממיטת חוליו לגווז משערותיו של אותו ילד.

המשיך הגשם לרדת בעוז. לאחר שנתן את תרומתו והם המשיכו ללכת. אמר לו התלמיד לא היה זה ראוי מצדו של אותו אדם לעכב אותנו בגשם שניתך בעוצמה, ומה עוד בשעה שהרבי ממחר לומר את שיעורו. השיב על כך רבי איסר זלמן בעונה, אני מלאכתי לומר שיעורים, והוא מלאכתו לאסוף נדבות. אין לדעת מלאכתו של מי חשובה בשמים, יותר שלי או שלו.

הכרת הטוב במסירות נפש

אצילות רוחו של הגה"ק רבי שלמה כהנמן מפונביו זיע"א לא עזב אותו עד סוף ימיו. בוקר אחד כשסיים להתפלל שחרית והרגיש באפיסת הכוחות, הוריד מעליו את טליתו ומסרה למי שעמד לידו. ויפן חדל אונים לשכב במיטתו. ואולם, באמצע הלכתו נזכר ושב על עקביו, כשהדבר עולה לו במאמץ רב, הכל כדי להודות ולהגיד יישר כח לאותו תלמיד צעיר שקיפל במקומו את הטלית.

זהירות בכבוד הבריות

היה זה במוצאי שבת קודש אחד לאחר ההבדלה, עברו כל הבחורים על פניו של הגה"ק רבי משה פיינשטיין זיע"א וברכוהו בשבוע טוב, ורבינו נענה להם בראשו. ונדמה היה לו לרבי משה שפסח בנענוע הראש על ברכת אחד הבחורים. הוא פנה וחיפש את הבחור כדי לאחל לו בפרטות, שבוע טוב ומבורך.

ענותותו של רבי איסר זלמן

מסופר: הגה"ק רבי איסר זלמן מלצר הלך עם תלמידו לומר שיעור בישיבת 'עץ חיים' בירושלים. בדרך החל לרדת גשם והם זירזו את פסיעותיהם. והנה פתאום עצר אותם יהודי אוסף תרומות וביקש להתרימו. ר' איסר זלמן עצר והחל לחפש כסף כדי לתרום לאותו אדם. כל אותה שעה

הילולא דצדקיא

שבת קודש כ"ד אייר

הרה"ק רבי יהושע העשיל צורף מקראקא (אבי המקובלים - ת"פ)
הרה"ק רבי יעקב מליסא ב"ר יעקב משה (חוות דעת - תקצ"ב)
הרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמרנא ב"ר יצחק אייזיק יהודה יחיאל (תרנ"ח)
יום ראשון כ"ה אייר
הרה"ק רבי ישעי' מדינאוויץ (תלמיד המגיד - תקנ"ד)
הרה"ק רבי חיים מקאסוב ב"ר מנחם מענדל (תרי"ד)
יום שני כ"ו אייר
רבינו סעדיה גאון ב"ר יוסף (ד"א תש"ב)
רבי משה חיים לוצאטו ב"ר יעקב חי (מסילת ישרים - תק"ז)
הרה"ק רבי שמואל אליה מזוואלין ב"ר יחזקאל מקאזמיר (תרמ"ח)
הרה"ק רבי שלמה מזוויהעל ב"ר מרדכי (תש"ה)
יום שלישי כ"ז אייר
הרה"ק רבי שלמה זלמן מקאפוסט ב"ר יהודה לייב (מגן אבות - תר"ס)
הרה"ק רבי אליעזר זאב מקרעטשניף הי"ד ב"ר מאיר (תש"ד)
יום רביעי כ"ח אייר
שמואל הנביא בן אלקנה (ב"א תתפ"ב)
רבינו יצחק מקורבייל ב"ר יוסף (הסמ"ק - ה"א י"א)
יום חמישי כ"ט אייר
הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן ב"ר אהרן אריה לייב (תר"י)
יום שישי א' סיון
הרה"ק רבי מאיר הורוויץ אב"ד טיקטין ב"ר שמואל (תק"ו)
הרה"ק רבי גרשון מיאמפאלא מחכמי הקלויז דברודי (תקט"ד)
זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

פרפראות

רבים מאנשי שלומו וממקורביו של הרה"ק רבי אליעזר זאב מקרעטשניף זיע"א הי"ד (יומא דהילולא כ"ז אייר) ביקשו להבריחו בזמן השואה בדרכי סתר שימלט ויציל את נפשו, או לפחות להסתיר עצמו רואים עד יעבור זעם. אולם רבנו סירב ונימוקו עמו: "עם אותם היהודים ששהו אתי במחיצתי בחיים, איתם אלך למות. לא אנתק עצמי מהם, שונה הרגשתם בעמדם על סף המות במשרפות אושוויץ וטרלבינקה בידעם שאף אנכי הולך עמם".

שבת טיש

וקראת לשבת ענג

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

בהר סיני (כה, א) - בהר נוטריקון העמדת
במרחב רגלי. למוד יש פאן לאדם שגם כאשר
הוא נמצא במרחב ומשפע עליו שפע טובה
ונדבה, לא ישפח את בוראו שגמל לו כל זאת,
וגם אז יהיה במצב של סיני, דהינו שינתנהג
על-פי חקי התורה ומצותיה. (אמרי חיים)

סיני נוטריקון נכנס יין יצא סוד, כי כל סודות
התורה כבר נתנו למשה בסיני. (אהבת אליהו)

אני נתן לכם (כה, ב) - בגימטריה תרומה, כי מי
שתורם נתן לו הקב"ה כפלים. (חדשים לבקרים)

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (כה, ו) - רמז יש
פאן למנהגו של שמאי הזקן, פמובא במסכת
ביצה, שכל-ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא
בהמה נאה אומר זו לשבת, מצא אהרת נאה
הימנה מניח השניה ואוכל את הראשונה, וזה
באור הפסוק והיתה שבת הארץ לכם לאכלה,
שכל אכילתכם תהא תמיד לכבוד השבת.

ורמז לזה, בראשי תבות אלו שהן בגימטריה
כשמאי, וכן מרמז הדבר בתבות שבת הארץ
לכם לאכלה שהן נוטריקון תלמידי בית שמאי
היו אוכלים כל-יצרביהם רק לכבוד מלכתא,
לא אכלו בלום להנאת הגוף. (קול דוד)

הארץ לכם לאכלה (שם) - נוטריקון הלל
המרמז למדת הענוה שבה הצטון הלל הזקן,
ובא לרמז שהענו יזכה לשפע מיבול הארץ,
שנאמר ועניים יירשו ארץ. (איל וצבי)

וספרת לך שבע שבתות שנים (ח) - בתהלים
נאמר ימי-שנותינו בהם שבעים שנה, וכן
שביית-דין של מעלה אינם מענישים עד גיל
עשרים, הרי חמשים שנה כמספר בה"ם עם
שלוש האותיות וקמספר ל"ה, ולכן נאמר פאן
וספרת לך, שמי שסופר הימים שלא לאבדם
לריק, אז יהיו ל"ה שבתוב בהמשך, דהינו יחד
מאה שנה, שכל-שנה כפולה. (ישמח משה)

ואכלתם לשבע (כה, יט) - נוטריקון לתקן עולם
במלכות שדי, לאכל לשם שמים. (אם כל-חי)

וישבתם לבטח עליה (שם) - לבטח בגימטריה
49 לרמז שבמשך 49 שנה הקרקע שנמכרה
נמצאת אצל הקונה והוא יושב עליה לבטח,
ובשנת החמשים תשוב לבעליה. (אור החמה)

ספורים בפרשה

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית (כה, כ)

רבי משה אוירבך, מראשוני מוסדי החינוך התורני בארץ ישראל, נכנס אל
החזון אי"ש בשלהי שנת תרצ"ז, ערב שנת השמטה, ושאלתו בפיו: "מה
יאכלו אנשי המושבות בשנת השמטה הבאה?" נענה החזון אי"ש ואמר לו:
"והרי זו היא שאלת התורה בפרשת בהר, וכי תאמרו מה נאכל בשנה
השביעית?!" השיב רבי משה ואמר: "כונתי לא היתה מה אכל אני, כי זאת
אסור לאדם לשאל אלא לבטח בה, אלא שאני שאלתי 'מה יאכלו' עובדי
האדמה, שהרי לאחרים אין די במלות-עודד ובהרעפת בטחון, אלא יש
לסיע לנזקקים במעשה". לשמע התשובה הקולעת חזר החזון אי"ש
ואמר: "אמנם פן, את זה מתר לשאל", ונתן את-עצתו להעלות את הדבר
בפני גדולי הדור שעתידים להתכנס בפנסיה הגדולה במרינבד, וכך נעשה.

ה"בת-עין" תמה על פסוק זה ושאל: "מדוע ישאלו בני ארץ ישראל מה
יאכלו בשנה השביעית, והרי יכולים הם להביא תבואה וקמח מחוץ לארץ?
אלא מפאן אתה למד, שאדם הזוכה לגור בארץ הקדש, צריך להגיע
למדרגה שלא יערב לחכו דבר הבא מן-הגולה, ולכן מתעוררת השאלה
'מה נאכל?' ומבטיח לנו הקב"ה יצוייתי את-ברכתי לכם בשנה הששית..."

וכי ימורד אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו (כה, לה)

יד רחבה לצדקה היתה לו ל"צמח צדיק" מויז'ניץ, ולא הותר לעצמו אפלו
פרוטה. ספר משמשו ר' קלמן, כי באחד מליחות מרחשוון בקמג אויר
סגוריו קרא לו הרבי, ובקשו להכניס חבילת פסח לבית פלוני. תחלה נסה
המשמש להתחמק עקב מזג האויר הקשה שבחוץ, אולם הרבי הפציר בו
למלא את-שליחותו: "היה מה שיהיה, אולם חזקתה ללכת לאותו בית,
שם תראה נר דלוק בפנים, ומסר נא לבעלי-הבית את החבילה שעמך".
לאחר חפוש מנגע, מצא המשמש את-הבית, אך לפליאתו ראה כי בבית
מתגורר אדם שהיה נחשב סוחר אמיד. הטה ר' קלמן את-אזנו אל-הדלת,
והנה הוא שומע את-הסוחר מספר לאשתו כיצד אבד את כל-כספו ועתה
נותר מחסר-כל. מיד נקט המשמש על החלון ומסר לבעלי-הבית את
המעטפה. כמה פסח היה שם לא ידע המשמש, אולם עבדה היא, שמאז
המשיך הסוחר במסחרו פאלו לא ארע דבר, והחזקת בו" בדרך כבוד.

את-כספך לאיתתן לו בנשף (כה, לו)

בירושלים בידו הקודם התגורר יהודי סוחר, שרבים השקיעו אצלו דמים
מרבים בהתר עסקא, אולם הלה הפסיד את עסקיו. כל המשקיעים יצאו
נקיים מכל-כספם, וחשו כי חרב עליהם עולמים. אחדים מהם נכנסו אל
הרב מטשפין כדי לתנות בפניו את-אסונם, והוא נענה ואמר: "שמעתי פעם
מאבי בעל ה'בוכב מיעקב' שתמה על לשון הפסוק בפרשת בהר 'את-כספך
לאיתתן לו בנשף', ושאל מדוע נאמר לשון נתינה 'לאיתתן לו' ולא בלשון
הלואה 'לאיתתן לו'?" אלא בא הקתוב ולמד, שפך היא דרפם של מלוי
ברבית, שלבסוף הם פושטים את-הרגל, ונמצא שהמעזות שנמסרו להם
תחלה בתורת הלואה, היו בעצם בתורת מתנה בלבד, ועל-כך מתנבא
הקתוב שהנותן כספו ברבית, סופו שהכסף יותר בידי הלווה בתורת נתינה.

היה היה

איש אל־אחזתו ואיש אל־משפחתו

אחת התופעות הפלאיות בעולם החסידות, היו חלוקי הדעות ההלכתיים בין ה"דברי יחזקאל", רבי יחזקאל שרגא משינובה, לבין אביו רבי חיים מצנז בעל ה"דברי חיים". לא אחת נהל הבן ופוחים חריפים עם אביו הגדול, שהיו נראים למביט מר־הצד פמחלקת של־משמש ובאו לידי הרמת קול, אולם מביני דבר ידעו, כי סודות נשגבים טמונים בחכם של־דברים, וכי אלו ואלו דברי אלקים חיים. הערכה גדולה העריף ה"דברי חיים" את בנו, ואמר עליו שהוא איש נעלה אשר יש לו דעה בשמים, וגם הבן התבטא פך על־אביו, ואמר שידוע מה נעשה בשמים והוא בקי בשרשי הקשמות.

אחד מחתניו של ה"דברי חיים", רבי מרדכי דב מהורניסטיפל, ספר פעם ספור נפלא זה: "בהיות ואני נמנה על־נכדיו של בעל התניא, שתעב את מלכות אוסטריה שבקשה להחזיר את ההשפלה בקרב שלמי אמוני ישראל, חששתי לבקר בחצר חותני שבצנז, שהשתייכה לשלטון האוסטרי. אולם באשר גיסי רבי ברוך מזורליץ התמנה לרבה של רודניק, קבלתי מכתב מחותני כי הוא משתוקק לראותני זה עתה ועד עתה, והיות ורודניק שוכנת ליד נהר סן שבגבול אוסטריה־רוסיה, לכן הוא מבקש ממני לבוא לקרשוב הסמוכה לנהר מהצד הרוסי, וחותני יחצה את הנהר כדי לפגשני. מוכן שגם אני התגעעתי לחותני ומהרתי לקרשוב, אך לפליאתי קבלתי מכתב מחותני הפותב שנגצר מסנו לבוא לקרשוב, והוא מבקשני לחצות את הנהר לרודניק, לא ידעתי מה לעשות, כי הרי פחדתי להכנס לאוסטריה, ומאידך גיסא לא רציתי לעבר על דברי חותני, ולכן החלטתי לפנות אל מעבר הגבול ולבקש רשות לחצותו. ומכיון שבודאי ידרשו ממני אשור מעבר, שפמוכן לא היה עמי, לא יניחו לי לעבר ובקך לא אעבר על צווי חותני, אולם לפליאתי, בשאמתי לשומר הגבול כי ברצוני לשהות ברודניק בשבת, פתח לי הלה את השער מבלי לבקש ממני את הפספורט כפי הנדרש. עם הגיעי לרודניק, שאלתי היכן אכסניתו של חותני, ומיד עם התקרבי אל־המקום, שמעתי קולות רמים בוקעים מר־הבית. השיתי און ונבהלתי לשמע כי חותני צועק ברתקה על בנו הגדול, הרב משינובה. בקשתי מבני הבית הסברים לפשר המחלוקת, והתברר לי, כי בבקר אותו היום, ערב שבת פרשת בהר־בחקתי שחל בשבוע שלאחר פסח שני, לא אמר חותני תחנון ממנהגו בשבת הימים לאחר פסח שני, מפני שעל שבועת ימים אלו מוכא בזהר הקדוש שבהם 'תרגין פתיחין', דהינו שערי שמים פתוחים. גיסי הרב משינובה סבר שיש לומר תחנון, ואף הוכיח זאת בטענה פשוטה, שהרי בשלח־ערוך נפסק שאין לומר תחנון בל"ג בעומר שחל בתוך שבועת ימים מפסח שני, וממילא אין אומרים בו תחנון אם הוא מתרגין פתיחין. וכך באמצע תפלת שחרית, כשראה גיסי כי חותני מתפונן ללדג על התחנון, אסף מנין אנשים והלך לבית־הכנסת אחר פדי להשלים את התפלה עם תחנון. בשעה שבאתי לאכסניה, שמעתי את חותני גוער בבנו על שהרהיב בנפשו להלך עליו בפרהסייה ולצאת בריש־גלי מבית־הכנסת. ובעודי עומד בנוד, השתוממתי בפלים לשמע תשובת גיסי ששענה בשלוה: 'אבא, לך יש דרך משלך, ולי יש דרך משלי. וכמוני במוך, גם אני דור רביעי מהבעל־שם־טוב הקדוש', שכן היה תלמיד ה'שר שלום' מכלו, תלמיד־תלמידו של המגיד מקזריטש. 'בינתים הבחין כי חותני, ובעוד הוא נתון בסערת הנוכח, פנה אליו ולחש באזני איני יודע כיצד זכיתי לכן קדוש כזה, ואני השבתי לו תוך כד־דבור שבגעיני און בקך כל־פליאה. והנה שוב פונה חותני לגיסי, ואומר לו בקול נוקב איני רוצה שתדרך יותר על סף־ביתי, ומיד קפץ הרב משינובה ויצא דרך חלון הבית, כדי שלא ידרך על סף־הדלת ולא יעבר על דברי חותני'...

"לאחר זמן־מה, הסב חותני לשלחנו, במנהגו לערף שלחן לחסידיו מדי יום ביזום, ורבים נדחקו אל־הבית שהיה מלא מפה לפה. ישבתי לצד חותני, והנה הוא פונה למשמשו, ומבקש ממנו ללכת לאכסנית בנו ולחזמנו לסעדה. בקשי הצליח השליח לפלס דרכו, ולאחר זמן־מה שב ולחש באזני חותני כי הבן מסרב לבוא אל־השלחן. הייתי מבבלל מאד מפל המאורעות, אך כבשתי פליאתי בלבי ולא אמרתי מאומה. בצאת השבת נפרדתי מחותני ושכתי בשלום לביתי, אך לא שכחתי את המאורעות המסעירים. עברו מספר שנים, חותני כבר הסתלק מהעולם, והנה הזדמנתי פעם לצנז בשבוע שלאחר פסח שני. התפללתי במנין אחד עם גיסי משינובה, וכשבפשתי לומר תחנון מתוך ידיעה שקך הוא נוהג, הפתעתי לשמע אותו קורא 'באן מקומו של אבי הקדוש, ואין לומר תחנון בימים אלו. הדבר הפליאני מאד, ואף פנה אלי גיסי וגלה לי את סוד הענין. ידע לך, כי פמה ימים לפני שבאתי לאבי לרודניק, חלמתי כי קהל רב עומד סביב אבי, ולפתע עוזבים אותו כלם ופונים אלי וקוראים בקול גדול 'חיי רבנו! הבנתי כי הגיעה שעתו של אבי להסתלק, שכן אין מלכות אחת נוגעת בפרהסייה. התענייתי תענית חלום ואז החלטתי לחלק על אבי בעז, כדי ששוב לא נהיה שני מלכים במקום אחד, וכך הוא יוכל להאריך ימים בטוב ובנעימים. מספה זו נטלתי עמי מנין משלי, כדי להראות שאני נוהג בדרך עצמאית ואין בינינו שכיכות, ועל־ידי זה אמתיק את הדינים מעליו. גם אבי ידע זאת, ולכן השביעני שלא אדרך יותר על סף־ביתו, להוכיח שבאמת אין לנו שכיכות זה לזה, ואמנם עלה הדבר בידי ואבי האריך ימים'". כששמעתי זאת, סים הרב מהורניסטיפל את דבריו. 'ראיתי פמה עמקי דרכיהם של הצדיקים, וכמה קצר מבטם של ההידיוטות מלהבין את הליכותיהם בקדש, וגם באשר הדברים נראים תמוהים ובלתי מובנים, טמונים בקך סודות ורזים נפלאים'.

מאורות

רבי אליעזר צבי ספרין מקומראן זצ"ל
ליום ההולילא כ"ד באייר תרנ"ח

מגדולי צדיקי דורו, בנו של רבי יצחק איזיק מקומראן ונכד רבי אברהם מרדכי מפינטשוב, ממשיך שושלת קומראן ומחבר ספרים רבים בגולה ונסתר. מילדותו היה חלוש בגופו, אולם למרות זאת התגבר פארי ללמד תורה בהתמדה ונפלאה, והיה בקי נפלא גם בתורת הקבלה עוד מצעירותו. אביו הגיע פעם לעירה בהנגריה, ויהודי אחד הכניסו לביתו ובתו הקטנה טרחה למענו, עד שהקחיה את־נפשו. ברכה רבי יצחק איזיק שהתורה לחתן כערכה שיהיה ממשפחתו, ולימים נשאה לבנו זה, ואף פתה נשאה לנכדו. הסתיר את־עצמו ואת אונותו מעיני הבריות, ורק אביו עמד על־טיבו. פתחת בנו רבי מנחם מוניש שהתקומה בודישטוב נעלם לפתע, ואביו הראה לבניו כיצד הוא יושב בפנת הבית ועורף תקון חצות בדמעות שליש. לאחר פטירת אביו מאן להתמנות על־מקומו, למרות שאביו מנהו לשם כך וימים לפני פטירתו, אולם תלמידיו אביו הפצירו לו שלא יותרם בצאן אשר אין להם רועה, וכאשר בלא אליו הפתקה הראשונה לישועה ובה השם רבקה בת־יהודית, ראה בקך סמן מר־השמים להנהיגו, שכן הוא נוטריקון 'דבי' ה"דברי חיים" הסמיכו להנהיגו, וכאשר שמע בנו רבי ברוך מזורליץ שיש המתנגדים לו, אמר: 'מי שרוצה לפגע ברבי אליעזר צבי, יבין לעצמו תכריכים מבעוד מועד'. רבים נהרו אליו, ואף בצפת היה בית מדרש לחסידיו. בצאתו בקש שלא יתבנו תארים על־מצבתו, וכבכשתו כתבו רק "פה נטמן איש יהודי ושמות ספריו".

יוסיף דעת

פרשת בהר נקראת על־שם פתיחתו על המצוות שניתנו בהר סיני. פלא הוא, שלמרות קדושת ההר שבו ניתנה התורה לישראל, לא נשתמרה מסורת מדויקת על יהוה מקום החר, והסיבה היא כדי שלא יתקדש המקום שלא כדיו, כשם שלא ידע איש את קבורת משה עד היום הזה, אך בימים הראשונים עדיין היה המקום ידוע, שכן אליהו הנביא זכה גם לנבואה. יהוהו המקובל של הר סיני הוא לגבל מוסא (הר משה), הר גבוה ומרשים ביופיו בדרום חצי האי סיני שבמצרים, אולם זו מסורת נוצרית בלבד, לאחר שנוצרים נוצרים התיישבו שם לפני כ־1500 שנה, ואין לה סימוכין במקורות חז"ל. את הקישור בין הר סיני לגבל מוסא קבעה אמו של הקיסר קונסטנטינוס שלט אז באימפריה הביזנטית, ולאחר מסע ממצרים לארץ ישראל בשירת גמלים, התרשמה מיופיו של רכס ההר וקבעה בלי שום ביסוס, כי הוא הר סיני. בנה הקיסר בנה על ההר מנזר, ומאז נקבע המקום כקביעה היסטורית. לפי המקובל, היא שהחלה במנהג של שפיתכל אשפה בשיפולי הר־הבית, עד שבמשך השנים התכסה כל האזור של הכותל המערבי בגלי אשפה, והוא התגלה רק לפני כ־500 שנה בידי הסולטן התורכי סולימן הראשון, בונה חומות וירושלים העתיקה, והוא ציווה לפנות את האשפה ולרחוץ את הכותל במי שושנים, כפי מספר המקובל רבי אליעזר נחמן פואה בספרו 'מדרש פחדושי'. היו שזיהו את ההר בהר כרכוס שבנגב הדרומי, שם התגלה ציור של עם תורתי המכיר מזהב, וכן נמצאו במקום 12 מצבות בשתי שורות, ובסמוך להן במת אבו, ואותן יש המזהים עם 'שתיים עשרה מצבות לשנים עשר שבטי ישראל' שבנה משה. יש שהרחיקו עד מדין הקדומה, שכיום נמצאת בערב הסעודית, וזיהו שם את הר סיני. אחרים הצביעו על הר במערב סיני או בצפון, והיו שהרחיקו לכת עד אפריקה. וכבר אמרו צדיקים, שהתורה ניתנה במדבר, במקום שאינו ידוע וגם בזמן שחלף, במחלוקת, כדי להורות שהתורה הקדושה נצחית ואינה תלויה בדבר.

בייגרים ותושבים אתם עמדי

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

ואמר ויאמר כי לא יתחילו גאל (כו, י) - על דרך אומרים ז"ל אין אלא הקדוש ברוך הוא, דכתיב ה' איש מלחמה, כשלא יתחילו גואל כי אין איש שם עליה, אין מנהל ואין מחזיק ביד אמה ישראלית להשיבה אליה, אל האמר כי חסדו של אלהים תקנה, אלא והשיגה ידו ומצא כדי גאלתו, אמרו ז"ל כי היסורין והגלות הם תקון האמה להכשירה, והוא מה שרמזו והשיגה ידו על דרך אומרו ידיו' היתה נכס שהיא מרת הבורה הובטת באמה בגלות המה, ובאמצעות זה ישיג למצא כדי גאלת הבית:

ואמר והשב וגו' (שם, לו) - הנה לצד שהמקור הוא בעונותינו, כאמרו הן בעונותיכם נמכרתם והעון הוא חוב על הדאדם, בשעת קריעת השטר צריך לעשות חשבון החוב שעליו ולפרע הנשאר, והוא אומר והשב את שני מקביו - השנים שנשאר הבית מכור ותנקה לפי שעור השנים מעונות ישראל, והעדף ישיב, על דרך אומרים ז"ל במשפטי התשובה ותקוניה תשובת המשקל, אם אדם נהנה מהעון יספג עצמו כשעור מה שנהנה מהחטא וכו' ופרע חובו, וכמו כן יעשה ארון העולם כשיחזק זמן הנאמל, והוא מאמרם ז"ל שיהיו חבלי משיח, וכו' ושב לאחתו - פרוש חזון אל הקדוש ברוך הוא, גם על ישראל על דרך אומרו ושב ה' את שביתתו ואמרו ז"ל ישיב לא נאמר אלא ושב וגו':

ואמר ואם לא ימצא ידו די השיב (שם, כח) - פרוש, אם יראה הארון כי אין פה בעם לסבל חבלי עזר, ורבו חובותיהם למעלה ראש ואפס בהם מה הסבל, ויהיה מקביו עד שנת היובל שהוא זמן המגבל לגאולה בעתה, ואז יוצא מיכל ושב לאחתו, כי קץ הגלות ישנו אפלו יהיו ישראל ושעים גמורים חסידים שלום:

ראש רבני תוניסיה, היה רבי יצחק טיב בעל 'ערך השלחן'. גדול בתורה היה, גדול בענוה וגדול במדת ההסתפקות במעט. מדי בקר היה משפם קום עוד בטרם הבחינו בין תכלת לכרתי, ולאחר ששפך צקון לחש ולמד את שעוריו הקבועים, פנה לשבת על מדין ולהורות הלכה, ועמד העם עליו מן הבקר ועד הערב. רק בשעה מאחרת בלילה, עלה בידו להתפנות מפל שואלי הרבים ושב הביתה לסעד מעט את לבו ולשקד על דלתי התורה באין מפריע. לילה אחד, נדהה שנתו של ה'בי', הוא המושל התוניסאי, והחליט לצאת ולסיר ברחובות העיר כדי להתרשם מקרוב אחר ארחות חיי אורחי המדינה. השעה היתה קרובה לחצות, והמושל צעד בליות סגנו אל השכונה היהודית שבתונס. התושבים כבר עלו מזמן עליצושיהם והבתים היו שרויים באפלה, והנה הם רואים בית קטן, ואור קלוש בוקע ממנו. "מענין מי גר בבית זה", אמר המושל, הקיש קלות עליה דלת ונכנס פנימה, בלי להמתין לקבלת רשותו של בעל הבית. מה נפעם המושל לראות איש יהודי זקן ונשוא פנים יושב רכון אליה שלחן, וספרים רבים לפניו בהם הוא מעין בפרוזה רב, עד שכלל לא חש בעומדים לפניו. רק כאשר דרש המושל בשלום הזקן, הוא רבי יצחק טיב, הרים הלה את עיניו, וכשזזה את המושל קם לכבודו בחרדה. "אין רצוני להתעכב", אמר המושל, "אולם מה נפלאותי לראות את הרב עוסק בתורה בשעה כה מאחרת?" בתשובה נראתה על פניו העיפות של הרב, ובטוביטעם הסביר למושל על הטרדות הרבות הרובצות עליו שכמו בעניני הפלל, עד שאין ספק בידו במשך היום לעסק בתורה, ועתה הוא מוסיף חקמה באוצרות התורה. נכנס המושל עם הרב בדברים, והתענין על גבה שכרו על פהנתו פרבי המדינה, ונענה: "אני מקבל שבועה 'חרובים' (סוג מטבע) מדי שבוע, ומקד אני מפרנס את בני ביתי. ופעמים רבות, כאשר אני רואה שדי לי להוצאות ביתי בשעה חרובים, אני משיב מטבע אחד לראשי הקהלה, כדי לחלקו לצדקה לעניים ואביונים.

בהתפעמות וביראת כבוד יצא המושל מבית הרב, ועם צאתו לחש לסגנו: "ראה כמה אציל נפש הוא הרב היהודי, שלא רק שאינו מתלונן על משפחתו הקטנה, אלא אף מצמצם את עצמו כדי לתמוך בעניים. ואלו ה'קאדי' שלנו לעמתו, דורש בלי העת תוספות על משפחתו ואינו מסתפק במה שיש לו". ברחותו של המושל נסה להטיל ספק בדברי הרב היהודי, אם אמנם משפחתו כה עלובה, והמושל החליט לכדק זאת עוד באישון לילה. זמן קצר לאחר מכן כבר התדפקו על דלת ביתו של ראש הקהלה היהודית, שנחרד למראה המושל המבקר בביתו בשעה כה מאחרת. המושל מהר להרגיע את רוחו כי מאומה לא ארע, אולם בקש לדעת את גבה משפחתו של הרב היהודי. "שבועה חרובים", אמר ראש הקהל, "ולעיתים הוא משיב מטבע אחד כדי שנהלקה לעניים" הוסיף, והמושל הגיב מבט מנצח אל סגנו. "מבקש אני להננות את הרב שעשה עלי רשם כביר, ואני חפץ לשכנו בבית מרוח ונאה פראוי למעלתו", אמר המושל, אולם הפרנס מהר לצנן את התלהבותו, וספר לו כי רבות הפציר ברב לקבל דירה טובה יותר, והוא טרב מעונותנותו. לשמע הדברים שקע המושל בהרהורים, ולבסוף הציע: "מהר והזמן בעלי מלאכה זריזים ומגסים, ובאשמרת הבקר כאשר הרב יוצא מביתו, צוה עליהם להתחיל בתקון הבית ובשפוצו מחדש, ועד שישבו באישון לילה, כבר ימצא בית מתקן ונוני לתלפיות". עוד באותו לילה כבר הזעקו אמנים שונים אל המלאכה, ולמחרת עם עלות השחר, החלו בעבודה מהירה וזריזה, וכאשר העריב היום לא היה נתון להפיר את הבית, ששנה את פניו מבית ומחוץ. ובעוד הרב מתפונן לשוב לביתו, כבר ישבו אצלו גדולי העיר ורנניה, ובראשם המקבל רבי ישועה בסיס, לכבוד חגגת הבית, ואף המושל עצמו השתתף בה. רבי ישועה נעמד לשאת דברים, כשהוא פותח בענין חשיבות ההסתפקות במעט, והמושל שולח בינתים את ראש הקהל לצאת לקדם את פני הרב עם שובו, אחר שבודאי לא יצליח לזהות את ביתו... ואמנם קד היה. רבי יצחק הסתובב באותה שעה בסמוך לביתו מפלי לזהותו, ועמד נבוד ומבבל.

"מה נאבד לרבנו"? שאל ראש הקהל המשעשע, והרב השיב בתמימות: "פלא פלאות, ביתי אבד! פאלו בלעתי האדמה, כפי שנבלע קרח בשעתו". בחיוד רחב תפס הפרנס את ידו של הרב, והצביע על הבית המקדש: "הנה, זה ביתו של הרב! במבוכה הביט הרב בבית, אולם הפרנס מהר לאחו בידו ולזהו בכניסתו פנימה. הביט הרב בהשתאזות בדירה הנאה ששנתה את פניה ללא חבר, והפתע לראות את המסבים הנכבדים. המושל קבלו בכבוד גדול, ובשר לו כי שלח לו דודון ארבעה שקי קמח, בד שמן גדול וכסוכו נכבד של מאתים ריאל, אולם הרב נשא את ידיו ואמר: 'תהלה לה' שלא חסר לי מאומה, ובורא העולם דואג לכל מחסוריו. את הוצאות תקון הבית לא אוכל להשיב לכבודו, אולם את המתנות ששנת לי אחלק לעניים, ותודתי נתונה לה מקרב לב". קרנו של הרב עלתה שבעתים בעיני המושל, ובינתים סיס רבי ישועה בסיס את דרשותו, והתם את דבריו פרמו נאה על תקון חצות לפי סדר האלף-בית: "אתם בני גבורות דמעות הוריו, וקומו זמן חצות. טהרו ידיכם, פנו להקים מלכות נופלת, סגירת עינים פתחו, צדקת קרובה, רפואה שלמה תבוא, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן". הצבור השתאה לשמע הדברים הנפלאים, ורבי יצחק עצמו קם לשאת דברים. בנאומו הזכיר את חרבן ירושלים, שעל-אף שאנו שרויים תחת מלכות של-חסד, כל לנו לשבח פי עדין בית מקדשנו חרב ועדין לא שבנו מגלותנו, ושפך תחנה לקץ הגלות וגאלת ישראל במהרה. ♦

דברי הימים

מנהג העולם, כי לקריאת התוכחה בפרשת פקתי ופרשת כי תבוא, עולה הקורא בעצמו, כדי שלא ייראה כאילו הוא מקלל את העולה העומד לידו. כאשר הקורא הוא כהן, קורא הוא מתחילת פרשת פקתי עד לאחר התוכחה, ומניין הקרואים ישלים משם ועד סוף הפרשה. אולם מה יעשה הקורא שהוא כהן כאשר פרשות בהר-פקתי מחוברות? כתב בביאור הלכה להעלות שישה קרואים עד "את בריתי אתכם" שלפני התוכחה, ומשם יעלה הכהן הקורא בתורה בתור פרשת בהר הפרטה זו, ואחר כך שבו היה הקורא לוי, והעלו שבעה קרואים מתחילת פרשת בהר עד התוכחה, ומשם עלה הכהן עד הסוף, אולם יש אומרים שבמקרה כזה מותר לקורא לעלות חמישי הגם שהוא לוי, אם יש צורך באחרון לאחר.

אל רבי משה פיינשטיין הובאה פעם שאלה, בשני נערי בר-מצווה שלמדו את הפרשת "ה' עזי ומעזי" שמפטירים בפרשת פקתי, ורבי משה יששכר גולדברג, הרב של בית הכנסת בניו-יורקניס בו התפללו הנערים, הציע לקרוא את אותה הפרשה גם בפרשת בהר וגם בפרשת פקתי, כדי שלא ייצאו בפחי-נפש. רבי משה אימץ את הצעה, שכן למנהג הרמב"ם מפטירים בפרשת בהר הפרטה זו, ואחר כך יקראו בפרשת פקתי את הפרטה הזו כפי המנהג. והוכיח מהמנהג הקדום להפטיר בשבת אחר חתונה 'שוש אישיו', גם כשיש חתנים בשבתות וז' אחריו.

ככ"ו באייר ד'תש"ב, נפטר רבנו סעדיה גאון, עליו כתב רבנו מנחם המאירי שהיה מצאצאי התנא רבי חנינא בן-דוסא, אולם בר-פולגותתו רבי אהרן בן-מאיר, שחלק עליו לגבי קביעות שנת ד'תרפ"ב, כתב עליו שהבל הוא מה שמתייחס לשלה בן יהודה, ובאמת הוא בן-גרים מכפתיים היוצאים מכפתי...

ספר אחד מתלמידיו של רבי איסר זלמן מלצ'ה, פי באחד הימים, בעת שישב בבית רבו ונקבל תורה מפיו, נכנס רובל שמכר דברי סדקית שונים והציג בפני הרבנית את מרבלתו. הביטת הרבנית בחפצים שלפניה, אך לא מצאה בהם משהו הדרוש לה, ובקשה לפוטרו מלפניה. שמע זאת הרב שישב בחדר הפנימי, ומיד יצא ורמז לה לקנות דבר-מה מאת הרובל, כדי שלא לבישו וכדי שלא תהיה טרחתו לחנם. לאחר ששב לחדרו ספר לתלמידו: "פעם נסעתי עם ה'חפץ חיים' ברכבת בורשה. פאחת התחנות אמרתי לו פי עלי לקנות חפץ כלשהו אצל אחד הרובלים, אולם הוא בקש ממני להמתין עד שנגיע לתחנה הבאה, כדי שאוכל לקנות את החפץ המבקש אצל אחד מאחינו בני ישראל. ובה אמר לי 'תאר לעצמך שנוטלים אריג יקר ממשי שראוי לתפירת בגדי מלכות, ומבינים ממנו שק בזוי. האם לא עוברים בך על אסור 'בל-תשחית'?! והרי יש בך פסוק שאמרה 'כול לקים בו את הדרגה הגבוהה ביותר, זו אשר אין למעלה ממנה מתוך שמונה המעלות אשר במעשה הצדקה - נתינת פרנסה ליהודי בדרך כבוד, באשר עושים עמו עסק או שנותנים לו לעשות מלאכה. על-ידי כך מסייעים ותומכים בו כדי שיתפרנס בכבוד, מקימים עמו מצות 'והחזקת בו, וחי עמך' ומונעים ממנו שלא יפל ויצטרף לבריות. אך אם תרפש אצל נכרי, הפסדת כמו ידך את המצוה החשובה של 'והחזקת בו' שהיה בך להרויח בכסף זה'. וכשפטים, אמר רבי איסר זלמן: 'וכאשר קונים מרובל יהודי, מעודדים אותו בכך, ומקימים 'להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדפאים''. ואמנם ה'חפץ חיים' מתריע על-כך בספרו 'אהבת חסד', וכותב: 'וזו תוכחת מגלה לאותם האנשים שדרגם בפשעריכים איזה פועל או עגלה לפע, אינם מדקדקים לשפר דוקא ישראל לזה, והלא אנשים כאלו הם אינם עשירים בודאי, וקרובים לעניים, ושיך עליהם 'כחי'ומוד אחיד ומטה ידו עמך והחזקת בו, וחי אחיד עמך'. ויש לו לאדם לבטח בה, שעל-ידי זה שהוא מקים מצוה זו, שהיא המעלה הראשונה במצות צדקה, יתן לו ה' יתברך החלוקה בבית שבונה או בנטיעה שנוסע, מלבד שקרו הגדול המוכן לו בעולם הבא בעבור זה'."

פעם בשעה מאחרת בפילה, הגיע סוחר עשיר לבית האדמו"ר הזקן רבי אברהם יעקב מסדיגורא, ובקש מהמשמש, רבי משה דוד גוטמן, להכניסו פנימה אל הרבי. המשמש דחה את-בבקשתו עקב השעה המאחרת, אולם העשיר הפציר בו רבות, וטען שיש לו דבר נחוץ שאינו סובל דחוי, ואינו מתפונן לשהות אצל הרבי אלא זמן קצר. לא יכל המשמש לעמוד בהצרותיו הרבות, ונתן לו רשות להכנס. זמן-מה עבר, והוא החל להתחרט על שהכניסו, שכן הלה התעכב למעלה מן-המדה. לפתע יצא הרבי מחדרו, ובקש מהמשמש לפנות אל הרבנית ולקחת ממנה סכום נכבד בהלואה. לאחר שהמשמש שב ובידו המעות, שלחו הרבי ללוות גם מבניו, והדבר חזר ונשנה כמה פעמים פשהרבי משגרו לאנשים שונים בעל-ימיו, ושב עם סכומים גדולים. עם יציאת הסוחר מחדרו של הרבי פשידו הסכום האגדי שקבל מהרבי, לאחר שגלה לו כי עסקיו פשלו והוא עומד לפני פשיטת רגל, הרחיב המשמש עז ושאל את הרבי מדוע לזה סכומים כה רבים לתמיכה בעשירי, והרבי נענה ואמר: "ומה אעשה? והלא בשעה שאני מגיע לקיום מצות 'והחזקת בו' לאדם מישראל שמטה ידו, איני יכול להרגיע את-נפשי, אלא בתמיכה הגונה."

בעת לוינתו של ה'אהבת ישראל' מו'זניץ, ראו החסידים ביצד יהודי אחד לא מבר, שלא נמנה על עדת החסידים והיה לבוש כפי האפנה החדשה, הולך ארבות אחרי מטת הרבי ובוכה בדמעות שלישי, כמי שמבכה את אביו מולידו. היה הדבר לפלא, ואחד מבני משפחתו של הרבי, איש נכבד ונשואי-פנים, נגש אליו ובקש הסבר. הביט אליו היהודי ואמר: "אמנם כבר עליך שאיש נכבד אתה, אך מספק אני אם הכרת היטב את הרבי המנוח. אספר לך מה שארע עמי, ומזה תוכל ללמד מי היה הרבי הקדוש, וכמה אבירי-לב ואצילי-נפש היה. מדי שנה נהגתי לנסע לעירי-הנפש קרלסבד לצרכי רפוי והבראה, ועל-אף ששמעתי על הצדיק מו'זניץ שוונה אף הוא לפקד את המקום, לא נכנסתי אליו מעולם. יום אחד קבלתי מברק מביתי, כי נפתח נגדי משפט חמור, ואני צפוי למאסר בן שנים רבות. כדי לקדם את פני הרעות, בקשו בני ביתי לשכר עורכי דין ידועי-שם, אך הללו דרשו סכומי עתק, אותם יש לסלק תוך שבועים. הסתובבתי בעיר אובד עצות, שכן לא היה לי אל מי לפנות וממי לבקש הלואה, וברב יאושי כבר בקשתי לשים קץ לחיי. באחד הימים פגש אותי ידי, והוא הציע לי להכנס אל הרבי מו'זניץ ולהיעזר עמו. סרבתי בתחלה, שכן לא הייתי רגיל בכגון דא, וגם לא ידעתי במה יוכל להושיעני, אולם באין מוצא אחר נכנסתי אליו. שפכתי בפניו את-לבי, ותוך כדי דבורי פרצתי בבכי-רמ, דבר שלא עשיתי בחיי בפני שום אדם בעולם, וספרתי לו את צרתי. מיד קרא הרבי לבנו, והורה לו לטל ממקום מסים את הסכום העצום שהייתי זקוק לו, והעניק לו אותו בתורת הלואה. לא האמנתי למראה עיני, שכן הרבי כלל לא הכירני, והוא ברח אותי שאזכה במשפט. עברו חדשים מספר, ולאחר שזכיתי תהלה לה' במשפטי, שבתי לפרע את-חובי, וכאשר התחלתי להודות לרבי על החסד שעשה עמי, אמר לי בפשטות: 'איני מבין מדוע יש להודות לי, אם הקב"ה נתן לי אפשרות לקים מצות 'והחזקת בו', בודאי שקד עלי להתנהג". כשפטים האיש, הוסיף ואמר: 'ודע לך, כי מאז שניתתי את התנהגותי לחלוטין, והתחלתי לשמר שבת ולקיים מצות, בזכות התנהגותי האצילית של הרבי'."

מטעם

והארץ לא תמכר לצממת (כח, כג)

הבת לצממת מופיעה בחזיקו חסר והצד"ר רפוייה ובטעם זקף קטן המפסיק, ואילו להלן נאמר לצממת בחזיקו מלא הצד"ר דגושה ובטעם תביר הנמשך לתבות הבאות לקנה אתו, והטעם לכך הוא שהפסוק הראשון עוסק במכירת אחזה שבה כחו של הקונה רפה לעמת המוכר, שהרי המוכר יכול לנאל את השדה במשך שנתים מזמן המכירה, וביובל הוא חוזר לבעלים. ואילו הפסוק השני עוסק במכירת בית בעיר המקומה הזמה שאז כחו של הקונה חזק, אפשר לנאל רק שנה אחת ואינו חוזר ביובל, והטעם נמשך לקונה. (אוצר הסימנים)

ואם לא-מצאה ידו די השיב לו (כח, כח)

טעמים אלו, קדמא ואזלא רביעי, זרקא סגל, מופיעים פעמים בפרשה, והראשונה פאו. לרמז על בעל השדה שירד מוכסיו והלך הלוח ושוב כדי לנאל את-שדהו, אך לא-מצאה ידו די השיב לו, ולכן זרקא נזקק משדהו עד שנת היובל, אולם אחר הזרקא נמצא טעם המנוח, לומר שזריקתו אינה מוחלטת אלא ביובל שב השדה לבעליו. אולם בפסוק ואם לא-יצאל עדימלאת לו שנה תמימה, שמדבר על בית במושב עיר חומה, שם אין מנה אחר הזרקא, וגם יש אחריו תלישא גדולה בתבת זקם, כדי להורות שנתלשל לגמרי מנחלתו לצמיתות, ואינו חוזר לבעליו אפילו ביובל. (נר המיד)

מדגש

ב'ספר קשיות', לאחד מחכמי אשכנז הראשונים נאמר: "מפני מה קוראים אמות העולם ליהודים כלבים? לפי שנאמר 'בנים אתם לה' אלמיתם', בנים בגימטריה כלבים, וגם כתוב (בפרשת בהר) 'בירלי בני-ישראל ראשי תבות כלבי'. בני זה היה שגור כפי עמי העולם נגד ישראל, וכן כפיית רבי שלמה הבלבי: 'ביזוי יבוא ידידי ויננום כלבים, טפס ונבל כמר תער הגלבים, הרפתם שומעים עלובים וכל עולבים וכו'". סמן הגרש שאחרי השם כלבי' מסמן את המלה המלאה כלבים, אולם האות מ"ם אינה מופיעה בפסוק, ויש המשערים שהגרש נוסף בידי המעתיקים, והפונה במקור הייתה 'כלבי' והינו שישראל נחשבים כלבו של הקב"ה ונאמנים לו. ב'ערבי המנוח' מותב 'בירלי בני' נוטריקון 'כלב', ונקראים בן כי לית עניא מכלבא הורבה נאסר להם במאכליהם. ה'פלי יקר' מביא המאמר 'בשם חז"ל'."

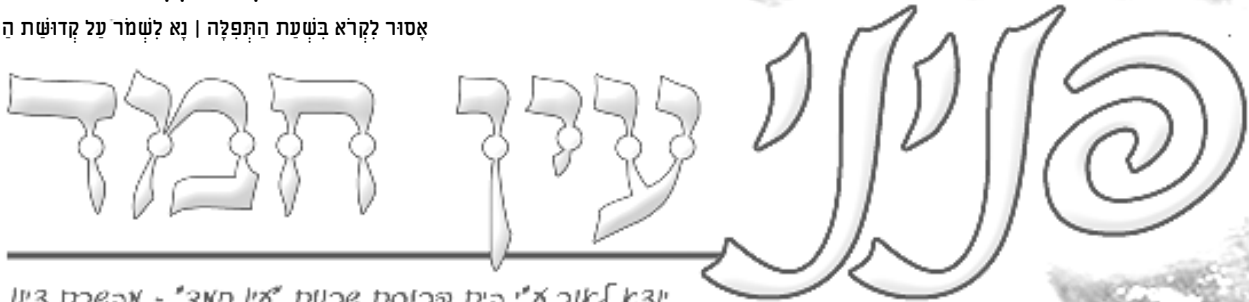
ממלה

רבי יהונתן איבשיץ נודע בפקחותו, ואמרות-כנף רבות נשתמרו ממנו, כמו גם תשובות שונות שענה למחריף התורה. אולם בכל ספריו הרבים, מופיע רק חידוד אחד, אותו אמר על אסור רבית המופיע בפרשתנו. 'יודעים אתם מדוע אמרו חז"ל שאין מלוי גריות עתידים לקום בתחית המתים? ובכן, פתגם שגור הוא בפי המון העם, כי המלוה ברבית הוא המאשר באדם, שכן גם בשעה שהוא ישן ואינו טורח, הולך ממנו ותופח מיום ליום. ואם-כן, כאשר יקומו כל-המתים לעתיד לבוא, יאמרו למלוה ברבית מה לך קום? המשך לשכב וממונה לך ויגדל עוד'..."

ו'ישבתם על-הארץ לבטח' - אימתי תוכלו לשבת בארץ-הקדש? בשעה שאתם יושבים עליה לבטח, דהינו על-ידי מדת הבטחון. כי הישיבה בארץ אינה אלא לבעלי בטחון ואמונה בה' יתברך, שישפיע רב שפע וקדשה, ובזאת יבחן הקיים בארץ-הקדש. (ה"ב ע"ו")

פְּרִשְׁת בְּהַר-בְּחֻקוֹתַי | תשע"ז

אָסוּר לְקַרְא בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה | נָא לְשׁוֹמֵר עַל קְדוּשַׁת הַגְּלִיּוֹן

יִצְחָק אֶלְאָזָר ע"י בֵּית דִּבְרֵי שְׂכֵנֵי עֵין חוֹמָה - אֲבִשְׂרָת צִיּוֹן

לרפואת כל חולי ע"י ובכללם ציון בן צ'חלה ולרפואת והצלחת יוסף ליאור בן דליה אפרת וב"ב

פְּרִשְׁת בְּהַר-בְּחֻקוֹתַי-דְּקָדוֹק בְּהִלְכָה וּבְמִדּוֹת

"אל תקח מאתו נשך ותרבית" (ויקרא כה, לו)

חברו. קשה היה למעשה לא להבין את דבריו המפורשים של חברו! פני החבר אמרו הכול!

לימים היה צריך הלוואה נוספת. הלך הוא לאותו החבר ממנו לווה בפעם הקודמת, ולאחר פרק זמן מה, החזיר לחבר את הכסף אותו לווה.

כמובן, הפעם זכר את נזיפתו של החבר מפעם קודמת, ועל כן החזיר את הכסף ולא אמר לו 'תודה'.

להפתעתו המרובה, קרא לו אותו חבר ונזף בו באומרו: "מדוע לא אמרת לי תודה. האם אין נימוסים אצלכם?"

הבחור שמעון הביט בחברו המום ומבולבל. "אינני מבין!", אמר בפליאה, "כשאמרתי תודה בפעם הראשונה, לאחר שהשבתי את ההלוואה - זה לא היה טוב וגערת בי. עכשיו, כשאני אומר תודה, גם זה לא טוב? אמור נא לי, מה אני צריך לעשות???"

ענה לו חברו: "ראה, אסור לך להגיד תודה, משום שיש בזה אבק ריבית. אבל היה צריך לראות את המאבק על הפנים שלך, שאתה רוצה להודות לי, ורק מפני שאסור לך, אתה לא אומר. ואני לא ראיתי מאבק כזה. מה שמוכיח, למרבה הצער, על חיסרון בהכרת הטוב".

בברכת שבת שלום

הרב אליהו חיים פנחסו שליט"א
חבר הרבנות המקומית מבשרת ציון

אומרים בעלי המוסר, שלא רק שטרות של כסף עלולים להוות נשך ותרבית!

על סוג שונה של ריבית דיברו חכמינו זיכרונם לברכה, ונוכל לבאר במעשה שאירע עם המשגיח הגאון רבי ירוחם הלוי ליבוביץ צצ"ל (הידוע כרבי ירוחם ממיר).

הגאון רבי שמעון שוואב כיהן כרב בבולטימור וכן כרבה של וושינגטון הייטס, מנהטן. הוא היה יליד גרמניה (פרנקפורט) ולמד בבחרותו בישיבת מיר.

עת האביב הגיע ובפתחה חופשת חג הפסח, ושמעון הבחור הצעיר רצה, השתוקק והתאוה לחזור לביתו, זאת לאחר שימים רבים היה בישיבה ולא ראה את משפחתו.

אולם, מכיוון שכסף לנסיעה לא היה מצוי בידו, נצרך הבחור הצעיר לבקש הלוואה מחברו. הלה כמובן הלווה לרבינו ברצון, והלה יכול היה להתחיל במסע הנסיעה המפרך כדי לשוב לביתו הקט.

כשחזר לאחר חג הפסח לישיבת מיר, החזיר כמובן את הכסף לחברו ואמר לו בפשטות: "תודה".

נזף בו חברו ואמר לו: "מדוע אתה אומר לי תודה?! אינך יודע שזה ריבית?! האם אצלך יליד גרמניה נימוסים נחשבים יותר מהתורה חלילה!".

שמעון הצעיר הבין, כמובן, את גערתו של

העלון מוקדש להצלחת

יצחק אריאל בן טובה
שמאל אימן בן אסתר זרי
משפ' שטרית
מאיר ישראל בן רחל ברכה-
ליאור יהושע סומך וב"ב
יהודה אריה בן רחל ברכה
עינת בת רחל ברכה
רוח אברהם וב"ב
רחל ברכה בת פדילה דליה
ארז מזרחי וב"ב
נעם יצחק בן רחל ברכה
חי הפקות ואירועים
יוסף ליאור בן דליה אפרת פרנסה בקלות ובשפע
נטלי בת יונית
שלמה ודנה דוד וב"ב
קסיר אפרים וב"ב
י.מ.ש. כדורי
אקבלי יוסף חיים בן נסכה
שולמית ומרדכי חיים דויטש וב"ב

ציור הגון וכשר במהרה

אורן בן אסתר
תרצה בתיה בת ימנה ניט
סינן בת אסתר
עמית בת טובה
חגיית בת גילה
נתנאל בן ג'ינה
אילן בן ג'וליאט
אפי בן סופיה
מיטל בת מלכה

זרע קודש בר קיימא

גלית בת מסודי
אילנה בת רוחמה שמואל אימן בן אסתר זרי
סינן בת אסתר
דניאל בן שרה ואושרית בת שושנה

רפואה שלמה

מאיר ישראל בן רחל ברכה יצחק בן עזרא
ימנה ניזרי בת סטה- בריאות ואריכות ימים
מרדכי ניזרי בן פרחה- בריאות ואריכות ימים
מאיה בת עדי דליה אפרת בת נעימה
גילה בת אקבאל - בריאות ואריכות ימים
אסתר בת סוליקה סימי בת סוליקה
אורן בן אסתר דינה בת מזל
יהודית אסתר פראדל בת חיה- בריאות ואריכות ימים
נעם יצחק בן רחל ברכה נעמי בת רחל
אקבאל בת נושפארין שירה שילת בת אורלי
תמר פורטונה בת מיסה רפאל משה בן רחל
מוריה בת רחל ברכה נחום בן כיריה
יהודה אריה בן רחל ברכה טובה בת אורה
שלו בן מזל פחימה אליהו בן מאיה
יפה בת שרה-הצלחה ורפואה רחל בת זוהרה
מישא אסתר בת זהרה שאול בן סילביה
עינת בת רחל ברכה בנימין בן יקוט
רינת רחל בת עפרה יצחק בן פנינה
רחל ברכה בת פדילה דליה יצחק בן רבקה
רונית בת סבריה קסנט בת דגטו
יצחק בן חנון כל עם ישראל

20/05/2017		כ"ד אייר תשע"ז	
פרשת בהר-בחוקותי הפטרה: "ה' עוזי". ירמיה ט"ז			
ר"ת	יציאה	כניסה	י"ב
21:03	20:09	18:57	
21:00	20:07	19:15	ת"א
21:04	20:10	19:17	חיפה
21:00	20:07	19:15	ב"ש

העלון מוקדש לעילוי נשמת משה בן גורג'יה	העלון מוקדש לעילוי נשמת מרים בת שרה ע"ה	רפואה שלמה לאיידה חיה בת אסתר וליד אלחנן רפאל בן איריס וליד אורי חיים בן שלי	זש"ק, פרנסה טובה ובריאות איתנה לאליהו ניזרי בן ימנה וגלית בת מסודי
--	---	--	--

שואל ומשיב בהלכה – בשולי גוים - חלק ב'

ההלכות מוקדשות לעילוי נשמת משה בן גורג'יה ז"ל

האם בישול בכיריים חשמליות מהוה בישולי גוים וכן מה הדין בבישול על ידי קיטור?

שאלה: **?**

תשובה: **!**

להלן סיכום ההלכה מפי ר' אליהו חיים פנחסי, רבנות מקומית מבשרת ציון מתוך ספרו 'הכשרות למעשה':

בישול על ידי קיטור [מצוי בבתי חרושת], בין כאשר המאכל נמצא בקופסאות שימורים, ובין בישול בסירים עם דופן כפולה ובתוכה עובר הקיטור, נחלקו הפוסקים, האם דינו כבישול, והעיקר להלכה להתיר. **מקורות:** ראה דרכי תשובה (סימן קיג אות טז). ובשו"ת יביע אומר ח"ה (יו"ד סימן ט) כתב להתיר כיון שדבר חדש הוא שלא גזרו עליו חז"ל ודמי לעישון דשרי. וע"ע בספרו הליכות עולם ח"ז (עמוד קלא). וכ"פ בשו"ת מנחת יצחק ח"ג (סימן כו אות ו) שגדולי האחרונים ס"ל, שבבישול על ידי קיטור אין בו משום בישולי גוים. אולם בספר כשרות ושבת במטבח המודרני- הלפרין (עמוד קעד) חילק בין הדברים. וכ"כ לאסור בשו"ת שבט הלוי ח"ו (סימן קח אות ו, וח"ט סימן קסד) ומטיה כן משמיה דהחזון איש. ובספר שבות יצחק ח"ו (עמוד סה) הביא לאסור משמיה דהגר"ש אלישיב זצ"ל. וראה עוד בקובץ בית הלל (תמוז תשס"ו עמוד יח) מה שכתבו בשמו דמנא לן לחלק בזה שקיטור לא ייחשב בישול. וע"ע בספר ארחות משפט- אושינסקי (עמוד תד). ובשו"ת תשובות והנהגות ח"ג (יו"ד סימן רמז) כתב, שראוי להחמיר בקיטור.

פיסטור על מנת לשמר את המאכל, ולא למטרת בישול, אינו נאסר, כשנעשה על ידי גוי. **מקורות:** היות ואין כאן כוונת בישול. וכן העלה הגר"ש וואזנר בקובץ מבית לוי ח"ח (סכ"ט). ולדעת השו"ע (יו"ד סימן קיג ס"ה) כל שאין בכוונתו לבישול מותר.

כיריים חשמליות- מגנטיות מסוג "אינדוקציה" המופעלות אוטומטית עם מגע הסיר בכירה. וברגע שמניחים את הסיר על הכירה, היא פועלת, בזה לא מועילה הדלקה של המכשיר על ידי יהודי, אף לא לדעת המקילים. ופעולת הנחת הסיר חייבת להיות על ידי יהודי.

שוב הארץ

מסופר על הצדיק ר' ברוך רפאל טולדנו, כי במשך אותה תקופה, שבה שהה במרוקו, הצדיק לא היה מוכן לרכוש דירה. כל ההפצרות מצד בניו לא הועילו, הוא טען, כי קניית דירה תשפיע עליו לרעה, בכך שהוא ירגיש פה בעולם הזה כתושב קבע, כמו מישהו, שיש לו פה משהו ביד, ולכן סירב בכל תוקף לקנות דירה.

כשעלו ממרוקו לארץ, אמר לו בנו: "אבא, במרוקו לא היית חייב לקנות דירה, אבל כאן בארץ - אין לך ברירה, זו מצוות יישוב ארץ ישראל...". חשב לעצמו ר' ברוך, הרי מצד אחד אני מחוייב לקנות דירה, אך מצד שני, היאך אוכל להרגיש את העראיות? קנה דירה בארץ והשכירה לאחר, ולעצמו שכר דירה אחרת.

פְּרִנְסָה בְּשָׁבִיעִית

לקראת שנת השמיטה תש"מ, במסגרת ביקור שערך רבה של קוממיות, הרב מנדלזון זצ"ל, במושב "תלמי אליהו", מחליטה קבוצה מחברי המושב לשמור שמיטה כהלכתה. ליהודה פיוניר, אחד החברים, מטע גדול של פרחי סיפנים ('פעמונים') הגדלים בחממה מוגנת ומיועדים ליצוא.

בהגיע עת הקטיפ, בתקופת האביב, מגיע יהודה לחממה בלוויית צוות פועלים - וכתמים לבנים בוהקים מול עיניו מעל העלים. עיניו חושכות. הוא בודק וממשש ואינו מוצא כל הסבר לתופעה בעלת המשמעות האחת: הפרחים פגומים, ואינם ראויים כעת לשיווק. לבסוף לאחר חקירות ובידיקות, מתבררת התעלומה.

מטוס ריסוס חלף מעל שדות המושב הסמוך, ניר יצחק, ברססו חומר המונע גדילתם של עשבים רעים. בסיומו את מלאכתו פלט את כמות החומר, שנותרה מעל לשטח שומם. ברגעים אלו בדיוק התחוללה סופה עזה, שרוחותיה הוליכו את החומר המרוסס - היישר לפרחים שבחממה הסמוכה...

"עמדתי בחממה", מספר יהודה, "ראיתי בעיניים כואבות את עמלי, שיגעתני בו שנה שְׁלֵמָה - יורד לטמיון. יבול תשל"ט אבד. השנה הבאה, הרי 'שמיטה' היא, והחלטתי שלא לעבוד בה. מה איפוא אוכל, ממה אתפרנס? חולפים שבועיים, ויהודה מקבל מהחברה - לה השתייך המטוס שיק על סך 84,000 ל"י (ע"פ הערך של אז...).

הסתבר כי מנהלי החברה חששו, שמא פרסום התביעה והגעה לבית-משפט עלולה לפגום בשמה הטוב של החברה ולכן העדיפו להתפשר ע"י מענק גבוה כפיצוי. כך, ללא דיונים ומאבקים, קיבל יהודה סכום נכבד, שהספיק לו לכסות חובות משכנתא מעיקים, ולהתפרנס בכבוד במשך השנתיים הבאות.

מנויים לקבלת העלון חנם ב-email מידי שבוע, שלח את כתובתך אל: PnineEH@gmail.com	הקדשת העלון נתן להקדיש את העלון לעילוי נשמת, לרפואה שלמה, להצלתה, זיוג הגון, חֲזָרָה בְּתֻשׁוּבָה וכו" - נא לפנות לליאור בטל" 0504-115673 כתבת המערכת: עבור ליאור עצמון, רח' הבשם 26 ת.ד. 83375 מבשרת ציון. מקוד 90805	לשאלות בהלכה לשאלות נא לפנות לרב אליהו חיים פנחסי בטל" 052-6329144
---	--	--

האדמו"ר הרב אליעזר צבי סאפרין זצ"ל מקומרנא - נולד בשנת ה'תק"צ (1830) בסמבור. שנות ילדותו עברו עליו מתוך עוני, רעב, סבל ודוחק גדול. אך כל אלו לא הפריעו לו לשקוד על התורה. שנים רבות למד אצל אביו, ממנו רכש קנייני תורה, מידות תרומיות, אהבת ישראל ויראת שמים. רבינו כאביו זכה להיות מתמיד גדול בתורה וביאר היטב סוגיות קשות וחמורות, הן בנגלה והן בחכמת הנסתר, והיה כמעין המתגבר.

כשנפטר אביו הקדוש כבר היה רבינו מפורסם כאחד מגדולי הדור. כל חסידי אביו קבלו עליהם את מרותו. אף רבים מחסידי זידיטשוב באו להסתופף בצל קורתו. **גאון בנגלה ובנסתר. ענוותן מופלא. בעל רוח-הקדוש. רבים פנו אליו ונושעו. מלומד בניסים.** עם כל זאת היה שפל רוח ושובר ברוחו כל כך, כאילו היה הבריה העלובה ביותר עלי אדמות, כאילו היה החוטא והפושע הגדול בדורו. מהרהר בתשובה בכל עת, בוכה על עוונותיו ומפשפש במעשיו. נפטר ב- כ"ד באייר ה'תרנ"ח (1898). חי כ-68 שנים. ציונו בקומרנא שבאוקראינה.

אביו: האדמו"ר ר' יצחק אייזיק. **אמו:** מרת גיטל (בת ר' אברהם מרדכי מפינטשוב). **אשתו:** מרת חנה שרה (בת הנגיד ר' יוסף שהנר מטורקא). **מרבותיו:** אביו, ר' יצחק אייזיק, ר' משה מסמבור (דודו), ר' יהודה צבי מרוזלא, ר' חיים הברשטאם מצאנז. **מתלמידיו:** ר' שלמה יעקב, הגאון המקובל ר' מנחם מנדל יצחק, המקובל ר' אהרן אריה מרוזלא, ר' יוסף מאיר מספינקא. **ילדיו:** האדמו"ר ר' יעקב משה (ממלא מקום אביו), רבי מנחם מוניש (אב"ד פלשטין), ר' אברהם מרדכי סבוריסלב, רבי פנחס נתן (רבה של רודיק), מרת ציפה (נישאה לר' יהודה צבי מרוזלא השני).

מספריו: **דמשק אליעזר-** פירוש על הזוהר (7 חלקים) • **אור עינים-** על הקבלה (2 חלקים) • **בן ביתי-** על התורה ועל תהלים • **ראש ביתי-** על תיקוני זוהר • **זקן ביתי-** על פרקי אבות וסיום הש"ס • **אבי עזרי-** על הזוהר

○ יפר הגה"ק רבי חיים יעקב מקאמרנא זיע"א בעל ה'פרי חיים', שבעיר באריסלאב היה דר אחד מחשובי חסידי קאמרנא ושמו רבי צבי, והיה לו בית מרחץ, פעם נכנס אליו גוי אחד מכשף גדול ובקי בשיטוטי הידים, והראה לו בן החסיד הנ"ל את ידיו, ואמר לו, שרואה בשיטוטי ידיו שבעוד כמה שבועות יהיה בן י"ג, ויחגוג שמחת הבר מצווה, **ולמחרת יום הבר מצוה ימות!**

התחיל הנער לבכות מדברי הגוי, ויספר הדבר לאביו, תיכף ומיד אסר העגלה ונסע לקאמרנא, אל רבינו הקדוש בעל הדמשק אליעזר זיע"א, אמר לו רבינו הקדוש: "דברי

הגוי אמת, אבל אני מבטלם, ואין לך ממה לפחד, וכל דברי הגוי יהיו מעתה בטלים ומבוטלים, וסימן שדבריי כנים, **כשתחזור לביתך תשמע שהגוי המכשף מת במיתה משונה**", וכן היה. והאר"ך בן החסיד הנ"ל עוד הרבה שנים והיה מגדולי חסידי קאמרנא, ושמו היה רבי יחזקאל מבאריסלאב.

○ יפר הרה"ח רבי צבי הירש קאלטער ז"ל, שהיה בעל תפילה בבית מדרשו של הראב"ד הגאון הצדיק רבי ישראל יצחק הלוי רייזמאן זצ"ל בבית המדרש דחסידי בתי וורשא, **שאחיו היה לו בן שנולד אילם ל"ע, ומיום היוולדו לא הוציא הגה מפיו**, באחת הפעמים שנסע אחיו עם בנו האילם לדרוש ברופאים ברכבת, ובתוך הרכבת נסע גם כן הצדיק בעל הדמשק אליעזר זיע"א. ניגש אליו אבי הבן עם בנו האילם ונתן קוויטל ופדיון כנהוג, שזקיני הקדוש יעתיר עליו שיושע בדבר ישועה ורחמים, רבינו הרים את מגבעתו מעל ראשו והוריד הכיפה שלו מעל ראשו, והלביש את הכיפה שלו לילד האילם, **ואמר לו, שיתחיל לדבר, ותיכף ומיד התחיל לדבר כאחד האדם.**

○ יפר הגה"ק רבי חיים יעקב מקאמרנא זיע"א בעל ה'פרי חיים', שסיפר לו בעל העובדה הרה"ח ר' מרדכי מייזעס ז"ל מזקני חסידי קאמרנא במונקאטש, שהוא היה איש עשיר אמיד גדול ומפורסם, והיה מלווה מעות ליהודים ולהבדיל לגוים גם כן, פעם הגיע אליו דוכס אחד, שילווח לו סך אלף רייניש וקצב את הזמן שעליו להחזיר את הלוואה, ובתוך אותו הזמן מת הדוכס ההוא, ור' מרדכי הנ"ל חשב, שאשת הדוכס אינה יודעת ממעשה הלוואה, **ע"כ הוסיף עוד מספר אפס בסוף כדי שיהיה השטר הלוואה על סך עשרת אלפים רייניש**, ובאמת ידעה אשת הדוכס ממעשה הלוואה, ובעת שהביא השטר לגבות ממנה המעות, וראתה המעשה שעשה, הזמינה אותו לבית המשפט על מעשה המרמה שרצה לרמות אותה, והיה בסכנה גדולה, וכמעט שהיו יכולים להרוג אותו על זה.

בעת ההיא היה רבינו בשבת קודש בעיר ברגסאז ונסע ר' מרדכי להסתופף בשבת קודש בצל הקודש, ובמוצאי שבת קודש נכנס ר' מרדכי לרבינו ועיניו מלאות דמעות על הצרה הגדולה שנתגלגלה לפתחו, כששמע הצדיק את מה שעשה, קם ממקומו וזעק עליו דברי מוסר על שעלה במחשבתו לעשות כדבר הזה, **ובפרט שעתה יצא מזה חילול השם גם כן**, וקיבל על עצמו, שמעתה ישא ויתן באמונה אפילו עם עכו"ם, אך הנעשה אין להשיב לגבי המשפט, אמר לו רבינו, שבשעת המשפט יצייר לפניו דמות דיוקנו, ועל ידי כן תבוא לו הישועה, וכן עשה.

כשנכנס לבית המשפט, והקטיגור התחיל להרצות דבריו, לא שת לבו לדברי הקטיגור, אלא עמד וצייר לפניו דמות דיוקנו של רבינו, אך לא אמר הקטיגור אלא מילה אחת ושתיים **נפל ונתעלף**, כשעוררו אותו מעלפונו והתחיל לדבר בשנית, ור' מרדכי עשה כבתחילה וצייר לפניו דמות דיוקנו של רבינו, **נפל הקטיגור בשנית ונתעלף, כך חזר הדבר ונשנה כמה פעמים, עד שביטלו וויתרו על המשפט, ויצא זכאי בדינו.**

מרכולים, שבהם ניתן היה להשיג סחורה בלא קשר לעונה, לא היו מקררי ענק לאיחסון תוצרת חקלאית סיטונאית. כיצד אם כן עם שלם המתפרנס כולו מהחקלאות יכול לעמוד בציווי שכזה, אחת לשבע שנים לא לזרוע ולא לקצור, ולא לגדל דבר הניתן לאכילה. בהמשך הפסוקים קראנו כי הבורא מבטיח שהוא יצווה את הברכה, והאדמה תצמיח בשנה השישית עבור שלוש שנים!

הבטנו המומים אחד בשני, כיצד התורה יכולה להבטיח שבמחזוריות קבועה לאחר חמש שנים שבהן הקרקע תניב יבול מסוים, ישתנה הטבע שלה בשנה השישית, והיא תניב פי שלושה? זוהי הבטחה על טבעית בעליל.

אשתי זרקה לחלל האוויר, "בא נבדוק את זה, נחליט שאת כל החקלאות שלנו אנו משביתים בשמיטה, ונראה מה קורה בשנה השישית, מה דעתך?". הרהרתי לעצמי, לאחר מספר רגעים ולבסוף החלטתי להיענות לאתגר: זוהי אפשרות נהדרת לבדוק את ההבטחה. היה זה לפני שנתיים.

ליאור השתתק לרגע. ור' מאיר שאל: "עכשיו אנו כבר במחצית השנה השישית, יש בידך תוצאות?" - "כן, צר לי לומר הברכה לא הופיעה אצלי פי שלשה". "אז מה כן קרה?" - "אני חקלאי כבר שלושים שנה, הנתונים אצלי מאוד מדויקים, כל שנה הרווחים הם פחות או יותר אותו דבר, אולם השנה קרה לי משהו מאוד מוזר, **צירוף מקרים ייחודי גרם לכך, שהשנה הרווחתי פי חמישה!**

"מאזן הרווחים שלי השנה הוא שיש כרגע בידי כסף כמו שאני מרוויח במשך חמש שנים בדיוק! מבחינתי אין כל בעיה לשמור שביעית ברווח וגם להתחיל בפיתוח הקרקע שנה לאחר מכן". "מה קרה השנה שלא קרה בכל השלושים שנה האחרונות?" שאל ר' מאיר. "אני מגדל בארבעים הדונם שברשותי פלפלים, לייצוא לחו"ל. בד"כ אני מוכר קילו פלפלים במחיר סיטונאי בשלוש שלוש וחצי שקל, השנה פנו אל"י מכל העולם, שאייצא את הסחורה שלי אליהם. המחירים טפסו ולבסוף קילו פלפלים נמכר במחיר סיטונאי של שמונה עשרה שקל!"

"התחלתי לברר מדוע ואז נודע שיש מחסור של פלפלים בעולם, מדינות באירופה, ובראשן ספרד, הן יצואניות הפלפלים הגדולות בעולם. לפני כמה חדשים בבדיקות שערך משרד הבריאות העולמי באירופה התברר שחומר רעיל מופיע בכל התוצרת. בירור קצר העלה שהשנה נקנתה כמות גדולה של חומר ריסוס מחברה סינית במחיר הרבה יותר זול. החומר לא היה ראוי לשימוש, וכל התוצרת החקלאית של ספרד ועוד מדינות נאלצה להיזרק".

"נוצר מחסור עולמי בפלפלים, והמשווקים חיפשו נואשות בכל מקום בעולם אחר מטעי פלפל. כשנודע להם על"י, הם היו מוכנים לשלם הון תועפות על מנת לזכות בתוצרת החקלאית שלי".

"כמובן, אני ואשתי עומדים המומים מול העובדה הזו, אין לנו מה לומר. כבר אמרתי לך, שזו השנה השלושים שאני חקלאי, וכל שנה פחות או יותר התנובה זהה וכך גם המחירים, אין ספק כי זו ברכה אלוקית. הגיע הזמן לעשות את חלקנו בהסכם ולשמור שמיטה במלואה..." (מעובד מתוך האמנתי כי אדבר)

היה זה בחודש אייר ה'תשס"ז. "שלום, אני מדבר עם הרב ראובן מאיר?" בקע הקול מהשפופרת. "כן" השיב ר' מאיר. "אתה מטפל בשומרי השמיטה בארץ?" - "כן". "אני חקלאי מהדרום, הגעתי השנה להחלטה שעליי לשמור שמיטה, אפשר להיפגש איתך? ניתן להיפגש היום בארבע". "אין בעיה", סיים ר' מאיר את השיחה. "איזה סיפור מוזר", הרהר לעצמו.

הרב מאיר, יש להקדים, הוא רכז אחת מקרנות השביעית המסייעות לחקלאים שומרי שמיטה. השיחה הייתה לא שגרתית, שכן בד"כ פעילי הקרנות הם אלו המכתתים את רגליהם ממושב למושב כדי לשכנע את החקלאים לשמור שמיטה, הדבר כרוך בשכנועים רבים ובשיחות נפש ארוכות. וכאן לפתע חקלאי מביע נכונות לשמור מיוזמתו שמיטה כהלכה.

בשעה היעודה הופיע ר' מאיר למקום הפגישה. לאחר כמה דקות נפגשו עיניו באדם הנראה כמחכה למישהו. הוא ניגש אליו, ומיד כשהבחין בו הלה, אורו עיניו. "הרב מאיר?" - "כן". "אני שמח לפגוש אותך", אמר האיש, שהזדהה כליאור, "בבקשה אתה מוזמן להיכנס לרכבי שם נוכל לדבר יותר בנחת", אמר.

השניים התיישבו ברכב, ליאור פתח ואמר: "תראה הרב, אני חקלאי ביישוב בדרום הארץ, השנה החלטנו אני ואשתי לשמור שמיטה". ר' מאיר הסביר בכללות: "על מנת לשמור שמיטה יש צורך לא לעבוד כלל בקרקע לאורך כל שנת השביעית. מראש השנה שנת ה'תשס"ח וסיימה בראש השנה ה'תשס"ט".

במשך הפגישה הוא פירט לפניו את הפרוצדורות היותר מורכבות הכרוכות בהכנת השדה לשמיטה, באופן השבתתו, ובשאר הפרטים ההלכתיים. "הגוף במסגרתנו אני עובד יעמוד כל העת לשירותך ולעזרתך", הוסיף, "תוך כמה ימים נשלח אליך בעז"ה מדריך חקלאי שיעמוד לימינך וילווה אותך לאורך השנה". "תודה רבה", אמר ליאור, "זה יותר מסובך ממה שחשבתי".

"הניסיון לא קל" הוסיף הרב, "יותר קשה ממה שאתה חושב, אבל תדע לך שיש הרבה עזרה ממרום, על כל צעד ושעל". "את זה אתה לא צריך לספר לי", אמר ליאור, כשחיוך מופיע בקצה פיו. "לא מפתיע אותך שאדם מתחזק כמוני, מחליט לפתע להשביט ארבעים דונם של שטח חקלאי פורה ומניב יבול יפהפה!?"

"הדבר החל לפני שלוש שנים", החל לספר. "יום אחד שוחחנו אני ואשתי על אודות העובדה שאנו חיים בארץ ישראל והחלטנו בשלב ראשון להתחזק בקיום המצוות ולהתחיל כל ערב לקרוא יחד עם כל המשפחה כמה פרקים בתנ"ך".

"מידי ערב, באווירה נעימה אנו מתיישבים עם הילדים בגינה, וקוראים כמה פרקים בתנ"ך. מידי פעם מתפתחים דיונים על מה שקראנו עתה. כשהגענו לפרשת "בהר", מתגלה לעינינו ציווי מאוד מיוחד: שש שנים מותר לך לזרוע את השדה, ולעבוד אותו כראוי, אולם לאחר שש שנים אלו באה השנה השביעית, שבה עליך להשביט את כל העבודה החקלאית לחלוטין!

הבטנו אני ואשתי זה על זו מופתעים. בעת העתיקה לא היו

<p>הרב שבתי בן אסתריא אטון זצ"ל מאיר מורד בן שושנה ז"ל גאולה בת טובה ע"ה עמירם בן דבורה ז"ל ר' עוליאל ישועה בן סטה מקנין זצ"ל דרור יהושע בן ארץ מיוחס ז"ל דב בן יצחק ז"ל סוליקה בת עישה ע"ה סלים בן פרחיה ז"ל לטיף בן פרחיה ז"ל דניאל רפאל בן חגית ז"ל יהודה בן סעידה ז"ל עפאת בת השמת ע"ה כל נשמות עם ישראל</p>	<p>הרב יצחק בן תפאחה כדורי זצ"ל הרב מנחם בן ויקטוריה בצרי זצ"ל אביבה בת איירין ע"ה אברהם בן יונה ז"ל יצחק בן חביבה ז"ל אהרון (אורי) בן רבקה ז"ל חי זידי בן קלרה ז"ל יוסף בן סעדה ז"ל אסתר בת נעמי ע"ה יעקב בן סלימה ז"ל ספירנס תקווה בת נעימה ע"ה מישא אסתר בת זהרה ע"ה אברהם בן דינה ז"ל</p>	<p>לע"נ</p> <p>תנצב"ה</p>	<p>הרב שמואל בן שמחה דרזי זצ"ל הרב יעקב בן מרגלית זצ"ל שמואל בן רבקה ז"ל משה בן רוזה ז"ל אביחי בן אסתר ז"ל נעימה בת גורג'יה ע"ה דוד בר חסיבה ז"ל רפאל בן אסתר ז"ל שמעון בן שמחה ז"ל ר' דב בן בנימין אלתר ז"ל אורה בת נעימה ע"ה שמעון בן חנה ז"ל גורג'יה בת נעימה ע"ה</p>	<p>הרב עובדיה יוסף בן גורג'יה זצ"ל הרב מרדכי צמח בן מזל אליהו זצ"ל אסתר בת בלה ע"ה נעמי בת כותן ע"ה מרים בת בלה ע"ה צדיק חכם בן חזלה ז"ל שני בת אסתר ע"ה מסודי בת חביבה ע"ה יונה בן סעדה ז"ל ברכה בת מרדכי ע"ה יפה בת רבקה ע"ה שרה בת מוברי רחל ע"ה אלון בן סעדה ז"ל</p>
--	---	---	--	--

אגעדאנק

על פרשת השבוע

פרשת בהר - בחוקתי תשע"ז

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

שבת לה' (כה, ב)

"שבת לה'" לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית (רש"י).

בטעם מצות שמיטה יש אומרים שהיא כדי שתשבות האדמה ותנוח כנגד כל אותן השבתות שבהן הצמיחה צמחים ועשתה מלאכה.

והחשבון מדוייק. הנה בכל שנה יש שש"ה ימים ובהם נ"ב שבתות. לפי זה מספר שבתות בשבע שנים הוא שס"ד.

אמנם מכיון שבשנת השמיטה יש נ"ב שבתות שבהן מוציאה האדמה ספיחין ויש בהם משום חילול שבת כלהו, על כן ציונה התורה שלאחר שבע שנות השמיטה, היינו לאחר מ"ט שנה, לכשנצטברו שוב שס"ד שבתות אשר לא נשמרו כהלכה, תהא שנת היובל, למען תנוח האדמה שנה שלימה כנגד כל אותן השבתות שלא נחה בו' שנות השמיטה. (מטה משה סי' תע"ג. מובא בט"א)

אל תקח מאתו נשך ותרביית יראת מאלקין וחי אחיק עמך: את כסף לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך (כה, לו - לז)

נ"ל בס"ד כפל לשונות הכתבים האלה ע"פ מ"ש רז"ל הנותן ברביית אינו קם בתחיית המתים, ומעשה היה בזמן הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל שהיה בעירו עשיר גדול שכל עסקיו היו ברבית, ומה נתעשר בעושר גדול, ואחר שמת לא רצו הקהל לקברו עד שיתנו יורשיו שני אלפים ריו"ל כסף לקופת הכולל של העיר, והלכו בניו וקבלו אצל הנסיך על הדבר הזה באומרים שאין דרכם ליקח בשביל קבורה אפילו מעשיר גדול מאד יותר מעשרים ריו"ל כסף, ובעבור אביהם תובעים שני אלפים ריו"ל והרי זה עול גדול שא"א לסבלו.

וישלח הנסיך ויקרא את הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל הנז', וידבר אתו קשות על הדבר הזה.

ויענהו הגאון: בתלמוד שלנו כתוב שהמלוה ברבית שבל עסקיו הם בכך אינו קם בתחיית המתים. אלא ישאר בקבר, והנה זה האיש כל הרווחתו ופרנסתו היה מן הרבית, ומה נתעשר, על כן בשלמא שאר ישראל שבודאי יקומו בתחיית המתים אין המתים לוקחים קרקע של הקבר מן הקהל לאחוזו, ורק נקברים בה בשכירות יען כי בתחיית המתים יצאו ממנה ויכלו לביתם לשלום, ואין אנהנו יכולים להעמיס עליהם. שכירות הרבה שאין אנהנו יודעים כמה יזרו בקרקע זו של הקבר, שאולי אחר שנה זו יבא המשטח ואחר מעט שנים יחיו המתים ויקומו מקברייהם ואין להם עוד צורך בקרקע זו של הקבר אבל זה האיש כיון דאינו קם בתחיית המתים נמצא הדבר ברור שלוקח גוף הקרקע של הקבר לאחוזת עולם עד אין קץ וכיון שקרקע זו שנתחידה לקבורת המתים היא מקודשת אצילנו וערכה לפי גדול קדושתה רב הוא מאד לכך עשינו לה ערך לפי כבוד קדושתה סך שני אלפים ריו"ל כסף וערבה להנסיך תשובה זו של הגאון ויצו שיתנו הירושים כאשר הושת עליהם מן העדה ואם לאו יקברו אותו אצלם.

ובזה יבן בס"ד הכתובים כאן, "אל תקח מאתו נשך ותרבית" והטעם: חזק, "ויראת מאלקיך" שצורך על הדבר הזה, ועוד, הנה בזה תלויה תחיה שלך לעתיד דעל ידי שאיך לוקח מאחיק נשך ותרבית תקום בתחיית המתים, שתחיה אתה ואחיק עמך ולא תשאר בקבר, וזהו "וחי אחיק עמך" שתחיה אתה ואחיק ביחד ותעמדו שנים יחדיו. עוד הוסיף הכתוב להודיע לאדם תועלת אחרת שיהיה לו מזה שהוא מונע עצמו מליקח נשך, הוא, כי עיי"כ במרבית לא תתן אכלך" והוא מלשון "ואכלה אתכם ארץ אויבכם" בפרשת בחקותי, ולכן הקבר נקרא איש "אוכל" שהוא אוכל בשר האדם הנקבר בו וכן הוא כאן בא לומר שאם תקח נשך איך קם בתחיית המתים, ולכן תהיה קרקע הקבר לך לאחוזת נצח ותהיה מוכרח לשלם ע"פ הדין בעבורה ממון רב וכמו שטען הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל בעבור הקבר של אותו העשיר שהיה נותן בנשך, וזהו "אכלך" הוא קרקע הקבר שאוכלת בשרך, אל תצטרך לקנותה "במרבית" כלומר ברבוי ממון.

(עוד יוסף חי)

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם (כו, ג)

בספר 'טעמא דקרא' מביא מרן הגר"ח קנייבסקי: הברכות בפרשה זו, אינם כמו הברכות בפרישת כי תבא 'ברוך אתה בעיר וגו' ברוך פרי בטנך וגו' יצו ה' את הברכה באסמיך ובכל משלח ידיך וגו', כאן כתיב רק 'ונתנה הארץ יבולה, ועץ השדה יתן פרי, ואכלתם לחמכם לשובע, וישבתם לבטח'. ולא כתיב שום ברכה שהארץ תתן עשר פעמיים יותר מצרככם ותתעשרו וכו'. והוא, משום שכאן מיירי בתלמידי חכמים, כמ"ש אם בחקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה, ולת"ח אין זה ברכה שיש לו יותר מצרכיו כי זה מבטלו מת"ת, ולהם הברכה המעולה שיהא להם כל צרכם לא פחות ולא יותר, אבל בפי' תבא שמדבר לכלל ישראל לזמן נתיב ברכה של עשירות.

ובאמת כך היא דרך הצדיקים לאכול אך ורק לשובע נפשם "לחמכם לשובע". פעם ניגש אל הגה"צ רבי זלמן ברידל זצ"ל אברך אחד, כשדמעתו על לחיו. בקול רועד סיפר לו שנכשל בשוגג באכילת שוקולד חלבי לפני עבדו שש שעות שלימות מאכילת בשר. מבקש הוא איפוא הימנו שוירה לו דרך תשובה ותיקון.

לשמע אזניו נרעש ר' זלמן כולו, ובספקו כפיו זו בוז הזדעק:

"איו ווי איז מיר! עם הבשר והחלב עוד נוכל להסתדר... אך גיוואלד! מה עושה שוקולד

אצל אברך בן תורה??? את זאת איני יכול להבין כלל! לא אוכל להבין זאת!"

(טעם הצבי)

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם (כו, ג)

ברש"י, "יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה".

הנה, יודעים אנו שיש מצוות 'ידעת התורה' ויש 'גיעת התורה'. במבט שטחי נראה שיגיעת התורה היא האמצעי, להגיע אל המטרה של 'ידעת התורה'. אמנם באם נתבונן קצת ניווכח שההיפך הוא הנכון, הנה זה ברור שבשביל לידע את המעשה אשר יעשו, בזה חובת הלימוד היא לשם ידיעה, וידיעה לשם עשייה. אבל עיקר החיוב של "לימוד התורה", היא כאמצעי והכי תמצא להגיע ל"געת התורה", והעיקר היא הדרך של הגיעה והעמל ולא התוצאה של ידיעת התורה.

ומשל למה הדבר דומה, לאחד שציווהו הרופאים שחייב לילך למען בריאותו כמחצית השעה בכל יום, חוק ולא יעבור. אותו אחד קיים את מצוות הרופאים נאמנה, ובכל יום צעד מביתו עד לעיר הסמוכה, מהלך של מחצית השעה. באחד הימים פגשו ידידו כשהוא יוצא מביתו ופונה ללכת לעבר העיר הסמוכה, ולשאלת ידידו לאן פניו מועדות, השיב: הנני מתכוון לצעוד כעת לעבר העיר הסמוכה. פנה ידידו בשמחה ואמר, הנה אנוכי יוצא כעת ברבתי לעבר העיר הסמוכה, בא תעלה לרכב ואקחך תוך מספר דקות, ואחסוך לך את המאמץ של הליכה רגלית... ענה אותו אחד ואמר לו: אין לי חפץ בעיר הסמוכה אלא דווקא במאמץ להגיע אל העיר הסמוכה, על פי צווי הרופא, בכדי לחזק את גופי.

והנמשל פשוט, שבלימוד התורה העיקר זה "הדרך", דהיינו העמל והיגיעה לקנות את התורה וזהו העיקר. אמנם וודאי שידעת התורה גם כן מצוה, אך העיקר "שתהיו עמלים בתורה".

בדרך רמז אפשר להעמיס כוונה זו בפסוק: אם בחוקתי תלכו", שהדרך וההליכה מסמלים את האמצעי להגיע אל המטרה כאמור, והתורה אומרת שהעיקר הוא "התלכו".

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם (כו, ג)

ברש"י, "יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה".

בגמרא (עבודה זרה ה, א) תנו רבנן אם בחקתי תלכו אין אם אלא לשון תחנונים. ויש להבין למה כתב כאן לשון תחנונים?

ישנו סיפור מופלא שסיפר אותו רבי ירוחם אנשין. כפי ששמע מרבי לייב באקשט. ר' לייב באקשט היה לו קרוב משפחה שהיה חברותא עם הגאון רבי מאיר שמחה מדוויניקס בעל האור שמה, וסיפר לו הקרוב שפעם אחת כשלמדו התקשו מאוד בדברי התוספות ולא הצליחו להבין את הפשט, אמר לו רבי מאיר שמחה זצ"ל שמכיוון שאין אנהנו מצליחים להבין אחרי כזה עמל, צריך להתפלל לה'. אבל אני אומר לך מה להתפלל: תפלל שיה' יתן בליבנו אהבת תורה. ועמדנו והתפללנו ואח"כ שבנו ללימודנו ובעז"ה נתבררו היטב כל דברי התוספות, והבנו על בוריו, לאחר שסיימו ללמוד פנה אותו הקרוב אל רבי מאיר שמחה ואמר לו מה שהרב אמר שצריך להתפלל - אני מבין, שכן בגמרא אומרת שכל הרוצה להחכים יבקש ממי שהחכמה שלו, אבל לכאורה היה עליו לבקש והאר עיינו בתורתך להבין ולהשכיל, והרב לא אמר להתפלל על אלו אלא על אהבת תורה ומה שייכת תפילה זו לאהבת תורה?

וענה לו רבי מאיר שמחה, שיבאר לו במשל. אשה היה לה תינוק, והיתה צריכה לעזוב את הבית למספר שעות, והכניסה את התינוק אל שכינתה כדי שתשמור עליו, וכשבה לביתה מצאה את התינוק בוכה הרבה, נטלה את התינוק וטיפלה בו עד שהפסיק לבכות, והיא אמרה לשכנה מדוע בכה התינוק כ"כ הרבה? אמרה השכנה השתדלתי הרבה ולא הצלחתי להבין מדוע הילד בוכה.

אמר רבי מאיר שמחה מה הבהדל בין האמא לשכינה? רק היות שהאמא מאוד אוהבת את בנה כאילו התינוק זה איבר מאבריה, וכשכואב הרגל מרגיש כל הגוף איפה הכאב, אבל השכינה עובדת רק לפי השכל, כגוף זה, לכן לא יכלה למצא מה כואב לה.

המשיך רבי מאיר שמחה ואמר התורה וישראל הם אחד אלא שלפעמים מתרחקים ואז כבר לא בדיוק מבינים כל דבר שהרי הוא כגוף זה, ולכן צריך להתפלל על אהבת תורה ורק אז יכולים לעמוד על סודותיה ועומקיה, ולהבין היטב מה קשה ואיך מתרצים זאת.

ותכן להוסיף בזה ביאור נוסף, שמצינו מושג של "רחמי האב על הבן", ולא מצינו כל כך "רחמי הבן על האב", ולכאורה הרי היה אמור להיות ההיפך שהרי הבן קיבל מאביו כל ימי חייו אך טוב, שגדלו ופרנסו והאכילו, ואעפ"כ יש יותר רחמים מאב על בנו, והסיבה לזה הוא שעי"ג גמילת חסד לחבירו מתמלא יותר הגומל ברגשי אהבה אל הנגמל. אחד שיעשה טובה לשני, יותר יחפש לעשות לו עוד טובה מאשר מקבל הטובה יחפש להשיב טובה לגומל. המתבונן בנקודה זו ימצא דוגמאות רבות לכך ואפשר להאריך בזה הרבה.

ובדרך אפשר, שזהו כוונת אמרם "מצוה גוררת מצוה, שע"י המצוה מתקשר יותר להקב"ה וממילא חפוש לעשות עוד מצוה.

לכן אמר הקב"ה "אם בחוקותי תלכו" ואין אם אלא לשון בקשה, שעי"י שהיו עמלים בתורה יותר יתאחדו עם התורה ויזכו ליותר אהבת תורה שהרי ככל שיעמול בה יותר יתקשר אליה, ובכך יתקשר יותר להקב"ה.

ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פרוי (כו, ד)

יש לעמוד על כך, מפני מה כל הברכות הגשמיות המוזכרות תורה על קיום המצוות ועמל התורה הן רק בענייני חקלאות, כגון שדות וכרמים פוריים וכדו', מדוע התורה אינה מבטיחה עשירות בכסף, זהב ואבנים טובות, או ריבוי נכסים כקרקעות ובתי? ומענין זה הנהיגו רבותינו, כאשר ברבות האדם כסף וזהב ושאר חפצים יקרים, הוא מרגיש את עצמו מבוסס ובטוח, וכבר אין לו את הצורך לתלות את עיניו כלפי השמים ולבקש סיעתא דשמיא, שהרי הברכה כבר ברשותו. זהב אינו מחליד וכסף אינו מתקלקל, והרי בכסף אפשר לקנות הכל, ובטוח הוא בעושרו עד שהוא מרגיש שאפילו אם יהיה רעב בארץ, הוא יקח ממזונו ויסע למדינה אחרת ויחיה שם כמו עשיר.

על כך נותן הקב"ה לאוהבו עשירות כזו שלו תנתק אותו ואת לבו מהקב"ה, אלא עשירות התלויה בגשם ושאר תופעות טבעיות שאינן בשליטת האדם אלא ביד ה' בלבד, ועי"כ ככל שהאדם עשיר יותר ודואג על קיום נכסיו - אדרבה, לבו יותר קשור לשמים, וזקוק הוא לתפילה ולבקשת סיעתא דשמיא תמיד.

הרי בנוהג שבעולם, אם יתן עשיר לעני מתנה חשובה, ככל שהמתנה גדולה יותר בערכה, כך פוחתת תלות העני בו, עד שאם יתן לו כל כך הרבה שנמצא שהוא עצמו יהיה עשיר, כבר אינו צריך אליו כלל, נמצא שבעצם המתנה הרחיקה את הנותן מהמקב"ה.

אם גם הקב"ה היה נותן כך מתנות, שכבר לא נצטרף עוד לברכתו והשפעתו - לא היתה זו ברכה אלא הקללה הגדולה ביותר שיכולה להיות! שהרי הטוב האמיתי הוא רק הקירבה אליו ית', כמו שכתוב "ואני קרבת אלקים לי טוב" (תהלים עג, כח). לכן המתנות הגדולות והאמיתיות של הקב"ה הן כאלו שתולדתם שיהיה האדם תלוי בו ית' ועיניו נשואות אליו תמיד.

נמצינו למדים שברכותיו הקב"ה כפולות הן; ראשית - בברכה עצמה טמון אושר מאין כמוהו. ועוד, שכלל שהברכה רבה יותר - התלות בקב"ה והדביקות בו גדולים יותר.

ומה הן הברכות הגדולות והמתנות היקרות ביותר? - הבריאות, הבנים והחיים עצמם. דברים אלו אי אפשר לשומרם בכספת. החיים והבריאות, שלנו ושל בנינו, הם ביד ה' והוא אשר שומרם. וכן בענין הפרנסה, אפילו כשנראה לכאורה שהמשכורת מגיעה באופן תמידי וקבוע, צריך האדם לדעת שאין הדבר כן, אלא הכל עומד תחת רצונו ית' והשגחתו.

אם כך ירגיש האדם, שתמיד נצרך הוא לבקש על פרנסתו, ושחייו ובריאותו ובריאות משפחתו מופקדים ביד ה', ויהיו עיניו תמיד תלויות למעלה - כן יתרבו לו ברכות עוד ועוד.

ונתתי פני בכס ונגפתם לפני איביכם ורדו בכס שנאיכם ונסתם ואין רדף אתכם (כו, יז)

יש לדקדק מה זה האסון, ש"אין רודף", הרי מכל מקום יותר טוב לברוח כשארין רודף מלברוח מחמת אויב. ויש לומר דאימת במדרש רבה פרשת אמור ואלוקים יבקש את הנרדף אתה מוצא צדיק רודף צדיק ואלקים יבקש את הנרדף וכו' אלא אפילו צדיק רודף לרשע מכל מקום אלקים יבקש את הנרדף וכו', עד כאן דברי המדרש. עיני שם. נמצא אם היה לנו רודפים היינו נקראים נרדפים והוכרח הקדוש ברוך הוא לבחור אותנו להציל מיד הרודפים. אבל כשאין לנו רודפים אין אנו נקראים נרדפים. וזהו התוכחה ורדו בכס שנאיכם ונסתם ואין רודף. וכיון שלא יהיה לכם רודף אין אתם נקראים נרדפים ואינו בהכרח להציל אתכם: (חתם סופר, וכן הוא בחנוכת התורה)

מאוצרות המגידים

וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך: אל תקח מאתו נשך ותריבת ויראת מאלקיך וחי אחיך עמך: (כה, לו)

כתב בכלי יקר: וזיל בטר טעמא כי עיקר טעם איסור הריבית הוא לפי שהוא מסיר מדת הבטחון מן האדם כי כל בעל משא ומתן עיניו נשואות אל ה' לפי שהוא מסודר אם ירויח או לא אבל הלוח הנותן ריוח שלו ידוע וקצוב וסומך על ערבונו שבידו וכן ה' יסיר לבו. ומה שגם הלוח עובר בלאו לפי שהוא מחטיא את המלוה ומסירו מן מדת הבטחון כנודע מדבר המלוים בריבית שרובם מקטני אמנה ואיברי לב הרחוקים מצדקה, מצד כי אין בטחונם בה'. ומה שמותר ליתן בריבית לעכו"ם לפי שכל עכו"ם חזקתו שהוא אלם וגולגן אפילו אם הוא כבוש תחת ידך מ"מ דרכו לבא בעקיפין, ואפילו אם ערבונו בידו לעולם אינו בטוח ולא בריוח וע"כ תמיד עיניו נשואות אל ה' להצילו מידו וזה טעם איסור הריבית בכל מקום. ומה שהזכיר העני דבר הכתוב בהוזה כי סתם עני מוכרח ליקח בלחורה, ועוד שסד"א ועוד שאם הלוח עני עובר כי ההכרח הביאו לזה קמ"ל שאפילו הלוח העני עובר בלא תשימונו. וע"כ נסמכה מצוה זו לפרשת השמיטה כי גם טעם השמיטה הוא כדי שישנושים בטחונינו בה':

נביא כאן מעניין הביטחון כפי שמסופר בספר "האיש על החומה" תהלוכות חייו של הגרי"ח זוננפלד זצ"ל:

בגודל מידת בטחונו, לא נמנה הגרי"ח מלהשתדל בתפלה ובעשייה שגם אשתו ובני ביתו לא ישימו מבטחם אלא בהקב"ה.

בימי מצוקה, שהוא ואשתו חיו חיי צער ורעבו ללחם, הצטער מאד בצער אשתו ולא היה יכול לראות בצרתה ודאגת לבה. אז נשא עיניו לשמים ואמר: "רבונו של עולם, להתפלל שתזמין לי ממון איני יכול ואיני רוצה, כי מתנת חנם לא אקבל. ולבקש שאמצא אבידה איני רוצה, כי ע"י כך תצטרך לצער אחד מכבדותיך, וזה איני רוצה אפילו מגוי, כי איני מבקש שגוי יאבד בכדי שאני אמצא, מושום שאיני רוצה להיבנות מצערך של שום בריה בעולם, ואפילו מנכרי. אלא מבקש אנכי שתתן מדת הבטחון בלבה של אשתך, ואם תמלא בקשתנו, נמצא אני נהנה ואין העולם חסר כלום, וה' שומע תפלותי, וכל ימימי לא תעלה עלי חוסר פרנסה."

רק פעם אחת ויחידה פקעה סבלנותה של צדקנית זו, ולבה האמיה נכמר למראה עולליה המבקשים לחם והיא לא יכלה למלאות את מבוקשם. וכך סיפר הישיש רבי ישראל יעקב ברנשטיין:

גרים היינו בשכונתו של רבי חיים שנים רבות, באחד הימים בשעת הצהרית הקישה הרבנית אשת רבי חיים על דלת ביתנו, ושאלה בעצב ובבישנות, אם נוכל להשאיל לה ככר לחם לארוחת הצהרית.

ויהי הדבר לפלא, כי מימי לא נהגה הרבנית לשאול משכניה מחוט ועד שרוך נעל, וביחוד צרכי אוכל. נגשת לראון הקיר ובחרתי ככר לחם אפוי היטב, מעשה ידי אשתי שנהגה לאפות בעצמה את הלחם, והושטתי אותו לרבנית. תוי פניה של הרבנית העידו שרוחה נסער בקרבה. ומכיון שראיתי בכל הענין מקרה יוצא דופן, גברה סקרנותי ועקבתי אחרי הרבנית עד לתוך ביתה.

כשנכנסתי אחרי הרבנית ראיתי שרבי חיים מסב ליד השולחן שותק ומכונס, שוהה ומצפה למה שתגיש לו אשתו

הגישה לו הרבנית את הלחם שזוה עתה השיגה מהשכן. ואחרי שרבי חיים פרס כדיו ובירך ברכת המוציא, אמרה לו:

- "רציתי להטעימך הטעם כשאין לחם בבית, למען תרגיש בצערי ובצער הילדים שאין לי במה להשביע רעבונם". באמרה מלים אלה פרצה בכבי מר, והוסיפה: גם לחם זה שעליו בצעת עתה שאול הוא מאת שכנו ר' ישראל יעקב.

הצטער מאד רבי חיים על סעודה זו שאינה מספקת, ועוד שהלחם לא משלו הוא, דבר שגנז את הנהגתו, כי מעולם לא שאל דבר מאחר.

דחק עצמו ואכל שיעור כזית שיוכל לברך עליו ברהמ"ז דרבנן, אכל ולא שבע כי לא רצה לשבוע מסעודה שאינה שלו.

כל אותו זמן שרבי חיים סעד את סעודתו הדלה וברך בכוונה ברכת המזון, עמדה הרבנית בפנית החדר השני, כשדמעותיה נגרות על לחייה ואינה יכולה לשלוט ברוחה. צערה של אשתו, ורעבון ילדיו, נגעו מאד ללבו של רבי חיים, ועם גמור ברהמ"ז אמר, כפונה אל עצמו: "אמנם נדמייתי שגם לה יש מדת הבטחון כמוני, אבל עצשתי שאין הדבר כן, כי לצאת ולחפש פרנסה".

ובדברו כדברים האלה שם את ה'דזובע' שלו על כתפיו, קם ויצא מן הבית "לחפש פרנסה".

אני, שהבנתי את רבי חיים כאיש מופת מהרבה מקרים אחרים, גבר בי יצר הסקרנות לעקוב ולראות איך "מחפש" רבי חיים פרנסה.

הוא עולה במדרגות הרחבות במעלה השכונה, ואני מצדד בצדדי בקרבת הקירות בכדי שלא ירגיש בי, רבי חיים סובב ימינה פונה לצאת מהשער שעי"י בית החולים "משגב לדרך" בסמטא הפונה למיידאן, ואני בעקבותיו. הוא עושה כמה צעדים מחוץ לשער ומהלך בכוון הרחוב המיידאן, ואני אינני מסיר עיני אף לרגע מתנועותיו.

לפתע הבחנתי שרבי חיים מתכופף. לא שלטתי ברוחי וזרזתי את צעדי בכדי להמצא בקרבתו, בטוח ראייה, והנה אני רואה שהוא מרים מהארץ שני נפוליון הב.

רק עתה כאילו הרגיש בי, ויפן אלי בשלוות רוח ויאמר: "נו אפשר כבר לחזור הביתה יש על ידי כבר פרנסה..."

לך לאכלה

פירות שביעית הם "לך לאכלה" - לא לבהמה וגם לא לעכו"ם. אין לתת להם פירות שביעית לאכילת אדם.

מספרים א געוואלדיגע מעשה על צדיק אחד מצדיקי ירושלים:

כיום יש בסביבתנו עובדים רזים גוים, פיליפינים או רומנים. גם אצלם בבית, עבדה גויה מחול"ל בניקיון. פעם אחת באמצע היום אמרה המשרתת לרבנית כי לקראת הערב היא מתעתדת לשוב לביתה לחור"ל.

הרבנית התנומה ותמהה: "מדוע לא אמרת לי כמה ימים קודם לכן, הייתי דואגת לעצמי למישיה אחרת?"

היא התנצלה ואמרה כי עליה לשוב בדחיפות לחור"ל.

"אם הייתי אומרת לי קודם לכן, הייתי נותנת לך מתנת פרידה", אמרה הרבנית, אך הגייה בשלה: "נכון, אבל קיבלתי הודעה פתאומית שעלי לנסוע, אין לי זמן לכלום, אני מוכרחה לצאת". ארזה את חפציה ועמדה לצאת מהבית.

"את יודעת מה? קחי לך תפוח לדרך" - אמרה הרבנית ונתנה לה.

היא נטלה את התפוח ויצאה ב'שלוש'.

לאחר כמחצית השעה הגיע הרב הביתה. היא סיפרה לו על המקרה המוזר, שהגייה יצאה והלכה ללא הודעה מוקדמת, וגם סיפרה שנתנה לה תפוח - כיון שלא היה לה משהו אחר לתת לה כמתנת פרידה.

"מה עשית?" נבהל הרב, הרי התפוח הוא מפירות שביעית שאסור לתת לגוי! אנה, מהרתי בעקבותיה וטלי את התפוח מידיה. לפי השעות, יש סיכוי שהיא עדיין בתחנת האוטובוס".

הרבנית רצה אחריה לתחנה, ובדיוק "אויף צו להכעיס", היא כבר לא הייתה בתחנה, כנראה עלתה לאוטובוס שעמד עדיין בתחנה. הרבנית הצדקת לא התמהמה, אם אסור אז אסור, שילמה עבור כרטיס באוטובוס ועלתה עליו. היא החלה לחפש את הגייה בשורות הנוסעים באוטובוס והנה ראתה אותה ממרחק - במושבו האחורי בסוף האוטובוס.

המשרתת הגייה, רק ראתה את הרבנית באה לקראתה, הוציאה מיד קופסת תכשיטים שגנבה, וזרקת בעברה באמרה: "קחי, קחי... " פחדה שמוא יקראו למשרתה.

הרבנית, כמומין, לא ידעה כלום מהתכשיטים. הגייה היתה בטוחה שבגלל כך היא רודפת אחריה... אבל הרבנית לא התבלבלה וביקשה: "גם את התפוח תני לי!"

למדנו ושינונו, כי אין לתת לגוי פירות שביעית, וכי שומר ה' את כל אוהביו.

(יחי ראובן)

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו: וצויתני את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלש השנים (כה, כ - כא)

היה זה בחודש אייר תשס"ז "שלוש, אני מדבר עם הרב ראובן מאיר?" בקע הקול מן השפופרת. "כן" השיב הרב מאיר ושאול "מי אדוני בבקשה?" "אתה מטפל בשומרי השמיטה בארץ?" באה שאלה כתשובה. "כן" חזר הרב מאיר והמתין להסברים. "אני חקלאי מהדרום, למרות שאני לא דתי, הגעתי השנה להחליטה שעלי שמור שמיטה, אפשר להיפגש איתך?" שאל הקול מעבר לקו שמשיכות שלו בחזר שלא להזדהות. אלא שדברים מעין אלו לא משרדיים את הרב מאיר שמירה להשיב למטלפן האלמוני: "בשמחה רבה, היכן אתה מעוניין להיפגש?" "בצומת קוקה קולה שבפאתי בני ברק, בתחנת הדלק, מבחינתי ניתן להיפגש היום בארבע, השיב החקלאי". "אין כל בעיה", סיים הרב מאיר את השיחה. איזה סיפור מוזר, הררה לעצמו, מעולם לא זכורה לי שיחה שכזו.

הרב מאיר, יש להקדים, הוא רכז אחת מקרנות השביעית המסייעות לחקלאים שומרי שמיטה. השיחה היתה לא אגרתית, שכן בדרך כלל פעילי הקרנות מכתמים לגליהם ממושב

למושב על מנת לשכנע את החקלאים לשמור שמיטה, הדבר כרוך בשכנועים רבים ובשיחות נפש הארוכות שעת רבות. וכאן לפתע חקלאי המגדיר את עצמו כ"לא דתי" ומביע נכונות לשמור מיוזמתו שמיטה כהלכה, הגיעו ימות המשיח.

בשעה היעודה הופיע הר מאיר למקום הפגשה. הוא תר במבטו בתחנת הדלק אחר אדם המתאים במראהו לחקלאי חילוני, לאחר כמה דקות נפגשו עיניו באדם שהתאים להגדרה זו ואף נראה כמחכה למישהו. הוא ניגש אליו, ומיד כשהבחין בו הלה, אורה עיניו. "הרב מאיר?" "כן". "אני שמח לפגוש אותך", אמר האישי שהזדהה כליאור, "בבקשה אתה מוזמן להיכנס לרכבי שם נוכל לדבר יותר בנחת", אמר.

השניים התיישבו בכרכב. ליאור פתח ואמר: "תראה הרב מאיר, אני חקלאי ביישוב בדרום הארץ, השנה חלשנו אני ואשתי לשמור שמיטה, אבל אין לנו שום מושג כיצד עושים זאת ובמה זה כרוך. אין לי בעיה, אני מוכן לשלם כל מה שצריך על מנת לשמור שמיטה".

"אין צורך לשלם כלום", ענה הרב מאיר כשחיך קל על פניו, מסתבר שלאיש אין באמת כל מושג שמיטה מה היא. "על מנת לשמור שמיטה" המשיך "פשוט יש צורך לא לעבוד כלל בקרקע לאורך כל השנה הנקראת שביעית. תחילתה של השנה היא בראש השנה שנת תשס"ח וסיומה בראש השנה תשס"ט, זו התורה כולה על רגל אחת", סיים הרב מאיר את דברי הפתיחה.

במשך הפגישה הוא פירט לפניו את הפרוצדורות היותר מורכבות הכרוכות בהכנת השדה לשמיטה, באופן השבתתו, ובשאר הפרטים ההלכתיים. "הגוף במסגרתו אני עובד יעמוד כל העת לשירותך ולעזרתך", הוסיף הרב מאיר. "תוך כמה ימים נשלח אליך בעיני' מדריך חקלאי שיעמדה לימינך ויוזמה אותך אורך כל השנה". "תודה רבה", אמר ליאור, "זה באמת מעניין על מה שאתה מספר, עד היום היו לי מושגים בסיסיים בלבד על אודות השמיטה, אני מבין שזה הרבה יותר מסובך ממה שחשבתי". "הנסיון לא קל" הוסיף הרב מאיר, "הרבה יותר קשה ממה שאתה חושב, אבל תדע לך שיש הרבה עזרה ממרום, על כל צעד ושעל".

"את זה אתה לא צריך לספר לי", הותיע ליאור, כשחיך מופיע בקצה פיו. "למה כוונתך?" הסתקרן הרב מאיר. "לא מפתיע אותך אדם חילוני כמוני, שאין לו מושג קלוש בשום דבר בת. מחליט לפתע להשביט ארבעים זוגם של שטח חקלאי פורה ומניב יבול יפהפה?" "את האמת אומר לך, מהרגע שדברנו בטלפון בפעם הראשונה השאלה הזו מנקרת לי בלב, ככל שהפגישה בינו מתמשכת, התמיהה רק הולכת ומתגברת. נו, אולי הגיע הזמן שתפרוש את הקלפים על השולחן והתעלומה תיפתר?"

"הדבר החל לפני שלוש שנים", החל ליאור לספר. "יום אחד שוחחנו אני ואשתי על אודות העבודה שאנן חייבים בארץ ישראל ואנו יהודים, העלתו את השאלה מה דבר זה אומר לגבינו, אין לנו כל מושג ביהדות, הפעם האחרונה שבה נפגשנו עם משהו יהודי היתה בשיעורי התנ"ך בבית הספר היסודי, זה לא יתכן שנשעה בארץ ישראל, כיהודים, תוך סיכון ומחלמות, עדיף שנעצור לרגע לחשוב מה כל זה אומר לגבינו. 'מסקנת הדברים היתה, להתחיל כל ערב לקרא יחד עם כל המשפחה כמה פרקים בתנ"ך, דבר זה, כך חשבנו, ירחיב את אופקנו בכל הקשור ליהדות".

וכך מידי ערב, באווירה נעימה אנו מתיישבים עם הילדים בגינה, שותים משהו, וקוראים כמה פרקים בתנ"ך. מידי פעם מתפתחים דימונים על מה שקראנו זה עתה, והתחושה הכללית היא שכל יום אנו לומדים דברים חדשים אודות עם ישראל, ההסטוריה המרתקת שלו, הקשר לימינו ארץ זו ויסודות האמונה אותם הנחיל לנושיו כולה.

ואז יום אחד נולדו מנגינים בלתי נרמזים, "זהו", אמר מתחילים לקרא את הפסוקים ומתגלה לפנינו צווי מאוד מיוחד: "שש שנים", אומרת התורה, מותר לך לזרוע את השדה, ולעבוד אותה כראוי, אולם לאחר שש שנים אלו באה השנה השביעית בה עליך להשביט את כל העבודה החקלאית לחלוטין!

הבטנו אני ואשתי אחד על השני מופתעים. בעת העתיקה לא היו מרכולים בהם ניתן היה להשיג סחורה בלא קשר לעונה, לא היו מקררי ענק לאיכסון תוצרת חקלאית סיוטאית. כיצד אם כן עם שלם המתפרנס כולו מהחקלאות יכול לעמוד בצויו שזכה, אחת לשבע שנים לא לזרוע ולא לקצור, ולא לגדל שום דבר הניתן לאכילה. עד כמה שזכור לנו ירד להם לחם מן השמים רק בהיותם במדבר אך לא לאחר שנכנסו לארץ.

התחלה לדון בדבר עד שהבט שש לפתע קוראת: "אבא תעבוד בבקשה עוד שניים עשר פסוקים, יש פה את התשובה הנכונת" לשאלה שלכם". עברנו לפסוק כ' והנה השאלה שלנו עולה מתוך הפסוקים. התורה עצמה אומרת, שאם תשאלו מה נאכל באותה שנה הרי לא נזרע וממילא לא יהיה לנו מה לאסוף אחר כך בדיוק כמו שאנו באמת שאנו וכאן באה תשובה שמאוד הפתיעה אותנו: הבורא מבטיח שהוא יצוה את הברכה, והאדמה תצמיח בשנה הישית עבור שלוש שנים!

הבטנו המומים אחד בשני, כיצד התורה יכולה להבטיח שבמחזוריות קבועה לאחר חמש שנים בהן הקרקע תניב יבול מסוים, ישנתה הטבע שלה בשנה השישית והיא תניב פי שלשה? זוהי הבטחה על טבעית בעליל.

בשכיל משפחה חקלאית - חילוניות הקוראת להנאתה בתנ"ך, הדבר חורג מגבולותיו של סיפור היסטורי גרידא, מדובר בהתאבדות של העם כולו! ואנו אשתי זרקה לחלל האוויר, "ליאור, בא נבדוק את זה, בא נחליט מה לא חקלאות שלנו אתה חקלאות שנתנו להם, ונראה מה קורה בשנה השישית, הא, על דעתך?" הרהרתי לעצמי, לאחר מספר רגעים החלטתי להענות לאתגר: "תראי זוהי אפשרות נהדרת לבדוק את המסופר בתנ"ך, אבל אין לי מושג מתי זה יוצא השמיטה הזאת". לאחר מספר בירורים נודע לי שאנו עומדים בשנה החמישית. זה היה לפני שנתיים. החלטנו לעצמנו שנשמור שמיטה, והתחלנו לצפות בכליון עיניים לבואה של השנה השישית.

ליאור השתתק לרגע ולגם מעט במבוק השתיה שבידו. הרב מאיר שהיה מתוח כהוגן שאל: "נו, עכשיו אנו כבר במחצית השנה של השנה השישית, יש בידך תוצאות?" "כן" אמר ליאור והשתתק, נהנה מהמתח.

"ו..." "צר לי לומר הברכה לא הופיעה אצלי פי שלשה". "אז מה כן קרה?" "אני חקלאי כבר שלש שנים, השנה, התוונתי אצלי מאוד מדוייקים, כל שנה הרווחים הם פחות או יותר אותו דבר, אולם השנה קרה לי משהו מאוד מוזר, צרוף מקרים ייחודי גרם לך שהשנה היוותה פי חמשה!"

"פי חמישה?" "ממש כך, מאזן הרווחים שלי השנה הוא שיש כרגע בידי כסף כמו שאני מרוויח במקשה של שש שבועות בדיוק! מבחינתי אין כל בעיה לשמור שביעית ברווח וגם להתחיל בפיתוח החקלאי שנה לאחר מכן".

"מה קרה השנה של קרה בכך השלושים שנה האחרונות?" שאל הרב מאיר כשהוא אחוז הפתעה. "אני מגדל בארבעים הדונם שברשותי פלפלים, בעיקר לייצוא לחו"ל", ענה ליאור. בדרך כלל אני מוכר קילו פלפלים במחיר סיוטאני בשלוש - שלוש וחצי שקל, השנה פנו אלי מכל העולם שאייצא את הסחורה שלי דווקא אליהם המחירים שהציעו טפסו ועלו, ולבסוף קילו של פלפלים נמכר במחיר סיוטאני של שמונה עשרה שקל!" "כמניין ח... וחי בהם..."

"בקיצי, היו פניות מכל העולם, לא הבנתי מה קורה, התחלתי לברר ואז נודע לי שיש מחסור של פלפלים בעולם, מדינות שונות באירופה ובראשן ספרד הן יוצאות הפלפלים הגדולות בעולם. לפני כמה חדשים בבדיקות שערך משרד הבריאות העולמי באירופה התברר לתדהמתם שחומר רעיל מופיע בכל התוצרת.

בירור קצר העלה ההשנה נקנתה כמות גדולה של חומר ריסוס מחברה סינית במחיר הרבה יותר זול, אבל כמו מידי מתברר שיותר זול פירושו יותר יקר, החומר לא היה ראוי לשימוש, וכל התוצרת החקלאית של ספרד ועוד מדינות נאלצה להיזרק. נוצר מחסור עולמי בפלפלים, והמשווקים חיפשו נואשות בכל מקום בעולם אחר מטעי פלפל. כשנודע להם עלי, הם היו מוכנים לשלם הון תועפות על מנת לזכות בתוצרת החקלאית שלי".

כמוכן שאני ואשתי עומדים המומים מול העובדה הזו, אין לנו מה לומר. כבר אמרתי לך שזו השנה השליש שאני חקלאי, וכל שנה פחות או יותר התנובה זהה וכך גם המחירים, מבחינתנו צרוף המקרים השנה הוא יותר מידי גדול, איננו יודעים כיצד להסביר זאת מלבד ההסבר שזו ברכה אלוקית. "זהו, הגיע הזמן לעשות את חלקנו בהסכם ולשמור שמיטה במלואה!"

אם בחוקתי תלכו (כו, ג)
באר רש"י: "יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר 'ואת מצוותי תשמרו', הרי קיום מצוות אמור, הא מה אני מקיים 'אם בחוקתי תלכו', שתהיו עמלים בתורה".

לכחורו ישיבה קל יותר להיות עמלים בתורה, אבל עמל התורה מחויב בכל גיל ובכל מצב. גם בשעת 'קביעות עיתים לתורה' אפשר לעמול, ולעשות את התורה עיקר והמלאכה טפל. בחיוב עיתים לתורה חייב כל יהודי!

רבתי! האדם צריך לעשות 'שטייגן', היינו, מול יצר גדול המסית לחטוא - יותר קל מתמדת, וכמאמר הכתוב: "אורח חיים למעלה למשכיל" (משלי טו, כד). תמיד להתקדם, לעבוד לפני ה', לקיי תורתו וגם ללמוד תורה - שתהיו עמלים בתורה".

היצר הרע הקטן
שמעתי בשם רבי ירוחם ממייר זצ"ל שאמר כמה פעמים: "אינני מפחד מיצר הרע גדול, הפחד שלי הוא מייצר הרע קטן", היינו, מול יצר גדול המסית לחטוא - יותר קל להתמודד, אך יש מה לפחד מייצר הרע האומר לאדם 'להסתפק במוטע' ברוחניות... יצר הרע קטן. מאותו יצר הרע הוא פחד מאוד.

אבי זצ"ל היה הולך לשמוע את שיחותיו של המשגיח מפונביז' זצ"ל, והוא לקח אותי עימו, עוד בחייתי ילד קטן ממש. וחרוט בזכרוני לפני יותר מחמישים שנה כעלם צעיר, איך המשגיח קרא באוזני התלמידים הזהיר והתריע שוב ושוב [בתרגום מאדיש לעברית]: "אם תחיו פשוט תשארו פשוטים", אם מסתפקים בחיי רוחניות פשוטים, נשארים אדם קטן כל החיים.

עוד שמעתי מהמשגיח זצ"ל שהיה אומר: הנה חז"ל אומרים: 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו'. לאן שרוצה, לשם מובילים אותו!...

צמאן לדברי תורה
באחת השנים נאלצתי לשהות באנגליה בימי הקיץ. בקיץ, רבים מאוד נוסעים שם להרים. היה זה לקראת יום השנה הראשון להסתלקותו של הסטייפלער זצ"ל. ראש ישיבת מיר היה סבור כי ראוי לערוך הספד בישיבה, ובקשר מרבי זאב איידלמאן זצ"ל ששהה אז באנגליה, שיאכל הספיד.

כיוון שנשארו זעילי תלמידים בודדים בלבד, ההספד היה בצורת שיחה. רבי זאב ועוד כשבעה בחורים, כמה מהרמ"ם והגאון רבי שרגא משה קלמנוביץ זצ"ל, יבשו סביב השולחן, ורבי וועלול דיבר דברי הספד וסיפורים.

כאשר הזכיר את 'השאיפות של הסטייפלער', סיפר, כי הסטייפלער השתתף בחותנת אחיו רבי פיילב איידלמאן בחו"ל. כל שעת הסעודה ישב בצדי האולם עם גמרא ביד ולמד. לפתע קראו שחתן עומד לומר דרשה בלימוד. הוא מיהר לכיוון המזרח כמעט בריצה, נעמד סמוך מאוד כדי לא להפסיד מילה (הוא לא שמע טוב ונאלץ לעמוד קרוב ממש). תשוקת הלימוד והצימאון הזה לדברי תורה שראיתי באותו לילה - נחרטו בזכרוני עשרות שנים.

עוד סיפר רבי וועלול כי ביקר בבית הסטייפלער תקופה קצרה לאחר בואו לארץ הקודש. בנו, רבי חיים שליט"א, היה אז ילד קטן מאוד. הסטייפלער אמר אז לרבי וועלול: "בא אראה לך איך אני מחנך את חיים שלי". מרן הסטייפלער ניגש לארון והוציא בידו סוכריה. קרא לילד: "חיים תגיד!" הילד החל להרצות בעל פה את כל שמות המסכתות שבש"ס לפי סדר. וכאשר הגיע ל"עוקצין" קפץ ונטל את הסוכריה מידו...

אתם מבינים? אם בגיל שש יודעים ורוצים לדעת את כל שמות המסכתות, אך אם אינכם יודעים גם מה שכתוב בהם... ההשתוקקות היא חלק מרכזי בעליית האדם. הרצון הוא אבן בוחן לשלימות אמיתית בתורה.

בוער לו התוספות
המבט, ראוי השיחה - לשאיפות גבוהות, לחיי תורה. הגדולים הללו, שהיו צמאים לתורה, היה זה מכיון שחש את המתיקות שבתורה. גם דף גמרא אחד, אפשר לחזור עליו שוב ושוב, להבין היטיב, ולהרגיש מתיקות. חוזרים על מסכת משניות אחת - שוב ושוב, מבינים אותה וקונים אותה, ומתמלאים שבוע ואושר.

שמעתי עובדה, שאם אתם יודעים אותה - אין לי מה להוסיף, אך אם אינכם יודעים אותה - חובה לשמוע אותה.

ברייסק היה מלמד חשוב מאוד, שרבי חיים זצ"ל שלח את ילדיו ללמוד דוקא אצלו. אותו מלמד, בשעת הלימוד לא הגביה את עיניו מהגמרא. למד ולימד בטוב טעם ובגישמאק מיוחד.

הגיע תקופה שהבולשביקים סגרו את תלמודי התורה, ונאלצו ללמוד במחבוא. יום אחד גילה שוטר את מקום המחבוא בו למדו הילדים עם אותו מלמד. נכנס למסך, תפס ילד אחד, וניסה למשכו החוצה כדי לעצרו בגין לימוד תורה בצניבור. למען ישמעו ויראו...

המלמד לא הבחין בתחילה, אבל כיוון שהיה בלגן - הגביה את עיניו, וראה שוטר מושך ילד. קם ממקומו בחימה שפוכה, מיהר לקראת השוטר, הכהו כמה מכות אגרוף וקרא לו: "חצוף, מנוול!"

היה להם ממש נס. השוטר כנראה חשב שזה שד ממש, כפי ברוסיה להכות שוטר זה סכנת עונש מוות מידי, והנה הוא מקבל מכות הגונות... השוטר פשוט איבד את הביטחון העצמי, יצא וברח מהמקום, והילדים מיהרו להתפור.

למחרת שאל אותו רבי חיים: "תאמר לי, איך לא היה לך פחד? נכון, היה לך נס, אבל איך עשית זאת, כך להכות שוטר מכות נאמנות?".

השיב לו המלמד הצדיק: "כנראה שהרב לא שמע מה שהיה. היינו באמצע התוספות, הסברתי את התוספות, ממש באמצע, ובדיק אז אותו שייגן נכנס פנימה. וכי הרב שמע צאת חוצפה, להפריע באמצע התוספות?!"

דפקו ולא שמעו

רצוני לספר מה שמעתי מרבי זאב איידלמאן זצ"ל, עובדה מופלאה שאבי היה עד לה ונוכח שם בשעת מעשה. ימים ספורים את הדבר באוני רבי גדליה נדל זצ"ל, שהתבטא: "הסיפור אמתי, כי כן באמת היתה מהותו של האיש". רבי משה סוקולובסקי זצ"ל (רבו של מרן הגרא"ל שטיינימן שליט"א) נשא אשה מהעיר בריסק והגיע לדור בה בצעירותו. ישב ולמד בשקידה גדולה. היה נסגר בחדר ויושב ולומד ברציפות.

יום אחד, רעייתו היתה צריכה אותו בדחיפות. לא היתה לה ברירה ודפקה על דלת חדרו, אך לא פתח. כיוון שהבינה כי נרדם או משהו כזה, דפקה חזק יותר, אך גם אז לא היתה תגובה. דפקה חזק יותר, ומשלא נענתה – נכנסה לפחד: "מי יודע מה קורה, הוא נעול ואין תגובה".

הזעיקה לשם מיד את אביה – חמיו, שהגיע אותה, ואמר שאין לה מה לדאוג. החל לדפוק גם הוא על הדלת, אך אין קול ואין עונה, גם הוא כבר החל להיבהל. מהחל לא יכול להיכנס, וכל ניסו לדפוק עם פטיש מעץ ופטיש מברזל. כשגם זה לא הועיל – לא היתה עצה אחרת וקראו לפורץ.

רבי וועלוול איידלמאן הסביר לי: שלא תהיה לך טעות. הפורץ של אז לא היה כפורצים של היום שעושים איזה חכמה של סיבוב במעגל, ומקסימום שוברים משהו קטן בפנים ופותחים. לא ולא, הפורץ היה שובר את הדלת לחתיכות, ורק כאשר לא היתה ברירה מחמת סכנת נפשות, היו ממנים פורץ. כמוכן, יחד עם הפורץ התכוונו לעזרה ראשונה, כיוון שההשערה היתה או שהוא מת, או שהוא במצב שאפשר עוד להצילו. הפורצים החלו במלאכתם, הכו וניסרו את העץ, ותוך זמן קצר נפער חור גדול בדלת העבה. כאשר היתה אפשרות להיכנס פנימה, מיד נכנסו אנשי ההצלה ואחריהם – חמיו, אשתו, ועוד. כשגם אביו של רבי וועלוול איידלמאן ביניהם. והנה לתדהמת החדר באנשים, רבי משה זצ"ל יושב בשלווה ליד השולחן ולומד!

כאשר התגלתה החדר באנשים, הגביה את ראשו, הביט סביבו כולל ואמל: "איך נכנסתם הלא הדלת היתה נעולה!?"

לא יאמן כי יסופר, אבל זו עובדה. כך שמעתי מעד ראיה. אני פוחד לספר תמיד את הסיפור כי לא יאמינו, אבל זה מעשה שהיה, ולכן התחנן רבי גדליה נדל שאמר: המעשה אמתי כי כך הוא היה. כאשר הוא נכנס ללמוד סוגיא – כמו יצא מהעולם.

לרכוש שאיפות

וכיצד מקבלים שאיפות? שאיפה היא תוצאה. כיוון שידעו את החשיבות של הדבר – שואפים אילו כראוי. כשמעריכים – שואפים.

יש לדעת יסוד חשוב. הערכה קובעת את שכן המצווה. כפי הערך שמעריכים את המצוה – כך מקבלים שיהיה טוב עליה.

אם לא היינו מדברים כאן לאנשים מבוגרים, אלא לילדים צעירים, הייתי מדגים את הדבר בנוסח של חידה, וכך הייתי שואל את הילדים:

יש כלים וחפצים ישי להם מחירים שונים במקומות שונים. יש חפץ שכאן, בארץ ישראל, יש בוקלה מאה שקל ובוחר'ל מחירו כפול ומכופל. אשאל אתכם: איך יכול להיות כזה דבר, שבמקום אחד שווה שקל, ובמקום אחר מלין דולר? תאמרו לי. התשובה היא: מצוה.

השווי של כל מצווה תלוי ועומד בגודל ההערכה שנותן לו האדם המקיימה. כפי שהוא מייקד את הדבר – כך הוא שווה. אם תניח תפילין מתוך רצון אדיר, בשמחה גדולה ובשלהבת איש קודש, הנה, אני מקיים מצוות ה'! דאורייתא! איזו זכות יש לי, המצווה נשארת עימי לנצח נצחים! – המצווה הזו שווה אצלך כל חללי דעלמא, ואם כך – כך היא באמת שווה! אותם בתים, אותן רצועות, אותן פרשיות, באותה כשרות ממש – אם אחר יניחם, אין להם את אותו שוויו. תלוי איך עושים את המצווה. אם היא שווה אצלך שקל – היא באמת שווה שקל בלבד... והוזה גם השכר שתקבל בגינה...

ראיה לדבר? יש הרבה ראיות, אבל נאמר עתה ראיה אחת בלבד.

הפסוק אומר: "אורך ימים בימינה, בשמאלה עושר וכבוד" (משלי ג, טו). ואמרו חז"ל (שבת טג, א) "למיימינון בה – אורך ימים איכא, וכל שכן עושר וכבוד. למשמאלים בה – עושר וכבוד איכא, אורך ימים [לעולם הבא] ליכא." ופירשו "מיימינון בה – עוסקין לשמה, ומשמאלים בה – שלא לשמה". מה הפסוק מדוע?

כי אם אתה מעריך אותה עד מאוד, ולכן אתה לומד אותה לשמה, באמת תקבל עולם הבא ונצח נצחים, כפי הערך וה'לשמה' שלך, אבל אם אתה לומד בשביל כבוד או כסף, היינו שאצלך ככה היא שווה, לא יותר, כך היא תהיה שווה לך לענייני השכר. זה התשלום שבאמת מגיע לך.

ה'טעם' והשכר

יש לדעת, כי ברוחניות, עוד יותר מגשמיית, המושגים הם הקובעים את ערך המצווה. כפי המושג של האדם במצוה – כך הוא טועם בה, ובאותה מידה – מרויח מחמתה שכר בעולם הזה ובעולם הבא. אותה מצוה יכולה להיות שווה פרוטה, ויכולה להיות שווה מיליארדים – או רק בעינינו במיליארדים!

החתם סופר זצ"ל היה אומר על דברי התנא באבות (א, א) "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס" – "פרס" בלשון הש"ס הכוונה 'חצי'. אומרים לך חז"ל: אל תעבוד עבור חצי. נשאלת השאלה מי עובד בשביל חצי שכר? התשובה, אם תעריך את המצווה בחצי משווייה, נמצא שאתה עובד בשביל חצי.

היהולם והמלפפונים

יודעים דברי שלמה המלך ע"ה, החכם מכל אדם, על התורה הקדושה: "יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה" (משלי ג, טו). אם מעריכים בכך את התורה מקבלים תשוקה. חז"ל (סוטה ד, ב) ביארו את הפסוק ואמרו "יקרה היא מפנינים – מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים" היינו שתלמידי חכם יותר יקר מהיהולם הרוחני – הכהן גדול הנכנס לקדישי קדישים. שמעתי עובדה.

באנטורפן בימים ההם, היהלומים היו בשיא תפארתם. הממון היה הערך של האנשים והיקר. לא היתה בנמצא בת שתנשא לכן תורה מוחלט. והנה בת מהסמינר המקומי, התעקשה להינשא דוקא לכן תורה שעתידי לשבת ושלוקד על לימוד הגמרא. זה היה דבר יקר, וגם מעניין.

בסעודת השבע ברכות השתתפו רבים וטובים מתושבי העיר, ובראשם הרבנים, כמו רבי טוביה וייס שליט"א ועוד, שלצורך הסיפור לא אנקוב בשמותיהם. תשמעו. בשעת הסעודה נאם שם מנהל הסמינר, הרב אורבך. בדרשתו שאל את השאלה הידועה, מדוע אין אפשרות לפרש כפשוטו: "יקרה היא מפנינים" – מיהלומים יקרים, מדוע להגיע עד לכהן גדול הנכנס לפני ולפנים!?

התשובה היא פשוטה בתכלית – כך אמר בשם רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל – אם יאמרו לאדם: 'רואה, היהולם הזה, יקר יותר מערימת המלפפונים העומדת בצד החדר', יצחקו עליו, שכן מה שיהלום יקר יותר ממלפפונים אין צורך לומר בכלל, זו שטות. כמו כן לעניין התורה, אם נאמר שהתורה יקרה מיהלום, זה כמו לומר שהיא יקרה יותר מקילו מלפפונים, אם כן בוודאי הכוונה לפנינים אמיתיות. לא לפנינים מהבורסה, אלא רוחניים – כהן גדול הנכנס לפני ולפנים! התורה יותר יקרה מיהלום הזה.

באנטורפן לא היה מקובל סתם לשאול שאלות או הערות באמצע דרשה. אחרי הדרשה היה אפשר לשלוח הערה בכתב. רק כך. אך הנה הוא מבחין שרחש עובר בקהלה... לא היו מסוגלים להיות בשקט, בעקבות האמרה ה'מזעזעת' הזו. הוא הפסיק את נאומו והתעניין: "אני רואה שמתרחש כאן דבר, האם יש למישהו הערה?" "כן" השיב פלוני, יהודי נכבד מאוד ועשיר גדול.

"בבקשה, תאמר מה יש לך להעיר". "כמראה שהרב אויערבאך לא ראה מעולם יהלום אמיתי, גדול מאנטורפן, כי אם היה רואה – לא היה מתבטא כך: מלפפונים!..."

הרב אורבך הגיב: "שמע נא. אני ממש לא יודע מה לומר לך, האם רבי שלמה זלמן ראה כזה יהלום או לא, שמה כן ראה ואולי לא. אבל דבר אחד ברור לי, כי אתה את רבי שלמה זלמן לא הכרת מעולם. אם היית רואה אותו, לא היית אומר כך"... נפלא מאוד.

ישב שם לידו ב'מזרח' אחד הרבנים ולחש לרב אורבך: "בבקשה ממך, תתנצל. דע לך היהודי הזה הוא מהתורמים הגדולים שלי לצדקה, וכפי הנראה בושש כיסתה. כעת את פניו, ולפי מעמדו ביישן אותו ברבים".

הרב אורבך אמר לו: "אתה רב, אבל תפקידי באנטורפן ללמד השקפה לתלמידות. אם אני מתנצל, כלקלתי את החינוך שלי".

ובכל זאת, מפני כבודו של אותו רב, פנה הרב אורבך לשני רבנים נוספים שישבו במזרח ושאל: "וכי צריך אני להתנצל? והם אמרו: "הוא צודק, אין לו מה להתנצל כלום!".

עמלות בתורה עם תפילה

כדי לזכות לשיטיין, להתעלות תמידית – זקוקים גם לעבודת התפילה. ה'שיטיין' הוא בכל הבחינות.

בחיי הרב ש"ך זצ"ל פורסם בכוללים מכתב שלו אודות התפילה, ושם נאמר בין הדברים כי מי שמלול בתפילה – גם התורה שלו אינה שווה. וזכרתי שהסביר לשואלים שהמקור הוא מדברי המשנה "אם אין יראה אין תורה".

אספר לכם מעשה מה'חזון איש' זצ"ל, מעשה ששמעתי מאבי ז"ל. אציון כי מאבי לא שמעתי מילה אחת של גוזמא. והוא סיפר כך:

"חזון איש" היה אדם חולה וחלש. תלמידו רבי חיים גריינימן [זצ"ל] אמר לי כי מה שהכירו אותו כאן בארץ הקודש כחלש וחולה, היה כבר טוב ויפה מביד לעומת כוחותיו בחו"ל, שם היה חלש כ"כ עד שפעמים רבות בשמו"ע הצליח לעמוד רק בג' ראשונות ובג' אחרונות או רק בברכת אבות.

באותם ימים, אבי ז"ל היה בעל תפילה במנין של חזון"א, כאבל על אימו שהסתלקה חצי שנה לפני פטירתו של החזון איש.

המנהג היה בותיקין, כי 'בעל התפילה' לא החל ב'מזמור שיר חנוכת הבית' כל עוד החזון איש לא נכנס. המתנינו לו.

שחרית החלו חצי שעה לפני הנץ החמה, ואם ה'חזון איש', מחמת חולשתו, נכנס להתפלל עשרים דקות לפני הנץ החמה – החזון התחיל אז את התפילה.

אתם מבינים לבד, כי כאשר הוא נכנס מאוחר, חלק מהמתפללים כבר החלו את תפילתם, ואז נהיו חילוקי דעות, חלקם סברו כי כיון שאיחר אין למהר בשביל להספיק את הנץ החמה – לא חטפים, ואחרים סברו כי יש להזדרז. ובמצבים כאלו – לא קל לחזן, כי לאחר שהחלו להתפלל אין אפשרות לדבר וחזון עומד בין הפטיש לסדן. אחד דופק לו – שימרה, אחר – מראה לו על השעון נו, נו, שימרה! ואחרים – מראים באצבע שאין למהר בשום אופן! הכעס גובר "נו, נו, או, או, או..."

אבי החליט לגבי הפעם הבאה: הם יאמרו לי דעות? אני אשאל את החזון איש עצמו. לאחר התפילה נכנס לחדרו ושאל: מה לעשות בכהאי גזווא?

אומר לכם עם הניגון של החזון איש: "אז מה אתה שואל, האם להתפלל מהר ולהספיק את הנץ החמה או להתפלל במתינות ולא להגיע להנץ? יש לדעת כי הנץ החמה זו מעלה בתפילה. מעלה גדולה. להתפלל מהר זה נישט געדראונט [לא להתפלל], אם כן מה אתה שואל האם להתפלל עם הנץ החמה, ושתהיה המעלה של תפילה בלא תפילה?... ראשית יש להתפלל, ותפילה במהירות אין זו תפילה.

ה' יעורנו שנהיה עמלים בתורה, יחד עם תפילה כצורתה לטוב לנו כל הימים.

(יחי ראובן)

בדרך הדורות

ונתתי גשמיים בעתם אבל לא עבור נוף המצוה יש שכר מצוה בראי עלמא ליכא כנ"ל:

(התם סופ)

סיום הסדרה **את שבתותי תשמחו ומתחילת אב בחוקתי תלכו ונתתי גשמיים בעתם** וז"ל משום דאיתא בשבת (דף ק"ח) כל השומר שבת כהלכתו נמחלו לו כל עונותיו ויתאגב בנפשו תענית ששאי הגשמיים יורדין נמתלין עונותיהם והא"ש את שבתותי תשמחו ואמחול לכם עונותיכם ונתתי גשמיים בעתם ודוק: **בדרך דאור נראה לתירך דאיתא בברכות (דף ל"ה ע"ב)** כתיב השמים ותביטין והארץ ויטשין כאן קודם לימוד כאן לאחר לימוד והמפורשים מורצים כך מכה התורה נודע דכ"ע דילי דאל"כ למה צריכים או

ונתתי גשמיים בעתם אבל לא עבור נוף המצוה בראי עלמא ליכא כנ"ל: סיום הסדרה **את שבתותי תשמחו ומתחילת אב בחוקתי תלכו ונתתי גשמיים בעתם** וז"ל משום דאיתא בשבת (דף ק"ח) כל השומר שבת כהלכתו נמחלו לו כל עונותיו ויתאגב בנפשו תענית ששאי הגשמיים יורדין נמתלין עונותיהם והא"ש את שבתותי תשמחו ואמחול לכם עונותיכם ונתתי גשמיים בעתם ודוק: **בדרך דאור נראה לתירך דאיתא בברכות (דף ל"ה ע"ב)** כתיב השמים ותביטין והארץ ויטשין כאן קודם לימוד כאן לאחר לימוד והמפורשים מורצים כך מכה התורה נודע דכ"ע דילי דאל"כ למה צריכים או

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל האמנים

פרשת בהר - בחקתי

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאוצרות אמונים

ממעשה זה מוכח כי בכחו של הצדיק לבטל את תפלתו של הכהן הגדול, ולפי הפסוק שלפנינו יוצא כי אלו ילכו בני ישראל בחקות ה' וישמרו מצוותיו, לא יוכלו הגשמים לרדת לעולם מפני תפלתם של עובדי הדרכים שביניהם, ועל פן פרט רש"י שהבטחת: "ונתתי גשמיכם בעתם" תחול רק בשעה שאין דרכם של בני אדם לצאת מבתיהם - שעה שבה לא ימצא צדיק שיפסול שיפסקו הגשמים.

י"א קול קול יעקב דף נח

הגשמים יורדים בכח תפלתם של ישראל

"ונתתי גשמיכם בעתם" (כו ד)

נקט הכתוב בלשון: "גשמיכם" כדי לרמז לנו כי אין הגשמים באים לעולם אלא בזכותם של ישראל. וכבר ידוע ומפורסם הדבר מדרבי זורוזת בקרב בני אמות העולם, אשר מאז ומתמיד התפעלו בראותם "שליח צבור מעקף בטליתו, ובהזכירו שלוש עשרה מדות מוריד גשמים".

צ"ד המור

בספרו 'דברי יוסף' (אות צה) הביא רבי יוסף סמברי (מחכמי מצרים לפני כמאתיים שנה) שבתקופת גרוש ספרד לא הסכימו מלכי ארצות ערב לקלט במחוזותיהם את מגרשי ספרד עד שהתחייבו בפניהם שכל עת שיעצרו הגשמים בארצותיהם, יפסללו מייד לאלקיהם כדי שיריד להם גשמי ברכה.

וכבר היה מעשה ברבי יצחק אבהוה ממגרשי ספרד, שבגעת עצירת גשמים עבר לפני התכה ונשבע: "רבונו של עולם, גלוי ידוע לפני פסא כבודך כי ישראל שרויים בצער לפני האמות על אודות האם, כי מכרחים אנו להוריד לארץ גשמי רצון ברכה וגדלה. רחם נא על עמך ישראל, צאן מרעייתך, כי לנו המים, לנו המים! איני יז עמך עד שתרחם על בנדי! וימ"ד כשמים את תפלתו נתקדו השמים בעבים וירדו גשמים.

'ונתתי שלום בארץ' - אף כשתאכלו לחמכם לשבע

"ואכלתם לחמכם לשבע... ונתתי שלום בארץ" (כו ה-ו)

במסכת ברכות (כ ד) דרשו חכמים את ברכת הכהנים: "ש"א ה' פניו אליך וישם לך שלום" (במדבר י כו), שהקדוש ברוך הוא נושא פנים לישראל בשכר שהם נושאים פנים אליו; שאף שלא חיבה אותם התורה בברכת המזון אלא אם אכלו כשעור שביעה, ככתוב (דברים ה כ): "ואכלת ושבעת וברכת", החמירו הם על עצמם לברך גם לאחר אכילת פת בשעור 'פאת' שאינו מביא לידי שביעה.

לאור דברי הנקרא באר רבי פינחס הלוי הורוויץ בעל 'התפילה' את סמיכותה של הבטחת: "ואכלתם לחמכם לשבע" להבטחת: "ונתתי שלום בארץ".

אף על פי שיתקיים בכם: "ואכלתם לחמכם לשבע" ותוכלו לשבע אף מאכילת פאת [כפי שפרט רש"י: "לשבע" - אוכל קמח ומתברך במעיו], ונמצא שבפסוק זה הזאת שביניה נושא הקדוש ברוך הוא פנים לישראל ונותן להם שלום, מכל מקום מנעח לכך כי גם בעת הו' ימים בכם: "ונתתי שלום בארץ".

פנים יפות

בשיחת רעים בטלה.
אפשר שלך פו רבי אליעזר בצנאחו לתלמידיו (ברכות כח ב): "הזהרו בכבוד חבריכם... וכשאתם מתפללים - דעו לפני מי אתם עומדים"; על אף שעליכם לנהג עם חבריכם באהבה וברעות, מכל מקום בשעת התפלה דעו לפני מי אתם עומדים ואל תפסלו בשחה בטלה עמקה.

כ"ס פסוק ש"מה עמי לה

אמן משרישה אמונה

"כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ" (כה ב)

ראשי התבות: "נתן לכם ושבתה הארץ" הנם בגימטריה 'אמן'. ללמדנו כי עגבת אמן משרישה אמונה בלב האדם, ומכאן אמונה זו מתחזקת האדם לקיים את מצוות השמיטה כתקנה.

הרבו העני

אמן ואמן לקרוב הגאולה

"וזכרת את ארתי יעקוב" (כו מב)

כתב הרמ"ע מפאנו (עשרה מאמרות ח"ד ב טו): "יעקוב" - בגימטריה 'אמן ואמן'. וכוונתו שיעקוב הוא מקור הברכה, "לכן מה טוב שהיה אצל כל אדם שני רעים חברים מקשיבים ועונים אמן אחר ברכותיו". כדי שעל ידי שתי האמנים ישענו תחול הברכה באופן מושלם.

והנה באר החתם סופר (תורת משה' ע"פ רש"י כאו שבמשך הגלות שמו של 'יעקוב' נחסר, וזלעתידי לבא, שוב יהיה שמו מלא - 'יעקוב'. ולפי האמור קתב האגרא דצ"ב" (על אגרא דפוקא רמו ט) שכאשר שנים עונים יחד אמן, הרי הם משלמים את שמו של 'יעקוב' וכביכול מתפללים שיהיה הקדוש ברוך הוא את הגאולה השלמה, והיה שמו מלא לצנח.

'בעתם' - בשעה שאין עובדי דרכים מתפללים

"אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו... ונתתי גשמיכם בעתם" (כו ג-ד)

"בעתם" - בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בליל שבתות ובליל ימים טובים" (רש"י).

פרש רבי יעקב המבורגר, ר"א ד פראג:

במסכת יומא (נ ב) הובא שאחז משותיו של הכהן הגדול ביום הפורים בקדש הקדשים היתה: "שלא תפסל לפניך תפלת עובדי דרכים". בכל זאת, פעם אחת הלך רבי חגיגא בן דוסא בדרך ולפתע ירד מטר. בקש ר' חגיגא: "רבונו של עולם; כל העולם כלו בנחת וחגיגא בצער?", התגבלה תפלתו ומיד הפסיק המטר.

בכל יום חחדשים

"כי תבאו אל הארץ... נתן לכם" (כה ג)

מפני מה נקטה כאן התורה: "אל הארץ אשר אני נתן" - בלשון הוה, ולא כפי שנקטה בפסוקים אחרים בלשון עבר, כמו בפרישת מוטות (במדבר לג ג): "כי לכם נתתי את הארץ" וכן בעוד מקומות?

פרש רבי יעקב קטינא אב"ד חוטר:

באה התורה ללמדנו, כי יש בידינו להשיג בכל יום השגה חדשה בקדושתה של ארץ ישראל, ומשכך הרי היא כאלו נתנת לנו בכל יום מחדש. וכעין מה שפירשנו בפרשת התורה החדתמת בלשון הוה - 'נתן התורה', לפי שהמתגה בה מוצא בה בכל יום נעם ומתיקות חדשה, כפי שדרשו חכמים (ספרי ראה, פ"ח נח) את הפסוק (דברים י ה): "אשר אנכי נתן לפניהם היום" - "היו חביבים עליה היום כאלו היום קבלתם אותם מהר סיני".

הרבו העני

הברכה תלויה בתפלה

"וכי תאמרו מה נאכל... וצוית את ברכתי לכם" (כה כ-כא)

מפני מה התנתה התורה את הברכה בשאלת "מה נאכל", ולא כתבה: "וצוית את ברכתי לכם" ללא השאלה המקדימה?

פרש רבי יעקב יוסף שלזינגר: "וכי תאמרו" אינו לישון שאלה, אלא לישון תפלה; כיון שהקדוש ברוך הוא מצפה לתפלתם של ישראל, אינו מקיים בהם: "וצוית את ברכתי" עד שיתפללו לפניו - "וכי תאמרו מה נאכל".

תורת חיאל

טרים יקראו ואני אענה

"וכי ימוך אחיך וימטה ידו עמך והחזקת בו" (כה לה)

דרש המגיד מדובנא:

שתי מדות הן במחזיקי עניים: הראשון ממתין עד שישחר העני לפתחו ויתאר לו פפרטורוט את מצוקתו, ואילו השני הנו בבחינת 'משפיל אל דל', לבו ער מעצמו לצרכי העני ובטרם יקרא אליו יענה.

כפי הנהגתם של נותני הצדקה, כך מתנהג עמם הקדוש ברוך הוא, מדה כנגד מדה.

על הראשון שממתין עד שישחר העני לפתחו נאמר (תהלים צא טו): "יקראני ואענהו" - רק לאחר שיבקש זכה למענה, ואילו השני שנותן בטרם התבקש זכה שיאמרו בו: "והיה טרם יקראו ואני אענה" (ישעיהו סה כד).

אהל יעקב

קדשת בית הפנסת קודמת לכבוד חבריכם

"את שבתתי תשמרו ומקדשי תראו" (כו ב)

בדרך צחות דרש רבי שלמה זלמן פרידמן רבה של טענקא את לשון הפסוק:

בבאבם בשבת קדש לבית הפנסת בצנאח קדא עם חבריכם, זכרו נא את הצויה: "ומקדשי תראו" ואל תתפתו לחללו

כתב האבודיהם (תקון התפלות) בשם רבי אברהם בן שושן:

'כמה גדול שכר המתפלל עם הצבור, כי בתפלה אחת יש לו שכר כמתפלל שדלש תפלות. פי' צד? בתפלתו בלחש אומר ו"ט ברכות, וכשמקשיב היטב לברכת הש"ץ, מדין 'שומע בעונה' יש לו עוד ו"ט ברכות, וכשמקשיב על עניית אמן בעונה יש לו ו"ט ברכות נוספות, שהרי אמרו (ברכות נג ב): 'גדול העונה אמן יותר מהמבורך', נמצא שבתפלה אחת יש בידו ז' ברכות. ובזכות ז' ברכות אלו הקדוש ברוך הוא זן אותו ואת אנשי ביתו בפרנסה טובה ובשפע".

הזן את הכל. אמן.

תענה אמונים

מבט על סדר התפלה

מעשה אמונים

ספור שבועי על אמן ותפלה

תפלה חוצת יבשות

יום חמישי בערב. צלצול הטלפון נשמע בבית משפחה מ. בבני ברק, קטע את ההמולה האופינית לשעה וליום זה. אהד מילדי המשפחה הרים את השפופרת, הקטיב לרגע ומיד העבירה לאביו; "טלפון מאנגליה", הוא אמר בבהילות, "זה נשמע דחוי!" הוסיף.

הרב מ. נגש אל הטלפון. מעבר לקו נשמע קולו המכר של משה, ידידו הטוב מימי הישיבה: "אני מדבר אליך מבית החולים בלונדון", אמר משה בקול עצור, "גולד לי בו לפני פמחצית השעה..."

"מזל טוב, מזל טוב!", מהר הרב מ. לאחל, אף מיז השתתק. הוא הבין שמשעה עם הילד אינו כשוהר. משה לא היה נשמע מאשר פמחצה מאב טרי.

"ותוך על האחולים", לא שכח משה את כללי הנימוס האנגליים, אף מיז הוסיף: "הרופאים מדאנים מאד ממצבו של התינוק. למשך כמה דקות בשעת הלנה הוא סבל מחסר חמצן, ודבריהם מחו נפגע באפן חסר תמנה וכמעט שאין סכויים שיגידל ותפתח הילד רגיל ובריא".

קול בכיו החרשי של משה נשמע בברור מעבר לקו, אף בפיו של ידידו הרב מ. לא היו מלים מתאימות כד' לנחמו בשעתו הקשה.

"אני מבקש מפה, הרב מ.", שבר משה את השתיקה, "הרי הנה תלמידו המבוקש של הגאון הגדול רבי מיכל יהודה ליפצוביץ. גש נא בבקשה אל מעונו ובקש ממנו שייעיד בתפלה על עוללי הרק!".

הרב מ. הביט בשוענו. השעה היתה מאחרת מדי כדי לנקש על דלת ביתו של ראש הישיבה הישיש. הוא נפרד מידידו במלות עידוד ובאהולים לכביים לישועה קרובה, והבטיח כי מקר עם שחר יגש למעונו של רבו, ויבקשו שיברך את התינוק החולה.

בבקר שלמחרת הטיס הרב מ. כדי להתפלל במחצתו של ראש הישיבה, ומיד לאחר התפלה נגש אל הקדש. הוא פרט בקצרה את ספורו של התינוק ובקש ברכה בעבורו.

ראש הישיבה שבדימ באותה שעה עמד לצאת מן הבית, הקטיב בסלנות לספורו ואמר:

"ברגע זה אני בדרך לשמש כסנדק בברית מילה. פעמים רבות אני חש שהתפללות שאני מתפלל בזמן שאני משמש כסנדק מתקבלות לרצון יותר מתפללות אחרות. אתפלל אפוא הפעם בעבור התינוק..."

הרב הרהר לשניות מספר, ואז הביט בעיניו של הרב מ. התלויית בו בתקנה, הגביה מעט את קולו ואמר בבטחון: "הסידור דאנה מלבס! התינוק יהיה בריא ושלם בגופו ובנפשו, בגורת השם".

הרב מ. הודה נרגשות לרבו הגדול, נפרד במלות תודה ומיד שב לביתו להתקשר למשה ידידו ולספר לו על ברכתו והבטחתו הנדירה של ראש הישיבה.

באותם רגעים ששוחחו הרב מ. וידידו, הסתים סדר הברית שבה משמש ראש הישיבה כסנדק. התינוק עדין היה מנח על ברכיו, ורבי מיכל יהודה עצם את עיניו והתפלל ברגש קדוש על התינוק האנגלי בהלת' מקר, שבירא לתולדתו ולא יתור בו שום רשם של ממלה, ושיגידל בתורה ובראות שמים.

ובינתיים, בין כחליו האפוריים של בית החולים הלונדוני התכוננו ההורים המדאנים לשבת. כמה יהדים בעלי חסד דאנו להכיני בעבורם ערכה ארוזה שבה כל מטעמי השבת, כך שכלל הפחות דאנה זו ירדה מלבם.

רופאים בתלמיים פחורים התרוצצו אנה ואנה סביב מטחו הזעיר של העולה הרך, כשפניהם אינו מכשורות טובה.

משה הביט בעיניו עמוסת הצרות של העולה הרך והדאנה מלאה את כל ישתו. וכך מצא עצמו, דקות ספורות לפני שעת הדלקת הנרות בדרך הקדש, מתקשר שוב, הפעם לידיד אחר, ומבקשו להכנס למעונו של הגאון רבי חיים מניבסקי שליטי"א ולבקש ממנו שיתפלל גם הוא בעבור התינוק.

החבר רץ מיז לביתו של הגאון רבי חיים מניבסקי, והנה למרבה הפלא, משאך שמע רבי חיים את הספור העגום הגיב מיז: "גש לרבי מיכל יהודה, מורי ורבי. הברכות שלו חשובות בשמים!"

אותו חבר שלא ידע כי רבי מיכל יהודה כבר ברך את התינוק, מהר למעונו של רבי מיכל יהודה, אלא שבטרים הספימ לומר את פרטי הספור הגיב רבי מיכל יהודה:

"כבר התפללתי עליו בברית שבה השתתפתי ביום ששי. השם יעור והתינוק יהיה בריא ושלם!"

שבוע חלף מאז. בערב השבת הבאה נלקח התינוק לנדק במכשור מיוחד ומתקדם, אשר באמצעותו בקשו הרופאים למפות את מחו הרך ולגלות כמה אחזים ממנו נפגעו ומה נתן עוד אויל לתמוך.

מחוץ לתדר הבדיקות המתינו ההורים במתח תוף שהם ממלמלים בדבקות פרקי תהלים. הדאנה כרסמה בלבם, אך הבטחו בתפלתו של ראש הישיבה בסך בהם כח.

עשרים דקות ארוכות ומתישות חלפו בטרם נפתחה הדלת הכבדה ובעדה יצא הרופא כשפניו המומות ומשותומות והוא בקושי מסגל לדבר.

"זה לא אותו תינוק. אני בטוח!", הוא אמר, "הבאתם לי תינוק אחר, בריא לגמרי...", הוסיף ואמר בהתרגשות. "הוצאתם הבדיקות היו תקינות לתולידו. אין הסבר אחר לקב מלבד המלה 'סי'".

דמעות של הודה זלגו מעיני ההורים על הנס שארע להם. לא היה להם שמץ של ספק איזו זכות עסקה להם...

היתה זו תפלתו של ראש הישיבה שבקשה קמיעים בעבורם וקריאה את רע זור דינס.

מאומה של ישראל, עמי 347

ברכת יוצר אור (ה)

הלל ושבח על יצירת צבא מעלה

בהמשכה של ברכת יוצר אור, לאחר שסימנו להודות ולהלל על יצירת המאורות, ממשיכים אנו לספר בשבח בוראנו על יצירת המלאכים שנגברו במטרה להגיד גדלתו בעולם, כדי שמהם נלמד וכן נעשה גם אנו (עיון תפלה, וכן נתן ללמד מטח ה'קדשה' יצירה ויצר צדע כעם שים סוד שרפי קזש).

בפתחה של הודאה זו אנו מברכים את הקדוש ברוך הוא בשלושה כנויים: 'תתברך לנצח צורנו, מלכנו וגואלנו'. שלושה כנויים אלו הם כגוד שלושה תקופות חיים: עבר, הווה ועתיד; צורנו כגוד העבר שבו יצרנו הבורא, 'מלכנו כגוד ההווה שבו הוא משגיח עלינו כמלך על תנינו בעיני פקיוחא, 'גואלנו' - לעתיד לבא בנאלה השלמה. כיון שהמשגים 'עבר, הווה ועתיד' החלו מהתקופה שבה נתלה המאורות, לפיכך מקפידים אנו להזכיר זאת בברכת יוצר אור' (פרוש ר"א בן הר"א).

באור נוסף: במסכת עבודה זרה (ט א) הובא דברי רמא דבי אליהו: "ששת אלפים שנה היו העולם; שני אלפים תהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח".

כגוד שלושה תקופות אלו אנו מברכים את הקדוש ברוך הוא בשלושה לשונות: 'צורנו' - כגוד שני אלפי 'תהו', שבהם הכירו בני אדם עולם רק בעקבת היות הקדוש ברוך הוא 'צורם' - יוצרם, אך לא האמינו בהנהגתו הממדית.

'מלכנו' - כגוד שני אלפי תורה שהתחילו מעת היות אברהם אבינו עליו השלום בן ג' שנים, אז החל הוא בהפצת האמונה בקרב בני דורו, וממיו ואילך החלו אנשי העולם להאמין במלכות הבורא ובהשגתו שאינה פוסקת לרגע, אמונה שהתחדדה בפרט לאחר מעמד מתן תורה שבו נגלה הבורא במלא כבודו לעיני כל בני ישראל.

'גואלנו' - כגוד שני אלפי 'ימות המשיח' שהחלו מחרבן בית שני ועד ל'מינו, שבהם אינו חזלים לרגע מלהתפלל ול'חל לנאלה השלמה, כאשר תגלה כבוד מלכותו יתברך לעיני כל באי עולם, והרשעה כלה כעול תכלה בהכרית ה' מלכות זדון מן הארץ (עיון תפלה).

מלאכים חדשים בכל יום

בין צבאות מלאכי מעלה קמיעים מלאכים הנבראים בכל יום ובכל שעה, מספרים את יוצרם ומיד כלים (ראה חגיגה ד א). על מלאכים אלו משבחים אנו בלשון הנוה: 'תתברך צורנו... בורא קדושים, ישתבח שמך... יוצר משרתים' (אבות דרבים, וראה תוספות פ"א ד"ה מוצר).

מלאכים אלו נוצרים בכח תפלותינו, וככל שגדלה כנות התפלה כך גדלה קדשם. לפיכך מתחלק השבח בין האפן שהתפלה עולה עד לעולם 'הבראה' הגבוה, אזי הקדוש ברוך הוא 'בורא קדושים', לבין האפן שבו היא מגיעה רק עד עולם 'היצירה' שלמטה הימנו, אזי הוא 'יוצר משרתים' (שם י'תח' - גודמ, שער ה, וראה עיון תפלה).

מלבד המלאכים הללו, ישנם מלאכים משרתי מעלה שנוצרו בבראות העולם ומאז הם קבועים ואינם חזלים מלהתקדם, כמיקאל, 'רפאל', 'גבריאל' ועוד, שעליהם אנו משבחים בתבות: 'אשר משרתיו כלם עומדים ברום עולם, ולפיכך נהגו להספימ מעט בין יוצר משרתים' לזואשר משרתיו, 'להודיע כי הם שני שבחים נחלקים (אבות דרבים) סדור רשם מפרמיאל).

כאן המקום לציון לדברי ה'סוד יוסף' (פרק פ) כי מפל מצוה ומצוה שעושה האדם נבראים מלאכים השכיבים לאותה מצוה, והם העונים 'אמן' אחר הברכה שמברך על עשייתה. וכבר קמו על כך ובותינו כי 'אמן' הנה בגימטריה 'מלאך'.

לעשות רצון קוננו באימה וביראה

בשונה ממתנת בשר ודם שכלל שקרוב העבד למלכו וכן ממשמש לרבו, כך פוחת פחדו מפניו ורואת הכבוד שחש לפניו נחלשת, מדתו של הקדוש ברוך הוא שונה היא; דוקא הקרובים אליו ביותר, מתוך שמפידים הם יותר במלכותו ומשיגים הם דרגות נוספות בגדלותו, יראים הם מפניו יותר מכל הנבראים. לפיכך מדקדקים אנו כי דוקא משרתיו העומדים ברום עולם, הם 'משמייעים ביראה'... דברי אלמים חיים ומלך עולם' (ע"ז יוסף).

המשגיח הנה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר וצ"ל רגיל היה להעיר כי שמם של המלאכים (מלאך = שליח) מעיד כי שלוחים הם מפורום בעבורנו, כדי שנגלמד מוסר מהנהגתם, ועל כל פן אשר נאמר על אודות המלאכים משמש למוד בעבורנו.

הארה מוסרית נוקבת אשר יש לנו ללמד מהנהגת המלאכים העיר תלמידו הנה"צ רבי אורי קלמן וצ"ל, ראש ישיבת 'כפר חסידים', על פי דברי רבנו יונה ב'שפרי תשובה' (ש"א טו): "החכם, אף על פי שהוא סר מרע בכל מאמציו, כחו, ירא ויחל אויל לא כלה חסו ולא נזהר דבת מה לעשות..."

אף בתפלה זו מעידים על המלאכים, כי אף בעת שעוסקים הם בעשיית רצון קונם וממלאים בשלמות את התפקיד שלשמו נבראו, בכל זאת עושים הם זאת באימה וביראה מחשש שמא תצא מתלה מתח ידם חליה. וכך היא דרכו של החכם, שאף בעת שעושה הוא רצונו של מקום, יעשה זאת בפתח ובאימה, וחליה לא מתוך שאננות ובטחון עצמי מפרו (אור ל'שמים' - מאמי מוסר, ע"מ פז).

כלם אהובים כלם ברויים

בין בני האדם שיש שפתרץ קנאה ושנאה, כיון שהיצר נוסע בלב האדם תדיר את התחושה שרעהו נוטל מהחלק המגיע לו, ואם יש לחברו מועלה, בודאי היא באה על חשבוננו, אך המלאכים 'כלם ברויים' - וכך היא דרכו של החכם, שאף בעת שעושה הוא רצונו של כלם: להלל ולשבח ליוצרו, ועל כל 'כלם אהובים' - אין בניהם שנאה ותחרות ושנאים הם תמיד באהבה ורעות, 'וכלם עשים באימה וביראה רצון קונם... ונותנים רשות זה לזה להקדיש ליוצרו' (שפמי חיים: אור 'הל ח"ב ע"מ שטו).

shay עזריאל

איש לרעהו

לקט אמרות חז"ל
רעיונות, עובדות
והנהגות מגדולי
ישראל,
על מדות טובות
שמביאות לאהבת
הזולת הנלמדות
מפרשת השבוע

מכון אהבת אמת – המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת

ע"ש ר' עבי יהודה דומוביץ ז"ל – רח' אבן עזרא 2 ירושלים 9242402
טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812 דוא"ל: paypal: ahavemet@012.net.il

ליקוט ועריכת: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס בלי רשות בכתב

שבת קודש כד אייר תשע"ז: הדלקת נרות: ירושלים 6:56 תל-אביב: 7:12 חיפה: 7:04 מוצאי שבת: ירושלים: 8:13 תל-אביב: 8:16 חיפה: 8:17 ר"ת: 8:49

פרשת בהר-בחוקותי

זיכוי והטבה לרבים

ככל שירבה אדם בעצמו ובעם ישראל את לימוד התורה וקיום המצוות, כן ייטיב עם העם!

נלמד מהפסוק: "אם בחקותי תלכו זאת מצוותי תשמרו... וישבתם לבטח בארצכם ונתתי שלום בארץ" (פרק כו-ג, ד, ו)

נמצאנו למדים, כי מי שחפץ באמת ובתמים לתרום תרומה נכבדה ומכרעת להגנת העם והארץ. מי שחפץ באמת לסייע להדיפת האויבים ומיגורם ובהשגת שלום ובטחון. אין לו אלא למלא וליישם את אותם הוראות המפורשות בתורה: לעמול בלימוד התורה ולקיים מצוותיה! כי רק על ידי אלו מובטח שלום ובטחון בארץ. וממילא, ככל שיותר יתרבה לימוד התורה וקיום המצוות בעם, כן תגדל ותתחזק רשת ההגנה והבטחון.

בגמרא מובאים מקרים רבים מהם לומדים עד כמה גדול כח לימוד התורה להגן על האדם מן המוות, וכדוגמת מה שמספרים חז"ל על דוד המלך ע"ה שאף שנגזרה עליו מיתה כמבואר בגמרא (שבת ל.) שהקב"ה אמר לדוד "בשבת תמות", ואז ישב דוד במשך כל שבתות השנה ועסק בתורה כל היום כדי שתגין עליו התורה מפני מלאך המות.

והנה כשהגיע היום בו היה אמור להסתלק מן העולם, קרב אליו מלאך המות אך לא יכל להמיתו לפי שלא הפסיק מלימודו ולו אף לרגע קט. מה עשה? נענע מלאך המות את האילנות שבחצרו בקול רעש גדול. יצא דוד לראות מה אירע ונשמטה מדריגה מתחתיו, ברגע זה הפסיק מלימודו ונפטר מן העולם.

נמצאנו למדים שמי שדבוק בתורה, כל עוד אינו מפסיק מדביקותו, הרי אפילו למלאך המות אין גישה אליו, וצריך המלאך למצוא תחבולות שיועילו להסיח דעתו של הלומד כדי שיוכל לבצע את המוטל עליו. הוא שנאמר "ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כולכם היום".

על כוחה של תורה להגן מפני האויבים עמד הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל (בספרו תפארת יהונתן-חוקת) וכה כתב: "בוודאי שעמלק לא היה לו שום כח להלחם בישראל, אשר באותו זמן ישראל היה דור דעה אשר לא היה לעולמים. רק אלו אשר כבר היו בשביה אצל יצר הרע, אותן לקח בשביה, היינו אותן שלא עסקו בתורה, כי כוחו של עמלק על המתרשלים בתורה: כדרשינן (בילקוט שמעוני ח"א רמז רס"ג) וילחם עם ישראל ברפידים". עכ"ד.

רבינו יוסף חיים מבאגדז זצ"ל כותב בספרו (בן יהודע ברכות סד.) שכח התורה להגן על האדם בעת צרה הוא רק כאשר לומד בחריצות ובזריזות ומחדש חידושי תורה. בזה ביאר את אמרת חז"ל (שם) "כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד" והיינו כל שלומד בהתרשלות, בעצלות ורפיון, אזי אין בו כח, כלומר: השגה לחדש חידושים אשר זכותם יגינו עליו. "כי זכות תורה המגן על האדם בעולם הזה בעת צרה הוא רק מן הפירות שהם החידושים". עכ"ד.

לאור האמור, יובן מה שמצינו מספר מקרים בגמרא שאמוראים סמכו על הנס [כגון בגמרא תענית (כ):] שלרב הונא היה יין בבית ישן וחשש לקחתו שמא יפול הבית, ובא עם רב אדא בר אהבה ופלפל עמו בדברי תורה ופינו את היין, ומיד כשיצאו נפל הבית. וכן שם (כא.) על נחום "איש גם זו" וכן בקידושין (כט: עיי"ש) ותמוה: איך סמכו על הנס והרי קיימא לן שאין סומכים על הנס?

אכן לאור האמור מובן, שמכיון שהיה להם כח התורה בעיון שמוכרח בחוק הטבע להגן, ממילא אין זה בגדר "נס".

זכות התורה להגן על כל הדור...

אחד הדברים שהחזיר הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל בתלמודו ובחניכיו היה האמונה בסגולת התפלה ובזכות לימוד התורה.

בשנת תשכ"ז לפני שפרצה המלחמה המכונה "ששת הימים" כאשר הישוב בארץ ישראל היה שרוי בצרה גדולה, הזעיק רבי יהודה את תלמידיו להרעיש עולמות בתפלה ובתחנונים, באמירת תהלים ו"סליחות" ותקיעה בשופרות, כדי להמתיק הדינים וישוב חרון אפו ית"ש מארצו ומנחלתו.

באותם ימים בחר רבי יהודה עשרה אברכים מצויינים מחכמי הישיבה, שהיו יושבים ועוסקים בתורה ללא הפוגה עד שעברו ימי החרום, מבלי להתעניין כלל בשום דבר חיצוני, אפילו לא בחדשות היום, כי אמר:

"הרי אפילו בסדום הרשעה אלמלי היו בה עשרה צדיקים היה הקב"ה נושא פנים בגללם לכל הדור, כ"ש אצלינו שאם נושבי עשרה צדיקים לעסוק בתורה ולהסיח דעת מכל הסובב אותם בימי חרדה ומתח בארץ, שזכותם יכולה להגן על כל הדור..."

וזאת ליהודה

עלון "איש לרעהו" פרשת בהר – בחוקותי הוקדש לעילוי נשמות
ר' אליהו יהושע בן ר' משה שטערן ז"ל נפטר בשב"ק כ"ז אייר תשס"א
וזוגתו מרת פריידא בת ר' זאב וואלף ע"ה נפטרה כ"ד אייר תשס"ב
ה . נ . צ . ב . ה .

הבוטח בה' שמשפק לו כל צרכו, הריהו שמה בחלקו ואינו דואג דאגת המחר !

נלמד מהפסוק: "ואכלתם לשובע... וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית... וציויתי את ברכתי" (פרק כה-ט, כ, כא)

והקשו המפרשים: וכי אם לא ישאלו "מה נאכל בשנה השביעית" לא יצוה הקב"ה את ברכתו ומדוע תלה את ברכתו ב"וכי תאמרו מה נאכל"? ומפרש הספורנו, שאם לא ישאלו "מה נאכל" יקויים בהם "ואכלתם לשובע" - שיהיו הפירות רבי המזון כענין שהיה בעומר שהיה מספיק לגדול כמו לקטן כאמרם ז"ל "אוכל קמעה ומתברך במעיו" וממילא יספיקו פירות הששית גם לשביעית. ואולם אם "יאמרו מה נאכל" כלומר: כאשר יסופק הדבר אצלם ולא יבטחו שיהיה המעט מספיק באיכותו, או אז "ועשת את התבואה לשלוש השנים" באופן שתשבע העין מראות, ואז תספיק הכמות.

כבר הוכחנו בעבר מדברי חז"ל, שככל שתגדל אמונתו של אדם בהש"ת ויחזק בטחונו בו ויתלה בו כל יהבו, כן תגדל ותרבה הצלחתו. וזה הענין שאמרו חז"ל (ביצה טו): "כך אמר הקב"ה לישראל, בני, לוו עלי [לצורך סעודת יום טוב] והאמינו בי ואני פורע" [ואשלח לכם ברכה לפריעת החוב]. וכלל זה תקף גם להוצאות שבת והוצאות בניו לת"ת.

ולכאורה: אם הקב"ה חפץ להמציא לעני את היכולת הכספית לסעודות שבת ויו"ט, מדוע זה נעשה בדרך כזו של הלואה ואח"כ פרעון, ולא נתון לו מראש את צרכיו שלא יצטרך ללוות?

אלא י"ל דמכיון שכבר נגזר על העני שפרנסתו תהיה מצומצמת בדרך הטבע, א"כ, אם רוצה לשנות מעל הטבע שיהיו לו לסעודות שבת ויו"ט בשפע ללא מחסור, יוכל להשיג זאת ע"י שלימות האמונה והבטחון בהש"ת, ולכן נצרך לפעולה הזו של "לוו עלי והאמינו בי", שהתנאי לזכות לפרעון של הקב"ה מעל דרך הטבע הוא רק כשיקדם לו זכות האמונה והבטחון בהש"ת שמתבטא ב"לוו עלי" - על סמך הבטחון בהש"ת שיפרע. וזה נצרך בנוסף לתפלה.

ובזה דומים מזונותיו של האדם לקריעת ים סוף [כדברי חז"ל: "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף"]. כשם שבקריעת ים סוף לא היה די בתפלתם כדי לחולל הנס, אלא היו צריכים את זכות האמונה השלימה והבטחון המוחלט בהקב"ה שבא לידי ביטוי בקפיצת נחשון לתוך הים עפ"י ציוו ה', כך במזונות צריך את הבטחון המוחלט בהש"ת שיפרע, שבא לידי ביטוי ב"לוו עלי"...

ביסוד זה נוכל ליישב ולהבין את דברי התוספות (ביצה טו). שהקשו: היאך אמרו חז"ל (פסחים ק). "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות" הרי אמרו כאן "לוו עלי ואני פורע"! ותירצו שמדובר באופן ש"אין לו לפרוע". ותמוה: ומה בכך שאין לו עתה ממי לפרוע, הרי לכן מבטיחו הקב"ה "ואני פורע"! [ואולי משום קושיה זו הגיה הגר"א זצ"ל בתרוץ התוס' שצ"ל "כשאין לו ממי ללוות". אך גם זה צ"ע, שהרי יכול ללוות מהצדקה עצמה?]

אכן, לאור האמור, נוכל לבאר שהתוס' כיוונו בתרוצם ליסוד שאמרנו, שבאופן ש"אין לו לפרוע" היינו שמרגיש שאין מי שיפרע לו, מתוך שחסר לו בטחון בהש"ת שיפרע, וממילא באמת לא יהיה לו את הזכות הזו של "לוו עלי ואני פורע". ואז אין לו ברירה אחרת אלא לעשות שבתו חול שלא יצטרך לבריות.

זה בדיוק מה שרואים בפרשתינו: הקב"ה מבטיח "ואכלתם לשובע" - למרות שתקיימו את מצות השמיטה, לא יחסר לכם מאומה! ואדרבה, עוד תשרה ברכה מיוחדת של "אוכל קמעה ומתברך במעיו" ולא יצטרכו לטרוח עם התבואה הרבה. אבל זה מותנה בבטחון מוחלט בהקב"ה [כדוגמת "לוו עלי ואני פורע"], ואולם אם יחסר להם בבטחון, ולכן ישאלו "מה נאכל בשנה השביעית" [הרי אין מי שיפרע לנו, ח"ו], באופן כזה תהיה ההנהגה בדרך הטבע (שהוא גם נס): "וציויתי את ברכתי"... שתהיה כמות גדולה של תבואה לשלוש השנים [ולא מעט איכותי] ותירבה טרחתם בשדה.

"יש להתחזק בדרכי הבטחון"...

כאשר כיהן נ"ק האדמו"ר מפאפא רבי יעקב חזקיהו גרינוואלד זצ"ל כרבה של צעהלים באוסטריה, הביא לו אחד מבעלי הבתים תמיכה מיוחדת פעם אחר פעם, מידי שבוע. כשהביא לו את התמיכה בפעם השלישית, סירב האדמו"ר לקבלה, הוא התנצל ואמר שהוא חושש שהקביעות תערער במקצת את מדת הבטחון שלו בהש"ת.

בשנת תרפ"ט גזרו השלטונות בהונגריה על כל בעלי העסקים והחנויות, לעבוד גם בשבת. נאמר להם שאם הם לא יצייתו ישלל מהם הרשיון. באסיפת רבני המדינה דנו בכובד ראש מה לעשות. היו רבים שהביעו את דעתם כי מוכרחים להמציא היתר לפתיחת החנויות בשבת, באמצעות שטר מכירה לגוי או בשותפות עמו... שכן הדבר גובל בפיקוח נפש.

אך האדמו"ר עמד על רגליו וצווח ככרוכיה שאסור ללכת בדרכים כאלה, כי אם לחזק לב העם ללכת בדרכי הבטחון, שהרי אין מעצור לה' להושיע ולהמציא פרנסתם של ישראל בהיתר. בכנס הרבנים התקבלה דעתו, ותוך זמן קצר הומתקה הגזירה ע"י השלטונות.

כאשר באו אל האדמו"ר בבקשה שיתפלל על צרה כל שהיא הגיב ואמר: "אם יש בטחון אין לדאוג כלל!"

במחיצתם

"לסמוך רק על הקב"ה"...

סיפר הגאון רבי אליעזר פליצ'ינסקי זצ"ל ששמע מפיו של הגרי"ז סולובניצ'יק זצ"ל את המעשה הבא שאירע עמו: כאשר בא בברית הנישואין עם הרבנית, היה אביה עשיר מופלג מאד ונתן עבורו נדוניה גדולה שהבטיחה לו פרנסה בריווח לתקופה גדולה אחר נישואיו, באופן שיוכל לשבת על התורה ועל העבודה באין מפריע.

לקח אביו הגאון רבי חיים זצ"ל את סכום הנדוניה והשקיע אותו אצל סוחר שיעסוק בו בנתיים ויביא לו רווחים נאים שבהם יחיה בהמשך הימים.

אך מה שקרה הוא שזמן קצר לאחר נישואיו של הגרי"ז איתרע מזלו של הסוחר והוא ופשט את הרגל כשהוא גורר אחריו את כל המפקידים כספם אצלו, וכך ירד כל הונו לטמיון ונשאר בעירום ובחוסר כל.

העיד הגרי"ז על עצמו שברגעים הראשונים מאז שנודע לו, נתרופפו ידיו מאד והתחיל לחשוב מה יהיה עמו לאחר שאיבד את כל הונו והיאך יוכל להמשיך לחיות ברוגע. אך כעבור זמן-מה התאושש ושינה את מהלך מחשבתו באומרו: וכי למה זה הייתי רגוע עד עכשיו, מפני שסמכתי על זה שיש לי נדוניה הגונה לחיות הימנה, א"כ עכשיו אין לי אלא להחליף מבטחי ולסמוך על הקב"ה שהוא יסמכני ויסעדני וימציא לי את כל צרכי במילואם.

משחת שמן

השתדלות עבודה...

כאשר עלתה שאלת קבלת כספי השילומים מגרמניה, שלחו מ"ועד הישיבות" לשאול את החזן איש, אם נכון וראוי ש"ועד הישיבות" יטול כספי השילומים על חורבן הישיבות באירופה, כדי להחזיק את מוסדות התורה בארץ ישראל שמצבם הכלכלי קשה עד למאד."

השיב החזן"א: באמת כל מזונותיו של האדם קצובין, והמרבה לא יוסיף והממעט לא יחסיר וכל מחשבה הפוכה מזה גובלת ב"כפירה" ח"ו. ומכיון שכך, אם ישאלו בעולם האמת מדוע לא עשינו כל ההשתדלויות, נענה שהשתדלות עבודה כזאת לא חפצנו לעשות ונזכה בדין.

מיצות הלואה ללא ריבית

להחזיק ולתמוך בחברו ולסייע לו ע"י שילוח לו ממוזן ללא ריבית!

נלמד מהפסוק: "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו" ... "אל תקח מאיתו נשך ותרבית" (פרק כה-לה, לו)

ופירש רש"י: אל תניחהו שירד ויפול ויהא קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד. עכ"ל. והנה ממה שאמרה תורה "אל תקח מאתו נשך ותרבית". לומדים אנו שהדבר הראשון במעלה ליתן לאדם שמט ליפול, הוא כסף הלואה. ולכן הוזקק הכתוב להזהיר את המלוה מאיסור רבית. כיוצא בזה כתב הספורנו: כי זה דרך נאות להקימו כשתלוהו בלי נשך ותרבית.

כתב הרמב"ם (פ"א ממלוה ולוה ה"א): מצות עשה להלוות לעניי ישראל וכו' ומצוה זו גדולה מן הצדקה אל העני השואל, שזה כבר נצרך לשאול, וזה עדיין לא הגיע למדה זו, והתורה הקפידה על מי שימנע מלהלוות לעני...

ובספרו אהבת חסד (ח"א) כותב החפץ חיים: ולא ירע לבבו לחשוב כמה מטריח עלי האיש הזה תמיד בלקיחת המעות ובפרעונו, כמו שאינו כועס על מי שהוא דופק תמיד על פתחי חנותו ליתן לו רווח בעסקיו, וידע כי בכל פעם הוא מקיים מצות עשה דאורייתא, ויבוא עליו ברכה מאת ה'.

דרך קיום מצוות ההלואה - כותב הח"ח (שם-ח"ב) - כדרך נתנית הצדקה צריך ליתנה בסבר פנים יפות ולא בפנים זעומות. כך הדין גם לענין הלואה, צריך להזהר שלא ינהג בלווה מנהג בזיון חלילה, אלא ילוונו בסבר פנים יפות ויתבוננו בעצמו, אילו היה צריך להשיג איזה טובה מחבריו, כמה היה רוצה שחברו יקבלנו בסבר פנים יפות, כן יתנהג גם הוא עם רעהו.

וכן פירש רש"י בפסוק "את העני" - שלא תנהוג בו מנהג בזיון בהלואה, שהוא עמי. "את העני עמך" - הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני.

ומטעם זה - מוסיף הח"ח - אם לא יוכל להלוותו מאיזה סיבה שהיא, גם כן יתנהג עמו כמו בענין צדקה שלא יגער בו, ולא יגביה קולו עליו כדרך בעלי צרי עין, שמלבד מה שאינו מטיב עמו, עוד הוא גוער עליו, על מה שדפק בפתחו... אלא ידבר אליו בדברים רכים, ויראה לו לבו הטוב, שרצונו להלוות לו, אלא שאין בכוחו עתה מטעם זה או אחר. עכ"ל הח"ח.

זהירות יתירה...

פעם הגיע יהודי אל הצדיק **רבי נחום מהורדנא** זצ"ל כדי לבקש ממנו הלואה. הוא הביא עמו ספר יקר-ערך על מנת להשאירו אצל רבי נחום בתור ערבון על ההלואה.

ואולם רבי נחום מיאן לקבל מידו את הספר, ובכ"ז הלוח לו את הסכום שביקש, בלי משכון וערבון. התפלאו תלמידיו של רבי נחום ושאלוהו: מדוע לא אבית לקבל ספר יקר כזה כערבון?

השיב רבי נחום: אם הספר יהיה בידי, אני לא אוכל להתאפק מבלי אשר אקרא ואלמד בו, כי הוא ספר יקר המושך את הלב, ובזה יש מחלוקת הפוסקים (עיין חו"מ סי' עב סק"ב ויו"ד סי' קעב), מפני חשש רבית, פן יתקלקל הספר. על כן לא חפצתי לקחתו כמשכון, ואת הספר אוכל לשאול לכשאצטרך, ואז אתנה עמו בפירוש, שלא יקפיד אם יתקלקלו מעט הגליונות, ויקיים המשאיל "עושה צדקה בכל עת".

תולדות מנחם

"לא תרדה בו בפרך"

"שלא לעשות עבודת עבד"...

סיפר נכדו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל: "כאשר הגרי"ש היה חולה בשנת תשס"ג והיה חלש מאד, היה צריך להוריד את הנעלים, אך לא היה לו כח כלל לעשות זאת. והנה לפתע אני רואה איך שהגרי"ש מתרומם ממקומו בכוחות על אנושיים, מתכופף, ובהתאמצות נוראה מוריד את נעליו. אמרתי לו: "סבא למה אתה מוריד בעצמך את הנעלים, למה אתה לא מבקש ממני להוריד לך את הנעלים?"

השיב לי הגרי"ש: "הנה כתוב ברמב"ם שאסור לעשות עבודת עבד בעבד עברי, ומבואר מהו עבודת עבד? לבקשו להוריד לאדונו את נעליו. וזאת משום שכאשר מוריד לאדונו את נעליו הרי הוא מתכופף עד לתחתית האדון" ... בינו נא זאת!

רש"א זגלותא - ח"ג

שלא להכביד על פועליו, משרתיו ובני ביתו בעבודת פרך! נלמד מהפסוק: "ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך" (פרק כז-מו)

וכתב רבינו יונה ז"ל (בספרו שערי תשובה שער ג-ה): "לא ישתעבד אדם בחבריו, ואם אימתו עליהם או שהם בושים להחל דברו, לא יצוה אותם לעשות קטנה או גדולה, אלא לרצונם ותועלתם, ואפילו להחם צפחת מים או לצאת בשליחותו אל רחוב העיר לקנות עד ככר לחם. אבל אדם שאינו נוהג כשורה, מותר לצוותו לכל אשר יחפוץ".

באחת מאגרותיו של החזון איש (קובץ אגרות ח"ב-אגרת פט) כתב: "דכאות רוח של האדם קשה יותר מדוחק הצרכים הגופניים, ובהיות כן, יש לי הצדקה שלא לאכוף עלי בבקשות ועשות דברים שהם דכאות רוח עלי ונגד דברים משוכנעים לי. ולהשיב ריקם פני מבקשים, קשה עלי מאד. ובשערי תשובה לרבינו יונה ז"ל כתוב שזה בכלל "לא תרדה בו בפרך".

גם לענין "להטריח אחרים" בבקשות היה אומר: "אם רצונך לבקש דבר מאת רעד, שקול בפלס אם תפיק בקשתך, ואל תאמר: ומה מני יהלוד אם אשאלהו וימנע מבוקשי דע, כי הרבה הפסדת במעשיך! כי אינך בטוח בעצמך מהערת כעס הלב על מיאון רעד, וגם בלב רעד מתנגב כי ליבך עליו - נמצא כי אתה בין אחים הפרדת והרבית שנאת חינם..."

ראוי לציין, כי לאחר פטירתו של הסבא מסלבודקה-הגרי"צ פינקל זצ"ל, מצאו ב'קבלות' שלו שקיבל על עצמו להזהר במאד שלא לפנות לבני הישיבה בדרישות ובקשות "מיותרות", מחשש שמא יעבור על "לא תרדה", שהרי הם לא יוכלו לסרב לו...

"שלא להטריח את יהודי וזרשה"...

פעם נכנסה אשה אלמנה אל החפץ חיים וסיפרה לו בבכי שהגיעה עתה במיוחד מהעיר וורשה, כדי לשטוח לפניו את צרתה. ויש לציין שהמרחק מוורשה עד לראדין היה גדול, חלק גדול מהנסיעה התבצע ברכבת וחלק בעגלות, ובכ"ז הטריחה עצמה עד לראדין.

האלמנה סיפרה שיש לה בן יחיד, ובעוד מספר ימים אמור להתגייס לצבא, היא חוששת מאוד לעתידו הרוחני. וכן אם יתגייס היא תשאר בודדת בביתה.

הח"ח השיב לה שאינו יכול להתפלל עליה, וגם אחרי שביקשה שוב ושוב אמר לה שאינו יכול להתפלל, עד שעזבה את ביתו של הח"ח בפחי נפש. **הרב יצחק פופקא** זצ"ל שהיה נוכח שם, הביע פליאתו לפני הח"ח מדוע לא הסכים להתפלל על האלמנה.

השיב לו הח"ח: מי אומר לך שאיני מתפלל? אני כן מעתיר אל השי"ת עבור בנה, אבל לא רציתי לגלות לה זאת, כי יתכן שהתפלה תעזור, ואז האלמנה תספר זאת ליהודי וורשה, והם יהיו מבזבזים את זמנם וכספם, כדי להטריח את עצמם להגיע אלי מוורשה לראדין, ובכך אינני חפץ...

חו' קול ברמה

זמי בעמך ישראל

בין איש לרעהו – סיפורים בני זמננו

השובה לשאלה! / הרב נפתלי וינברג

השאלה הבאה עולה באוזננו מאת הציבור פעם אחר פעם. דומה שהגיע הזמן להשיב עליה בצורה ברורה - בתקווה שהיא תיפול על אוזניים קשובות.

וכך שואלים: אתם, מוכן 'אהבת אמת', פועלים לחיזוק המידות הטובות בקרב הציבור. מדוע שלא תפעלו באותו תחום גם כלפי הבית פנימה? נכון שהמצב בארץ-ישראל טוב מבחוץ-לארץ, אבל עדיין אחוּזי הבתים שמתפרקים מחייבים לפעול!

* * *

האמת ניתנת להיאמר שלא אלמן ישראל. בדיוק לשם כך ישנם קורסים והדרכות שמטרתם להשרות אהבה ואחוה שלום ורעות בכל בית-ישראל. אך עדיין שומעים עכל מקרים הפוכים... לפיכך נציג כאן סדרה של כללים ועצות-זהב, שמי שיאחז בהם ירווה נחת בביתו. עוד בית יתחזק, ועוד אחד, עד שלא ישמע שוד ושרב בביתו.

1 ראש לכל, חובה לכל משפחה לבחור רב פוסק שיהיה מקובל על שניהם. כאשר מוסכם עליהם שכל שאלה, בכל תחום וענין, תובא להכרעתו. כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות, לפיכך ראוי שבשבעת הצורך יכריע גורם שלישי כיצד לנהוג. כמובן שלא די שהרב יהיה גדול בפסיקת הלכות, אלא הוא חייב גם להיות חכם, נועם הליכות ומנוסה בחכמת החיים.

2 אין "לערבב" קרובי משפחה או חברים בעניינים פרטיים, בכל צורך בהתייעצות יש לפנות לרב.

3 אין דרך חזור. חובה **להפנים** שהחל מאותו רגע בו נאמרו המילים "הרי את..." אין כל דרך חזור. עצם הידיעה הזו מכריחה את שני הצדדים להשקיע את כל כוחותיהם, אנרגיותיהם, זמנם ומרצם בהשגת היעד הנכסף של שלום-בית!

4 למרות לחץ החיים, ומיליוני המטלות שרובצות לפתחנו במשפחה עם ילדים, חובה להורים לבודד מידי שבוע זמן מסוים בו הם יוצאים מהבית ומשוחחים ללא הפרעות. פעם בחודש, יש להתנתק לגמרי מחיי השגרה, לצאת ולהחליף כוחות (זה לא חייב להיות כרוך בהוצאות גדולות).

5 יש להגדיר ולהטמיע את סדר העדיפות האנושי: **במקום הראשון:** הבעל ואשתו. **במקום הראשון:** הבעל ואשתו. **במקום השני:** הילדים. נכון. הילדים הם רק במקום השני, ולא במקום הראשון. **במקום השלישי:** ההורים. **במקום הרביעי:** המשפחה המורחבת. **במקום החמישי:** החברים והקהלה.

6 "ואל יעלימו לא זה מזו ולא זו מה" - חובה להיות אמיתיים וחשופים אחד לשני. זה כולל את כל הנושאים הכספיים, ואת האיסור המוחלט לומר דבר שאינו אמת לאמיתו - מלבד כאשר ההלכה מתירה לשנות. גם במקרה זה יש

לחשוב ביראת שמים אם להשתמש בהיתר או לא, רצוי מאוד להתייעץ עם רב או מורה הוראה לפני שימוש בהיתר זה.

7 א - להיות חכם - ולא צודק. מכיוון שהערך של שלום-בית הוא מעל הכל, ברור שהוא גובר על ה"צורך" להיות צודק. תחת זאת עדיף להיות חכם ולוותר לזולת. הוויתור הזה - בסופו של דבר - משתלם מאוד!

8 - להחליט מראש באופן ברור: אני מוכן לוותר בחיי היום יום! באופן זה הוויתור משתלב בטבעיות בחיים, ולא הופך לניסיון קשה בכל פעם מחדש.

9 - לא לשכוח את החיוב והמצווה מן התורה לשמח את הזולת - חיוב שבעיקר מוטל על הבעל.

10 - יש "ללמוד" את האופי והמנטליות של השני, ולא בפחות השקעה מאשר לימוד סוגיה עמוקה בש"ס. כאשר מבינים ויודעים את סגנון החשיבה ואופן פעילות רגשותיו של הזולת, מטמיעים את המידע ופועלים על פיו בעקביות בחיי היום יום.

11 להקפיד להתחבר עם אנשים חיוביים, המהווים דוגמא לחיי שלום אהבה אחווה שלום ורעות.

12 להשתדל לחיות חיים בריאים, במזון בתרגילי התעמלות, ובשינה מספקת. כל אלה תורמים לרוגע ולשלווה

13 חיבור רוחני באמצעות לימוד משותף של הלכות ונושאים תורניים.

14 הקשבה. להאזין למה שהזולת אומר עד המילה האחרונה.

15 להתרגל להודות על האמת. להיות מסוגל להוציא מהפה את המילה "טעיתי".

16 הזולת איננו נביא, ולא בן נביא. הוא לא צריך **לנחש** שהחיים בלעדיו אינם אפשריים - אלא עליו לשמוע זאת בפירוש.

17 לעולם מעמדה של האשה בבית איננה של "עוזרת", למרות שהיא עושה את העבודות הקשות של עוזרת... אדרבה, מעמדה הוא "עקרת הבית" - עיקר הבית וזה אחד הסיבות שיש לה קדימות בהדלקת נרות שבת.

18 לא משנה איזה מעמד חברתי יש לבעל או לזוגתו, או מה המשרה שלו או שלה. חובה לעודד ולתמוך ולהאדיר את ביטחוננו העצמי של הזולת.

19 תמיד. אבל תמיד. לדבר בנחת - ללא הרמת קול.

כמובן שאי אפשר במסגרת מצומצמת זו להעלות את כל האפשרויות והפרטים, לפרטים נוספים אפשר להתקשר להרב וינברג לפי הפרטים בראש העלון.

המשך יבוא!

היית מעורב בסיפור שקשור לבין אדם לחבירו? שמעת ממוקד ראשון?

ספר לנו עכשיו! פקס: 077-7671812 דוא"ל: ahavemet@012.net.il

כאיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 205 | שנה ד' | פרשת בהר - בחוקותי | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

המנחת חינוך (מצוה קי"ב) כתב דבשמיטה אם עושה עבודת הארץ ע"י גוי אע"פ שאינו עובר בלא תעשה, מ"מ עובר בעשה דכתיב שנת שבתו יהי לארץ ושבתה הארץ.

מבואר דגזר הכתוב דהארץ תשבות וכמו שמצווים על שביתת בהמה ושביתת כלים בשבת, כן מוזוהרים על שביתת הארץ בשמיטה, והמשכיר לגוי או לישראל השדה עובר המשכיר משום שביתת שדהו, וש"ס מפורש הוא במסכת ע"ז ט"ו עמוד ב' ע"ש.

והנה בב"מ (ק"ו א') משמע כהמנ"ח, אמנם בתור"ד בע"ז (ט"ו ב') ס"ל שזה דין על הגברא ע"ש.

ויל"ע להמנ"ח למה לא יצטרכו לעקור את האילנות לפני שביעית בכדי שהקרקע תשבות, ועוד דלדבריו צריך להיות איסור ספיחין מדאורייתא? והנה בשבת (ל"ג א') אמרין בעון השמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם דכתיב אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה וכו'.

והנה מה דנענשין על זה בגלות, י"ל כיון דכשלא מקיימים מצוה ששייכת לקרקע אז הקרקע אומרת שילכו ממנה, ובפרט להמנ"ח הנ"ל דמצווים על שביתת השדה ואין זה רק דין עליו שלא לעבוד, א"כ מצוה זו שייכת לקרקע ולכך כשאין מקיימים המצוה נענשין בגלות.

והנה רש"י באיכה (א' ז') מביא מדרש שהיו שובתין בגולה בשבתות וימים טובים ושומטים בשביעית, והיו העכו"ם משחקים עליהם ואומרים שוטים בארצכם לא שמטתם, ועכשיו בגולה תשמטו בארצכם לא שמרתם ועכשיו בגולה תשמרון עכ"ל.

וצ"ב דהא שמיטת שביעית זה חובת קרקע ואינה נוהגת בחו"ל ומה יש לשמור על זה בהיותם בגולה, ומאיך מה יש לשחוק על מה ששומרים בגולה שבת ויו"ט, הרי זה חובת הגוף שנוהג בארץ ובחור"ל?

תוספת שביעית

מו"ק ג' ב'. רבן גמליאל ובית דין דינו נמנו על שני פרקים הללו (דפסח ועצרת) ובטלום (אלא חורשין עד ראש השנה) ובהמשך הגמ' (ד' א') איתא אלא אמר רב אשי ר"ג וב"ד סברי לה כרבי ישמעאל דאמר הלכתא גמירי לה, וכי גמירי הלכתא בזמן שביהמ"ק קיים דומיא דניסוך המים אבל בזמן שאין ביהמ"ק קיים לא.

והתוס' פירשו דר"ג דייק מה שייכא תוספת שביעית גבי ניסוך שניתנו למשה גבי הדדי, דבכל מקום שונה האי שלשה ביחד דכך ניתנו אלא ודאי למילף סמכינהו רחמנא עכ"ד. וצ"ע דלפי"ז לכל היותר הוי כמו היקש או סמוכין, והא כל הי"ג מידות שהתורה נדרשת בהן לא נאמר על הלכה למשה מסיני, ואיך נוציא מזה דין דבזמן שאין ביהמ"ק קיים לא ינהוג תוספת שביעית?

סיכה כשתיה

הר"ש בדמאי (פ"א מ"ד) מביא תוספתא: שמן שהגרדי סך באצבעותיו חייב בדמאי, שהסורק נותן בצמר פטור מן הדמאי, לפיכך שמן שביעית נותנין אותו לגרדי ואין נותנין אותו לסורק, פירוש גבי שביעית כתיב לאכלה ולא להפסד הלכך לסורק אסור לגרדי מותר דסיכה כשתיה עכ"ד.

ולכאורה הא אח"כ זה נכנס ג"כ באריגה, ונהי דחייב בדמאי משום דהא נהנה גופו, אבל אח"כ הא נאבד באריגה, ומש"כ בכריתות (ז' א') דכהן שסך בשמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש, מפרש התם דכיון דחלליה הא איתחיל, אבל בשביעית הא מאבד זה באריגה? וצ"ל דאם עיקרו נבלע בגוף מותר אע"פ דבהכרח נבלע קצת באריגה.

איסור אונאת עכו"ם במכירת עבדים

אחרי נמכר גאלה תהיה לו. (בהר כה, מח).

ובגמרא בב"ק קי"ג איתא: מנין לגזל כנעני שהוא אסור ת"ל אחרי נמכר וגו' וחשב עם קונוה ודקדק עם קונוה וכו' דאסור להטעותו ולא יצא אלא בגאולה, ורבא לטעמיה דגופו קנוי ואין זה הפקעת הלוואתו אלא כגזלה ממש ואסור לגזול את הגוי ע"ש.

וצ"ע דהא דקרקע אינה נגזלת, וס"ל להרבה ראשונים דאף אינו עובר בלאו דלא תגזול, [ולא כשי' הרמב"ם פ"ז מגניבה דאין בה רק קניני גזלה, אבל מ"מ עובר בהלאון ועבדים הוקשו לקרקעות, וא"כ איזה איסור גזילה יש בזה שמפקיעין אותו מאדונו, וכ"ש בע"ע ולמה אסור להטעותו להגוי ולצאת לחרות לפני זמנו?

וצ"ל דהדין דקרקע אין בה לאו דגזילה, כתב בפני" ב"מ ס"א, [וכן האריך בקה"י ב"ק סימן כ"ה] היינו מסברא דלא עשה בהם כלום דאין זה דין דיני קרקעות למעטם מלאו דלא תגזול, אלא דכיון דאין יכול במציאות להוציאם מרשות בעליהם לא שייך בהם מעשה גזילה דלא עשה כלום במה שישב בהקרקע.

ולפ"ז בעבד דיכול לגזלו שפיר עובר בלא תגזול, וכן י"ל בעצין נקוב אף אם דינו כקרקע הר"ז עובר בלא תגזול דיש בה מעשה גזילה. (אילת השחר ב"ק קי"ג)

בעניני שביעית

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר (בהר כה, ד)

החזו"א (אה"ז סימן נ"ו ס"ק ט"ו) כתב ע"מ שלא תשמיטני בשביעית אין שביעית משמטתו, מכאן נראה ששמיטת שביעית הוא זכותו של הלוה ואם מוחל זכותו מחול, ואין שביעית משמטת עכ"ד.

והנה בפיה"מ לרמב"ם (שביעית פ"י משנה ג') משמע כדבריו, דכתב בדין פרוזבול ועל ענין זה יש לך לדון "ואין להתרשל כשיבקש הנתבע זה הדבר".

*

הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ה הי"ג) כתב שאין מאכילים עכו"ם פירות שביעית, וכתב הרדב"ז ומכאן יש ראי' קצת שמונעים את העכו"ם מלקחת פירות שביעית עכ"ל.

ויל"ע אם מותר לנעול או לגדור השדה בשביעית בכדי למונע כניסת עכו"ם או בהמות (ועי' ברמב"ם פ"ד הל' דעירות א"י הסמוכות לספר מושיבים עליהם נאמן כדי שלא יפוצו עכו"ם ויבזו פירות שביעית).

ובחזו"א (שביעית סימן י"ד ס"ק ד') מביא תוספתא דפירות שביעית אין מאכילין אותן לבהמה חי' ועוף, אם הלכה בהמה מאליה לתחת תאנה ואוכלת וכו' אין מחייבין אותו להחזירה משום שנאמר בארצך וכו' ע"ש, וכתב החזו"א נראה דמותר לנעול שדהו בפני בהמה וח' ואין צריך להפקירה רק לאדם וכו' ע"ש.

ועדיין יל"ע אם מותר לנעול בפני בהמה וח' גם ככהאי גוונא דע"י זה יהא נעול גם בפני אנשים?

בדרך אמונה (הל' שמיטה פ"ד הכ"ד בציון ההלכה ס"ק רצ"ז) כתב ושמענו בשם מרן [החזו"א] שבמקום הצורך מותר לנעול הדלת, ולכתוב שם פיתקא שכל מי שרוצה ליטול יכול לקבל המפתח בבית עכ"ד.

ויל"ע אם זה מספיק ואין צריך לחשוש שיבואו אנשים שאינם יודעים לקרוא כתב זה.

הוכשר יותר מאיל אחר ועי' מל"מ הל' איסורי מזבח פ"ב ה"ו. (אילת השחר וירא כב, ג)

כוח התשובה

אמר רבנו: הנה אומרים חז"ל פרקי אבות פרק ה' בזמן בין השמשות ברא הקב"ה עוד דבר את "פי האתון" כל הבריאה העצומה לא באה על סיומה עד שנברא פי האתון ולא יזיה צורך נברא אותו פה?

והנה שאר הדברים שנבראו ביו השמשות חיוניים היו לקיום העולם ולמתן תורה, ומה שבראו פי האתון כיון שעתיד להיות אדם בעוד הרבה דורות שישקע בעבירות עד כדי כך, ששום דבר לא ישפיע עליו, חוץ אולי מאתון שתדבר.

ואם יש בן אדם אחד שחסומה עבורו הדרך לתשובה אין הבריאה שברא הבורא נחשבת מושלמת, והיה צריך בזמן בין השמשות לברוא את אותו פה כי בריאה מושלמת צריך שתהיה בה אפשרות לכולם לשוב, ללמדך החשיבות של כל בריה בעיני הקב"ה וכמה בכל מצב חפץ ומאפשר הקב"ה לשוב אליו ושזה תנאי מעכב בבריאת עולם.

ישברו הלוחות

באבות פ"ה מ"ו תנן הכתב והמכתב והלוחות נבראו בערב שבת בין השמשות, והנה אע"פ ה' גלוי לפני הקב"ה שלוחות אלו ישברו מ"מ ה' בריאה מיוחדת לזה. (אילת השחר כי תשא לב, טו)

מה שלא הוזכר במשנה

הנה על הנס של דיבור האתון כתוב באבות פ"ה מ"ו שנברא בע"ש בין השמשות. ולכאורה דיבור הפתק המבואר בפר' פנחס שהגורל דיבר, זה נס יותר גדול דלאתון יש פה משא"כ לפתק ולמה לא נזכר שה' על זה בריאה מיוחדת? אלא י"ל דעל הנסים שלפני מתן תורה ושאינם לצורך דיני התורה הוצרך בריאה מיוחדת, אבל על אחרי שנתנה תורה אז הכל לפי מה שכלל ישראל צריך, ומש"כ במתני' באבות שם השמיר נברא בע"ש בין השמשות ואע"פ שזה ה' לצורך דיני התורה י"ל כיון שזה בריאה מיוחדת והוצרך להברא אז דאח"כ אין כל חדש תחת השמש. (אילת השחר פנחס כו, נד)

והנה בגמ' בע"ז כ"ד ב' כתוב על הפרות שהלכו עם ארון ה' שאמרו שירה, וכתב הריטב"א שם וזה לא נמנה באבות עם שאר הניסים שנבראו בע"ש בין השמשות, לפי שכבר הזכירו פה האתון והוא אב לכל כיוצא בו. (אילת השחר בלק כב, כח)

חומר חילול ה'

חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא ועל חילול ה' (ה' ט'). בשערי תשובה (ג' מ"ה) כתב והשבועה לשוא אע"פ שאין בה מיתת ב"ד ענשה חמור ביד"ש יותר מהרבה עבירות שיש בהן מיתות ב"ד, כי הנשבע לשקר מחלל את השם וכו' וחלול השם ענשו למעלה מכל העבירות עכ"ל. ולפי"ז עיקר החומרא דשבועת שוא זה חילול ה', וא"כ שבועת שוא וחילול ה' הוא בעצם דבר אחד, דהכל בגלל חילול ה' שבזה.

המחטיא את הרבים

וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. (ה' יח) ברע"ב מפרש שלא יהא בגן עדן ותלמידי בגינהם. וצ"ב למה זה סיבה שלא יספיקו בידו לעשות תשובה, דהא זה שעשה תשובה מגיעו לו גן עדן וגם האחרים ה' ביכלתם לעשות תשובה אלא שלא עשו. וירבעם נקרא חוטא ומחטיא את הרבים אע"פ שלא כפה אחרים לעבוד ע"י, אלא דמנעם מלעלות לירושלים ועשה העגלים, ומ"מ למעשה נמצא דע"י זה הוא גרם להם לחטוא (עי' סנהדרין ק"ב א').

מתלמידי אברהם

כל מי שיש בידו ג' דברים הללו מתלמידי של אברהם אבינו וכו' (ה' יט). צ"ב מה מוסיף באומרו שהם מתלמידי של אברהם אבינו, דהא לא מדברים מאנשים שראו את אברהם ללמוד ממנו?

וה' אפשר לומר שזה מעלות טובות, וכן בדברים שאומר שהם מתלמידי של בלעם, וכי העושה דברים אלו זה משום שלמד מבלעם, הרי הוא עושה זה משום יצה"ר שלו. ובהמשך כתוב מה בין תלמידי של אברהם אבינו וכו'. וק"ק שהרי זה דברים ברורים, ובשלמא אם ה' ביניהם איזה חילוק דק ה' מובן שצ"ל זה, אבל אלו הם דברים ברורים וי"ל.

להיות תלמיד של בלעם

אבות פרק ה' י"ט כל מי שיש בו וכו' הרי הוא מתלמידי של בלעם הרשע וכו'. שאלו למה כדי להתנהג במדות רעות צריך להיות "תלמיד" של בלעם, הרי ממילא הוא אם לא עובדים על המדות נהיים מושחתים. תשובה: להיות מושחת ולהראות את עצמו כאילו הוא צדיק, לזה צריך רבי... (פ"ח).

קלקול בכל העולמות

בעשרה מאמרות נברא העולם וכו' אלא להפרע מן הרשעים שמאדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות. (ה' א').

אומרים בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל להעיר דהא ב' מאמרות נברא כל העולם, וא"כ נמצא ההעובר עבירה מקלקל חלק קטן מאוד כנגד כל העולם, אבל בעצם העבירה שעובר הוא מבטל דיבור שלם וזה יותר גרוע עכ"ד. ויתכן דמ"מ זה קלקול בדבר אחד, משא"כ קלקול זה דעשרה מאמרות גרע יותר כיון דהוי קצת קלקול בכל העולמות ואע"פ שזה אחוז קטן.

לשון המאמר

הנה באבות ה' א' תנן בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה שלא כתוב בפסוקים לשון ציונים י"ל דלשון ציווי אומרים כשיש מצווה וכיון דעדיין לא ה' את מי לצוות יהי אור זה נקרא מאמר.

וכאן י"ל שאם ה' ציווי פרטי לכל אחד להכנס לא"י זה ה' נקרא שעברו על ציווי ה', אבל כיון שה' אמירה שכלל ישראל צריכים להכנס לארץ ואם ה' יחיד שלא ה' נכנס לא ה' עובר על ציווי ה', דבר כזה נקרא שעברו על פי ה' ולא על ציווי. (אילת השחר דברים א, טו)

צורת המאמר

באבות פ"ה מ"א תנן בעשרה מאמרות נברא העולם. ויל"ע אם כל העשרה מאמרות נאמרו ביום ראשון כשנבראו כולם ובאמירה נכלל שכל אחד יקבע במקומו ביומו, אמנם בפסוקים משמע שבכל יום ה' אמירה אך א"כ צריך להיות שהיו יותר מי' מאמרות.

וי"ל דהנה במאמר תוצא הארץ וגו' יצאו אלפי מיני שרצים וא"כ זה מאמר אחד כללי הכולל הרבה פרטים וכך י"ל שהמאמר של יום הראשון כלל את כל הבריאה במאמר אחד בכללות ואח"כ בכל יום היה מאמר מיוחד לקבוע כל דבר במקומו. (אילת השחר בראשית א, יד)

כל מאמר מחשיב

אמר רבנו: בהא דצריך לברך העץ ואדמה קודם לשהכל מבואר הטעם בסימן רי"א כיון דהם ברכה פרטית ומשא"כ שהכל דהוי ברכה כללית, וברכה פרטית יותר חשובה מברכה כללית. ולכאן יש להבין אדרבא ברכה פרטית כגון העץ הוא מודה להקב"ה רק ע"ז שברא העץ, ואילו בשהכל מודה להקב"ה על על כל הבריאה, ואיפכא צריך להיות ששהכל יותר חשוב מברכת העץ והאדמה?

ואפשר לומר: דהנה איתא באבות (פ"ה מ"א) בעשרה מאמרות נברא העולם והלא במאמר אחד יכול וכו' א"כ ה' ציווי מיוחד על בריאת העץ וכו', אבל על ביצים לא ה' ציווי מיוחד אלא זה כלול כבר בכל הבריאה, יוצא א"כ שמודה על העץ הרי שהוא מודה על הציווי המיוחד של בריאת העץ, משא"כ שמברך שהכל זה הודאה כללית על כל הבריאה וממילא ג"כ על המיני שהכל, ולכך העץ יותר חשוב משהכל. (כ' צדיק כתמר יפרח)

עשרה ניסים

הנה בביהמ"ק היו עשרה ניסים כמבואר באבות פ"ה מ"ה. ומ"מ משמע בתוס' ב"ב טז, א שאת היראת שמים מקבלים ע"י שרואים את כולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודת ה' וטבע האדם להגרר אחר סביבתו ומה שרואה. (אילת השחר ראה יד, כג)

אילו של אברהם

בפר' העקידה עה"פ (פסוק י"ג) והנה איל פרש"י מוכן ה' לכך מששת ימי בראשית הנה אם נפרש שאלו זה נולד אז עי' במפרשי המשנה באבות פ"ה מ"ו צ"ב איך נשאר לחיות במבול?

ואולי איל זה ה' בתיבה והנה זקן פסול לקרבן, ועי' תוס' בזבחים נ"ט ב' ד"ה הא אזקינן להו ובהגהות יעב"ץ שם כתב שפסול זקנים הם משום דכחישי וכו', וכן אילו של יצחק שנברא מששת ימי בראשית בודאי לא הווקן ולא הוכחש עד זמן שהקריבו אברהם אבינו וכו', לפיכך

לעילוי נשמת

הרבנית הצדקנית מרת מרים טרגר ע"ה

בת מרן גאון ישראל רבינו שלמה זלמן אויערבך זצ"ל

אשת הגאון רבי יהודה אריה טרגר זצ"ל ראש ישיבת אנטוורפן

נלב"ע י"ט אייר התשע"ז

שם עליה לתורה לאשה | כותב הגר"ח ש שאנן זצ"ל: מעשה היה שבעת שביירתי שם הבעל כיצד הוא עולה לתורה שאלה אותי אשתו שהיא פרופ' לפיזיקה למה אני לא שואל כיצד היא עולה לתורה ואמרה שיש לה שם שבו היא עולה לתורה בבית כנסת רפורמי או קונסרבטיבי. בשעת מעשה התעלמתי משם זה, וגם עלה בדעתי באותה שעה את הנאמר במשנה כלים כד טז שבגד של יוצאת לחוץ טהור וביאר הרע"ב בגד של זונה אינו נחשב בגד.

הרי אף שאותה אשה משתמשת בבגד לצרכה אין לו חשיבות בגד כיון שהוא נגד רצון התורה אם כן אף אותה אשה שעולה לתורה ברור שלא עושה כן משום שהיא מדקדקת בכל תרי"ג המצוות רק מטעמים מקולקלים, ולכן אין לשם שעולה בו חשיבות של עליה לתורה.

ספרתי הדבר למורי הגאון ראי"ל שטיינמן שליט"א והוא אמר לי שאיני צודק כיון שמעיקר הדין אשה עולה לתורה רק תיקנו שלא תעלה מפני כבוד הציבור אם כן יש לשם שעולה בו חשיבות של שם (ס' עיונים במשפט עמ' תקמח) [א"ה כל זה ענה לפי סברת הר"ה הג"ל אמנם הראשונים ר"ש רא"ש ועוד והראב"ד בהשגות ועוד בארו שהטעם הוא שאינו בגד ואינו מכסה וממילא לא שייך כלל לנידוד ועיין בתפא"ר שם]

בענין הכאת ס"ת לאיזה מקום לקרוא בו | הנה כתב הערוך השולחן סימן קל"ה סעיף ל"ב שהמנהג לדקדק שיקראו בס"ת ג' פעמים דזה מיקרי כקביעות ואין בזיון שטלטלה מביה"כ אבל בפחות מג' פעמים טלטלה לצורך עראי ויש בזיון אף אם הביאה קודם וכו' עכ"ד.

ולכאורה לפי"ד הג' פעמים הכונה שיהיו ג' זמני קריאה בתורה, אבל אם יעשו ג' מנינים ויקראו בתורה ג' פעמים או בכהאי גוונא שהיו ב' או ג' קריאות בפעם אחת בשבת ר"ח חנוכה וכדו' זה נחשב לקריאה אחת.

הביאו לו תפילין אחרת | במשנה ברורה או"ח סימן קמ"ג (ס"ק ט) נפסק שאם נמצא פסול בספר תורה בין הברכה לקריאה יש לגלול את ספר התורה הפסול ולהוציא ספר תורה אחר, ומסיים המשנה ברורה "והעולה שכבר בירך אין צריך לברך שנית".

ויל"ע מה ההבדל בין המקרה האמור, למקרה שאדם בירך להניח תפילין ולאחר ברכתו נקרעה הרצועה הוכרכת את התפילין ליד או לראש והביאו לו תפילין אחרות, שהדין הוא שעליו לחזור ולברך על התפילין האחרות? ותירץ הגרא"ל שטיינמן שליט"א דנוסח ברכת העולה לתורה שמברך אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו וגו' הינו נוסח כללי לשבח את נותן התורה שנתן לנו את תורתו לעסוק בה, ואינו מתייחס דווקא לספר תורה זה שלפנינו, ולכן גם אם נמצא פסול בספר התורה לא הפסיד את הברכה.

מה שאין כן אדם שבירך אשר קדשנו במצוותיו וציונו להניח תפילין, הרי ברור מנוסח הברכה שהיא ככל ברכת המצוות שמתייחסת לתפילין שמתכוון לכרוך על ידו או על ראשו, ולכן אם נפסלו יצטרך לברך שנית על התפילין האחרות. (מרפסין איגרא ח"א עמ' ט"ז)

וקדשתו | סיפר רבנו שפ"א רצו לעלות לישראל במקום כהן ולכן ביקשו מהכהן שיצא החוצה כדי שיוכלו לעלות הישראל לעלי' הראשונה. והתבטא החזו"א בתמיהה שזה 'אשיינער וקדשתו'. (ועי' דינים והנהגות פ"ה או' י).

ברוך שמיא | שח רבנו: זוכרני את הגרי"ז [בבדיסק] בתפילת מנחה דשבת שהיה אומר בעת פתיחת הארון תפילת 'ברוך שמיא' בקול ובתלהבות מיוחדת, אבל את פסוקי ויהי בנסוע וכו' לא היה אומר כלל, וזה היה במנינו המיוחד שהתפלל בביתו בכל שבת ואנו שהיינו שכנים של הגרי"ז התפללנו עמו ביחד. [נטען ח"א שליט"א לפני רבנו דאולי הטעם שהגרי"ז לא אמר פסוקי ויהי בנסוע כי לא היה ארון הקודש באותו חדר, ואמר רבנו אמת שהיו מביאים את הס"ת מהחדר הסמוך, אבל הלא בשחרית כן אמר הגרי"ז פסוקים אלו דויהי בנסוע. (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' ע"ז) ואמר רבנו שבפרנקפורט לא היו אומרים בריך שמיא שמוזכר שם 'בר אלהין'.

והעולם שנוהג לאמרו ביארו דהכונה לנביאים או למלאכים. וכן יש שדילג על הקטע אנא עבדא דקדיש בריך הוא, ואי"צ לעשות כן דהכונה דעם ישראל הם עבדי ה' ואמנם יש דרגות אבל כ"א מישראל הוא נחשב כעבד.

הבעל קורא אצל הגרי"ז | הבעל קורא אצל הגרי"ז היה צריך להיות מדקדק גדול, דהגרי"ז היה מחזיר אותו על טעות בניקוד שאינה משנה את משמעות של התיבה [ומסתמא גם על דקדוק של מלעיל ומלרע היה מחזיר]. ועי'

רמ"א או"ח סי' קמ"ב סעי' א. (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' ע"ז)

צורת ההגבהה | וכשנשאל הגר"נ נבנצל זצ"ל, מהו דרך הנכונה לעשותו ההגבה, ענה לנו אין אלא הנהגת מרן הגרא"ל שליט"א שפ"א כיבדו אותו בעשית ההגבה, ועשה כסדר הנענונים שבלולב דרך ימין, שהוא לצד מזרח דרום מערב צפון. (מפי השואל)

עמידה בקריאת התורה | רבנו מקפיד לשמוע קריאת התורה בעמידה ואף בעת זקנתו לאוי"ט משתדל עד כמה שיוכל לעמוד בקריאת התורה.

צורת החזקת הס"ת | כתב רבנו באילת השחר עמ"ס זבחים (דף כ"ד ע"ב) גבי הולכת הבהמה ע"ד רש"י שם שכתב ובית עורה לחוץ כלפי העם ומקום החתך כלפי המוליך דהכי שפיר שלא יראה החתך.

משמע מכאן דדרך כבוד הוא שיהא צד הנאה יותר כלפי העם. ואולי יש ללמוד כאן לענין ס"ת דיאחזנו באופן שהצד מכובד יותר יהיה לצד העם וכן נוהגין העולם, אבל אומרים בשם החזו"א שיקחנו בצד הפנימי אליו, ע"כ. וכ"ה בדינים והנהגות פ"ה ס"ו בהוראת מרן החזו"א איש ז"ל.

להמתין עד שיעברו | לבעל קורא בשיבת גאון יעקב הורה רבנו שכשעוברים אטובוסים ברחוב הסמוך ויש רעש, שיעצור בקריאה כדי שיוכלו לשמוע.

אמירת וזאת התורה | כשאומר וזאת התורה אינו מראה רבנו באצבע רק כורע כנגדו. וכמבואר בשו"ע סי' קל"ד סעי' ב'.

לא בא לגלילה | נשאל רבנו מא' שקרו לו לעשות גלילה לס"ת, והוא לא הגיע כי את ההגבהה קיבל א' שמתקוטט עם אביו. ושאל מה עליו לתקן? ואמר רבינו שזה חמור בחינת בוזי ה' וגו', ויתן צדקה ובעיקר יתן ללומדי התורה.

צירוף מחללי שבת לקריאת התורה | סח רבנו שליט"א: מרן הגרי"ז זצ"ל היה מצרף מחללי שבת למנין, שכידוע הגרי"ז היה מתפלל ביחידות, והיה עושה מנין בביתו לקריאת התורה, והיו קוראים לאנשים מהרחוב להשלים מנין, והיו מניחים כיפה על ראשם ומצרפים אותם למנין, הוסיף רבנו דכמדומה שאף היה מעלה אותם לתורה, וכך נהג אף בהיותו בארץ ישראל. [ובס' עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ד עמ' ק"ח. הביא דנשאל בזה בן הגרי"ז הג"ר רפאל זצ"ל, ואמר דסבר אביו דמי שמוכן לבוא ולהשלים מנין ולהתפלל מן הסתם אינו אפיקורס. ובס' הדור והתקופה מביא מעשה, שהיה חסר אחד למנין, ואמרו להגרי"ז שיש יהודי במלון שכנראה אינו שומר תורה ומצוות, ואמר שיקראו לו, וצויה לכבדו בעליה, והיה שם מי שמחה, ומרן שתק, ואח"כ הראה לדברי הרמב"ם באגרת השמד ז"ל, לכן אינו ראוי להרחיק מחללי שבת ולמאוס אותם, אלא מקרבם ומזרזם לעשיית המצוות, וכבר פירשו רז"ל שהפושע אפילו אם פשע ברצונו כשיבוא לביהכ"ס להתפלל מקבלים אותו ואין נוהגים בו מנהג בזיון, וסמכו ע"ז מדברי שלמה ע"ה שנאמר 'לא יבזו לגנב כי יגנוב לא יבזו לפושעי ישראל שהם באים בסתר לגנוב מצוות.] והעיר ח"א שאמנם בדרך כלל בחו"ל במקומו של הגרי"ז המחללי שבת שם לא היו כ"כ בהפרהסיא ודוק.]

עוד אמר רבנו לגבי קריאת התורה אחרי זמן תפילה, שמרן הגרי"ז זצ"ל קיבץ עשרה שלא שמעו קריאת התורה, הרבה אחר זמן תפילה. (רי"א שקלאר שליט"א קובץ אליבא דהלכתא 21 עמ' ל)

עליה במלאות מ"א יום | כ' הביאור הלכה (סי' קס"ו) בסדר החיובים, אבי הילד בשבת כשאשתו בריאה והולכת לביהכ"נ מחויב לקרותו, אבל אם היא חולה ואינה יכולה לילך אינו חייב עד שתלך. ואם הוא מ"ם יום לזכר או שמונים לנקבה הוא חייב אף שאינה הולכת דהוא זמן הבאת הקרבן. ונשאל רבנו שליט"א באם אשתו ילדה בנייתוח שדינו כיוצא דופן ובמש' בכריתות פ"א מ"ה נחלקו האם מביאה קרבן יולדת ולהלכה אינה מביאה כמבואר ברמב"ם פ"י מאיסו"ב ה"ה, וא"כ בכה"ג אין לו חייב לקבל עליה, ולא מצאנו בזה מפורש בפוסקים. ואמר רבנו שאה"נ ואין חייב לתת לו עליה.

פסקים בעניני דיבור בבית הכנסת | נשאל רבנו האם מותר לאברכים לדבר בבהמ"ד בדברים הנצרכים להם כגון לפרנסתו כמו שמותר להם אכילה ושתיה. ואמר בזה"ל: א שוואכע היתר - היתר חלש. עוד הורה שאם יש חשש שחברו יפגע אם לא יענה לו אפשר שיש לענות לו. (בית יהודה עמ' לז- לח)

בית כנסת שנבית רבנו | כשהתחילו להתפלל בבית רבנו והביא לשם את הספר תורה לתוך הארון, מיד הכניס לתוך הארון ספרי קודש שלא יחול בזה קדושת ארון קודש, ולא יהיה בעיה לגור מעל כמבואר בהל' סי' קנ"א במג"א ובט"ז שם. כמו"כ רבנו מקפיד (כשהיה בכוחו) לפחות פעם בחודש להתפלל בבית כנסת כדי שלא יחשב כבית כנסת קבוע. וגם אמר הרי כשאני לא נמצא כאן כגון שנוסע לחו"ל וכדו' אין מנין בביתו א"כ אי"ז בית כנסת קבוע. [ולכן לא אומרים 'מעין שבע בליל שבת. ופ"א היה תוכנית לבנות מקוה במרפסת רבנו שליט"א, ורבנו התנגד כי אז יחשבו שזה בית כנסת, וזה היזק לשכנים].

עולם הישיבות

שיבת יד אהרן

הישיבה הוקמה בשנת תשמ"ו. על ידי הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א, המשגיח הגה"צ רבי י.מ. הַמניק שליט"א. כשרווחו הגדולה של רבינו שליט"א חופפת על הישיבה, ומכוננת ומאירה את דרכה. כידוע אחד מעקרונותיה של הישיבה הוא לא לקבל יותר מעשרים בחורים לשיעור, ולהשים דגש בעיקר על התמדה של הבחורים על פני שאר המעלות, והם על פי הוראתו של רבינו שליט"א, המכוון והמדריך את הישיבה מיום היווסדה. והגר"י אייכנשטיין שליט"א כידוע זוכה להערכה וקירבה יתירה מאוד ממרן רבינו שליט"א.

הצלחת וקיום הישיבה

סיפר הגר"י שליט"א: בשנים הראשונות של הישיבה התעוררה פעם בעיה סבוכה שהיתה עלולה להעיב על כל הצלחתה ושגשוגה של הישיבה. רבים היו שניסו לפתור את הענין ללא הצלחה. אך רבינו שליט"א בחכמתו הגדולה ובפקחותו המופלאה חדר אל נבכי העניינים, ועם שיעטת דשמיא מיוחדת שכלולוה אותו הצליח לעלות פתרון גאוני שהביא הצלה גדולה לישיבה.

אם יש חשש שקר להתרחק

כשעמד על הפרק הצעה לקבלת תקציבים משמעותיים ממקום לימודים מסוים בארה"ב, לבחורים בעלי אזרחות אמריקאית שלומדים כאן, יכלו להירשם שם כמי שלומדים כאן מסלול תורני, והישיבה תקבל על כך סכום גדול. הרבה ישיבות אכן נטלו מהם תקציבים. ראש הישיבה הגר"י אייכנשטיין היה סבור שאין הדבר מועיל שבחור ריגיש איוז שהיא שייכות וקשר למקום אחר. נכנס אל רבינו שליט"א ושאל האם רוח חכמים נוחה מהנהגה זו?

רבינו שאלו: האם בשביל לקבל תקציב צריך לשקר או לשנות מהאמת? משהשיב הגר"י אייכנשטיין בחיוב, הורה רבינו בנחרצות: "אם יש בזה חשש שקר, ואין הדבר ישר בתכלית הישורת, יש להתרחק מכך".

שיחת רבינו בהיכל הישיבה

כאשר עברה הישיבה למשכנה החדש בשכונת קטמון בירושלים, טרח רבינו שליט"א לעלות לירושלם להשתתף במעמד חנוכת הבית, ונשא מדברותיו בפני מאות המשתתפים.

כפי ששמענו לומדים כאן טוב, אבל חז"ל אומרים שתורה תמיד צריך חיזוק, ואחד מהארבעה דברים שמנו חז"ל (ברכות לב, ב) שצריכים חיזוק זה תורה. דתמיד צריך יותר להתחזק ויותר להתחזק. ונראה לעמוד על דבר שבעצם אין בו שום חידוש. אך כמו שהמסילת ישרים אומר שמה שכל אחד יודע, צריך לחזור ולשנן. חז"ל אומרים במסכתא תענית (דף ז' ב) ריש לקיש אמר ארית תלמיד שלמודו קשה עליו ככרול, בשביל משנתו שאינה סדורה עליו, שנאמר והוא לא פנים קלקל, מאי תקנתיה ירבה בשיבה שנאמר וחילים יגבר ויתרון הכשרי חכמה, כ"ש אם משנתו סדורה לו מעיקרא. ופרש"י שלמודו קשה עליו ככרול שקשה הוא לו מרוב קושיות, בשביל משנתו שאינה סדורה לו ואינו זוכר מה כתוב ולפיכך אינו יודע לפרק, אי נמי שגורסה בטעות פוטר על החיוב ומחייב על הפטור ומקשי עלה מודכתא אחרית, והכי משמע קרא והוא לא פנים קלקל, שאינו יודע שמועתו מפני שפנים קלקל, שקלקל במשנה שהוא קודם לגמרא, ומה יעשה ירבה בשיבה, שישדירו בני הישיבה משנתם, שנאמר וחילים, בין תלמידים שהן חיילות חילות, יגבר.

ומביאה הגמ"י... כי הא דריש לקיש הוה מסדר מתני' ארבעין זמנין כנגד מ' יום שניתנה תורה. ועייל לקמיה דר' יוחנן - לשמוע את השיעור של ר' יוחנן, דקודם לכן היה צריך לחזור ארבעים פעם את הארבע מנינות שהיה נוגע לענין ההוא, ואז היה נכנס לשמוע את ר' יוחנן, רב אדא בר אבהו מסדר מתני' עשרין ארבע זמנין כנגד תורה נביאים וכתובים (פרש"י שהן כ"ד ספרים) ועייל לקמיה דרבא.

הנה מצינו הרבה פעמים בגמ' שהגמ' אומרת תנא מיניה ארבעין זמנין, כמו בכתובות (דף נ' א) תנא מיניה ארבעין זמנין, ודמי ליה כמאן דמנחא ליה בכיסתיה, כמו שמונה בכיסו. אבל לא מצינו אף פעם שלמד ארבעים פעמים כנגד ארבעים יום שניתנה תורה, והרי מ"ג, בפשטות מבינים למה למד ארבעים פעמים כי זה השיעור שעי"ז הוא כבר יודע טוב ואז יוכל לשמוע טוב את השיעור אבל כאן הוא מוסף עוד דבר כנגד ארבעים יום שניתנה תורה, ומה השיכות דבשביל זה יהי צריך לחזור ארבעים פעמים, והי' מובן אם היה אומר שחזור ארבעים פעמים משום שבארבעים פעמים מבינים טוב, ואחרת קשה לשמוע את השיעור של ר' יוחנן, אבל צריך להבין מה זה כנגד ארבעים יום.

וכנראה מה שאפשר לומר הוא (תמיד אי אפשר לדעת במאמר חז"ל כי הדברים שתומים ורמוז בזה הרבה דברים. אבל אפשר לומר דבר שיכולים להתעורר מזה), הנה כתוב במשנה בברכות (דף כ"ה ב) רבי נחומאי בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפילה קצרה אמרו לו מה מקום לתפילה זו אמרו להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי. והגמ' מביאה ת"ר בכניסתו מהו אומר? יהי רצון מלפניך ה' אלוקי שלא יארע דבר דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו ביה חבירי ולא אומר על טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. וביציאתו אומר מודה אני לפניך ששמנת חלקי מיושבי בית המדרש וכי.

והנה לשון הגמ' משמע שהיה אומרה רק בכניסתו לבית המדרש. א"כ אחד שהיה לומד ביחידות לא היה אומר את זה. ובמ"ב (פי"ק סקל"י) הביא בשם הארז"ל שגם הלומד ביחידות ג"כ טוב להגיד את זה, אבל פשטות לשון המשנה בתור חיוב ממש משמע שזה רק בכניסתו לבית המדרש.

והטעם בזה דכשאחד לומד לעצמו, לומר... אבל כשלומד עם עוד אנשים יש חשש שיכול להיות שישמחו חברי. כי אם יש כאלו שימחו חברי, ואפשר שחברי יכשלו, ומתפלל ג"כ לא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם, דגם על עצמו הוא מסופק אולי תהיה לו כוז מודה רעה שכשיראה שאחד נכשל - ישמח בזה. אע"פ שיש מתפללים. היתכן? אצל האנשים האלה שיהיה כזה דבר שישמחו בשלון של חבר? אבל כך כתוב, שח"ו בן אדם לא בטוח, ואפ"י חשד את עצמו אולי יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם! ואם אדרבה אני יכשל, ישמחו בי חברי?

ומצינו בבבא קמא (דף צ"ה ב) שאמר רב חסדא איזה דין ואח"כ מצאו ברייתא שכתוב נגדו, אמר להם רב חסדא שלא יספר לבני הישיבה. ומפרש רש"י משום דחדו בי דמשכחי חיובתא למילתא, זאת אומרת שישמחו שנכשלת, נורא ואיום! עכ"פ מה רואים שבזמן שנמצא בתוך בית המדרש שיש עוד אנשים, יכול להיות עד כדי כך, שאז אדם גדול ישמח בכשלון של חברי! ובפשטות זה רק בזמן ששוקקים בגמ' שהן יש ויכוחים וצריך לומר את הדברים, ואחד אומר כן ואחד אומר כך. אבל כשלומד את המשנה סתם ישר אין כ"כ פחד. מה יש שם פחד? אבל כשבא למעשה כזה, צריך פחד נורא! שמוא יכשלו חברי בדבר הלכה, או שמוא אני יכשל בדבר הלכה. היה אומר על זה תפילה מיוחדת.

עכשיו אחרי שאומר את התפילה הזאת, כדי לעשות עצה באמת, שחלילה חס לא יכשלו בזה, אמנם בודאי - תפילה זה תפילה, אבל צריך לעשות משהו בשביל זה. ולכן הבינו חז"ל שצריך לעשות משהו שיזכיר לו שידע שלא יכשל. ומה העצה? לזכור מעמד הר סיני! שהיה "ברחת ובזיעת" "באימה ובריאה". שיזכור שהוא הולך ללמוד תורה! מה הוא לומד כאן? "תורת ה'", וכשזכר שלומד תורת ה' הוא נזכר במעמד הר סיני האיך שהיה שם קולות וברקים, ובאו לידי רתת חזיע כמו שחז"ל אומרים.

והיינו דכדי שהדבר יהיה ברור צריך קודם כל שידע טוב טוב את כל המשניות על בוריי, כי אחרת, באמת הוא יטעה, ויהא ריב ח"ו. לכן צריך מאוד מאוד שיהיו הדברים ברורים ומאירים, וכמו שהגמ' אומרת במקום אחר, שהיו הדברים "שמחים כנתניתן מסיני". וכן לעשות דבר כדי לזכור מעמד הר סיני, ולזה צריך "ארבעים פעמים" דוקא, כדי שיזכיר לעצמו שהוא הולך עכשיו ללמוד תורה של הקב"ה! שניתנה במעמד הר סיני. [אמנם איני יודע אם זה הפשט האמיתי, לחז"ל בודאי היה להם דברים יותר גבוהים מאלו, אבל גם זה אפשר לומר].

מצינו בגמ' (ב"מ דף פ"ד א) שהיה ויכוח בין רבי יוחנן ור"ל ואמר לו ר' יוחנן לריש לקיש - ליטטאה בלסטיותיה ידע, אמר לו וימאי הגיית לי התם רבי קרו לך, הכא רבי קרו לי וכו', חלש דעתיה דרבי יוחנן, חלש ריש לקיש! אתאי אחתיה קא בכיא אמרה ליה עשה בשביל בני! אמר לה עזבה יתומיך אני אחיה. עשה בשביל אלמנותי! אמר לה ואלמנותיך עלי תבטוה. נח נפשיה דר' שמעון בן לקיש! והוה קא מצטער רבי יוחנן בתר' טובא, אמרו רבנן מאן לילי ליתביה לדעתיה, ניויל רבא לעלות בן פדת - דמחודדין שמעתיה, אול יתיב קמיה, כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן אמר ליה תניא דמסייעא לך, אמר - את כבר לקישא? בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא, ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי, וממילא רווחא שמעתא, ואת אמרת תניא דמסייע לך? אטו לא ידענא דשפיר קאמינא? הוה קא אזיל וקרע מאניה, וקא בכי ואמר - היכא את בר לקישא? היכא את בר לקישא? והוה קא צווח עד דשף דעתיה, פרש"י שנעקרה ממנו דעתו ונשתטה, בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה.

נורא! מה שהיה השיעור של רבי יוחנן. יכולים לקבל ריש לקיש שהיה כל כך העמום של הישיבה, עמום של השיעור שהוא היה מצוין כל כך, שתיכף ומיד היה מקשה עשרים וארבע קושיות, משמע דעל כל דבר שהי' אומר ר' יוחנן, היה שואל עד עשרים וארבע קושיות. ועי"ז הי' רווחא שמעתא.

יכולים לתאר לנו, שאותו ריש לקיש שהי' כל כך גדול! אז כדי שיהי' ככה, היה צריך להתחונן "ארבעים פעמים" כדי שיכנס השיעור של רבי יוחנן. אז בודאי היה כזה ריתחא שם, שהיה באמת סכנה גדולה. עד שהי' צריך להתפלל "שלא יארע דבר תקלה" שלא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם ולא אכשל וכי. ומה היה העצה לזה? לשנן ארבעים פעמים! כדי להיזכר מעמד הר סיני, ארבעים פעמים כנגד ארבעים יום, הוא חשב במיוחד ארבעים, דוקא ארבעים, כדי שיזכור מעמד הר סיני, שהתורה ניתנה בארבעים יום.

זה מה שצריך ללמוד מה שנוגע לנו לכאורה. אנחנו במדרגה רחוקה מאוד מזה, אבל "משהו" צריך לדעת שלימוד התורה זה לא סתם - נכנסים לעומדים. אלא ריש לקיש היה צריך להתחונן ארבעים פעם, ורב אדא בר אבהו עשרים וארבע פעמים, כנגד עשרים וארבע ספרים - תורה נביאים וכתובים. עכ"פ כל אחת, כל כך היה חשוב בעיניו, להתחונן כדי ללמוד תורה, בפרט במקום שזה ברבים, שבמקום רבים יכול להיות כל מיני דברים. אז כדי שיהיה יותר "כנתניתן מסיני" היה צריך מאוד מאוד להתחונן.

זה צריך לדעת שהתורה זה לא סתם לימוד חכמה. אלא ללימוד התורה צריך לגשת באימה ובריאה ברתת ובויעו! זה צריך להרגיש, ולכה"פ לחשוב פעם שהוא רוצה להגיע למצב של מתן תורה. כמו שהיה במעמד הר סיני. ועל זה היה צריך לעבוד ריש לקיש ורב אדא בר אבהו עד כדי כך. כל אחד בדבר שחשב שהוא יתחזק, זה חשב ע"י שיזכר במעמד הר סיני, זה חשב שיזכר ע"י שיזכור שזה תורה נביאים וכתובים. עכ"פ חפשו עצות האיך להתגבר כדי לזכות לתורה. כי לזכות לתורה זה לא פשוט! וכל אחד ואחד ידע, שלימוד התורה זה דבר שאי אפשר כ"כ בקלות לזכות לזה, צריך מאוד מאוד התגברות כדי לזכות. קודם כל להתייגע כדי שיהיה ברוה, כי אם לא ברור המשניות כנראה אח"כ לא מבינים את השיעור. וכשלא מבינים יש ג"כ סכנה שלא יכשלו חברי ושהוא עצמו לא יכשל. ובשביל זה צריך לזכור מעמד הר סיני לזכור תורה נביאים וכתובים, לעשות עצות האיך להתחזק, ועי"ז שכל אחד ואחד ילמד בדרך זה בודאי שיעלה מאוד מאוד! לא רק שיהיה "למודן" אלא שיהי' תלמיד חכם אמיתי, בתורה ויראת שמים, והדברים יהיו מאירים כנתניתן מסיני (ימלא פי תהלתך עיני תורה עמי קפז - קצ)

ליקוטים נפלאים פרשת בהר בחוקותי

ושתי הדעות מרומזות בפסוק זה, "או דדו" היינו דוד בעצמו, "או בן דדו" היינו בן דוד יגאלנו, יגאל את עם ישראל. (לקוטי בתר לקוטי)

"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם" (כו, ג)

ברש"י, "יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור. הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו? שתהיו עמלים בתורה". הנה, יודעים אנו שיש מצוות 'ידיעת התורה' ויש 'יגיעת התורה'. במבט שטחי נראה שיגיעת התורה היא האמצעי, להגיע אל המטרה של "ידיעת התורה". אמנם באם נתבונן קצת ניווכח שההיפך הוא הנכון, הנה זה ברור שבשביל לידע את המעשה אשר יעשון, בזה חובת הלימוד היא לשם ידיעה, וידיעה לשם עשייה. אבל עיקר החיוב של "לימוד התורה", היא כאמצעי והיכי תמצוי להגיע ל"יגיעת התורה", והעיקר היא הדרך של היגיעה והעמל ולא התוצאה של ידיעת התורה. ומשל למה הדבר דומה, לאחד שציווהו הרופאים שחייב לילך למען בריאותו כמחצית השעה בכל יום, חוק ולא יעבור. אותו אחד קיים את מצוות הרופאים נאמנה, ובכל יום צעד מביתו עד לעיר הסמוכה, מהלך של מחצית השעה. באחד הימים פגשו ידידו כשהוא יוצא מביתו ופונה ללכת לעבר העיר הסמוכה, ולשאלת ידידו לאן פניו מועדות, השיב: הנני מתכוון לצעוד כעת לעבר העיר הסמוכה. פנה ידידו בשמחה ואמר, הנה אנכי יוצא כעת ברכבי לעבר העיר הסמוכה, בא תעלה לרכב ואקחך תוך מספר דקות, ואחסוך לך את המאמץ של הליכה רגלית... ענה אותו אחד ואמר לו: אין לי חפץ בעיר הסמוכה אלא דווקא במאמץ להגיע אל העיר הסמוכה, על פי ציווי הרופא, בכדי לחזק את גופי. והנמשל פשוט, שבלימוד התורה העיקר זה "הדרך", דהיינו העמל והיגיעה לקנות את התורה זהו העיקר. אמנם ודאי שידיעת התורה גם כן מצוה, אך העיקר "שתהיו עמלים בתורה". בדרך רמז אפשר להעמיס כוונה זו בפסוק: אם בחוקותי "תלכו", שהדרך וההליכה מסמלים את האמצעי להגיע אל המטרה כאמור, והתורה אומרת שהעיקר הוא ה"תלכו". (ציוני תורה)

"אם בחוקותי תלכו" (כו, ג)

וברש"י "שתהיו עמלים בתורה". כתב רבינו הש"ך בהקדמתו: "באמת ובתמים טרחתו הרבה, וכמה יגיעות יגעת, לא עסקתי בשום עסק אחר, לא נתתי שינה לעיני ותנומה לעפעפי שנים רבות, עד אשר הוצאתי מהכח אל הפועל מחשבותי, ובררתי שקלתי הכל בכף מאזנים, והחזרתי על כל הצדדים וצדי צדדים לא פעם אחת ושתיים, כי אם מאה פעמים ואחד, עם חברים חשובים אהובים חביבים וערבים המקשיבים לקולי, ומי שלא היה אתי במחיצתי לא יאמין כי יסופר לו מגודל התלאה שהיתה לי בחיפוש בים התלמוד והפוסקים, עד כי העמדתי הכל על בוריו" עכ"ל. (הקדמת הש"ך לחיבורו שפתי כהן על השולחן ערוך)

"וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע... וצווייתי את ברכתי לכם בשנה השישית" (כה, כ- כא)

יש לומר ע"פ מה שתירץ הט"ז (בהלכות חנוכה) את קושיית הבית יוסף למה נקבעו שמונה ימי חנוכה הלא ללילה הראשון היה שמן, ותירץ הט"ז ע"פ הזוהר הק' שאין הקב"ה עושה נס יש מאין אלא צריך שיהיה משהו שיחול עליו הברכה, אם כן גם בלילה הראשון היה נס וזה גם כאן כוונת הכתוב, 'וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו' ולא יהיה על מה שיחול הברכה על כך השיב להם הקב"ה 'וצווייתי את ברכתי בשנה השישית' בשנה השישית דייקא ואם כן יהיה על מה שיחול הברכה. (שואל ומשיב)

"כי גרים ותושבים אתם עמדי" (כה, כג)

גם כאשר בני ישראל שרויים בגלות והם גרים בארץ לא להם, אומר להם הקב"ה "אתם עמדי", שאף הוא נמצא עם ישראל בגלות, כמו שדרשו חז"ל "כמה חביבים ישראל לפני הקב"ה שכל מקום שגלו שכינה עמהם, ואף כשעתידים להיגאל". (מאורי אור)

"והיה ממכרו עד שנת היובל ויצא ביובל ושב לאחוזתו" (כה, כה)

כותב רבנו האור החיים הקדוש בפרשתנו, שגם אם עם ישראל לא יגאלו בזכות התשובה, הם יגאלו על ידי הייסורים וחבלי משיח הקשים והמרים, וגם אם יהיו 'רשעים גמורים' ח"ו. וכשיגיע זמן הגאולה אף על פי שלא שבו בתשובה, ויראה הקב"ה שאין להם כוח לסבול הייסורים הקשים, יביא להם הגאולה. (וכבר אמר אחד מצדיקי הדורות, שרבנו האור החיים הקדוש והטהור הוא 'העורך דין הטוב' עבור בני ישראל). וזה לשון קדשו של רבנו: "אם יראה האדון כי אין כח בעם לסבול חבלים עוד, ורבו חובותיהם למעלה ראש, ואפס בהם כח הסבל, 'והיה ממכרו עד שנת היובל' שהוא זמן המוגבל לגאולה בעתה, ואז 'ויצא ביובל ושב לאחוזתו' כי קץ הגלות ישנו אפילו יהיו ישראל רשעים גמורים חס ושלום".

"או דודו או בן דודו יגאלנו" (כה, מט)

מעיר בעל "דגל מחנה אפרים": "דדו" נכתב חסר (בלי אות ו') לרמז על מה שנחלקו חכמינו ז"ל, מי יהיה משיח, דוד, או בן דוד.

לעי"נ הרה"צ

פנחס בן ר' בנימין ביינוש
רוזנבוים זצוק"ל - כ"ו בניסן

ליקוטים נפלאים פרשת בהר בחוקותי

”אם בחוקותי תלכו” (כו, ג)

’שתהיו עמלים בתורה’. בסיום לימוד מסכת אומרים: ’מודים אנחנו לך... ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות, שאנו עמלים, והם עמלים... אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר’. מסביר ה’חפץ חיים’: ודאי שגם חייט, סנדלר וחנווני מקבלים שכר על עבודתם. אם כן מדוע נאמר ש’הם עמלים ואינם מקבלים שכר’, אלא שחנווני גם אם יעמוד כל היום בחנותו ויעמוד לפרנסתו מבוקר ועד ערב, הרי השכר הוא בתוצאה במאזן הכספים וייתכן שלא ירוויח פרוטה, למרות שעמל בכל כוחו. אבל העוסק בתורה מקבל שכר על עמל התורה. גם אם ישב יום שלם והתייגע להבין סוגיא קשה ובסוף לא הבין, בכל זאת יקבל שכר על היגיעה והעמל שהשקיע. כי עמל התורה הוא מצוה בפני עצמה בלי קשר לתוצאה. לכן ’אנו עמלים ומקבלים שכר - והם עמלים ואינם מקבלים שכר’ על העמל, אלא רק על התוצאה.

והתפרנסו זה מזה, אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי, אמרו להם פשטו ידכם בגדוד - כלומר תעשו מלחמה עם הגויים ויהיה לכם שלל, על כל פנים אנו רואים שאם אין פרנסה צריך לעשות מלחמות, וזה כאן הברכה ואכלתם לחמכם לשבוע, ואם כן לא יחסרו להם מאכלים, ואז ונתתי שלום בארץ, ולא יצטרכו להגיע למלחמות.
(יערות דבש)

”ונתתי שלום בארץ וכו’ והשבתי חיה רעה” (כו, ו)

הקשר בין הדברים בפסוק הנה עפ”י מה שכתב בספר חסידים שלא יקברו שני שונאים זה ליד זה, וכן לא צדיק אצל רשע, ופעם אחת רצו לקבור רשע אצל צדיק, ומצאו נחש על פני המערה שמנע אותם מזה, וזה הקשר בין הדברים אם בחוקותי תלכו, כולם ילכו בדרך התורה ויעשו רצונו של מקום, ולא יהיה עוד רשעים, אז ונתתי שלום בארץ, יחיו כולם בשלום בחייהם, ושכבתם ואין מחריד, יוכלו גם כן להיקבר זה אצל זה באין מחריד, והשבתי חיה רעה מן הארץ, לא אצטרך להביא חיה רעה כדי למנוע הקבורה זה אצל זה בתוך אותו המערה, ואז יתקיים ועמך כולם צדיקים.
(דברי מהרי”א)

”אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם וגו’” (כו, ג-ד)

וברש”י שתהיו עמלים בתורה. יש לומר בדרך צחות, כי בעת שיש מזג אוויר נאה והשמש זורחת על הארץ מתפתים אנשים אחר יצרם ללכת ולטייל בחוצות, ואין באים לבית המדרש לעסוק בתורה. ולפעמים צריך השי”ת להוריד גשמים שלא בעתם שלא לצורך התבואה אלא רק כדי להכניס את עם שבשדות לביהמ”ד אבל כ”שתהיו עמלים בתורה” אז ונתתי גשמיכם בעתם” רק לצורך התבואה כדי שתתן הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו. (וידבר משה)

”וישן מפני חדש תוציא” (כו, י)

ידוע כי היצר הרע מכונה בשם ’מלך זקן וכסיל’ (קהלת ד’ י”ג) ונכנס לתוך האדם בשעה שנולד או בשעה שנוצר (סנהדרין צ”א:): והיצר הטוב מכונה בשם ’ילד מסכן’ (מדרש קהלת) והוא בא אל האדם רק כשנעשה בר מצוה (זוה”ק וישב), וזה רומז הפסוק ’וישן זה היצה”ר שכבר נמצא י”ג שנים אצל האדם, והוא ותיק וישן מיום שבא לעולם תוציא אותו ממכם לגמרי, ותתנו להיכנס לחדש, זה היצר טוב, שבא בגיל י”ג שנה.
(דברי ישראל מודז”ין)

”ואכלתם לחמכם לשובע” (כו, ה)

וברש”י הק’ אוכל קמעה ומתברך במעיו, וקשה הרי יהיה שפע רב ומחסנים מלאים תבואה, כמו שכתוב וישן מפני חדש תוציא, ואם כן מדוע אוכל קמעה. ויש להסביר בדרך משל, מה ההבדל בין סעודת שבת של עשיר לבין סעודת שבת של עני, שניהם קונים חלות גדולות לשבת, אבל העני משביע עצמו מן החלה, ודגים ובשר יש לו בצמצום רב, והוא בטל בשישים בחלה, אבל העשיר ממעט באכילת החלה כי יש לו מעדנים ברבורים ושליז ודגים, ולבסוף הסעודה כשמגיע זמן ברכת המזון נזכר שעדיין לא אכל כזית חלה, ואז אוכל בדוחק קצת חלה להשלים שיעור כזית, ועליו נאמר ואכלתם לחמכם לשובע, כשאתם כבר שבעים, ואוכל קמעה מהחלה, כי כבר התברך במעיו משאר המאכלים. (אוצרות צדיקי הדורות)

”ואולך אתכם קוממיות” (כו, יג)

כתב רש”י קוממיות - בקומה זקופה, וקשה הא אמרו בגמ’ (קידושין לא). אסור לאדם שיהלך ד’ אמות בקומה זקופה, ויש לומר, הטעם שאסור להלך בקומה זקופה אמרו (ברכות מג) שהוא כאילו דוחק רגלי השכינה. ופי”ש שם המהרש”א שהשכינה שורה למעלה מראשו של אדם וההולך בקומה זקופה הרי הוא זוקף ראשו למעלה, והרי הוא כאילו דוחק רגלי השכינה, אשר על ראשו, אבל כאן שאמר הכתוב ’והתהלכתי בתוכם’ אטייל עמכם בגן עדן ואז השכינה כביכול לידינו ממש ולא על ראשנו, ואם כן אין כאן דוחק רגלי השכינה, לכן ’ואולך אתכם קוממיות’ תוכלו לילך בקומה זקופה.
(תורת משה חת”ס)

”ואכלתם לחמכם לשובע וכו’ ונתתי שלום בארץ” (כו, ה-ו)

בגמרא איתא בשעה שהיה דוד מלך בישראל, היו באים לפניו בבוקר ואמרו לו, עמך ישראל צריכים פרנסה, אמר להם לכו

א לוס שבת

סיפורים נפלאים פרשת בהר בחוקותי

גם לפניו, קם והלך אל רבי אורי ושפך לפניו את לבו, השיב רבי אורי אני משתתף בצערך ואלך למקוה עבורך, וזכות המקוה תגן עליך, ואולי תיוושע. חזר אל רבו מקאסוב וסיפר לו את אשר השיבו הרבי מסטרעליסק, אמר לו רבו: לך אליו חזרה ואמור לו, כי במקוה לא תשלם לנוגשיך. לא איחר האיש והלך שנית אל רבי אורי וסיפר לו מה שפקדו רבו לומר, אמר לו רבי אורי, בני, אמסוך לך גם את זכות מצות תפילין שאניח היום, שהיא זכות יותר גדולה. חזר ובא לפני רבו ורבי חיים אמר לו, תלך לגיסי ותאמר בשמי, כי גם בתפילין לא תסיר את נוגשיך מעליך, קיים מצוות רבו, ובא בפעם השלישית, אמר לו רבי אורי: עוד זכות אחת אמסוך לך, זכות כל התפילות שאתפלל היום, שהיא זכות יותר גדולה, מעתה שלוש זכויות הללו יגנו עליך להיוושע בכל טוב, כאשר שב לבית רבו אמר לו הרבי מקאסוב: תלך ותאמר לגיסי כי בכל אלה לא תשלם אפילו חוב אחד. כאשר שמע זאת הרבי מסטרעליסק, הלביש את המעיל העליון והלך בעצמו אל גיסו לשמוע מענה מפיו מה שאלתו ומה בקשתו. השיב לו הרבי מקאסוב: שאלתי ובקשתי, שאנחנו שנינו נסע ונלכה שבועות אחדים בין אנשי שלומנו, ונקבץ את כל הסכום הנחוץ לאיש, ונקיים בכך את מצות "והחזקת בו", וכך עשו, שני הצדיקים נסעו למקומות אחדים, וכאשר קיבצו את הסך הנדרש, מסרו אותו ליהודי הנ"ל, והוא שילם לכל נושיו, וגם לאדון הכפר, וניצל ברגע האחרון כי כבר יצאה הפקודה מאת האדון לקחתו למאסר, אותו ואת כל בני ביתו, והיה כפסע בינו לבית המוות רח"ל, אח"כ עזר לו הקב"ה שנעשה שוב עשיר ושב לתת צדקה ולגמול חסדיו.

"אם בחוקותי תלכו" (כו, ג)

ברש"י "שתהיו עמלים בתורה" מסופר: פעם הגיע חסיד אחד אל הרה"ק רבי צבי זיע"א בנו של הבעש"ט הקדוש זיע"א וביקש שילמד אותו כיצד להיות צדיק. ענה לו רבי צבי: בעירנו פינסק ישנם שני עשירים מופלגים, האחד זכה לכך ללא כל מאמץ, שכן עושרו המופלג בא לו בירושה מאת אביו, ואילו השני עמל על עשרו עמל רב, על כל פרוטה ופרוטה יגע והתאמץ עד שהגיע והיה לאחד מעשירי העיר. והנה, המשיך ואמר רבי צבי, אם יבוא מאן דהוא אל העשיר הראשון ויבקש ממנו: למדני נא איך להתעשר, ודאי ישיב לו, אין לי מושג שהרי לא פעל מאומה להשגת עושרו, דבר זה יש לשאול את העשיר השני אשר יגע ועמל על זה, וממנו יש ללמוד את הדרך לצבור עושר כזה. כן אני, השיב רבי צבי ברוב ענוותנותו, אבי, הבעש"ט, המשיך לי נשמה גבוהה והוריש לי מסגולותיו הרוחניות, על כן אין לי מושג איך הופכים לצדיק, שאל נא את מי שעמל על כך והגיע לכך בכוח עמל ויגיעה.

"אם בחוקותי תלכו" (כו, ג)

ברש"י "שתהיו עמלים בתורה" מסופר על הגה"ק רבי חיים שמואלביץ זיע"א ראש ישיבת מיר שהיה עמל בתורה יומם ולילה ללא הפוגה, ביגיעת התורה ראה ר' חיים תכלית בפני עצמה. ר' חיים למד תלמוד ירושלמי עם חברותא עד לשעות הלילה המאוחרות, במהלך הלימוד התגבשו שבע או שמונה

"וצויתני את ברכתי לכם וגו'" (כה, כא)

עובדא נפלאה מסופר על הרב מקוממיות זצ"ל בעניין גודל ביטחונו בהש"ת, כפי שסיפר מקורבו מוה"ר ישראל פוזנער ז"ל, שהצטרף עמו פעם במסעו ללונדון עבור "קרן השביעית". אחת המטרות של הנסיעה הייתה פגישה עם גביר גדול, שזו השנה הראשונה שהצליחו לקבוע תור אצלו, והיות שהזמן נקבע על השעה 12 בצהריים בדיוק, והדרך ברכבת עד שם הוא יותר משעה, ולכן היה להם לצאת לדרכם בשעה עשר וחצי בכדי שלא לאחר את המועד. והיה בבוקר של אותה פגישה, התפלל הרב מקוממיות תפילת שחרית באריכות כדרכו ועמד כולו בדבקות והשתפכות הנפש, ור' ישראל הזדרז וגמר תפילתו וחיכה רק שהרב כבר יסיים כי הזמן מתאחר. אמנם הרב מקוממיות היה עסוק בתפילתו ובשעה 11 סיים להתפלל, ומיד ניגש אליו ר' ישראל ואמר לו שמאוחר מאוד וחייבים מיד לצאת לדרך, אבל הרב השיב לו, שמקודם צריך להניח תפילין דר"ת, ורק אחר כך אפשר לדבר מנסיעה... ועד שגמר כבר היה מאוחר מאוד, ואמר: בשביל התור אצל הגביר נוותר היום על פת שחרית... ומיד יצאו לדרכם. עד שהגיעו לבית הגביר היה השעה 2 אחה"צ, היינו שאיחרו בשעה, ומרחוק כבר ראו את ביתו שחושך בפנים, ואכן הגיעו וצלצלו בפעמון, אמנם הקול היה כקול ביער כי אין איש בבית. והתחילו לשוב על עקבותם, ור' ישראל דיבר בשברון לב על שאיחרו את המועד וחבל על ההפסד שנגרם להם וכו', אמנם הרב מקוממיות חיזקו בביטחון ואמר לו: קיים פתגם "דער מענטש גייט און מה' מצעדי גבר כוננו שטייט" - היינו, שהש"ת הוא המסדר לאדם בדיוק את זמניו וסדריו. והיה כאשר רק יצאו מפתח הבית, נעצר לידם רכב ומשם יצא הגביר, וכשהבחין בהם התחיל להתנצל, ששכח לגמרי מכל הפגישה שהיה אמור להיות היום בשעה 12 ומסתמא הרב כבר מחכה שעה שלמה בגללי, וממש יצא מכליו בעגמ"נ, והרגיעו הרב מקוממיות שרק הגיע זה עתה. אמר הגביר: בכל זאת הרי דפקתם על דלת ביתי ולא הייתי בבית, וצריכים לפייס אתכם ואמר שייתן כפול כמה שהיה בדעתו מתחילה ליתן! ביציאתם אמר הרב מקוממיות לרבי ישראל: נו, אמרתי לכם - "דער מענטש גייט און מה' מצעדי גבר כוננו שטייט"... - ואילו היה מגיעים בשעה היעודה בשעה 12 והגביר לא היה שם ולא היה מוצא אותם אף בעת יציאתם, הייתה מתבטלת הפגישה לגמרי ולא היו מקבלים ממנו כלום. (באר הגן)

"וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו" (כה, לה)

מסופר פעם אחת שבת הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זיע"א אצל גיסו הרה"ק רבי חיים מקאסוב זיע"א, ונאספו לשם הרבה אנשים, בתוך הבאים היה מקורב אחד מאנשי ביתו של הרבי מקאסוב, עשיר ובעל צדקה גדול ושמו ר' משה, שהיה מחזיק כפר מאדון אחד, ופתאום נהפך עליו הגלגל והמצב שלו היה כבי רע, ולא נודע הדבר לאיש ורק אחרי השבת גילה את מצבו הרע לפני רבו. שלח הרבי אותו לגיסו מסטרעליסק, שישפוך נפשו

סיפורים נפלאים פרשת בהר בחוקותי

"אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם" (כו, ג-ד)

באחת השנים הקדים הקיץ לבוא, שרב כבד השתרר בארץ והתבואה שבשדות החלה לקמול באיבה. יום אחד הגיע לפני הרה"ק רבי צבי הירש הכהן מרמינוב זצ"ל יהודי כפרי עובד אדמה אשר עיבד את שדותיו וזרען, ועתה ראה את הונו ואת יגיע כפיו יורדים לטמיון. רבי קדוש! קרא האיש עם כניסתו אל הקודש פנימה - הואיל נא להתפלל כי ירד גשם והתבואה לא תיצרב בחמה! הלא ידעת בני - השיב לו רבינו - כי מקרא מלא דיבר הכתוב "אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם" - למה לי כל הפלפול הזה - השיב הכפרי הנבער בקוצר רוח, כן בחוקותי, לא בחוקותי - עמך ישראל זקוקים לגשם. נודעזע רבינו עד מאוד מתשובתו הנואלת של הכפרי המגושם וחשש כפי הנראה כי יש בה כדי לעורר קטרוג קשה על ישראל קדושים, הרה"ק מרמינוב הפסיק אפוא לקבל את הקהל אשר צבא על פתחו והסתגר בחדרו להתבודדות, מסתבר כי מלאכת המתקת הדינים לא באה הפעם בנקל, כי על כן נמשכה הסתגרותו של רבינו ימים מספר. ושום אדם לא הורשה להיכנס ולבוא אל חדרו. באחד הימים הללו האזין הגבאי לשיח של חסידים אשר ישבו והמתינו לפתיחת השערים ונשמעה מבינותם אמרה ששמעו מפיו של הצדיק הקדוש רבי ישראל מרוז'ין (כך לפי ה'גן יוסף', אך ב'בארות המים' מובאת האמרה מפי רבינו שאמרה בשמו של רבו הרבי רבי מנחם מנדל מרמינוב זצ"ל). בפסוק נאמר (פר' בשלח טז) "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורת איש לא", הקדוש ברוך הוא מבטיח להשפיע לעם ישראל שפע פרנסה מן השמים 'למען אנסנו' כדי לרוממו ולנושאו מלשון הרמות נס 'הילך בתורת איש לא', בין אם ישראל ישמרו את התורה ובין אם חס ושלום לאו, עכ"ד. אזר המקורב עוז נכנס אל חדר רבינו וחזר בפניו על האמרה אשר שמע, נתפעם הרה"ק מרמינוב, והשיב אם כך הרי שהצדק עם אותו כפרי. מיד הורה רבינו לפתוח את שעריו בפני הקהל והמשיך לברך את ישראל. אותה שנה הצטיינה בשפע גדול ליהודים הן ביבולים והן בפרנסה...

"וכשלו איש באחיו" (כו, לו)

מסופר על רב אחד, שעשה דרכו בעגלה מהעיר הגדולה לכפר, שם הייתה אמורה להיות חתונה. לפתע, נבהלו הסוסים מחמת כלב והחלו לדהור. ומתוך שהעגלון - יהודי כפרי מגושם - לא ידע לשלוט בסוסים, התהפכה המרכבה. הרב נפל לתעלה ונפצע בפניו וברגליו. פנה הכפרי אל הרב בנימת תוכחה: "קרוב לוודאי, שכבוד הרב לא אמר תפילת הדרך בכוונה גדולה כמו שהיה צריך ולכן קרה לנו מה שקרה". החזיר לו הרב: "ומה אתה חושב, שכל התפילות מתקבלות? הלא אתה מתפלל בכל יום תפלת "אתה חונן לאדם דעת" בכוונה גדולה כמו שהיה צריך להיות, ובכל זאת תפילתך אינה מתקבלת..."

דרכים להבנת הסוגיה. למחרת חזר ר' חיים כהרגלו באופן תמציתי על הלימוד מאתמול, כלאחר יד פרס לעיני החברותא את כל הדרכים שהועלו בלילה הקודם, והחברותא מגדולי תלמידי ישיבת מיר חלשה דעתו כיצד אפשרי לזכור כך את הדברים? אני אינני זוכר דבר. מה עשית אתמול לאחר שנפרדנו? הקשה ר' חיים, הלכתי לישון, השיב החברותא, ואני, השיבו ר' חיים נכנסתי למיטתי טמנתי את ראשי לכו כדי שלא אעיר את חברי, וזעקתי לתוכו שוב ושוב במשך כמה שעות את כל המהלכים בסוגיה כדי לתקוע אותם בראשי, מה הפלא אם כן שאני זוכר.

"אם בחוקותי תלכו" (כו, ג)

"שתהיו עמלים בתורה". רצוני לספר מה ששמעתי מרבי זאב איידלמן זצ"ל, עובדה מופלאה שאביו היה עד לה ונוכח שם בשעת מעשה. לימים סיפרתי את הדבר באזני רבי גדליה נדל זצ"ל, שהתבטא: "הסיפור אמת, כי כך באמת הייתה מהותו של האיש". בעל ה"אמרי משה", רבי משה סוקולובסקי זצ"ל (רבו של מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א), נשא אשה מהעיר בריסק והגיע לדור בה בצעירותו. ישב ולמד בשקידה גדולה. היה נסגר בחדר ויושב ולומד ברציפות. יום אחד, רעייתו הייתה צריכה אותו בדחיפות. לא הייתה לה ברירה ודפקה על דלת חדרו, אך לא פתח. כיוון שהבינה כי נרדם או משהו כזה, דפקה חדק יותר, אך גם אז לא הייתה תגובה. דפקה חזק יותר, ומשלא נענתה - נכנסה לפחד: "מי יודע מה קורה, הוא נעול ואין תגובה". הזעיקה לשם מיד את אביה - חמיו, שהרגיע אותה, ואמר שאין לה מה לדאוג. החל לדפוק גם הוא על הדלת, אך אין קול ואין עונה, גם הוא כבר החל להיבהל. מהחלון לא יכלו להיכנס, ולכן ניסו לדפוק עם פטיש מעץ ופטיש מברזל. כשגם זה לא הועיל - לא הייתה עצה אחרת וקראו לפורץ. רבי וועלוול איידלמן הסביר לי: שלא תהיה לך טעות. הפורץ של אז לא היה כפורצים של היום שעושים איזה חכמה של סיבוב במנעול, ומקסימום שוברים משהו קטן בפנים ופותחים. לא ולא, הפורץ היה שובר את הדלת לחתיכות, ורק כאשר לא הייתה ברירה מחמת סכנת נפשות, היו מזמינים פורץ. כמובן, יחד עם הפורץ התכוננו לעזרה ראשונה, כיוון שההשערה הייתה או שהוא מת, או שהוא במצב שאפשר עוד להצילו. הפורצים החלו במלאכתם, הכו וניסרו את העץ, ותוך זמן קצר נפער חור גדול בדלת העבה. כאשר הייתה אפשרות להיכנס פנימה, מיד נכנסו אנשי ההצלה ואחריהם - חמיו, אשתו, ועוד, כשגם אביו של רבי וועלוול איידלמן ביניהם. והנה לתדהמת כולם, רבי משה זצ"ל יושב בשלווה ליד השולחן ולומד! כאשר התמלא החדר באנשים, הגביה את ראשו, הביט סביבו כלא מאמין ושאל: "איך נכנסתם הלא הדלת הייתה נעולה?!" לא יאמן כי יסופר, אבל זו עובדה. כך שמעתי מעד ראיה. אני פוחד לספר תמיד את הסיפור כי לא יאמינו, אבל זה מעשה שהיה, ולכך התכוון רבי גדליה נדל שאמר: המעשה אמת כי כך הוא היה. כאשר הוא נכנס ללמוד סוגיה - כמו יצא מהעולם.

גליון זה יוצא לרפואת
הר"ר יעקב מאיר בן חיה שינדל
לרפואה שלמה בתושח"י

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"ולא תנונו איש את עמיתו" (כה, יז)

בב"מ נ"ח ב' כל היורדין לגיהנם עולים חוץ משלשה שיורדין ואין עולין ואלו הן הבא על א"א והמלבין פני חבירו ברבים והמכנה שם רע לחבירו, מכנה היינו מלבין אע"ג דדש ביה בשמיה. ומפרש"י דדש ביה כבר הורגל בכך שמכנים אותו כן ואין פניו מתלבנות ומ"מ זה להכלימו מתכוין. נראה דכל איסור מכנה שם היינו בקורא לו תמיד כן או שאחרים מכנין אותו כן אבל אם קוראו פ"א או ב' אין קפידא כי בדרך בדיחותא קאמר וזוהי נוחא שמצינו בכמה מקומות שלא הקפידו ע"ז עי' סנהדרין נ"ט ב' מגילה י"ד ב' כריתות ח' א' פסחים ע' ב' חולין ק"י א' שבת קכ"א ב' נדה י"ב ב' ועוד כמה דוכתי. ואין לדחות בכמה מקומות דהיה זה משום תוכחה שרצו לרמוז להם שהתנהגו שלא כהוגן באיזה פרט, דאם יש איסור לכנות שם אסור גם כשזה לצורך ואם צריך להוכיחו יוכיחו בהדיא או ירמזו לו ולא בדרך זה שאסור ואמרו עליו שאינו עולה מגיהנם, אלא ע"כ דבקודא לו כן בדרך אקראי פ"א או ב"פ אין קפידא בזה כי בדרך בדיחותא קאמר.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"הגאון הגדול רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל"

השבוע ביום ראשון. ל"ג בעומר יום ההולאה של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי. נסתלק מעמנו הגאון המופלא שהיה דבוק בכל נימי נפשו למרן רבינו שליט"א. להבחיל"ה הגה"צ רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל.

משך כל השנים, ובפרט בשנים האחרונות מעת שבא להתגורר בבני ברק, לא הניח דבר שלא התייעץ בו עם רבינו. פעמים היה מגיע בשביל שאלה של תלמיד, או ידיד, ורבינו שליט"א היה מכבד אותו מאוד ואף היה קם לכבודו.

סיפר התנא דבי נשיאה הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א שזוכר מצעירותו ממש, שפעם אחת היה אצל המיו רבינו, והגיע במיוחד מירושלים הגאון רש"י זצ"ל וביקש דחוף לפגוש את רבינו, וכיון שלא היה שייך לדבר איתו כי היה סגור בחדרו, אמר הגרש"י לר' שרגא שהוא בא לבקש ברכה לאיזה ענין פרטי (ופירט לו את הדבר) והוא מוכרח לחזור אז הוא ממנה אותו לשליח שיבקש הברכה עבורו, והוא תיכף חוזר לירושלים.

לפני כחודשיים כשמרן רה"י הגרא"ל שליט"א נהלש מאוד, אירגנו קבוצת תלמידי חכמים שיעתירו בעבורו במירון, וביקשו גם מהגרש"י זצ"ל שיבוא, ואכן הוא אישר את בואו. באותו יום הוא הרגיש קצת חולשה וחשש מהנסיעה הארוכה, ושלא לשאול את רבינו שליט"א אם ליסוע או לא, ורבינו שליט"א הורה נחרצות שהנסיעה היא דבר מצווה ולא יצא שום תקלה, ובירכו שיסע ויחזור לשלום. וכמובן כך היה.

בכל ספר מסדרת הספרים שהוציא 'זאת ליעקב' על התורה והש"ס, היה מגיע בעצמו להביא לרבינו ולקבל ברכתו.

פגישתו האחרונה עם רבינו היתה בשבת חול המועד פסח האחרון, שעבר לפני התיבה בלדרמן בתפילת המוסף במנין של רבינו. לאחר התפילה רבינו בירכו אגוס'ן שבת והודה לו על התפילה.

בשבועות האחרונים שחלה, העתיר עבורו רבינו, ואף טרח במיוחד להשתתף בעצרת תפילה שהתקיימה בבית הכנסת לדרמן, ואמר בעבורו פרקי תהילים.

בערש"ק לפני כחודש נכנס הגאון רבי ישראל חיים גפן שליט"א לרבינו בשם אמו - אשת הגרש"י זצ"ל לשאול היות והמצב שלו מאוד קשה, האם להוסיף לו שם ורבינו אמר שכן ויוסיפו רפאל, אלא שמשמים נגזרה הגזירה ונלקח בעוונותינו. בהלויותו יצא רבינו במיוחד להשתתף ולחלוק לו את כבודו האחרון.

דבר העורך

הורים התלויים בשערה...

במנהגי האבילות בימי הספירה פשוט כמה מנהגים, המנהג המקובל הוא לנהוג אבילות עד יום ל"ג בבוקר [ולספרדים עד ל"ד בבוקר], לעומת זאת היו שנהגו להתחיל רק מר"ח אייר ועד חג השבועות למעט יום ל"ג עצמו, ודעת המקובלים לנהוג באבילות כל ימי הספירה עד ערב שבועות.

שלושה מנהגים אלו הוזכרו בשו"ע סי' תצ"ג, ובהל"ה הסביר היטב טעם ומקור כל מנהג, עוד נאמר במ"ב (שם סק"ז) שיכול לתפוס חומרי המנהגים, דהיינו שינהג איסור מפסח עד ערב שבועות או עד יום א' של הגבלה חוץ מל"ג בעומר, ואף שנוהג ב' חומרות הסותרות זו לזו אינו כנסיל ההולך בחושך, כיון שעושה כן רק מחמת ספק, שאינו יודע איזה מנהג הוא העיקר, ואכן כן הוא מנהג מרן שה"ת שליט"א לתפוס את שני החומרות, ולכן גם אינו גוזז את ילדי החלאקה רק ביום ל"ג עצמו.

מרן נמנע מלגזוז גם בערב שבועות, מחשש שמא יצא דם, שיש בו סכנת מזיקים ביום זה כמבואר ברמ"א סי' תס"ט ס"ו.

הוראה מעניינת הובאה בספר הנפלא "ארחות רבינו" שמרן החזו"א זצ"ל התיר לספר בלורית בספירה, והסביר מרן שליט"א שטעם ההיתר של החזו"א הוא משום גנאי הבלורית ליראי שמים, ולא משום שאילת חציצה לתפילין, ולכן יש להתיר להסיר בלורית גם בימי חול המועד! בהם אין מניחים תפילין.

אנקדוטה הלכתית מעניינת מובאת בספר "בית אמי", שמרן שליט"א נהיה חתן בליל חמישי י"ח אייר - ל"ג בעומר תשי"א, ולמחרת היום אביו בעל הקהילות יעקב זצ"ל החל לספרו, ובאמצע שקעה החמה, והסתפק הקה"י האם יכול לסיים את התספורת, או שמא יגיע מרן לשבת לכלה כשראשו מסופר למחצה, ושאל את מרן החזו"א זצ"ל אם מותר לגמור והורה להם מרן כי מכיון שהתחיל יכול הוא לסיים.

עוד מובא שם שמרן מעולם לא השתתף במדורות ל"ג בעומר, ותמיד היו נפעמים לחזות כיצד לא היה קם, ואפילו לרגע קט לראות את המדורה הגדולה הבעורת מתחת חלונו ממש!

אם עובר איסור באכילת ועשיית דברים הגורמים לשכחה

בגמ' הוריות י"ג ע"ב איתא "ת"ר חמשה דברים משכחים את הלימוד האוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול והאוכל לב של בהמה והרגיל בזיתים" וכו' עיי"ש המשך סוגית הגמ' וכן בעוד מקומות מבוואר כמה דברים הגורמים לשכחת הלימוד, ויש לדון האם מי שאוכל מדברים אלו הגורמים שכחה עובר בלאו דהשמר לך וכו', והנה בס' חסידים סי' תתר"ח כתב וז"ל "א' שאל מחכם אמר עכברים אכלו מלחמי אם אוכל לאכול מן הלחם, אמר ולמה לא תאכל א"ל פן אשכח תלמודי ואני נזהר מלאכול מכל מה שמשכח התלמוד ועתה אני רעב, א"ל החכם אינך חייב עד שישב ויסירם מליבו, ואני רואה שאינך עוסק בתורה ואתה פנוי והיית יכול לעסוק וכל היום אתה בטל מד"ת והולך אתה עם עמי הארץ לשמוע דברים בטלים מוטב היה לך שלא היית נזהר מדברים המשכחים כדי שהיית שוכח דברים בטלים שאתה עוסק בהם" עכ"ל. ומהא דאמר לו החכם "אינך חייב עד שישב ויסירם מליבו" מבוואר דליכא איסור כלל באכילת ועשיית דברים אלו כיון שאינו מסירם מליבו.

וכן הוכיח מדבריו מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בספר זכרון ח"ב והוסיף שם דכ"נ מכל הפוסקים שלא הביאו להל' כל הדברים שמשכחים התלמוד משמע דאין בזה איסור, ובביאור הענין מדוע לא נקרא זה שיושב ומסירם בלבו ב' שם דכיון שאין זה מוכרח שישכח אלא זה גורם להחליש הזיכרון והוא מכוין להנאת עצמו לאכילה ומשא"כ במבטל ואינו חוזר על משנתו שבודאי ישכח, זה נחשב שמסירם מלבו עיי"ש ד' (וע"ע בשו"ע הרב הל' ת"ת עם הערות וציטונים פ"ב ס"ז הערה 10. ובס' שמירת הגוה"נ סי' ט"ז הערה ט').

והנה מרן שליט"א בס' הזיכרון שם כתב "וכ' בא"ר סי' ק"ע ס"כ בשם ס' הגן דהממלא כרסו עובר בלאו דהשמר לך פן תשכח ומשמע לכא' דס"ל דכל האוכל מהדברים הקשים לשכחה דעובר בלאו דאורי' דהשמר וכו' אבל ע"כ א"א לומר כן (ולהפלה בעלמא נקטי' כלומר שהוא מעין האיסור של השמר לך וכו') דבהדיא מבוואר בס"ח" וכו' ובעלון עלים לתרופה (גליון ש"ג) העירו בזה דלכאורה כוונת ס' הגן לפשטיה דקרא "השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך לבלתי שמר מצותיו" וכו' וא"ז שייך לענין דשכחת התורה, ונעלם מהם שכבר כתב כן מרן שליט"א בהוספות ותיקונים לס' זכרון עיי"ש.

ובשו"ת התעוררות תשובה ח"ג סי' ק"ל כתב דנראה שכל מי שעושה דברים אלו הקשים לשיכחה המובאים בהוריות כיון שעושה מעשה שע"ז שוכח לימודו עובר בלאו זה שהרי גורם שיסורו ד"ת מלבו עיי"ש ד'. וע"ע בשו"ת שלמת חיים סי' תק"א שכ' דבעניני שכחה אפשר שיש בזה לתא דלאו השמר לך פן תשכח, ובשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' ט"ו כתב לענין אכילה מדבר שאכל העכבר ממנו שקשה לשכחה כדאי' בהוריות דהעובר ע"ז עובר על פן תשכח עיי"ש ד'. ובמבוא לס' שמירת הגוה"נ סי' י"ח העיר דהוא עצמו (בדברי מלכיאל) ח"ב סי' נ"ג כ' ליישב הא דהשמיטו הפוסקים שאסור לאכול או לעשות הדברים הקשים לשיכחה משום האיסור הוא משום דאינו רק חשש שזיק ואפשר שלא יזיק או שיוכל לעשות לעומת זה דבר המועיל לזכרון וכדאי' בהוריות שם איזה דברים עיי"ש ד'.

וראיתי לגאון א' שליט"א שמביא בספרו שמועה מפי מרנא ורבנא החזו"א זצוק"ל שאמר שמאחר ומבוואר בשו"ע סי' ד' סעי' י"ח דמי שאינו נוטל ידיו כשצריך אם ת"ח הוא תלמודו משתכח לכן מי שאינו נזהר ליטול ידיו כשצריך עובר בלאו דהשמר לך פן תשכח ושאלתי למו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א אם נכונה שמועה זו דהנה זה נגד מש"כ בס' חסידים וכמש"כ מרן שליט"א בפתחה שם והשיב מרן שליט"א שכמדומה שאינו נכון, ומ"מ מרן שליט"א בס' שם כתב דבודאי נכון לזהר לכתחילה מהדברים הקשים לשיכחה (ואף שאין איסור בדבר) שהרי לכן מנאום חכמים שידעו לזהר מהם.

בענין נשים אם צריכות לזהר בזה

ויש לדון האם גם נשים צריכות לזהר בזה שלא לאכול ולעשות דברים המשכחים ובפשיטות נראה דכיון שאשה אינה מצווה בת"ת לכן אין ענין ג"כ שתזהר מלשכוח, וכן מבוואר להדיא בחוות דעת יור"ד סי' ע"ב סק"ב שכ' וז"ל "רק הזכרים אין אוכלין לב עוף שקשה לשכחה" עכ"ל, וכ"ה בבית לחם יהודה שם סק"ג וז"ל "ואין לאכול נשים מעוברות וזכרים בפרט לבני תורה לב אפילו של עוף שקשה לשיכחה ושאר נשים ובתולות אוכלות הלב אפי' של בהמה וכ"כ בכה"ג" עכ"ל, וע"ע בזה בדרכי תשובה שם סעי' א' סק"ה (ושם הביא מהכנה"ג בהגהות ב"י אות ד' שכ' שבמדינתו אין נזהרים בזה) ושם ב' הטעם דרק הזכרים נזהרים בזה משום שקשה לשיכחה וזה לא שייך בנקבה דאינה בת תלמוד תורה עיי"ש ד', וע"ע בערוך השולחן שם סעי' א', וכ"כ מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בס' זיכרון שם דנראה פשוט

שנשים א"צ לזהר בזה כיון דאינם מצוים על ת"ת דלא עדיפי מע"ה דמבוואר בס"ח שאין לחוש, וע"ע בשו"ת שבט הקהתי ח"א סי' ב'. והנה בב"י או"ח סי' מ"ז כ' לענין נשים בברכת התורה וז"ל "וכ"ש לדברי סמ"ג (בהגהות והערות לטור כ' דבר זה לא נמצא בסמ"ג אלא בהקדמת הסמ"ק וכמש"כ בתשו' מהר"ל) שכ' דהנשים חייבות ללמוד הדינים השייכים להם" ע"כ וכן בשו"ע הרב פ"א מהל' ת"ת הט"ז כ' "אשה אינה מצווה בת"ת שנא' וכו' ומ"מ גם הנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכין להן לידע אותן כמו דיני נדה וטבילה ומליחה ואיסור ייחוד וכיצ"ב כל מ"ע שאין הז"ג וכל מצות ל"ת של תורה ושל ד"ס שהן מזהרות בהן כאנשים" וכו' וא"כ לפי"ז יל"ע אמאי לא יזהרו בדברים הגורמים שכחה מכיון שצריכים לידע וללמוד הדינים שחייבים בהם ושאלתי זאת קמיה מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א והשיב **בזה"ל "צריך לידע אבל אין מצוין באיסור שכחה",** ובב"י הדברים נראה עפ"י מש"כ בשו"ת אבני נזר חו"ר ד סי' שני"ב ושו"ת בית הלוי סי' ו' דמה שנשים צריכות ללמוד הדינים השייכין להם אינו מדין ת"ת אלא שמחויבות ללמוד כדי שיוכלו לקיים העשייה ולא מצד חיוב לימוד בעצמותו ואם האשה בקיאה היא בדינים שלה ויודעת היאך לעשות שוב אינה צריכה ללמוד עוד אפי' להסמ"ק עיי"ש ד' ולפ"ז את"ש דכל האיסור שכחה הוא דוקא במי שמצווה בת"ת ולימוד התורה שלו הוא מצד מצות ת"ת ולא רק בשביל ידיעת הדין ודו"ק, שו"ר שבי' כן בס' מנחת מחבת ח"א סי' ס"ב אות כ"ד.

מיהו בס' הליכות ביתה פכ"ח הערה כ"ד כתב שאף נשים צריכות לזהר בדברים המשכחים וטעמו משום שצריכה ללמוד ולידע הדינים שהיא מצווה בהם ויש לחזק דבריו עפ"י מש"כ ידידי הגר"א גרוז'נסקי שליט"א דנשים חייבות בלימוד דיניהם משום ת"ת עיי"ש ד' באורך, וע"ע בזה בס' שמירת הגוה"נ במבוא פרק י"ט.

בענין קטנים אם צריכים לזהר בזה

וכן יש לדון לענין קטן שעדין לא למד אם צריך לזהר בזה או דילמא כיון שעוד לא למד ואין לו מה לשכוח א"צ לזהר בזה וראיתי להגר"ח פלאגי' זצוק"ל בס' עיני כל חי בחי' הוריות י"ג ע"ב שכתב אהא דאי' בהם דהמניח כליו מתחת מראשותיו קשה לשכחה דאין בזה קפידיא לתינוק כיון שעדין לא למד, ונראה דאפשר לדייק כן מדברי הס"ח שכ' שעם הארץ שבטל מה"ת מוטב לו שלא יזהר מדברים המשכחים והנה הרי יתכן שע"ה זה הבטל מה"ת יתחזק יום אחד ויתחיל לעסוק בתוה"ק והנה אי נימא דדברים אלו גורמים שכחה בטבע ויכולין להזיק גם לעתיד א"כ גם לע"ה יש להזהר דאולי יחזור בו ויתחיל ללמוד ואז יגרום לו מה שלא נזהר מדברים אלו קודם שלמד לשכח מה שלומד, מיהו מדברי הבית לחם יהודה (לעיל) שכ' שנאדם מעוברות צריכות לזהר בזה וזהו משום הוולד א"כ כ"ש קטן שנולד שצריך לזהר בזה (וקצת יל"ע בזה דדילמא ל' הכי משום א"כ בנדה ל' שמלאך מלמדו כל התורה והשביל תורה זו יש לו לזהר ועי' בס' עיני כל חי שם ולפ"ד יש לומר הכי ודו"ק) וכ"כ מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בפתחה לס' זיכרון ח"ב שקטן אף **שעדין לא למד יש להקפיד, ודלא כמש"כ בהגה"ה לס' שמירת נפש סי' של"ט כיון דמסתבר דדברים אלו עושין טבע של שכחה ויכול להזיק לו אח"כ ח"ו עכ"ד.**

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק